

UUSIMMIGRANDID EESTI HARIDUSASUTUSTES

Uringuaruanne

UUSIMMIGRANDID EESTI HARIDUSASUTUSTES

Uuring kohaliku tasandi administratsiooni valmisoleku ja koolitusvajaduse kaardistamiseks
uusimmigrantide laste vastuvõtuks Eesti haridusasutustesse

Uuring on valminud Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse tellimusel. Uuringut ja trükise väljaandmist rahastasid Euroopa Liit Euroopa Pagulasfondi kaudu ning EV Haridus- ja Teadusministeerium. Uuringu viis läbi OÜ MindPark.

© Liis Kasemets

© MindPark

Koostaja tänab Leen Rahnut, kes osales koolitusvajaduse osa ettevalmistamisel.

Kaanefoto: Annika Haas

Kujundus: Maite-Margit Kotta

Trükk: Uniprint AS

ISBN 978-9985-9699-3-9

Haridus- ja Teadusministeerium

MindPark

I OSA

UURINGU EESMÄRGID JA LÄBIVIIMINE	7
Uuringu eesmärgid ja saavutatud tulemused	7
Uuringu metoodika	8

II OSA

UURINGU TULEMUSED	11
1. ÜLEVAADE EESTI ÜLDHARIDUSSÜSTEEMI OSAPOOLTEST JA UURINGUS OSALENUD SIHTRÜHMADEST	11
1.1. Ülevaade Eesti haldusterritoriaalsest jaotusest.....	11
1.2. Lühülevaade Eesti üldharidusasutustest	13
1.3. Ülevaade uuringus osalenud maavalitsustest, kohalikest omavalitsustest ja üldharidusasutustest	17
Uuringus osalenud asutuste esindajad	17
Omavalitsuste ja koolide jaotus maakondade, suuruse ja asulatüübi lõikes	17
Haridusasutused omandivormi ja haridusastmete järgi	20
Omavalitsuste jaotus elanikkonna keeleoskuse ja koolide jaotus õppekeele järgi	21
Kokkuvõte	22
2. UUSIMMIGRANTIDE LASTE TEMAATIKA AKTUAALSUS JA SENINE KOGEMUS	23
2.1. Uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise teema aktuaalsus.....	23
Teema aktuaalsus hetkel ja lähiaastatel omavalitsuste ja maavalitsuste hinnangul	23
Teema aktuaalsus hetkel ja lähiaastatel haridusasutuste hinnangul	27
Kokkuvõte	30
2.2. Osapoolte senine kogemus uusimmigrantide laste ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste haridussüsteemi integreerimisel	30
Omavalitsuste ja maavalitsuste kokkupuuted uusimmigrantide lastega.....	30
Haridusasutuste kokkupuuted uusimmigrantide lastega	33
Kokkuvõte	41
3. HARIDUSSÜSTEEMI KORRALDUS JA VALMISOLEK UUSIMMIGRANTIDE LASTE VASTUVÕTMISEKS	43
3.1. Uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise korraldus.....	43
Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise üldine korraldus	43
Uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimise teema kajastumine planeerimisdokumentides.....	46
Info kogumise ja aruandluse süsteem	47
Koostöö haridussüsteemi osapoolte vahel	51
Kokkuvõte	56
3.2. Haridussüsteemi osapoolte valmisolek uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks	58
Maavalitsuste ja omavalitsuste valmisolek uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks	58
Haridusasutuste valmisolek uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks.....	62
Kokkuvõte	67

4. TOETUSMEETMED UUSIMMIGRANTIDE LASTE VASTUVÕTUKS EESTI HARIDUSASUTUSTESSE.....	68
4.1. Otsesed toetusmeetmed.....	68
Otseste toetusmeetmete vajalikkus	68
Otseste toetusmeetmete rakendamine omaavalitsustes ja maakondades	71
Otseste toetusmeetmete rakendamine üldharidusasutustes	75
Kokkuvõte	81
4.2. Hariduskorralduse organisatoorsed toetusmeetmed	83
Organisatoorsete meetmete vajalikkus	83
Organisatoorsete meetmete rakendamine	85
Kokkuvõte	87
4.3. Nõustamisele ja infovahetuse parandamisele suunatud toetusmeetmed	88
Kokkuvõte	92
5. KOOLITUSVAJADUS.....	93
5.1. Koolide esindajate ning omaavalitsuste ja maavalitsuste ametnike tööalane ja hariduslik taust	93
Erialased kogemused	93
Hariduslik taust	94
5.2. Integratsioonialased teadmised ja oskused	96
Integratsiooni põhimõtete ja õigusliku raamistiku alased teadmised.....	96
Integratsioonimeetmete alased teadmised	98
Mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalikud teadmised.....	101
Omandatud teadmised ja oskused.....	104
Kokkuvõte	105
5.3. Ootused teadmiste omandamise vormi ja koolituste korralduse osas	106
Koolituste oodatav kestus	106
Koolituste finantseerimine ja korraldus	107
Kokkuvõte	110
KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED	111
Uuringu eesmärgid.....	111
Ülevaade üldharidussüsteemi osapooltest	111
Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise aktuaalsus ja senised kogemused	112
Haridussüsteemi korraldus ja valmisolek uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks	113
Meetmete rakendamine uusimmigrantide laste vastuvõtmise ja õppe toetamiseks.....	114
Koolitusvajadus.....	116

LISAD

UURINGU KOKKUVÕTTED INGLISE JA VENE KEELES.....	119
---	-----

SUMMARY AND CONCLUSIONS	120
-------------------------------	-----

Objectives of the study	120
-------------------------------	-----

Overview of the stakeholders in the general education system	120
--	-----

The current nature of admitting the children of new immigrants into the education system and experiences to this point	121
--	-----

Organisation of the education system and its preparedness to admit the children of new immigrants	122
---	-----

Implementing measures to support the admitting and education of the children of new immigrants	124
--	-----

The needs for training	125
------------------------------	-----

ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ВЫВОДЫ	127
---------------------------	-----

Цель исследования	127
-------------------------	-----

Обзор сторон общеобразовательной системы	127
--	-----

Актуальность приёма детей новоиммигрантов в образовательную систему и существующий опыт.....	128
--	-----

Порядок и готовность образовательной системы к приёму детей новоиммигрантов.....	129
--	-----

Применение методов к приёму детей новоиммигрантов и к поддержке обучения.....	131
---	-----

Необходимость обучения	132
------------------------------	-----

I osa

Uuringu eesmärgid ja läbiviimine

Uuringu eesmärgid ja saavutatud tulemused

Uuring viidi läbi Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse (edaspidi MEIS) Euroopa Pagulasfondi projekti „Pagulaste ja rahvusvahelise kaitse saajate laste Eesti haridussüsteemi integreerimise toetamine kohalikul tasandil“ raames. Projekti eesmärgiks on luua alus ja raamistik edasiseks sihipäraseks tegevuseks pagulaste, rahvusvahelise kaitse saajate, asüülitaotlejate ja võõrtööliste (edaspidi uusimmigrantide) laste integreerimiseks Eesti haridusasutustesse. Uuring loob lähtealuse ametnikkonna koolitamiseks antud valdkonnas: läbiviidud uuringu tulemuste põhjal töötatakse välja ning viiakse läbi uusimmigrantide laste Eesti haridussüsteemi integreerimise koolitusprogramm kohaliku omavalitsuse (KOV) haridusametnikele ja haridusasutuste juhtkonnale. Koolitusprogrammi õppematerjalide põhjal töötatakse välja juhendmaterjal haridusametnikele uusimmigrantide laste integreerimiseks Eesti haridussüsteemi. Koolitusprogrammi ja juhendmaterjali abil püütakse luua jätkusuutlikkust ka edasiseks tegevuseks ja inimressursi arendamiseks antud valdkonnas.

Uuringu eesmärgiks oli analüüsida kohaliku tasandi administratsiooni valmisolekut ning piirkonna võimalusi integreerida uusimmigrantide lapsi Eesti haridussüsteemi. Selleks viidi läbi üle-eestiline uuring maavalitsuste, kohalike omavalitsuste haridusametnike ja üldhariduskoolide juhtkondade esindajate seas. Terviklikuma ülevaate saamiseks kombineeriti uuringus mahukas kvantitatiivosa kvalitatiivosaga.

Kirjeldava uuringu tulemusena valmis ülevaade:

- Eesti regionaalse ja KOVi tasandi haridusametnike ning koolide juhtkondade teadlikkusest ja kokkupuutest uusimmigrantide ja/või kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega ning nende sellesisuline koolitusvajadus;
- Eestis KOVi tasandil rakendatavatest eritoetusmeetmetest uusimmigrantide ja/või kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastele;
- Eesti haridusasutuste kokkupuutest uusimmigrantide laste ja/või kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega, rakendatud meetmetest, koolitusvajadusest ning sellealast koostööd regionaalse/KOV tasandiga.

Uuringu metoodika

Uuring viidi läbi kolmes osas: ettevalmistav eeluuring, kvantitatiivne põhiuuring ja uuringu kvalitatiivosa. Kasutatavate metoodikate disainimisel arvestati vastavate uuringuetappide ja sihtgruppide spetsiifikat ning peeti silmas usaldusväärsete uuringutulemuste saavutamist.

Kvalitatiivne ja kvantitatiivne lähenemine täiendavad teineteist ning nende kombineerimise tulemusena valmis põhjalik ülevaade uusimmigrantide laste Eesti haridusasutustesse integreerimise alastest senistest kogemustest (alates erinevate osapoolte kokkupuutest kuni parimate praktikateni) ja vastavasisulisest koolitusvajadusest.

1. Nn „kirjutuslaua” uuring

Nn „kirjutuslaua” uuringu kui tervikuuringu ettevalmistava osa abil koguti varasemaid teemakohaseid andmeid. Dokumendipõhise analüüsi eesmärgiks oli luua side varasemate töödega antud valdkonnas ja eeldused neist loogilise jätkuna edasiminekuks antud uuringu raames. Ettevalmistava uuringuetapi tulemused moodustasid otsese sisendi nii põhiuuringu küsimustike koostamisel kui valimi moodustamisel.

2. Kvantitatiivne põhiuuring

Kvantitatiivse ankeetküsitluse eesmärk oli koguda statistilist infot ametnike ja koolide esindajate kokkupuutest uusimmigrantide lastega, kogemustest nende integreerimisel Eesti haridusasutustesse, samuti vastavasisulisest koolitusvajadusest, mis oleks üldistatav kogu sihtrühmale.

Kvantitatiivne osa viidi läbi standardiseeritud ankeetide alusel, mis koosnesid nii kinnistest kui avatud küsimustest. Uuringu igale sihtgrupile koostati eraldi ankeet, mis hõlmas ligikaudu 40 küsimust. Ankeedid tõlgiti vastamise lihtsustamiseks lisaks eesti keelele ka vene keelde. Kvantitatiivses osas kasutati andmekogumistehnikana internetipõhist ning vajadusel sihtgrupi eripärast tulenevalt ka paberil ankeedipõhist küsitlust.

Küsimustike koostamise põhimõtted ja maht

Mahuka valdkondliku uuringu ettevalmistamisel püüti igati arvestada varasemate teemakohaste materjalidega. Ühe olulisema allikmaterjalina käsitleti dokumendis „Uusimmigrantide lapsed Eesti hariduses. Hariduspoliitilised põhimõtted ning hariduskorraldus” (Haridus- ja Teadusministeerium, 2004) avalike teenuste ja kooli ülesannetega seonduvat.

Küsimustike koostamisel lähtuti järgmistest põhimõtetest:

- **Sihtgrupipõhisus** – küsitletavate sihtgruppide eripärast tulenevalt koostati erinevate sihtgruppide jaoks erinevad küsimustikud.
- **Mitmekeelsus** – uuringu läbiviimise põhikeeleks oli eesti keel. Tulenevalt uuringu laiahaardelisusest ja üle-eestilisusest viidi uuring osaliselt läbi kahes keeles, et võimaldada oluliste sihtgruppide esindajatel uuringus osaleda nende keeleoskusest sõltumata. Selleks tõlgiti kõik küsimustikud ka vene keelde ja vastajad said vabalt valida endale sobiva keele.
- **Küsimuste võrdlev esitus** – küsimustikud hõlmasid ca 40 küsimust ankeedi kohta, erinedes omakorda sihtgrupi erinevate teemade käsitlemise detailsuse astmelt. Ankeedid olid üles ehitatud viisil, mis võimaldas võrrelda erinevate vastajagruppide antud vastuseid teemaplokkide ja küsimuste lõikes. Samuti oli vastajatel võimalus lisada omapoolseid kommentaare ja selgitusi ankeetide täitmisel.

Valimi koostamise põhimõtted ja maht

Valimi moodustamisel lähtuti maavalitsuste ja kohalike omavalitsuste haridusametnike koosseisust ning üldharidusasutuste nimekirjast (Eesti Hariduse Infosüsteem, edaspidi EHIS). Valimite koostamisel võeti aluseks Haridus- ja Teadusministeeriumi (edaspidi HTM) ülevaade üldhariduskoolidest, EHISe andmed, internetipõhised andmed ametnike kohta jms.

Uuringu otsene sihtrühm jaotus kolme suuremasse gruppi:

- regionaalse tasandi (maavalitsus) haridusametnikud;
- kohaliku omavalitsuse tasandi ametnikud, kes vastutavad omavalitsuses haridusküsimuste eest;
- alus- ja üldhariduskoolide juhtkonnad: juhatajad, direktorid, õppejuhid.

Tabel 1. Kvantitatiivuuringu valimi suurus sihtgruppide lõikes

	Üldarv (üldse kokku)	Valim	Valimi osakaal üldarvust	Valimi moodustamise põhimõtted
Maavalitsused (haridusametnikud)	15	30	200%	Kahekordne kõikne valim
Kohalikud omavalitsused (haridusküsimustega tegelevad ametnikud)	227	230	101%	Kõikne valim, täiendavate lisaesindajatega üle 40 000 elanikuga KOVide osas
Koolid (juhtkondade esindajad)	603	340	56%	Kõikne valim uusimmigrantide lastega ja keelekümbelsega tegelenud koolide osas, täpsemalt vt allpool
Kokku	845	600	71%	

Tabel 2. Ülevaاتlikult koolide valimi sisemine jaotus ja moodustamise põhimõtted erinevate koolitüüpide, integratsiooni toetavate meetmete rakendamise, kooli õppekeele jne lõikes

Koolide valim	Üldarv	Valim	Valimi osakaal üldarvust	Valimi moodustamise põhimõtted
1. Uusimmigrantidega kokkupuute ja integratsiooni toetavate erimeetmete rakendamise järgi:				
(a) keelekümbelsega tegelevad koolid	27	27	100%	Kõikne valim
(b) koolid, kus õpib uusimmigrantide lapsi	25	25	100%	Kõikne valim
2. Kooli omaniku järgi:				
(a) riigikoolid	31	31	100%	Kõikne valim
(b) erakoolid/MTÜd	33	22	67%	Eelistatud proportsionaalselt suuremad koolid
(c) munitsipaalkoolid	539	278	52%	Regionaalselt võimalikult tasakaalustatud valim. Regioonide siseselt eelistatud mitte-eestlaste proportsionaalselt suurema osakaaluga KOVide koolid, proportsionaalselt suuremate asulate koolid
3. Kooli õppekeele järgi:				
(a) eesti õppekeelega	495	264	53%	Regionaalselt võimalikult tasakaalustatud valim. Regioonide siseselt eelistatud mitte-eestlaste proportsionaalselt suurema osakaaluga maakondade ja KOVide koolid, proportsionaalselt suuremate asulate koolid
(b) vene õppekeelega	79	57	72%	
(c) inglise õppekeelega	2	2	100%	Kõikne valim
(d) eesti/vene õppekeelega	25	25	100%	Kõikne valim
(e) eesti/inglise õppekeelega	1	1	100%	Kõikne valim
(f) eesti/soome õppekeelega	1	1	100%	Kõikne valim

Tabel 3. Koolide valim erinevate haridusastmete järgi

	Üldarv	Valim	Valimi osakal üldarvust
Lasteaed-alg/põhikoolid	101	35	35%
Põhikoolid	246	119	48%
Gümnaasiumid (koos ja ilma põhikoolita)	256	186	73%
Kokku	603	340	

Tabel 4. Koolide valim maakondade lõikes

	Eestlaste osakaal elanikkonnas	Koolide arv kokku	Valim	Osakaal kõikidest koolidest
Harju	59%	148	91	62%
Hiiu	98%	7	6	86%
Ida-Viru	20%	49	39	80%
Jõgeva	90%	28	13	46%
Järva	94%	24	13	54%
Lääne	88%	28	15	54%
Lääne-Viru	85%	42	24	57%
Põlva	95%	24	11	46%
Pärnu	87%	54	28	52%
Rapla	93%	30	14	47%
Saare	98%	25	12	48%
Tartu	83%	56	31	55%
Valga	83%	24	13	54%
Viljandi	94%	38	18	47%
Võru	94%	26	12	46%
Kokku	69%	603	340	56%

3. Kvalitatiivne osa

Uuringu kvalitatiivne osa võimaldas koguda kogemuslikku, tunnetuslikku ja emotsioonidega seonduvat teavet, mis annab eelnevatele uuringuosadele lisaväärtust ning võimaldab süüvida teemasse sügavuti, milleks kvantitatiivsed tehnikad jäävad pisut liiga üldiseks.

Kvalitatiivne osa viidi kvantitatiivuuringu (põhiuuring) järgselt läbi fookusgruupiintervjuuna. Vabas vormis vestlus toimus varasematele uuringutulemustele toetudes koostatud vestlusjuhendi alusel. Fookusgruupi eesmärgiks oli vahetus intervjuus sügavamalt avada ja lahti seletada seniseid parimaid praktikaid (ajendid, kogemus, vajadused ja valmisolek jne).

II osa

Uuringu tulemused

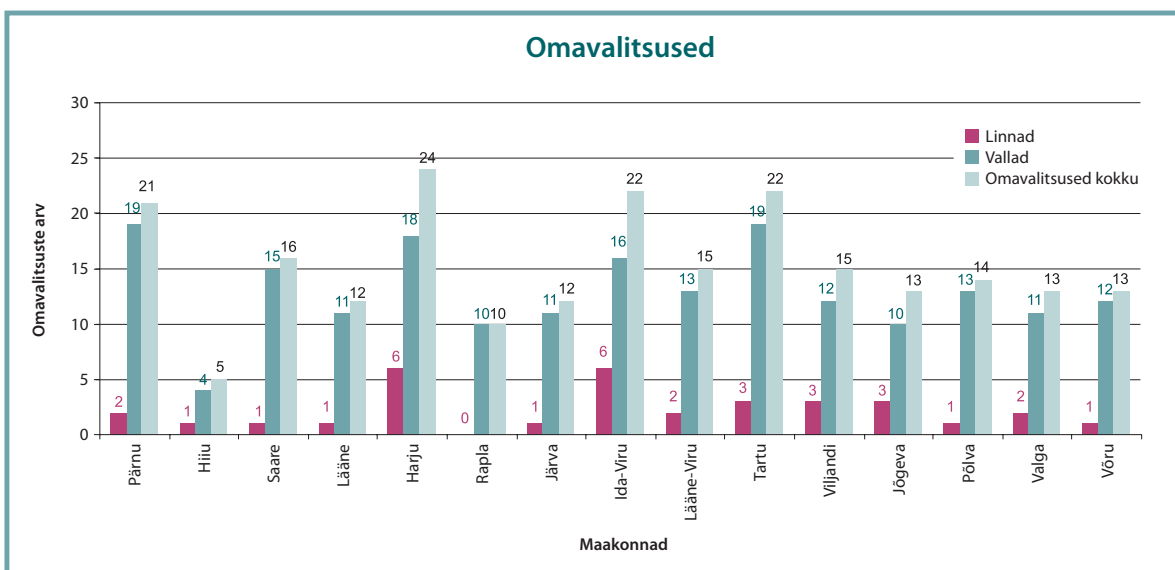
1. Ülevaade Eesti üldharidussüsteemi osapooltest ja uuringus osalenud sihtrühmadest

Põhiseaduses loetletud õigused ja kohustused laienevad nii Eesti kodanikele kui Eestis viibivatele välisriikide kodanikele ja kodakondsuseta isikutele. Kõigile välisriikide kodanike ja kodakondsuseta isikute lastele (v.a välisriikide esindajate lapsed) laieneb ka koolikohustus.¹ Võimalused koolikohustuse täitmiseks kõigidel üldhariduse õppetasemetel tagavad riik ja omavalitsused.² Riigi omandis olevate üldharidusasutuste pidajaks on Haridus- ja Teadusministeeriumi Koolivõrgu Büroo või maavalitsus. Enamuse üldhariduskoolide pidajaks on Eestis omavalitsused. Seetõttu on uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise võimekuse analüüsimisel otstarbekas keskenduda ennekõike maavalitsuste, omavalitsuste ja üldharidusasutuste võimekuse analüüsile.

1.1. Ülevaade Eesti haldusterritoriaalsest jaotusest

Eesti territoorium jaguneb maakondadeks, valdadeks ja linnadeks. Eestis on 15 maakonda ning 227 kohaliku omavalitsuse üksust, mis jagunevad omakorda 33 linnaks ja 194 vallaks. Iga vald moodustab omaette haldusüksuse, ent lisaks 33-le omavalitsuse staatusega linnale esineb Eestis ka vallasiseid linnu, mis eraldi haldusüksust ei moodusta. Iga omavalitsusüksus kuulub maakonna koosseisu.³

Joonis 1. Omavalitsuste jaotumine valdadeks ja linnadeks maakondade lõikes, arv

Allikas: Siseministeerium, 01.01.2006

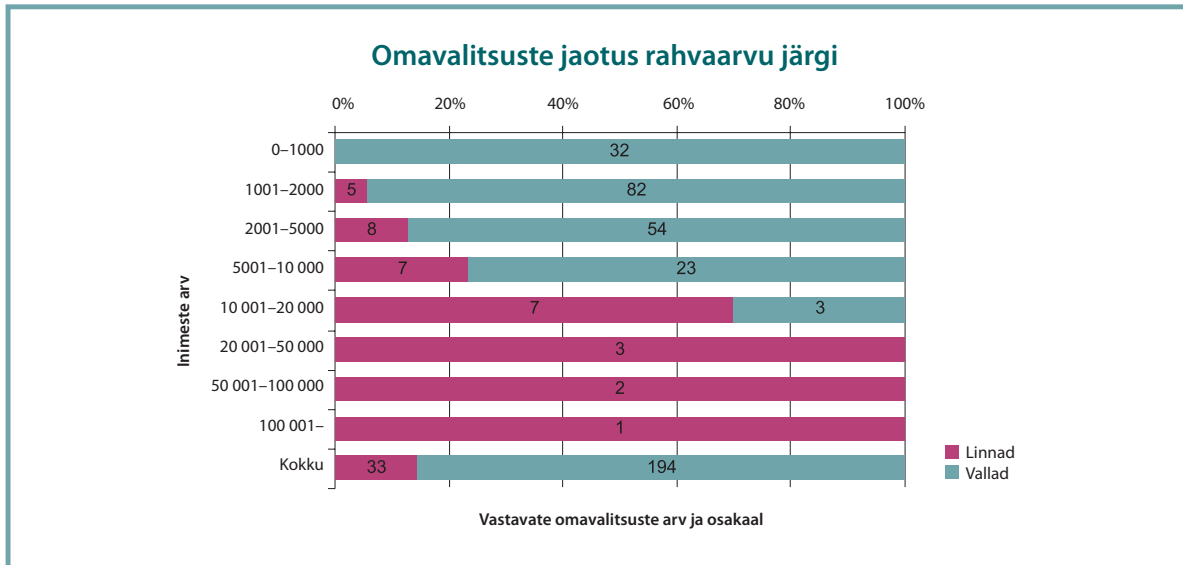
1 Eesti Vabariigi haridusseadus, § 8, lõige 6 (RT I 1992, 12, 1992) <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=968165>; Põhikooli ja gümnaasiumi seadus, § 17, lõige 4 (RT I 1993, 63, 892) <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12744428>

2 Eesti Vabariigi haridusseadus, § 4, lõiked 1 ja 2 (RT I 1992, 12, 1992) <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=968165>;

3 Vt Kohalike omavalitsuste portaali <http://portaal.ell.ee>

Omavalitsuste suurus on väga erinev. Eestis on 32 valda, kus elab alla 1000 elaniku, ning 82 valda ja 5 linna, kus elab 1001 kuni 2000 inimest. Üle 20 000 elanikuga linnu on Eestis 6. Omavalitsusi, kus elab 10 000–20 000 inimest, on 10. Väikeste ja suurte omavalitsuste tugevused ja nõrkused uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmisel on erinevad. Suurematel omavalitsustel on eeldatavalt lihtsam leida ressursse uusimmigrantide laste õppe toetamiseks. Nendes omavalitsustes on ka rohkem haridusasutusi, mis suurendab lapse valikuvabadust asutuse valimisel, kus ta soovib koolikohustust täita. Väiksemate omavalitsuste puhul on tugevused väiksem kogukond ning väiksemad koolid, mis võimaldavad personaalsemat lähenemist uusimmigrantide lastele ning lihtsustavad nende integreerimist nii kooli- kui ühiskonnaellu.

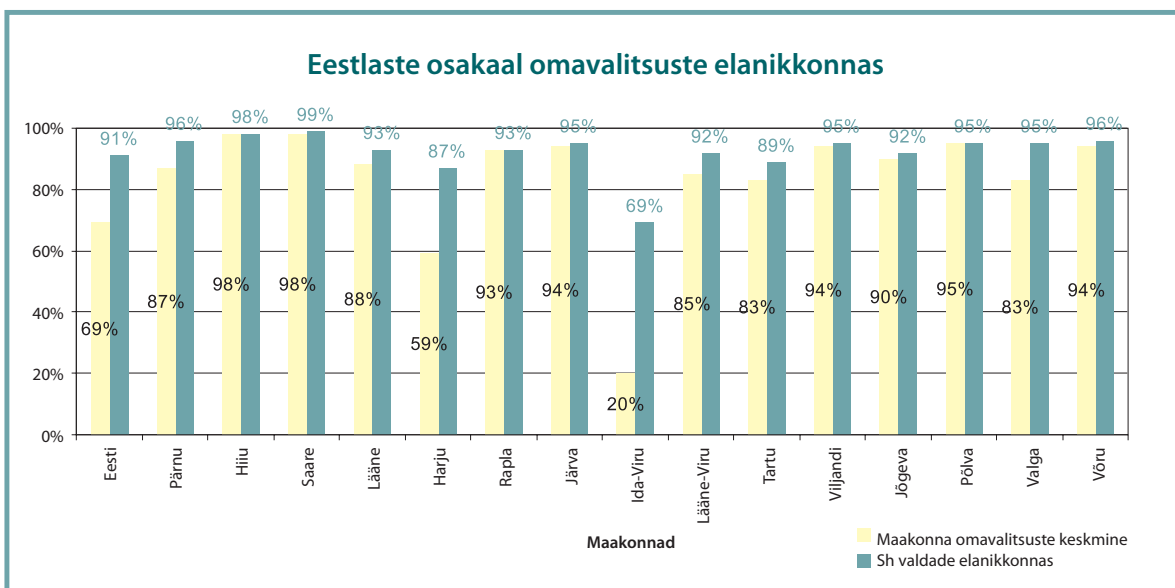
Joonis 2. Omavalitsuste jagunemine rahvaarvu alusel, sh erineva rahvaarvuga omavalitsuste arv, jaotumine valdadeks-linnadeks ja osakaal

Allikas: Siseministeerium, 01.01.2006

Kuna uusimmigrantide lapsed õpet alustades reeglina eesti keelt ei valda, on omavalitsuste võimekuse analüüsimisel oluline arvestada ka **rahvastiku koosseisuga**. Maakondades ja omavalitsustes, kus mitte-eestlaste osakaal on suurem, on ka suurem hulk üldharidusasutusi, mis pakuvad teiskeelset õpet. Suurema mitte-eestlaste osakaaluga omavalitsustel ja nendes asuvatel haridusasutustel on eeldatavalt ka suuremad kogemused teiskeelsete laste õpetamisel ja nende haridussüsteemi integreerimisel.

Mitte-eestlased on Eestis koondunud peamiselt kahte piirkonda – Ida-Viru ja Harju maakonda, mis on elanikkonna arvult ka suurimad Eestis – ja linnadesse. Kui maakondade keskmiste järgi on mitte-eestlaste osakaal nimetatud maakondades küllalt suur, vastavalt 80% ja 41%, siis valdade keskmiste lõikes avaneb sootuks teine olukord. Vaid Ida-Viru maakonna valdades langeb eestlaste osakaal oluliselt madalamale – 69%-le, võrrelduna teiste maakondadega, kus valdade keskmine kõigub vahemikus 87–99%.

Joonis 3. Omavalitsuste rahvusliku koosseisu põhijooned, sh eestlaste osakaal elanikkonnas, %

Allikas: Statistikaamet, 01.2006

Maakondade lõikes on eestlaste osakaal madalaim Ida-Viru maakonna valdades, mis on aga enam kui 3 korda kõrgem maakonna keskmisest näitajast (vrd 20%). Harju maakonna valdades on eestlaste keskmine osakaal juba 87%, mis on maakonna keskmisest samuti oluliselt kõrgem (vrd 59%). Veel vaid Tartu maakonna valdades jääb eestlaste osakaal napilt alla 90% (89%). Ülejäänud maakondade kõigis valdades on eestlaste keskmine osakaal üle 90%.

Statistikaameti andmetel on Eestis tervikuna eestlaste keskmine osakaal valdades 91%, vaid 5 vallas on eestlaste osakaal 51–70% ja 7 vallas alla 50%.

1.2. Lühülevaade Eesti üldharidusasutustest

Uusimmigrantide ja teiskeelsete laste integreerimisel Eesti ühiskonda on äärmiselt oluline haridussüsteemi ja iga konkreetse haridusasutuse võimekus eesti keelt mitteoskavaid lapsi vastu võtta ning neile kvaliteetne ja vajadustele vastav õpe tagada. Vanematele on koolikohustusliku lapse jaoks kooli valik vaba ning igal lapsel on õigus pääseda oma kodu lähedasse kooli.⁴ See tähendab, et uusimmigrantide laste vastuvõtuks peavad olema vajadusel valmis kõik riigi ja omavalitsuste üldharidusasutused.

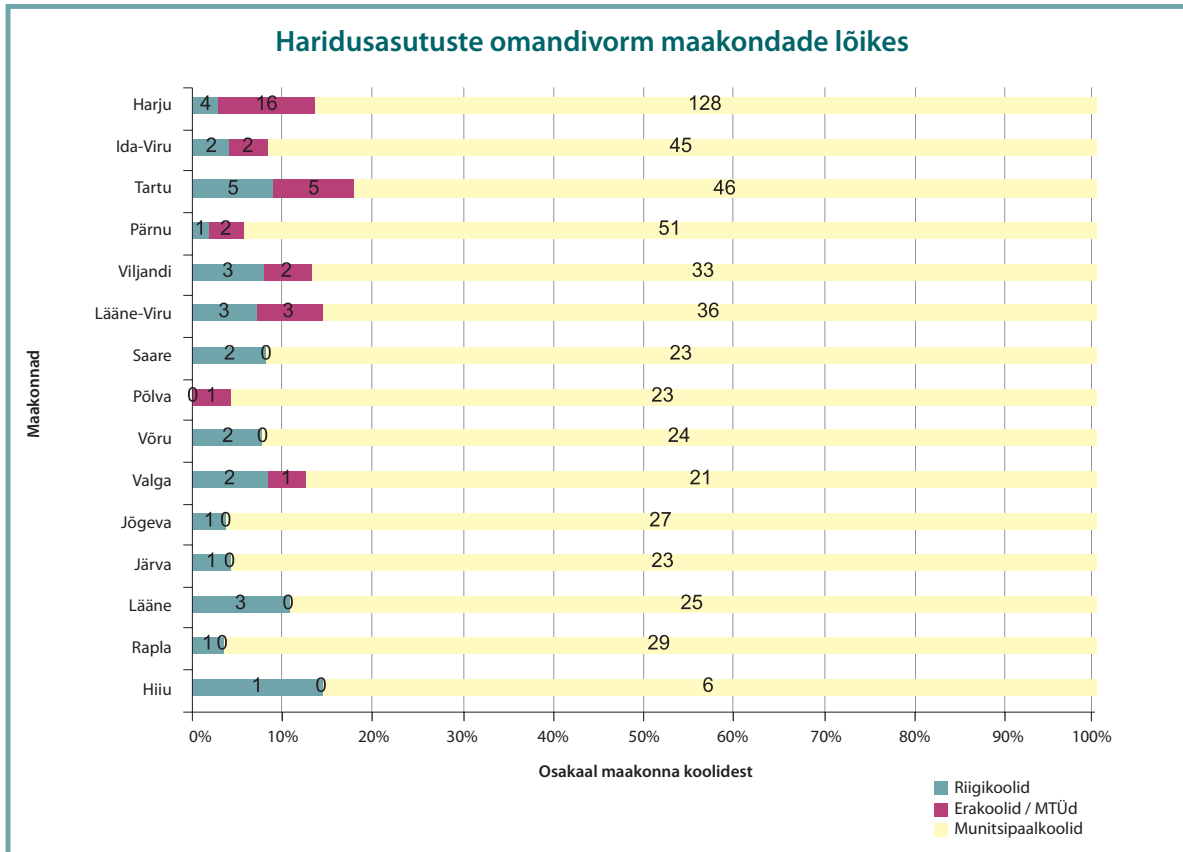
Haridusasutuste võimekust ja võimalusi uusimmigrantide laste vastuvõtmisel mõjutab nii **omandivorm** kui **õppekeel**. Samuti on oluline see, millises **haridusastmes** soovib laps hakata õppetöös osalema.

Eestis tegutseva 540 üldharidusasutuse pidajaks on kohalik omavalitsus. 32 üldharidusasutust tegutseb erasektoris ning 31 haridusasutuse pidajaks on riik. Seega on valdavas enamuses üldhariduskooli pidajaks kohalik omavalitsus, kuid on ka riigi omanduses olevaid üldharidusasutusi ning erasektori haridusasutusi. Erasektori kooli pidajad jagunevad omakorda äriühinguteks ja mittetulundusorganisatsioonideks või sihtasutusteks. Riigikoolid on valdavas enamuses suunatud erivajadustega lastele. Ka erasektori koolid ei ole tavapäraselt klassikalise õppekavaga üldharidusasutused ning keskenduvad näiteks vabahariduse

4 Põhikooli ja gümnaasiumi seadus, § 18 ja 19 (RT I 1993, 63, 892) <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12744428>

pakkumisele või teatud valdkondade süvendatud õppele või teatud õpilaste gruppidele (sh teiskeelse hariduse andmisele). Erakoolidest 50% (16 kooli) tegutseb Harjumaal, mis tähendab, et teistes maakondades (v.a Tartumaa, kus tegutseb 5 erakooli) on erakoolide teenuste kasutamise võimalused piiratumad, sh 7 maakonnas ei tegutse ühtegi erakooli.

Joonis 4. Üldharidust pakkuvate haridusasutuste omandivorm – koolide arv ja osakaal maakonna koolidest

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem, 01.01.2007

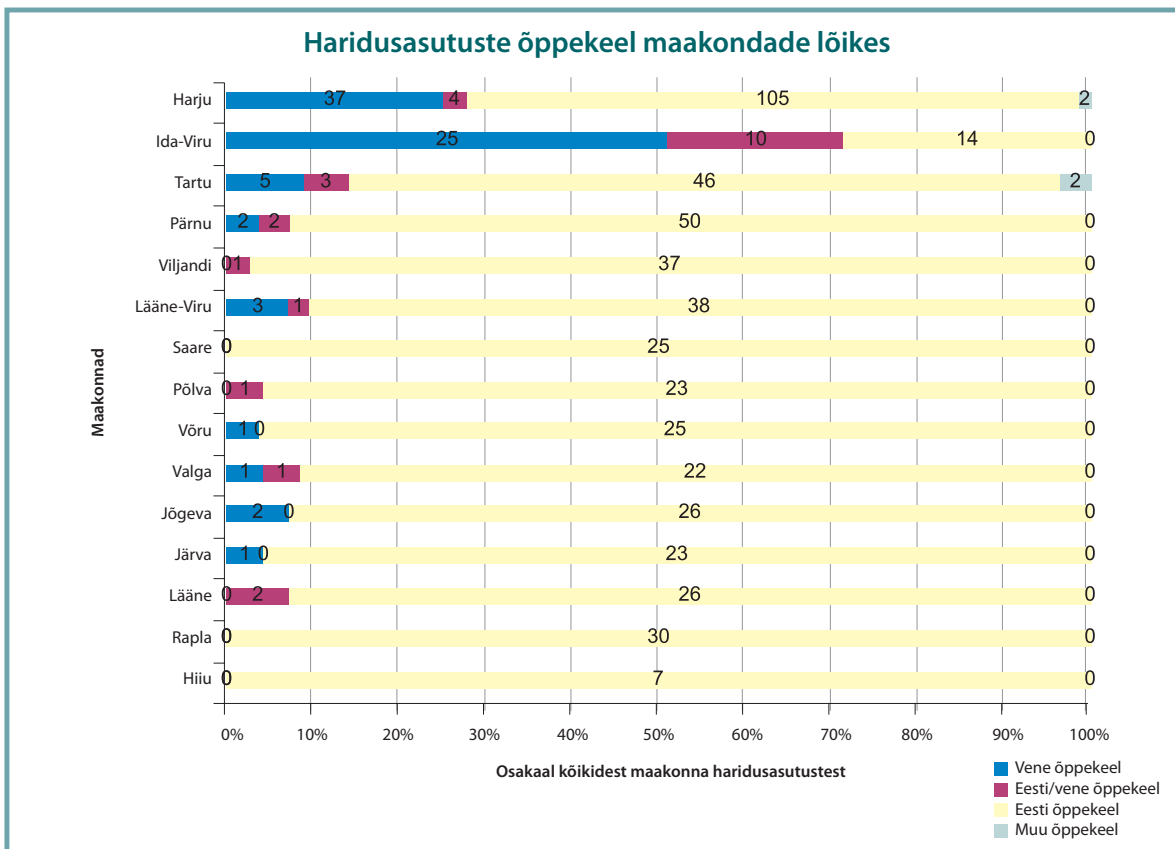
Haridusasutuste suutlikkust uusimmigrantide laste õpetamisel mõjutab ka **õppekeel**. Põhikoolis, põhikooli üksikutes astmetes ja põhikooli üksikutes klassides võib õppekeeleks olla mis tahes keel – munitsipaalkoolides kohaliku omavalitsuse volikogu ning riigikoolides haridus- ja teadusministri otsuse alusel. Gümnaasiumiastmes on õppekeeleks eesti keel. Munitsipaalkooli gümnaasiumiastmes ja munitsipaalkooli gümnaasiumiastme üksikutes klassides võib õppekeeleks olla ka mis tahes muu keel. Loa muus keeles toimuvaks õppetööks annab Vabariigi Valitsus kohaliku omavalitsuse volikogu taotluse alusel. Kooli või klassi õppekeeleks loetakse keel, milles toimuv õpe moodustab vähemalt 60 protsenti õppekava mahust.⁵ Ennekoike tegutsevad eesti keelest erineva õppekeelega haridusasutused maakondades ja omavalitsustes, kus on suur mitte-eestlaste osakaal.

Eestis tegutseb 475 eesti, 79 vene, 25 eesti/vene, 2 inglise, 1 eesti/inglise ja 1 eesti/soome õppekeele-ga üldharidusasutust. Vene õppekeelega koolid on ülekaalus Ida-Virumaal (51%, 25 haridusasutust 49st), kus on ka kõige rohkem haridusasutusi, milles on õppekeelena kasutusel nii eesti kui vene keel (20%, 10 haridusasutust 49st). Ida-Virumaal on mitte-eestlastest elanike osakaal 80%, millest tuleneb ka suur venekeelsete koolide osakaal. Vene õppekeelega haridusasutuste (25%, 37 haridusasutust 148st) osakaal on

5 Põhikooli ja gümnaasiumi seadus, § 9 lõige 1 (RT I 1993, 63, 892) <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12744428>

märkimisväärne ka Harjumaal. Tartumaal, Lääne-Virumaal ja Jõgevamaal jääb vene õppekeelega haridusasutuste osakaal vahemikku 5–10%. Vaid eesti õppekeelega haridusasutused tegutsevad Hiiumaal, Saaremaal, Raplemaal, kus ka mitte-eestlaste osakaal on tagasihoidlik.

Joonis 5. Üldharidust pakkuvate haridusasutuste õppekeel – koolide arv ja osakaal maakonna koolidest

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem, 01.01.2007

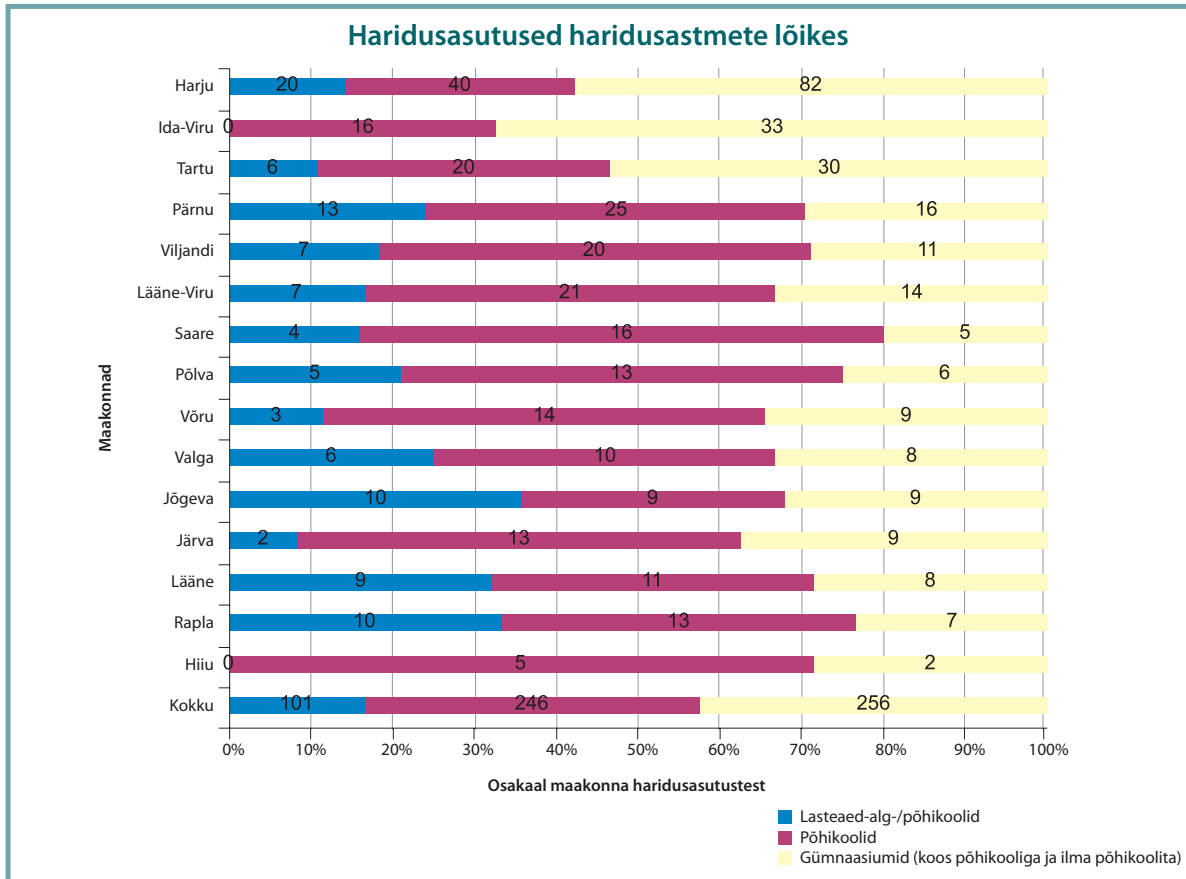
Kuigi erakoolidel ei ole uusimmigrantide laste vastuvõtmise kohustust, pakutakse just nendes koolides võimalust õppida lisaks eesti ja vene keelele ka inglise keeles (2 inglise õppekeele ja 1 eesti/inglise õppekeele) ning soome keeles. Samas asuvad inglise õppekeele koolid vaid Tallinnas ja Tartus.

Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmisel tuleb arvestada ka sellega, **millisel haridusastmel laps õppetöös osalemist alustab**. Eesti üldharidusasutused jagunevad järgmiselt: lasteaed-alkool; lasteaed-põhikool; algkool; põhikool; gümnaasium; gümnaasium, mille juures on põhikooli klasse; põhikool ja gümnaasium, mis tegutsevad ühe asutusena. Selgema võrdleva ülevaate saamiseks on teostatud analüüsis haridusasutused grupeeritud kolme gruppi: (1) haridusasutused, mis pakuvad koolieelset õpet ja algõpet, st lasteaed-alkool, lasteaed-põhikool ja algkool (kokku 101); (2) haridusasutused, mis pakuvad põhiharidust, st põhikoolid (kokku 246); ja (3) haridusasutused, mis pakuvad keskharidust, st gümnaasium; gümnaasium, mille juures on põhikooli klasse; põhikool ja gümnaasium, mis tegutsevad ühe asutusena (kokku 256).

Analüüsid üldharidusasutuste struktuuri maakondades haridusastmete lõikes, saab järeldada, et struktuur on üpris erinev. Ida-Virumaal ja Hiiumaal tegutsevad vaid põhikoolid ja gümnaasiumid ning eraldi lasteaed-alkoole või alkoole ei ole. Vaid algharidust pakkuvate asutuste osakaal on teiste maakondadega võrreldes suurem Jõgevamaal, Raplemaal ja Läänemaal, ulatudes üle 30% kõikidest selle maakonna haridusasutustest. Keskharidust pakkuvate asutuste osakaal on kõige suurem Ida-Virumaal (üle 65%) ja

Harjumaal (üle 55%). Nendes maakondades on seega rohkem koole, kus pakutakse õpet kõikidel haridusastmetel ning see muudab ka uusimmigrantide lastele teenuste pakkumise lihtsamaks (erinevatest astmetest üle võetav kogemus samas asutuses, laps saab jätkata õpet samas koolis jne). Suurema killustatusega haridusasutuste võrgu puhul on teiskeelsete laste integreerimine suurem väljakutse.

Joonis 6. Üldharidusasutused haridusastmete lõikes – koolide arv ja osakaal maakonna koolidest

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem, 01.01.2007

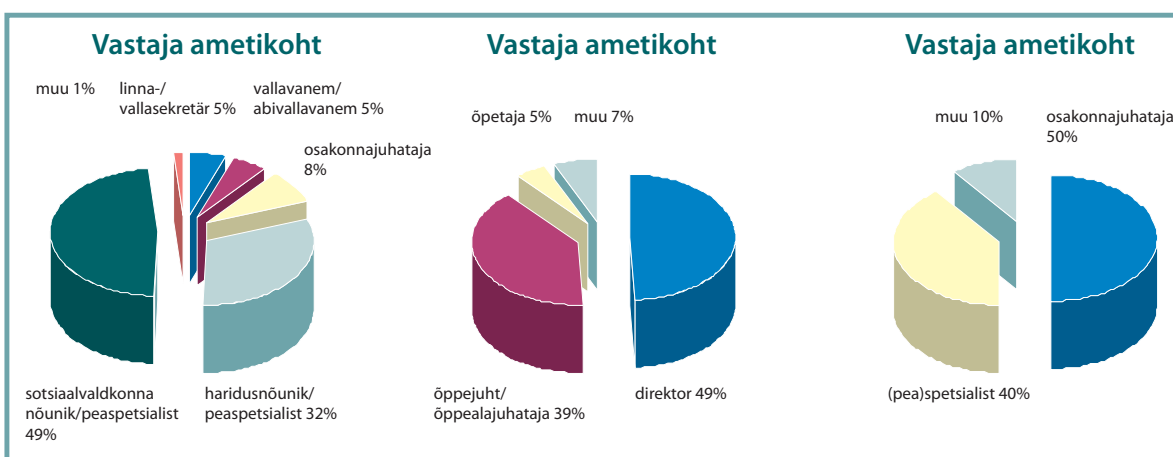
Reeglina on lapse kohanemine uues ja teiskeelses õpikeskkonnas lihtsam madalamates haridusastmetes. Eesti haridussüsteemis osalemine alates koolieelsest lasteasutusest võimaldab lastel paremini omandada ka eesti keele, loob pikemaast kohanemisprotsessist tulenevalt paremad eeldused konkureerimiseks Eesti tööturul ning sujuvamaks ühiskonda sulandumiseks. Kuid haridusasutused peavad arvestama ka võimalusega, et uusimmigrantidest noor soovib alustada õpet gümnaasiumi tasandil. Gümnaasiumi tasandil ei kehti küll enam koolikohustus, kuid sisseastumistingimuste täitmise korral on uusimmigrantidest noortel võimalik Eestis keskharidust omandada.

1.3. Ülevaade uuringus osalenud maavalitsustest, kohalikest omavalitsustest ja üldharidusasutustest

Uuringus osalenud asutuste esindajad

Uuringus osalenud maavalitsuste esindajateks olid pooltel juhtudel osakonnajuhatajad ja haridusasutuste puhul direktorid. Kohalike omavalitsuste esindajateks olid kõige sagedamini nõunikud või (pea)spetsialistid. Samas moodustasid ligi poole kohalike omavalitsuste esindajatest sotsiaalvaldkonna eest vastutavad nõunikud või (pea)spetsialistid. Haridusvaldkonna eest vastutavate nõunike/spetsialistide osakaal oli 32% ning osakonnajuhatajate osakaal 8%.

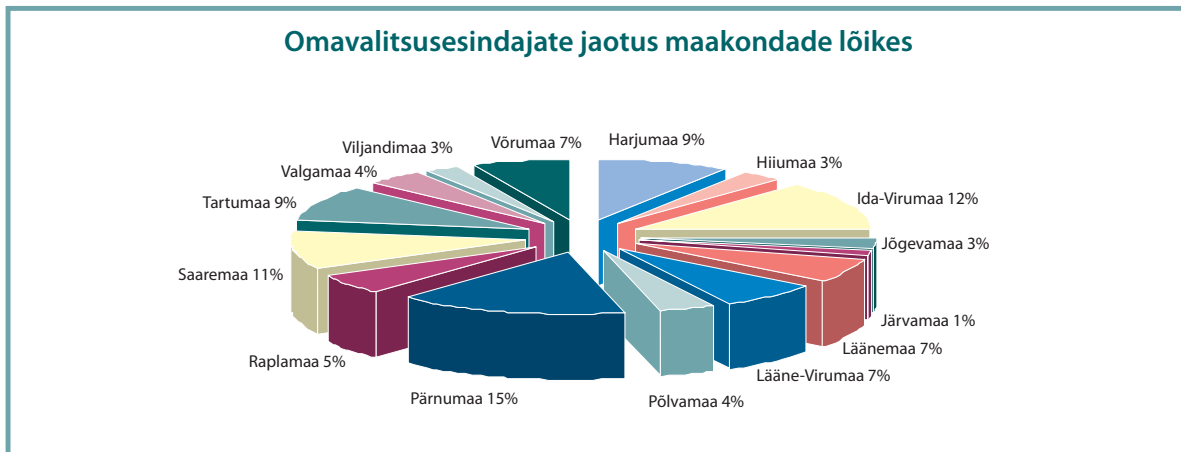
Joonised 7, 8 ja 9. Vastaja ametikoht – vastavalt kohalike omavalitsuste esindajad, n=76 (vasakpoolne joonis); maavalitsuste esindajad, n=10 (keskmine joonis); koolide esindajad, n=61 (parempoolne joonis); %

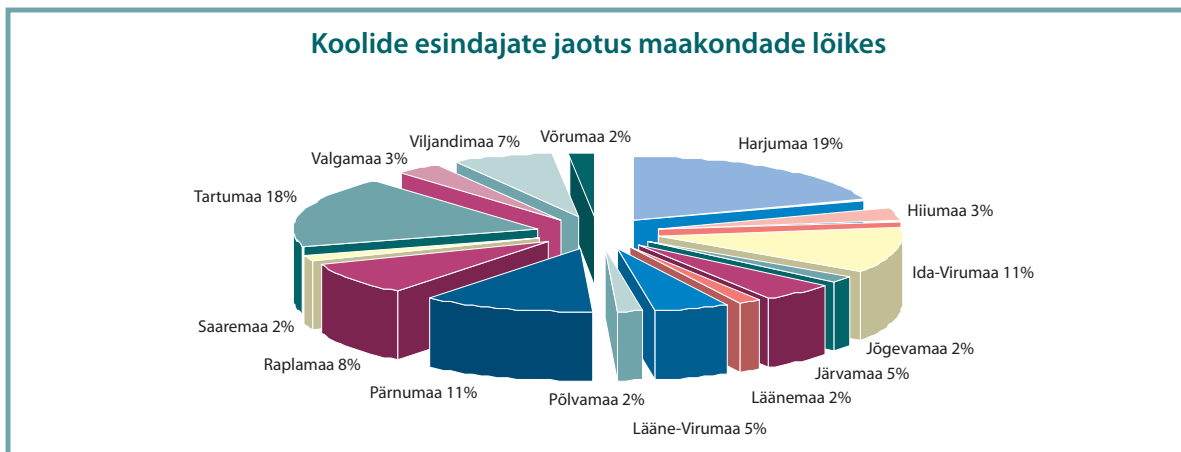
Vaid 61 omavalitsuses on loodud eraldiseisev haridusnõuniku või -spetsialisti ametikoht (vaid suurimates omavalitsustes on loodud eraldi haridusosakonnad). Teistes omavalitsustes tegeleb haridusküsimustega valdavalt sotsiaalvaldkonna eest vastutav ametnik või üks abilinnapeadest, vähestel juhtudel ka linna-/vallasekretär. Taoline olukord ei võimalda teiste ülesannete kõrvalt haridusvaldkonnaga tegeleval ametnikul keskenduda vaid hariduse teemale ning mõjutab kaudset ka omavalitsuste suutlikkust uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel.

Omavalitsuste ja koolide jaotus maakondade, suuruse ja asulatüübi lõikes

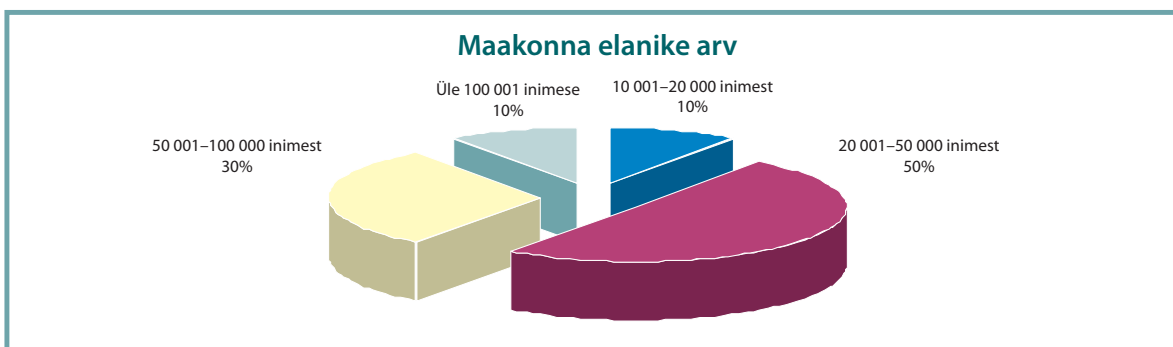
Uuringusse kaasati maavalitsuste, kohalike omavalitsuste ja koolide esindajaid üle kogu Eesti kõigist maakondadest. Kohalike omavalitsuste esindajatest osales uuringus teiste piirkondadega võrreldes proportsionaalselt mõnevõrra rohkem Pärnu, Ida-Viru ja Saare maakondadest (vastavalt 11–15%), kellele järgnesid Harjumaa ja Tartumaa omavalitsused (9%).

Joonis 10. Kohalike omavalitsuste esindajate jaotus maakondade lõikes, n=76, %

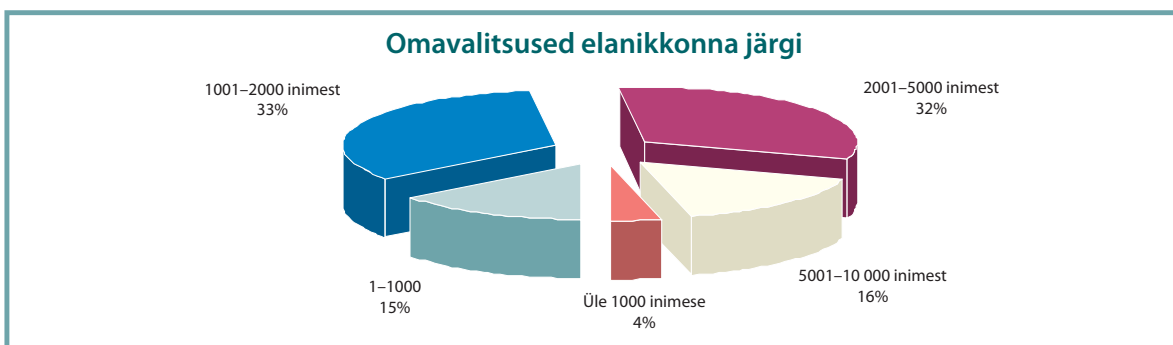
Uuringus osalenud koole oli enim Harju ja Tartu maakondadest (18–19%), kellele järgnesid Ida-Viru ja Pärnu maakonna koolid (11%). Tegemist ongi nelja kõige suurema koolide arvuga maakonnaga, kus igaühes tegutseb üle 50 üldharidusasutuse.

Joonis 11. Koolide esindajate jaotus maakondade lõikes, n=61, %

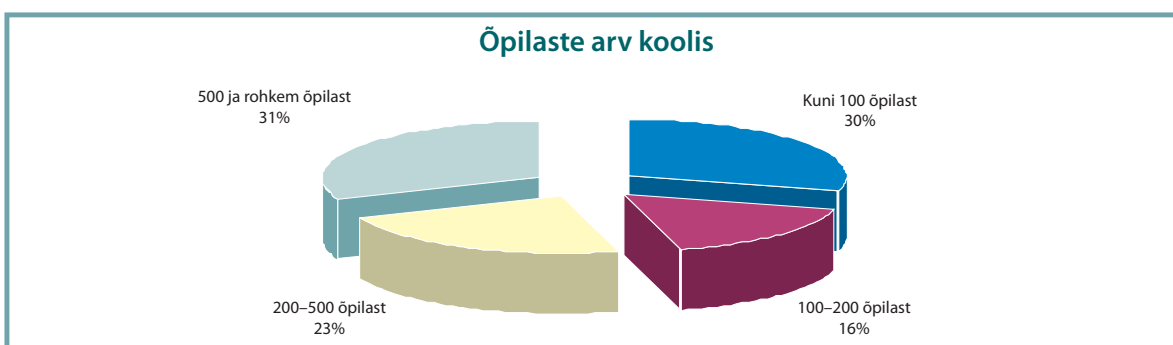
Vaadeldes uuringus osalenud maavalitsusi maakondade suuruse lõikes, saab teha järelduse, et vastanud on kõikidesse erinevatesse suurusgruppidesse kuuluvate maakondade esindajad. Kõige suurem (50%) on 20 000–50 000 elanikuga maavalitsuste osakaal, mis vastab hästi tegelikule olukorrale (sellesse gruppi kuulub 8 maakonda 15-st).

Joonis 12. Uuringus osalenud maavalitsused maakondade suuruse lõikes, $n=10$, %

Ka uuringus osalenud omavalitsused jagunevad suuruse lõikes võrdlemisi tasakaalustatult ja tegelikule olukorrale vastavalt erinevatesse suurusgruppidesse, erinevused osakaaludes jäävad arvuliselt suurimate gruppide (1001–2000 inimest ja 2001–5000 inimest) puhul 5% piiresse. Teiste gruppide puhul vastab uurin-
gus osalejate osakaal reaalsele omavalitsuste jaotusele 1–3%lise täpsusega.

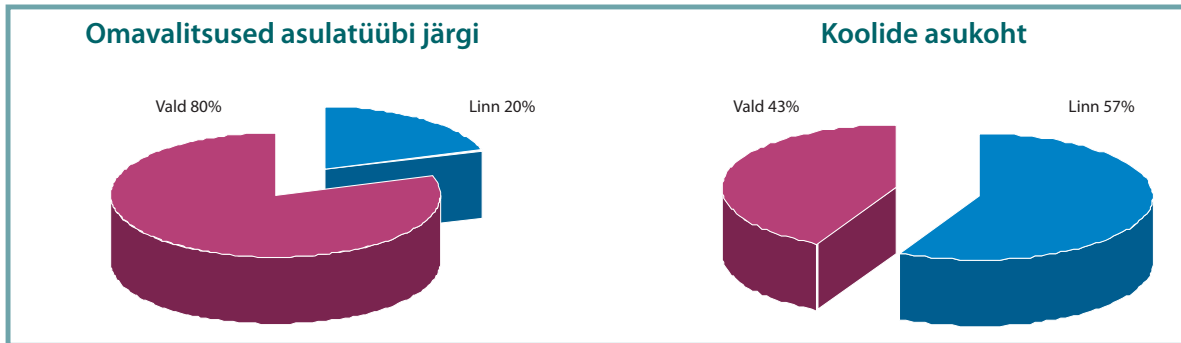
Joonis 13. Uuringus osalenud omavalitsused suuruse lõikes, $n=76$, %

Uuringus osalenud haridusasutuste suurust võrreldes saab samuti teha järelduse, et see kattub üldjoontes hästi Eesti üldharidusvõrgu struktuuriga. Ligikaudu kolmandik vastanutest esindab kooli, kus õpib üle 500 õpilase, ning kooli, kus õpib alla 100 õpilase. 200–500 õpilast õpib veerandi vastanute poolt esindatud koolis ning kuuendik vastanutest esindab 100–200 õpilasega koole. Eeldatavalt on suurematel haridusasutustel rohkem vahendeid ja kvalifitseeritud õpetajaid uusimmigrantide laste õpetamisel, kuid väiksemates koolides on uude ja võõrasse keskkonda (sh keelekeskkonda) sattunud lastel lihtsam kohaneda.

Joonis 14. Uuringus osalenud koolid õpilaste arvu järgi, $n=61$, %

Uuringus osalenud omavalitsuste asulatüüp kattub samuti võrdlemisi hästi tegeliku olukorraga. Osalenud omavalitsustest 20% (reaalselt 15%) on linnad ning 80% (reaalselt 85%) on vallad. Ka koolide jaotus linnas ja vallas asuvateks haridusasutusteks annab tegelikkusega hästi kattuva tulemuse.

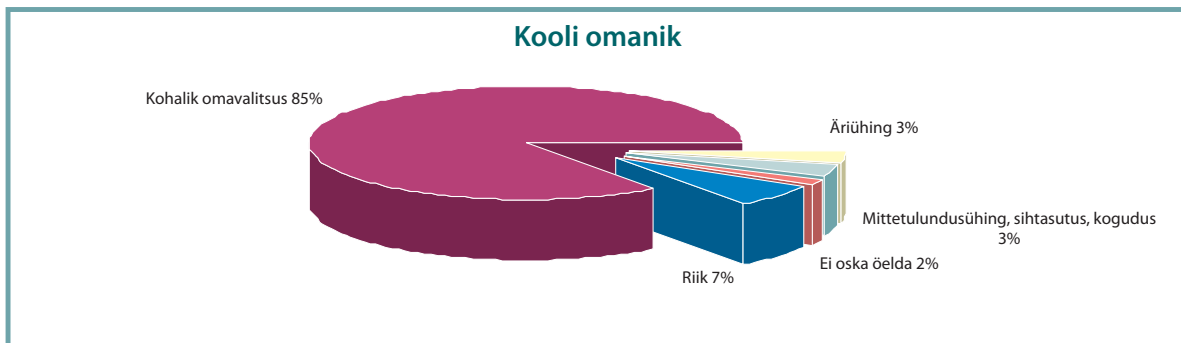
Joonised 15 ja 16. Vastajad asulatüübi järgi – kohalikud omavalitsused, n=76 (vasakpoolne joonis); koolid, n=61 (parempoolne joonis); %

Haridusasutused omandivormi ja haridusastmete järgi

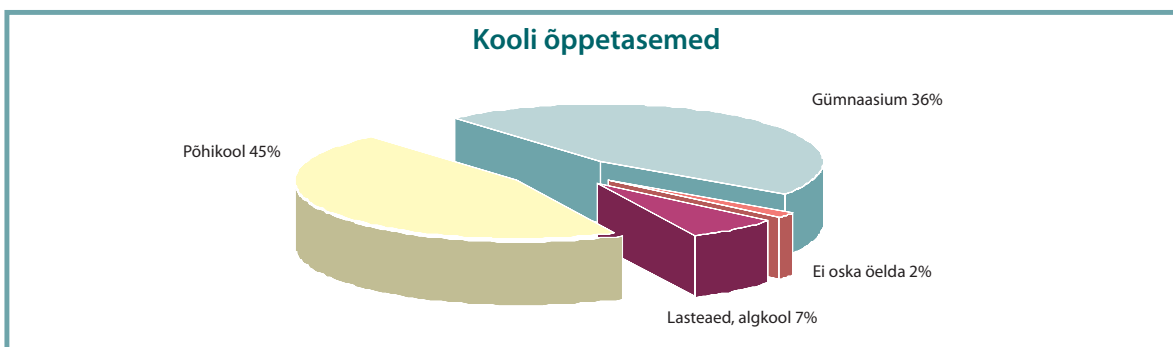
Analüüsid uuringus osalenud haridusasutusi omandivormi lõikes, saab välja tuua, et veidi aktiivsemalt on vastanud riigi poolt hallatavad haridusasutused (+1,5% võrreldes tegeliku osakaaluga) ning erasektori üldharidusasutused (+1% võrreldes tegeliku osakaaluga), kuid vastanute koosseis ühtib praktiliselt täielikult haridusasutuste tegeliku omandivormiga. See võimaldab teha järeldusi ka koolide omandivormi lõikes.

Joonis 17. Uuringus osalenud koolid omandivormi järgi, n=61, %

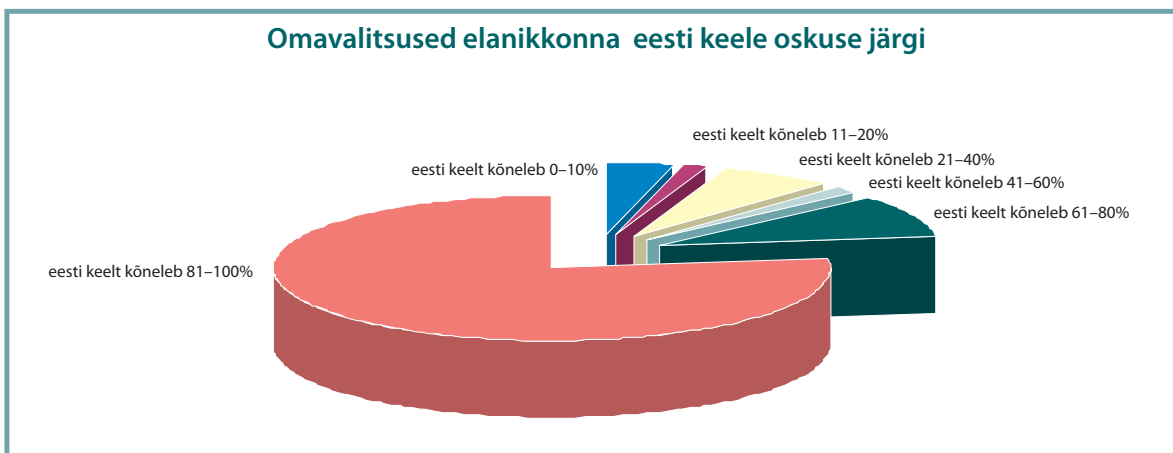
Maavalitsuste seisukohti uuringus käsitletud küsimuste osas analüüsid tuleb arvestada, et uuringus osalenud maavalitsustest ei olnud vastanute endi kinnitusel ühegi haridusasutuse pidajaks 60% maavalitsustest. 10% maavalitsusest oli rohkem kui kahe haridusasutuse pidajaks ning 10% ühe haridusasutuse pidajaks. 1 vastaja ei osanud välja tuua, kas tema esindatud maavalitsus on mõne haridusasutuse pidajaks või mitte.

Uuringus osalenud haridusasutused on tasakaalus ka haridusastmete põhise analüüsi kohaselt. Veidi vähem (ligikaudu 5% võrreldes tegeliku olukorraga) on vastanud alghariduse astmel. Põhikooli ja gümnaasiumi tasemel õpet pakuvate haridusasutuste osakaal on selle võrra proportsionaalselt suurem.

Joonis 18. Uuringus osalenud koolid haridusastmete järgi, $n=61$, %

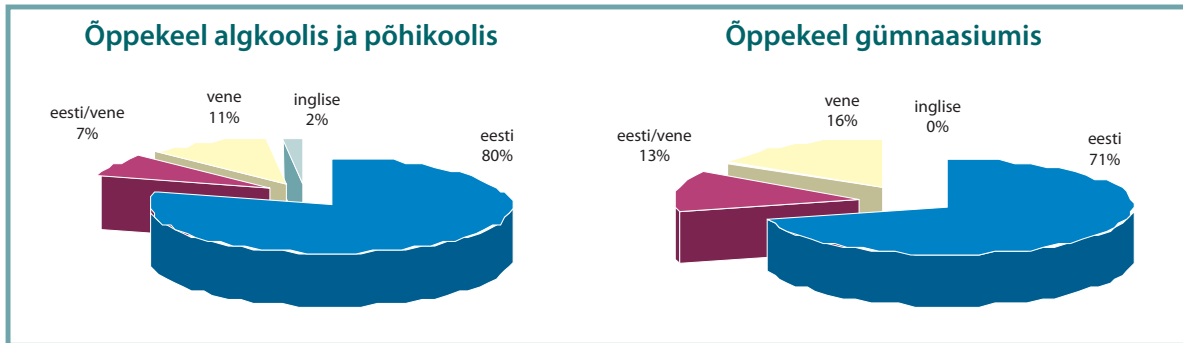
Omavalitsuste jaotus elanikkonna keeleoskuse ja koolide jaotus õppekeele järgi

Enamuses (78%) vastanud omavalitsustest kõneleb eesti keelt 81–100% elanikkonnast, mis on omavalitsuste rahvastiku koosseisu arvestades tegelikkusele vastav tulemus. Uuringule vastanute osakaalu arvestades saab järeldada, et veidi aktiivsemad (võrreldes tegeliku osakaaluga) on olnud omavalitsused, kus mitte-eestlasi on rohkem. 9% vastanud omavalitsuste puhul kõneleb eesti keelt 61–80% elanikkonnast, 7% puhul 21–40% elanikkonnast ja 4% puhul 0–10% elanikkonnast. Taoline vastanud omavalitsuste osakaal võimaldab teha tasakaalustatud järeldusi erineva rahvastiku koosseisuga omavalitsuse suhtumisest ja võimekust uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel.

Joonis 19. Uuringus osalenud omavalitsused elanikkonna eesti keele oskuse lõikes, $n=76$, %

Uuringus osales järelduste tegemiseks piisaval hulgal nii eesti, eesti/vene, vene kui inglise õppekeelega haridusasutusi. Eesti/inglise ja eesti/soome õppekeelega koolid uuringus ei osalenud. Jällegi kattuvad uuringus osalenud haridusasutuste osakaalud õppekeelte lõikes väga täpselt tegelike osakaaludega. Algkooli ja põhikooli haridusastmetes moodustasid eesti õppekeelega koolid võrdselt 80% vastanutest. Vene õppekeelega koole osales 11% ja eesti/vene õppekeelega koole 7% vastanutest. Uuringus osales ka üks alg- ja põhikooli astmes inglise õppekeelega kool. Keskkooli tasemel moodustasid eesti õppekeelega haridusasutused 71%, vene õppekeelega asutused 16% ja eesti/vene õppekeelega asutused 13% vastanutest. Eelkooli tasemel (lasteaed) olid kõik vastanud asutused eesti õppekeelega.

Joonised 20 ja 21. Uuringus osalenud haridusasutused õppekeele järgi – algkooli ja põhikooli tasemel, n = vastavalt 61 ja 57 (vasakpoolne joonis); gümnaasiumi tasemel, n=31 (parempoolne joonis), %

Keelekümblust kasutab vastanud haridusasutustest 3 algkoolis, 6 põhikoolis ja 1 keskkooli tasandil.

Kokkuvõte

Eesti põhiseaduses loetletud õigused ja kohustused, sh koolikohustuse täitmine, laienevad nii Eesti kodanikele kui Eestis viibivatele välisriikide kodanikele ja kodakondsuseta isikutele. See tähendab, et koolikohustuslikud on ka uusimmigrantide lapsed. Koolikohustuse täitmise võimaluse tagamine kõikidel üldhariduse õppetasemetel on riigi ja omavalitsuste ülesanne, kuid uusimmigrantide lapsed võivad võimaluse korral valida koolikohustuse täitmiseks ka erakooli. Seega on Eesti haridussüsteemi uusimmigrantide laste vastuvõtmise võimekuse analüüsimiseks vajalik hinnata nii omavalitsuste, maavalitsuste kui haridusasutuste võimekust ja vajadusi.

Omavalitsuste võimekust uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel mõjutavad omavalitsuse suurus, asulatüüp (linnad ja vallad) ning omavalitsuse rahvastiku koosseis. Haridusasutuste võimekust uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel mõjutavad kooli omandivorm, kooli suurus, kooli õppekeel ning missugustel haridusastmetel õpet kool pakub. Uuringu käigus viidi toodud kriteeriumite lõikes läbi detailne analüüs erinevate haridussüsteemi osapoolte võimekusest uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmisel.

Uuringus osalenud maavalitsuste, omavalitsuste ja haridusasutuste struktuur vastab tegelikule olukorrale ning võimaldab edukalt teostada erinevate haridussüsteemi osapoolte ja kogu üldharidussüsteemi valmisoleku tasakaalustatud analüüsi. Samuti võimaldab uuringus osalejate struktuur analüüsida nii omavalitsuste kui haridusasutuste valmisolekut erinevate käesolevas osas välja toodud kriteeriumite lõikes.

2. Uusimmigrantide laste temaatika aktuaalsus ja senine kogemus

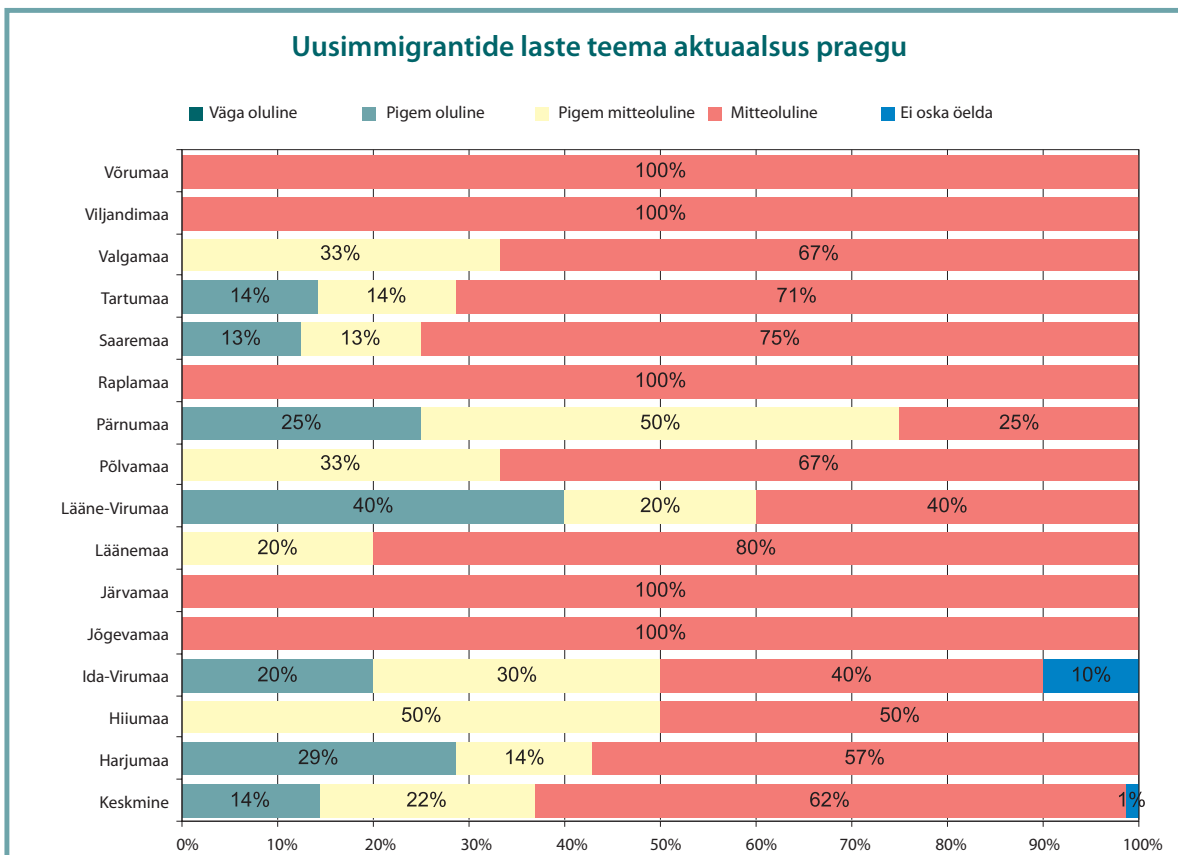
2.1. Uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise teema aktuaalsus

Esmalt analüüsiti uusimmigrantide laste Eesti haridussüsteemi vastuvõtmise teema aktuaalsust ja olulisust erinevate sihtgruppide lõikes. Haridusasutuste, omavalitsuste ja maavalitsuste esindajatelt paluti hinnangut teema aktuaalsusele praegu ning lähiaastate perspektiivis.

Teema aktuaalsus hetkel ja lähiaastatel omavalitsuste ja maavalitsuste hinnangul

Valdav enamus omavalitsuste esindajatest ei hinda teemat hetkel aktuaalseks (62% mitteoluline, 22% pigem mitteoluline, 1% ei oska öelda). Väga oluliseks ei hinnanud teemat ükski vastaja.

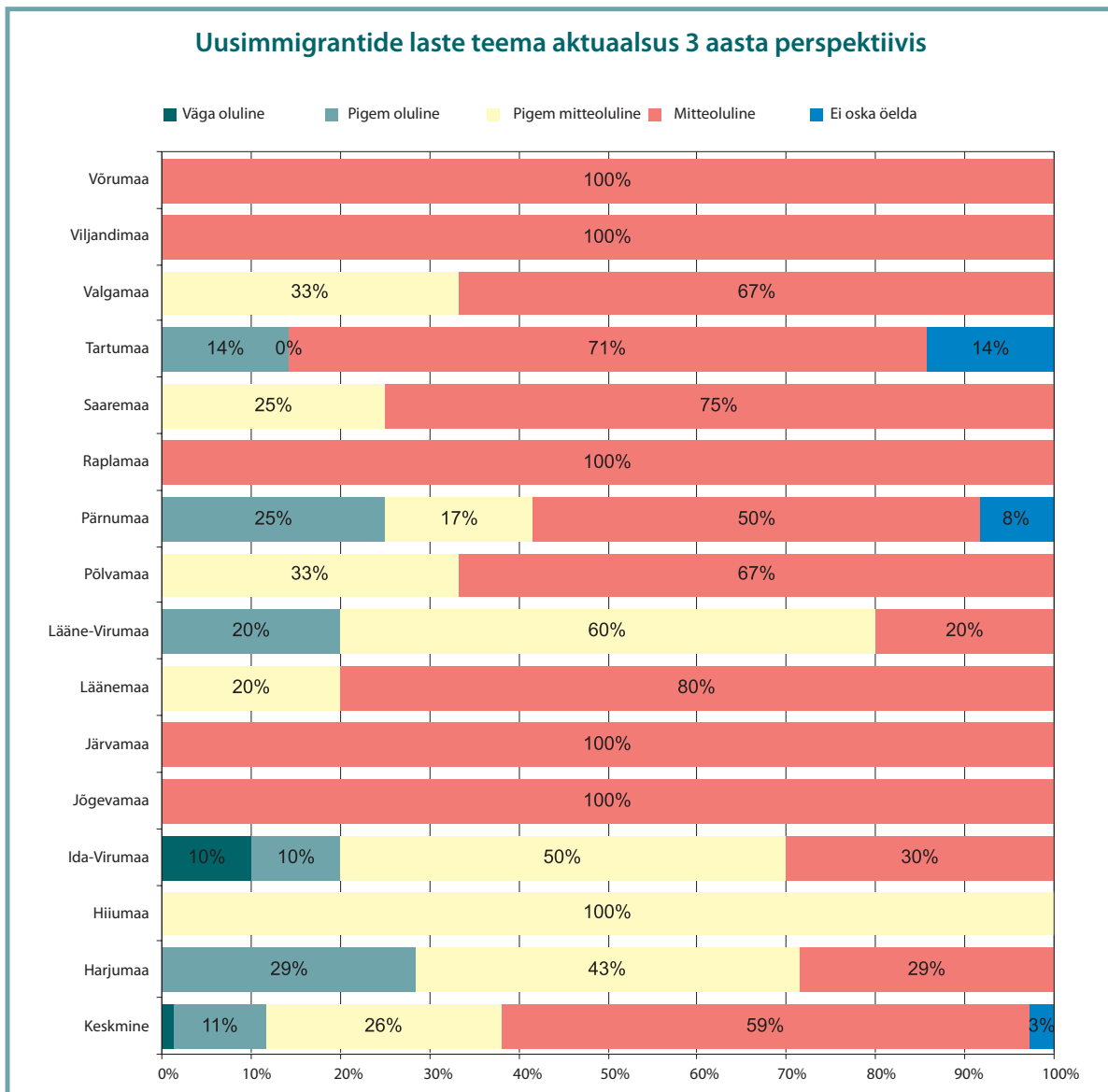
Joonis 22. Hinnang uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teema aktuaalsusele praegu – kohalike omavalitsuste esindajad, n=76, %

Kõige aktuaalsemaks hindasid uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teemat Lääne-Virumaa (40% pigem oluline), Harjumaa (29% pigem oluline), Pärnumaa (25% pigem oluline) ja Ida-Virumaa (20% pigem oluline) omavalitsused. Kõik uuringus osalenud maavalitsuste esindajad hindasid teemat hetkel mitteoluliseks või pigem mitteoluliseks. Maavalitsuste hinnanguid mõjutavad kaks tegurit. Esiteks ei ole maavalitsused uusimmigrantidega palju kokku puutunud, ning teiseks on vaid vähesed maavalitsused kooli pidajaks (nende hallata on ka väike hulk koole).

Omavalitsuste ja maavalitsuste esindajatel paluti avaldada ka arvamust selles osas, kas lähima 3 aasta jooksul kujuneb uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise teema omavalitsuses/maakonnas oluliseks.

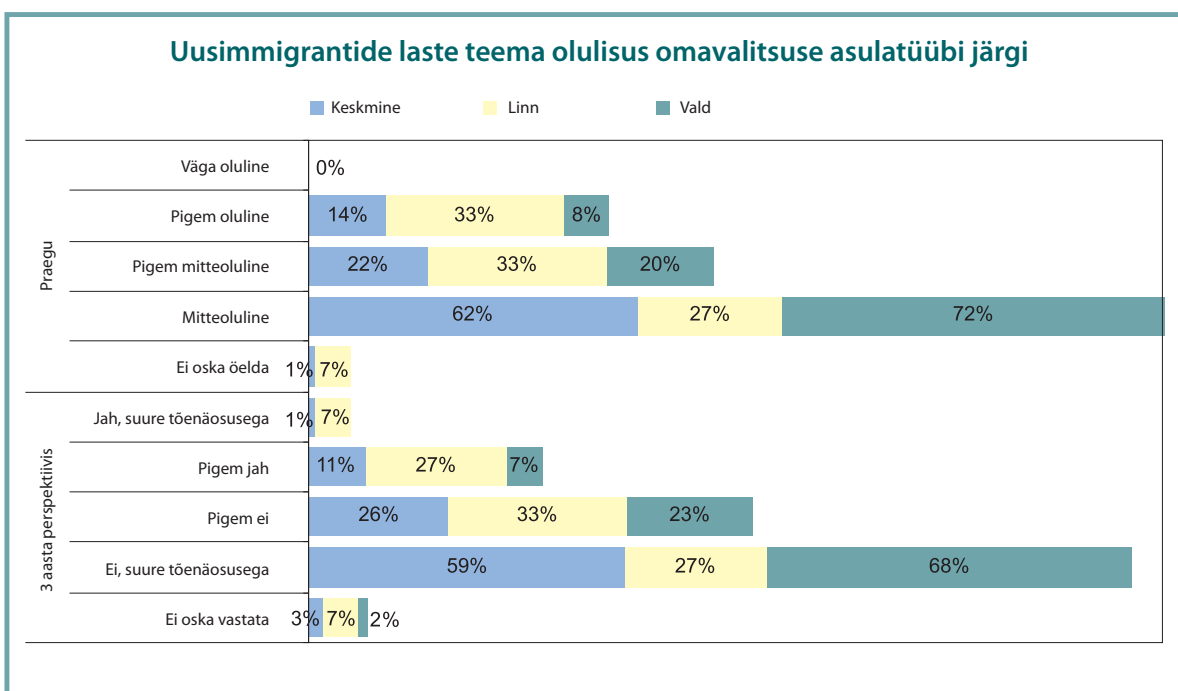
Joonis 23. Hinnang uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teema aktuaalsusele 3 aasta perspektiivis – kohalike omavalitsuste esindajad, n=76, %

Keskmiselt 1% omavalitsustest leidis, et suure tõenäosusega kujuneb teema aktuaalseks, ning 11% arvas, et teema pigem kujuneb aktuaalseks. Teema aktuaalsuse kasvu hindasid kõige tõenäolisemaks Ida-Virumaa omavalitsused. 20% või enam Harjumaa, Pärnumaa ja Läänemaa omavalitsuste esindajatest arvas, et teema muutub lähiaastatel olulisemaks. Maavalitsuste esindajatest leidis 20%, et teema võib lähiaastatel oluliseks muutuda. Ülejäänud vastajad ei pidanud seda tõenäoliseks või ei osanud küsimusele vastata.

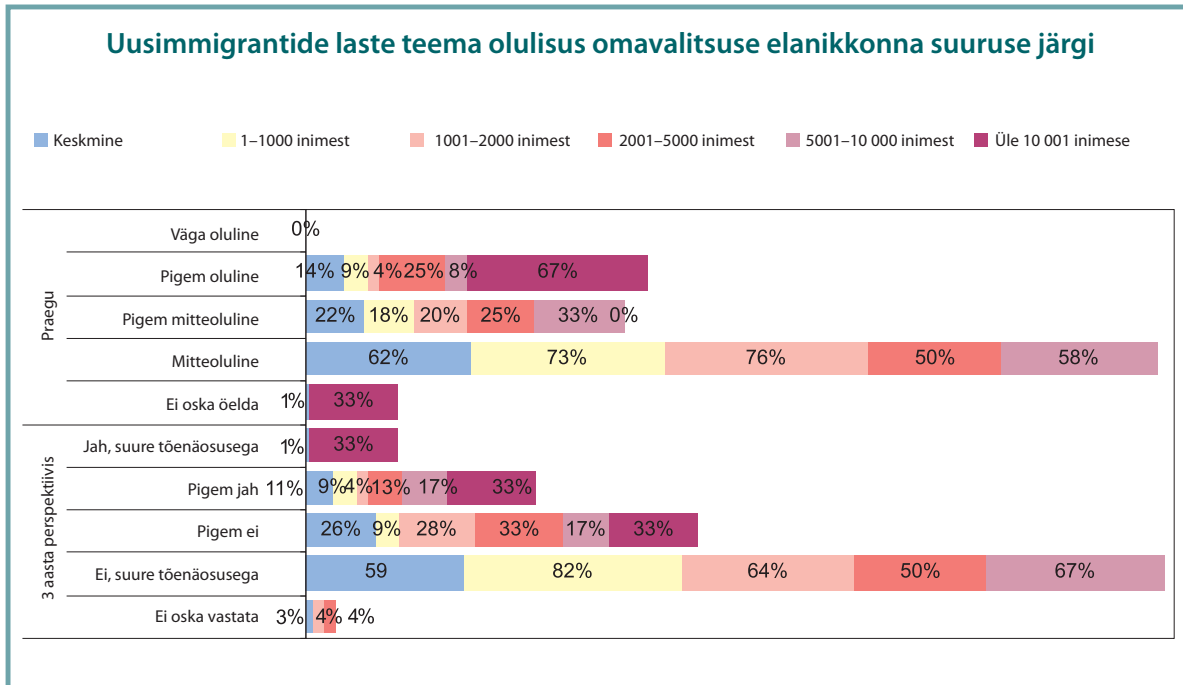
Erinevused teema aktuaalsuse hinnangutes olid märgatavad **asulatüüpide** ning **omavalitsuste suuruse** lõikes. Teemat hindasid nii hetkel kui lähiaastate perspektiivis pigem oluliseks linnad (33% linnadest hetkel ja 34% lähiaastatel), sh 7% suure tõenäosusega. Vallad hindasid teemat pigem mitteoluliseks. Linnade kõrgem hinnang teema aktuaalsusele on seletatav asjaoluga, et uusimmigrandid asuvad tõenäolisemalt elama linnalistesse piirkondadesse. Migratsioon on täna ja ka järgnevatel aastatel seotud sageli töökohtadega ning linnades on reeglina rohkem ja suuremaid uusi töökohti loovaid ettevõtteid.

Joonis 24. Hinnang uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teema aktuaalsusele asulatüüpide lõikes – kohalike omavalitsuste esindajad, n=76, %

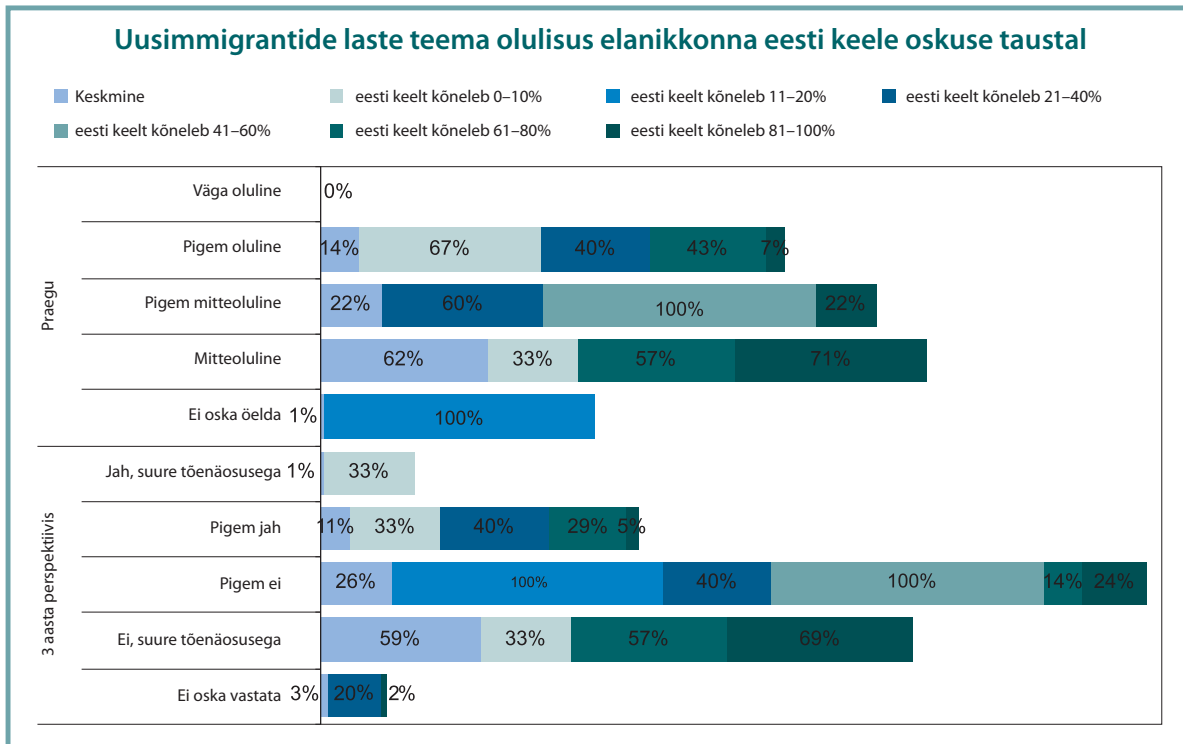
Võrdlemisi ootuspäraselt hindasid uusimmigrantide teemat nii hetkel kui lähiaastatel olulisemaks proportsionaalselt suuremad omavalitsused. Kõige aktuaalsemaks hindasid teemat üle 10 000 elanikuga omavalitsused. Teemat pidas pigem oluliseks ka 25% 2000–5000 elanikuga omavalitsustest. Teema muutumist aktuaalseks lähiaastatel pidasid tõenäoliseks samuti suuremad omavalitsused.

Joonis 25. Hinnang uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teema aktuaalsusele omavalitsuste suuruse lõikes, n=76, %

Teema aktuaalsuse hinnangud varieerusid ka erineva rahvastiku koosseisuga omavalitsuste võrdluses.

Joonis 26. Hinnang uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teema aktuaalsusele omavalitsuste eesti keelt kõneleva elanikkonna arvu lõikes, n=76, %

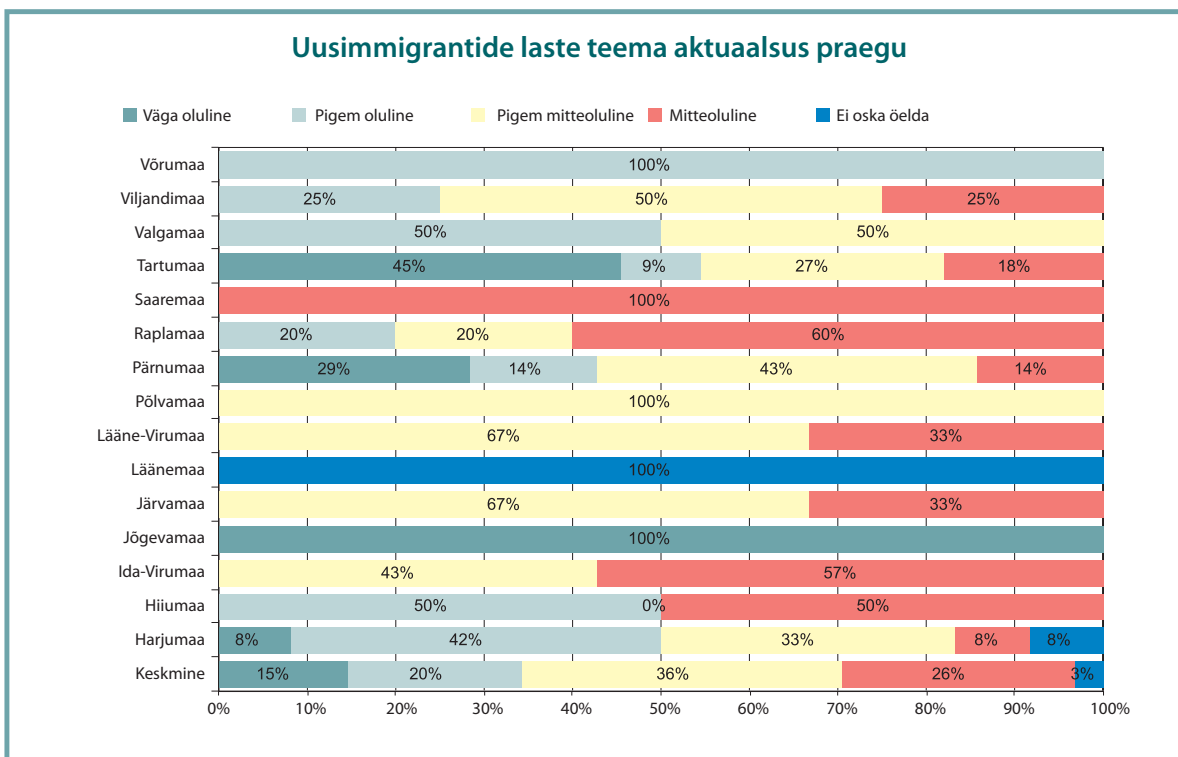

Kõige aktuaalsemaks hindasid teemat omavalitsused, kus elab kõige vähem eestlasi. Omavalitsustest, kus eesti keelt kõneleva elanikkonna osakaal jääb alla 10%, hindasid 67% uusimmigrantide laste teemat aktuaalseks. Samal arvamusel oli 40% nendest omavalitsustest, kus eesti keele kõnelejate osakaal on 21–40%, ja 43% nendest omavalitsustest, kus eestlaste osakaal on 41–60%. Ennekõike nendesse gruppidesse kuuluvad omavalitsused näevad teema aktuaalsuse kasvu ka tulevikus. Taolisi hinnanguid võib ennekõike seletada asjaoluga, et suhteliselt tagasihoidliku eesti keelt kõneleva elanikkonna osakaaluga omavalitsustel on olnud rohkem kogemusi ja kokkupuuteid erinevate rahvusgruppide esindajatega ning seetõttu peetakse uusimmigrantide tulekut omavalitsusse loomulikumaks arenguks.

Teema aktuaalsus hetkel ja lähiaastatel haridusasutuste hinnangul

Analüüsid uusimmigrantide laste vastuvõtu temaatika aktuaalsust haridusasutuste esindajate hinnangutes üldiselt, ilmneb, et keskmiselt umbes kolmandik hindab uusimmigrantide lastega seonduvat hetkel oluliseks küsimuseks ja ligi 2/3 mitteoluliseks. Need üldpropotsioonid ei muutu ka lähiaastate perspektiivi hindamisel – kas antud temaatika võiks kujuneda oluliseks lähema 3 aasta jooksul. Mõneti erineb vaid sisemine jaotus, kus tulevikuproгноosid koonduvad mõnevõrra enam keskele – kontsentreerudes enam „pigem jah” ning „pigem ei” vastustele.

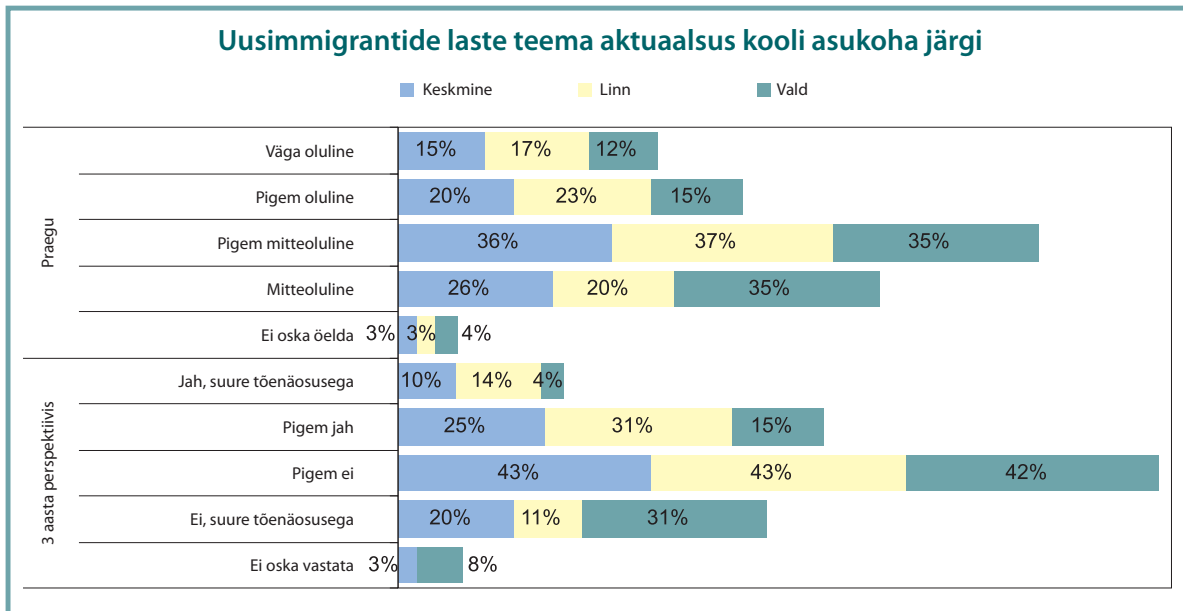
Joonis 27. Uusimmigrantide laste Eesti haridussüsteemi vastuvõtmise teema aktuaalsus maakondade lõikes – koolide esindajad, $n=61$, %

Haridusasutuste esindajad hindavad teemat oluliselt aktuaalsemaks kui omavalitsuste ja maavalitsuste esindajad. Oluliselt suurem on ka nende uuringus osalenute osakaal, kes leiavad, et teema on väga oluline (15%). Teemat hindavad väga oluliseks kõik uuringus osalenud Jõgevamaa ja 45% uuringus osalenud Tartumaa haridusasutustest. Väga oluliseks hindab teemat ka 29% Pärnumaa ja 18% Harjumaa koolidest. Virumaa maakondades erinevad haridusasutuste ja omavalitsuste esindajate hinnangud märkimisväärselt, omavalitsuste esindajad peavad teemat olulisemaks kui koolid. Jõgevamaa ja Tartumaa puhul hindavad teemat oluliseks koolid, kuid mitte omavalitsused.

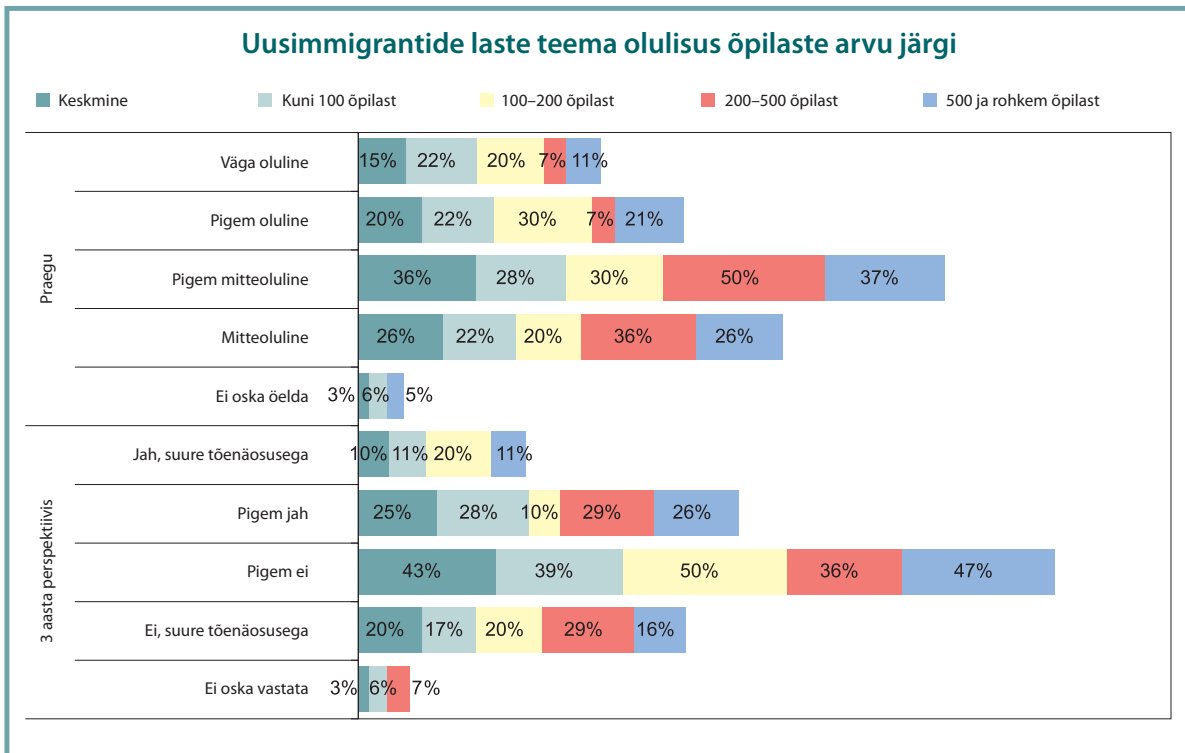
Asulatüübi lõikes langevad koolide ja omavalitsuste esindajate hinnangud üldjoontes kokku. Teemat peavad nii hetkel kui lähiaastatel olulisemaks linnades asuvad koolid.

Joonis 28. Uusimmigrantide laste Eesti haridussüsteemi vastuvõtmise teema aktuaalsus praegu kooli asukoha lõikes – koolide esindajad, n=61, %

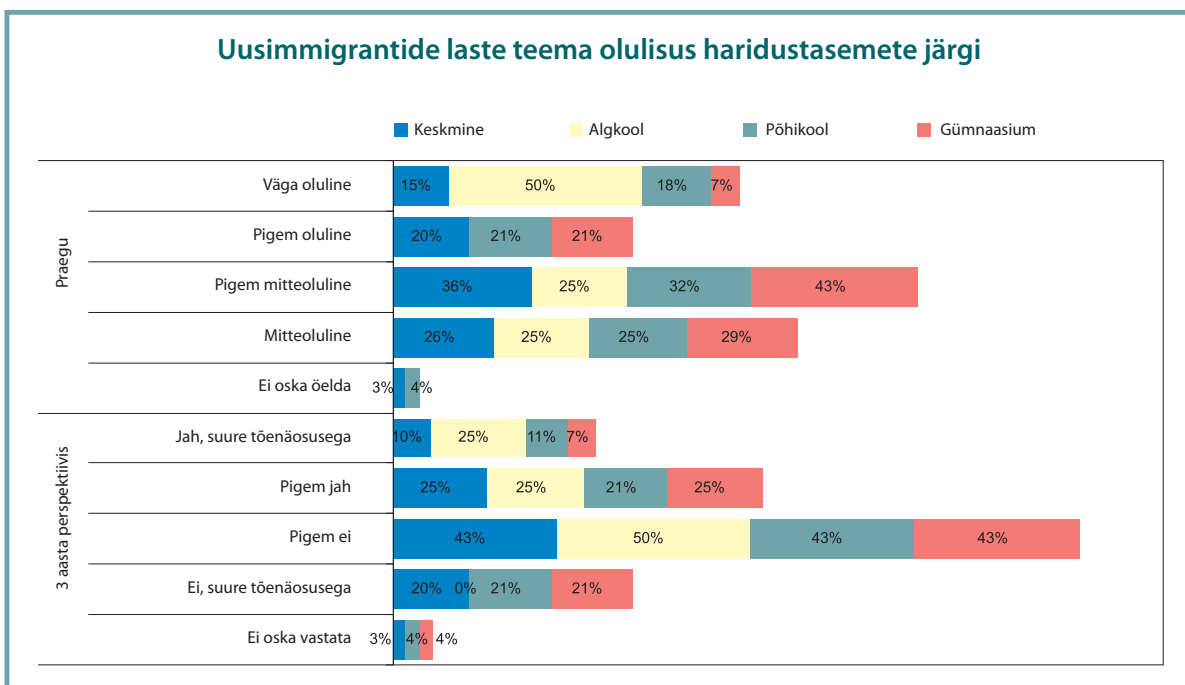

Analüüsides teema aktuaalsust **koolide suuruse** lõikes, tulevad esile mitmedki erisused. Kui väiksemate, kuni 100 õpilasega ja 100–200 õpilasega koolide esindajate hinnangud hetkeseisule jagunesid pea võrdselt teemat oluliseks ja mitteoluliseks hinnanute vahel, siis pigem mitteolulisuse kaalu keskmises tõstavad märkimisväärselt suuremate koolide esindajate hinnangud (200–500 õpilasega koolide esindajatest valdav enamus, üle 500 õpilasega koolidest üle 50%).

3 aasta perspektiivis langeb 2 korda suure tõenäosusega uusimmigrantide laste teemat aktuaalseks hinnanute osakaal kuni 100 õpilasega koolide lõikes ja tõuseb pigem aktuaalsuse tõusu mittenägijate hulk. 100–200 õpilasega koolide osas püsivad teemat väga oluliseks ja ebaoluliseks hindajate osakaalud, ning sisemiselt suureneb teema aktuaalseks pigem mitte kujunemist hindajate osakaal. 200–500 õpilasega koolide esindajad näevad pigem teema tähtsustumist. Üle 500 õpilasega koolide esindajate hinnangud koonduvad veelgi enam pigem mittetähtsustumise juurde. Seega 3 aasta perspektiivis koonduvad vastused veelgi rohkem pigem mittetähtsustumise juurde (vrd 36% ja 43%).

Joonis 29. Uusimmigrantide laste teema olulisus koolide õpilaste arvu järgi – koolide esindajad, n=61, %

Analüüsid **teema aktuaalsust erinevatel haridustasemetel**, selgub, et hetkel hinnatakse teemat kõige olulisemaks algkooli tasemel ning kõige vähem oluliseks gümnaasiumi tasemel. Teema aktuaalsuse kasvu lähiaastatel nähakse samuti ennekõike algkooli tasemel ning seejärel põhikooli tasemel.

Joonis 30. Uusimmigrantide laste teema olulisus koolide õppe tasemete järgi – koolide esindajad, n=61, %

Kokkuvõte

Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teemat ei hinnata omavalitsuste, maavalitsuste ja haridusasutuste esindajate hinnangul eriti aktuaalseks. Maavalitsustest ei hinnanud üksi vastaja teemat oluliseks. Omavalitsustest leidis 14%, et teema on aktuaalne ning koolidest hindas teemat väga oluliseks või pigem oluliseks 35%. Lähiaastatel tunnetatakse siiski teema olulisemaks muutumist (maavalitsuste osas), kuid aktuaalsuse kasv ei ole märkimisväärne.

Teema aktuaalsuse hindamisel ilmnevad erinevused maakondade lõikes, samuti koolide ja omavalitsuse esindajate hinnangutes. Maakondadest hindavad uusimmigrantide laste teemat oluliseks Tartumaa, Harjumaa ja Pärnumaa omavalitsused ja haridusasutused. Koolid hindavad teemat omavalitsuste esindajatest olulisemaks. Uusimmigrantide laste teemat tähtsustavad võrreldes omavalitsuse keskmisega palju enam linnad ning suhteliselt tagasihoidliku või väga väikese eesti keelt kõneleva elanikkonna osakaaluga omavalitsused.

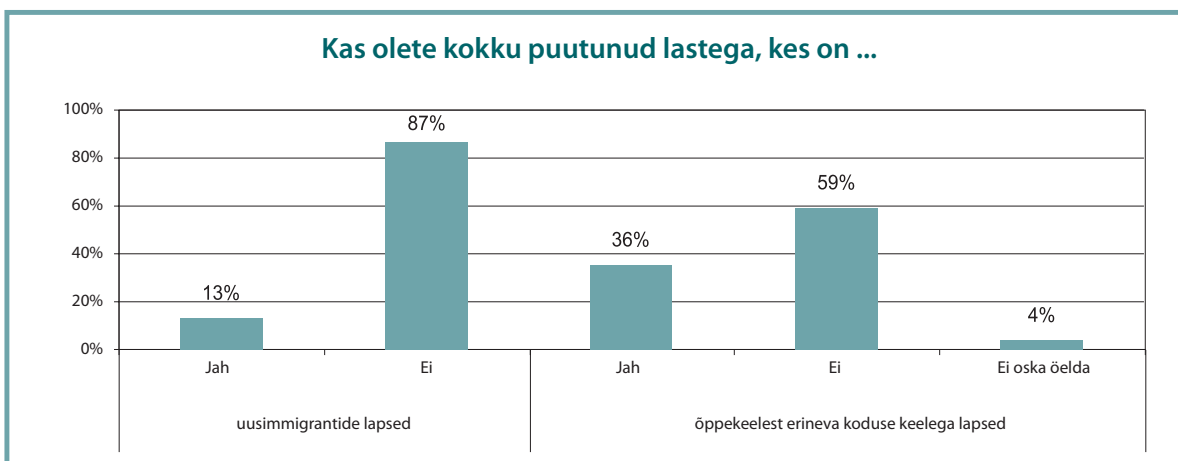
Koolid hindavad uusimmigrantide laste temaatikat oluliselt aktuaalsemaks – 1/3 hinnangul oluline ja 2/3 hinnangul ebaoluline, sh 15% vastanute hinnangul väga oluline (ainsana kõigist uuringus osalenud sihtgruppidest). Kõige aktuaalsemana tunnetatakse uusimmigrantide lastega seonduvat algkoolis, teema tähtsus väheneb kõrgematel õppetasemetel. 3 aasta perspektiivis on trend sarnane. Väiksemate (kuni 100 õpilasega ja 100–200 õpilasega) koolide hinnangud jagunevad küllalt võrdselt uusimmigrantide laste teema olulisuse ja ebaolulisuse vahel, mitteolulisuse osakaalu tõstavad märkimisväärselt suuremad koolid, kellest selge enamuse jaoks on uusimmigrantide laste teema hetkel väheoluline. Lähiaastatel tervikuna olulisi muutusi teema tähtsuses ei tunnetata. Kuni 100 õpilasega koolide jaoks teema tähtsus lähiajal mõnevõrra väheneb, 200–500 õpilasega koolide jaoks mõnevõrra tõuseb. Ainsana kõigist vastajagruppidest (koolide lõikes) püsib 20% 100–200 õpilasega koolide esindajate hinnangul teema suure tõenäosusega olulisena.

2.2. Osapoolte senine kogemus uusimmigrantide laste ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste haridussüsteemi integreerimisel

Omavalitsuste ja maavalitsuste kokkupuuted uusimmigrantide lastega

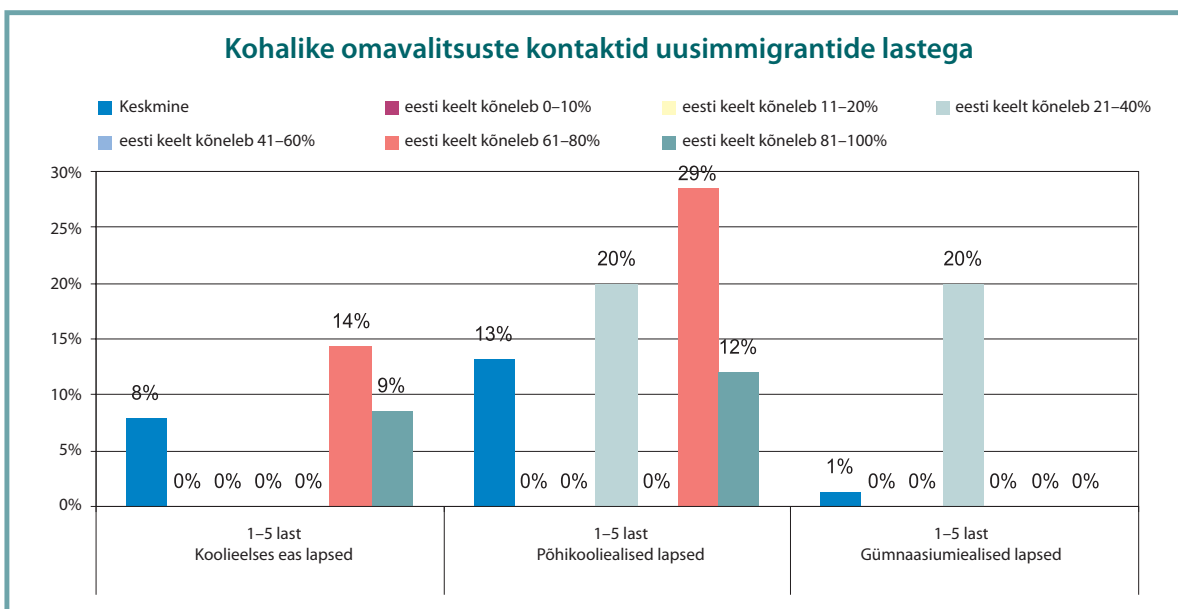
Lisaks uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise teema aktuaalsusele **analüüsiti omavalitsuste ja maavalitsuste reaalseid kokkupuuteid uusimmigrantide lastega** ning seda, millistel haridusastmetel õppivate lastega on olnud tegemist. Uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimiseks rakendatavad meetmed ei ole täiesti eraldiseisvad spetsiifilised meetmed. Kuigi sihtrühm on erinev, on nii uusimmigrantide laste kui teiste kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste haridusasutustesse vastuvõtmist soodustavad meetmed sarnased. Seetõttu analüüsiti omavalitsuste ja maavalitsuste kogemustest parema ülevaate saamiseks ka seda, **kas ja kui sageli on omavalitsustel olnud kokkupuuteid kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega üldiselt**.

Uusimmigrantide lastega oli olnud **viimase kolme aasta jooksul kokkupuuteid** 13% omavalitsustest ning kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega 36% omavalitsustest. Maavalitsuste esindajatest oli kokkupuuteid uusimmigrantide lastega olnud 30% ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega 40% vastanutest.

Joonis 31. Omavalitsuste kokkupuuted uusimmigrantide ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega, n=76, %

Kontakte uusimmigrantide lastega kinnitasid Harju, Ida-Viru, Järva, Lääne-Viru, Põlva, Pärnu ja Saare maakonna omavalitsuste esindajad. Teiste maakondade omavalitsustel ei olnud uusimmigrantide lastega otseseid kontakte olnud. Uusimmigrantide lastega kokku puutunud omavalitsuste kontaktid olid olnud suhteliselt väikese arvu lastega – kõikidel omavalitsustel 1–5 uusimmigrandi lapsega erinevatel haridusastmetel. Sagedamini kinnitasid kontakte uusimmigrantide lastega linnade esindajad (20%), valdadest oli olnud kokkupuuteid 12%-l.

Analüüsiti ka seda, kui **vanalt uusimmigrantide lapsed Eesti haridussüsteemi sisenevad ja missugustes Eesti piirkondades (eesti keelt kõneleva elanikkonna osakaalu järgi)**. 8% omavalitsustest oli olnud kogemusi koolieelses eas lastega, 13% põhikoolieas lastega ning 1% gümnaasiumieas noortega. Seega on kõigil uusimmigrantide lastega kontakte omanud omavalitsustel olnud kokkupuuteid põhikooliealiste lastega. Eeldades, et uusimmigrandid saavad Eestisse ennekõike töötama, reisivad peredega kaasa ennekõike nooremad lapsed (lasteaia- ja põhikoolieas). Gümnaasiumieas lapsed eelistavad sageli jääda iseseisvalt oma kodukohariiki ning mitte kolida koos vanematega teise riiki. Samuti on Eestis pagulasi, kuid nende arv on tagasihoidlik.

Joonis 32. Omavalitsuste kokkupuuted uusimmigrantide lastega eesti keelt kõneleva elanikkonna osakaalu lõikes, n=76, %

Uusimmigrantide lastega oli kõige enam olnud kokkupuuteid nendel omavalitsustel, kus eesti keelt kõneleb 61–80% elanikkonnast, samuti omavalitsustel, kus eesti keele kõnelejaid on 21–40% ja 81–100%, st väga erineva rahvastiku koosseisuga omavalitsustel. Sellest võib järelda, et uusimmigrantide elukoht ei sõltu otseselt piirkonna eelnevast rahvastiku koosseisust, vaid pigem töökohast. Kuid uusimmigrandid eelistavad siiski piirkondi, kus teistest rahvustest või nende rahvusest inimesi elab rohkem.

Saamaks paremat ülevaadet omavalitsuste ja maavalitsuste kogemustest teiskeelsete laste integreerimisel haridussüsteemi, analüüsiti ka nende **kokkupuuteid kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega**. Nimetatud gruppi kuuluvate lastega oli kokku puutunud 36% omavalitsustest ja 40% maavalitsustest. Kontakte kinnitasid uuringus osalenud Harjumaa, Järvamaa, Jõgevamaa, Lääne-Virumaa, Pärnumaa ja Raplamaa omavalitsused. Kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega ei ole kokkupuuteid olnud ühelgi uuringus osalenud Hiiumaa, Valgamaa, Viljandimaa ja Võrumaa omavalitsusel.

Võrreldes omavalitsuste kontakte uusimmigrantide lastega ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega maakondade lõikes, võib leida teatud kokkulangevusi kontaktide arvukuses. Harjumaa, Järvamaa, Lääne-Virumaa ja Pärnumaa omavalitsused on need, kus on võrreldes omavalitsuste keskmisega olnud rohkem kokkupuuteid mõlema sihtgrupiga. Kuid samas näiteks Tartumaa, Raplamaa ja Jõgevamaa omavalitsustel on olnud suhteliselt arvukalt kokkupuuteid teise koduse keelega lastega, ent mitte uusimmigrantidega. Seega ei ole uuringu põhjal võimalik teha otsest järeldust, et piirkondades, kus elab rohkem kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi, on ka uusimmigrantide laste kontsentratsioon suurem. Samas saab teha järelduse, et veidi rohkem kui kolmandikul omavalitsustest on olemas kogemused uusimmigrantide lastega tegelemiseks – kuna omavalitsustel, kus elab teiskeelseid lapsi, on olemas kogemused ja teatud võimekus soodustada ka uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimist.

Kui ühelgi uusimmigrantide lastega kokkupuutunud omavalitsusel ei olnud kogemusi rohkem kui 5 lapsega, siis teiskeelsete lastega on olnud kontakte enamatel omavalitsustel ja kontaktid on olnud sagedasemad. Veerand omavalitsustest oli kokku puutunud 1–5 koolieeliku ja põhikoolieas lapsega, kelle kodune keel on erinev kooli õppekeelest. Mõnel üksikul omavalitsusel oli kontakte olnud ka 6–10 ja 11–20 teiskeelse koolieelses või põhikoolieas lapsega. Põhikooliealiste laste osas oli 1% omavalitsustel olnud kokkupuuteid ka enam kui 20 teiskeelse lapsega. Gümnaasiumieas lastega oli omavalitsustel viimase kolme aasta jooksul olnud kontakte teiste eagruppidega võrreldes vähem – 8% omavalitsustest oli kokku puutunud 1–5 lapsega ning 1% üle 20 lapsega.

Asulatüüpide võrdluses eristusid selgesti linnad, kelle esindajad kinnitasid valdadest märgatavalt suuremat kontaktide hulka kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega. Kolmandikul linnadest oli kogemusi nii koolieelses kui põhikoolieas lastega ning 20% gümnaasiumieas lastega. Linnades oli ka suurem hulk erinevatel haridusastmetel õppivaid teiskeelseid lapsi kui valdades.

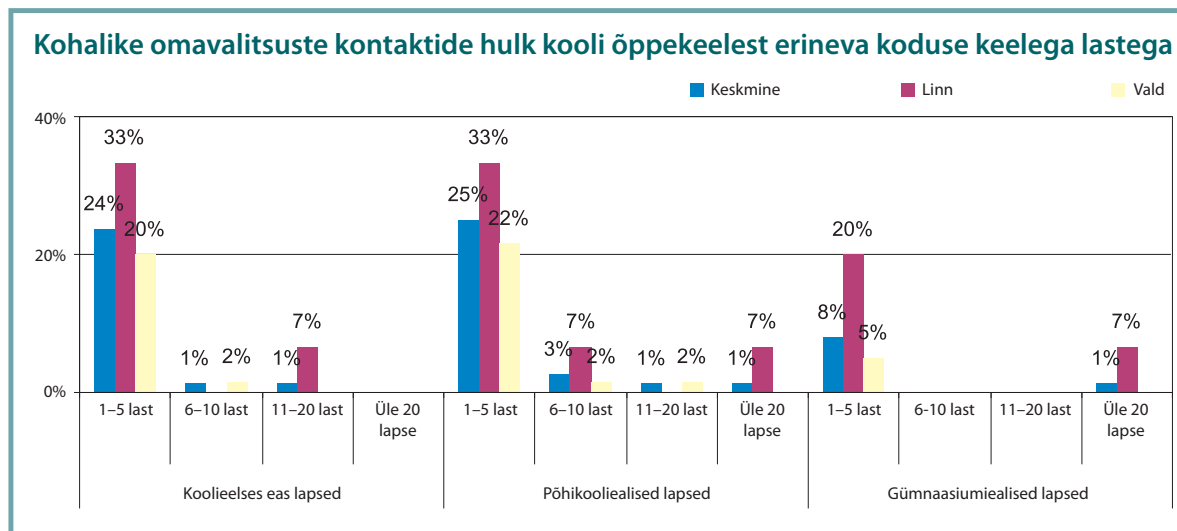
Vaadeldes kontaktide hulka kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega **omavalitsuste suuruse lõikes**, on tulemused järgmised. 1–1000 elanikuga omavalitsustest oli kooli õppekeelest erineva koduse keelega koolieelikutega kokkupuuteid 9%, põhikooliealiste lastega 27% ja gümnaasiumiealiste lastega 9% (kõikidel juhtudel 1–5 last eagrupi kohta). 1001–2000 elanikuga omavalitsusest oli koolieelikutega kogemusi 20%, põhikooliealiste lastega 24% ja gümnaasiumiealiste lastega 8% omavalitsusest (1–5 last). Sealjuures oli 4% selle suurusgrupi omavalitsustest kogemusi 6–10 põhikooliealise lapsega. 2001–5000 elanikuga omavalitsustest oli 25% kokkupuuteid koolieelikutega ja põhikooliealiste lastega ning gümnaasiumiealiste lastega 4% selle grupi omavalitsustest (1–5 last). Sealjuures oli 4% selle suurusgrupi omavalitsustest kogemusi 6–10 kooli õppekeelest erineva koduse keelega koolieeliku ja põhikooliealise lapsega.

5001–10 000 elanikuga omavalitsustest oli 50% kogemusi teiskeelsete koolieelikute ja põhikooliealiste lastega, kusjuures 8% suurusgrupi omavalitsuste puhul jäi teiskeelsete põhikoolieas laste arv 6–10 piiresse. Õppekeelest erineva koduse keelega gümnaasiumieas noortega oli kogemusi 8% omavalitsustest.

Üle 10 000 elanikuga omavalitsuste puhul oli vastavalt omavalitsuste suurusele ka teiskeelsete laste arv suurim. 50% omavalitsustest oli kokkupuuteid erinevates haridusastmetes õppivate teiskeelsete lastega. Need omavalitsused kinnitasid kontakte 11–20 muukeelse koolieeliku ning enam kui 20 põhikoolialise ja gümnaasiumieas lapsega. Seega on mõneti ootuspäraselt olnud suuremate omavalitsuste kokkupuuted teiskeelsete lastega sagedasemad ning ka teiskeelsete laste arv on suurema elanikkonnaga omavalitsustes olnud suurem. Siiski on ka väiksematel omavalitsustel olnud kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega suhteliselt palju kokkupuuteid.

Vaadeldes kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste kontsentratsiooni **eesti keelt kõneleva elanikkonna osakaalu lõikes**, on tulemused veidi erinevad võrreldes uusimmigrantide laste arvukusega erinevates omavalitsustes. Rohkem oli teiskeelsete lastega olnud kokkupuuteid omavalitsustel, kus eesti keelt kõneleb 11–20% elanikkonnast, ning omavalitsustel, kus eesti keele kõnelejaid on 41–60%. Mõlemal juhul oli kogemusi teiskeelsete lastega kõigil nimetatud gruppide omavalitsustel, esimese grupi omavalitsused kinnitasid kontakte enam kui 20 teiskeelse lapsega erinevatest eagruppidest ning teise grupi puhul 1–5 lapsega erinevate eagruppide lõikes. Arvukad kontaktid on olnud ka 21–40% eesti keele kõnelejate osakaaluga omavalitsustel (20% nimetatud omavalitsustel 1–5 koolieelikust lapsega, 20% 1–5 põhikoolieas ja 20% 6–10 põhikoolieas lapsega ning 40% 1–5 gümnaasiumieas lapsega). Seega saab järeldada, et väiksema eesti keelt kõneleva elanikkonna osakaaluga omavalitsustel on teiskeelsete lastega rohkem kogemusi ning eeldatavalt sellest tulenevalt ka parem ettevalmistus uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel. Sarnaselt rõhutasid ka fookusgrupis osalenud, et ei ole otstarbekas väga jäigalt eristada uusimmigrantide lapsi ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi, kuna reeglina vajavad nad samasugust tuge õppetöös ja ka eesti keele omandamisel.

Joonis 33. Omavalitsuste kokkupuuted kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega – asulatüübid ja õppetasemed, n=76, %

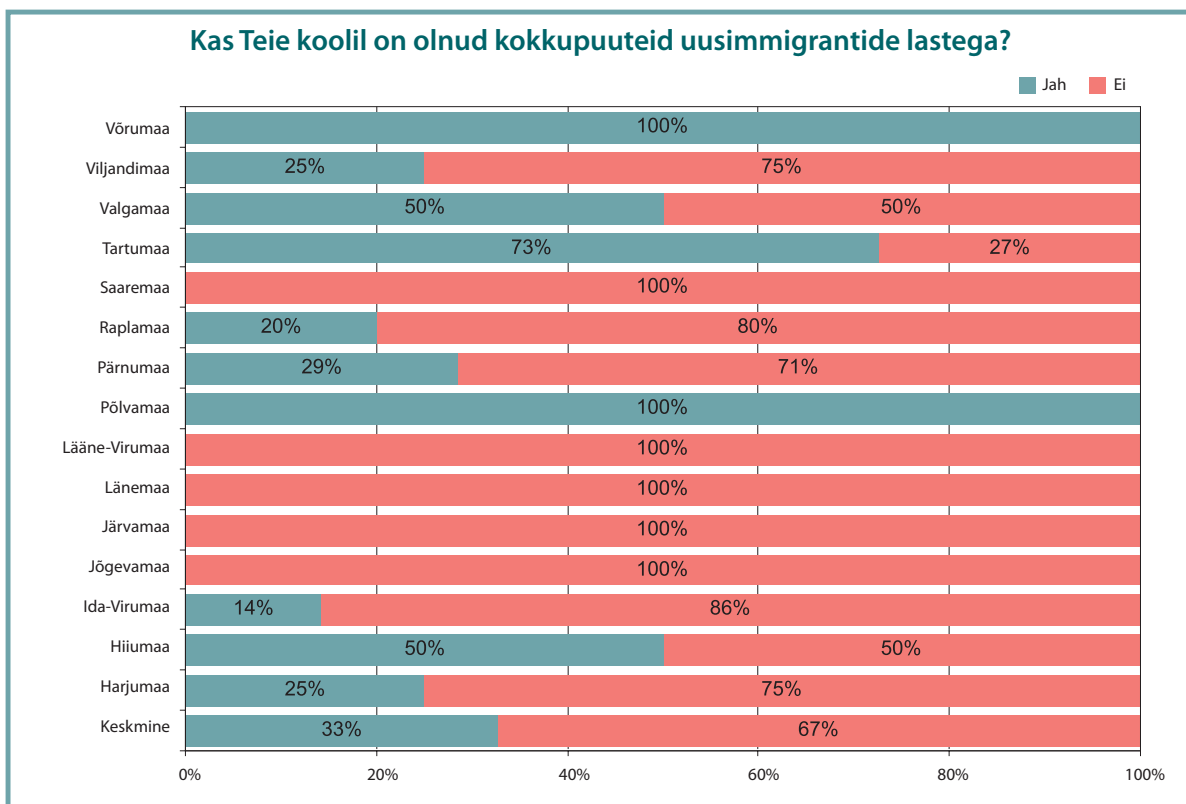
Haridusasutuste kokkupuuted uusimmigrantide lastega

Haridusasutuste kogemuste analüüsimisel vaadeldi esmalt haridusasutuste kokkupuuteid uusimmigrantide lastega viimastel aastatel. Seejärel analüüsiti täpsemalt, kui palju õpib hetkel haridusasutustes uusimmigrantide lapsi. Saamaks paremat ülevaadet koolide kogemustest analüüsiti eraldi ka seda, kui palju õpib haridusasutustes kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi ning milline on nende laste kodune keel.

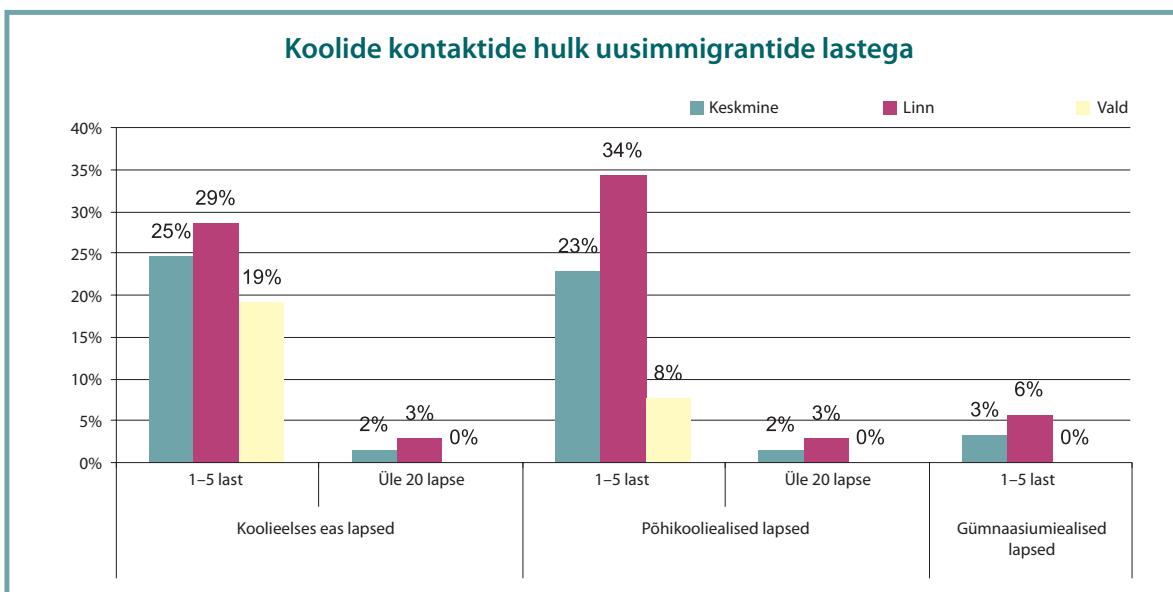
Viimastel aastatel oli kokkupuuteid uusimmigrantide lastega olnud **33% uuringus osalenud haridusasutustest**. Kokkupuuteid uusimmigrantide lastega oli olnud kõikidel uuringus osalenud Võrumaa ja Põl-

vamaa koolidel, 73% Tartumaa koolidest, 50% Hiiumaa ja Valgamaa koolidest, 29% Pärnumaa koolidest ning veerandil Viljandimaa ja Harjumaa koolidest. Võrdlus omavalitsuste vastustega maakondade lõikes annab aluse järelduseks, et mitmetel omavalitsustel ei ole täpset ülevaadet sellest, kas nende hallatavates koolides õpib uusimmigrantide lapsi või vähemalt ei ole nad nende lastega kokku puutunud ega pakkunud õppeprotsessi toetavaid toetusmeetmeid. Samas on haridusasutuste ja omavalitsuste vastuseid võrreldes mõne maakonna puhul märgata ka vastupidine olukord, kus omavalitsustel on olnud uusimmigrantide lastega kokkupuuteid (Järvamaa, Lääne-Virumaa, Saaremaa), kuid taolise kogemuse olemasolu ei selgu haridusasutuste vastustest. Kuna uusimmigrantide lastega seotud kogemuste olemasolu on kolme maakonna omavalitsuste puhul märkinud väga väike hulk omavalitsustest, on haridusasutuste ja omavalitsuste vastuste erinevuse peamiseks põhjuseks eeldatavalt asjaolu, et kõik uusimmigrantide lastega kokkupuuteid omavad koolid ei ole uuringus osalenud. Seega saab teha järelduse, et teatud kogemusi uusimmigrantide lastega on tegelikkuses ka väikesel arvul Järvamaa, Lääne-Virumaa ja Saaremaa koolidel.

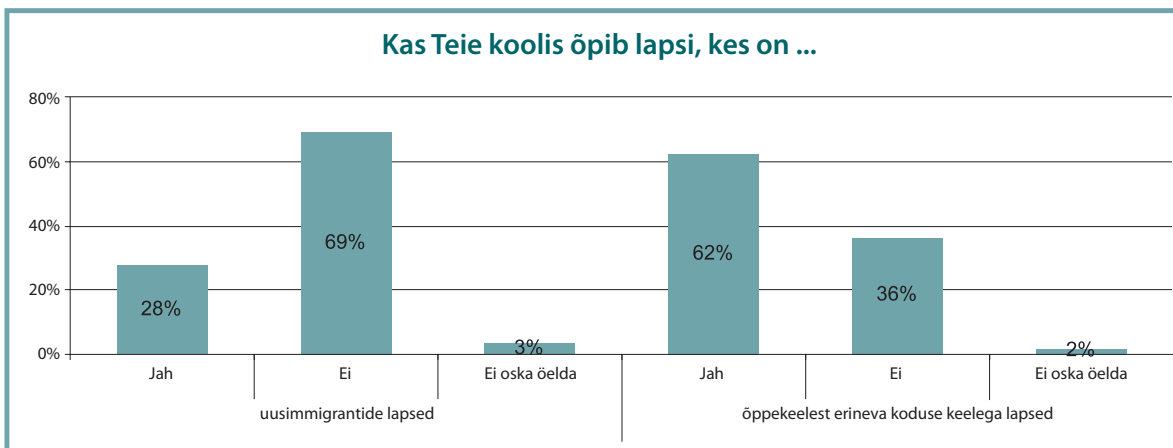
Joonis 34. Haridusasutuste kokkupuuted uusimmigrantide lastega, n=61, %

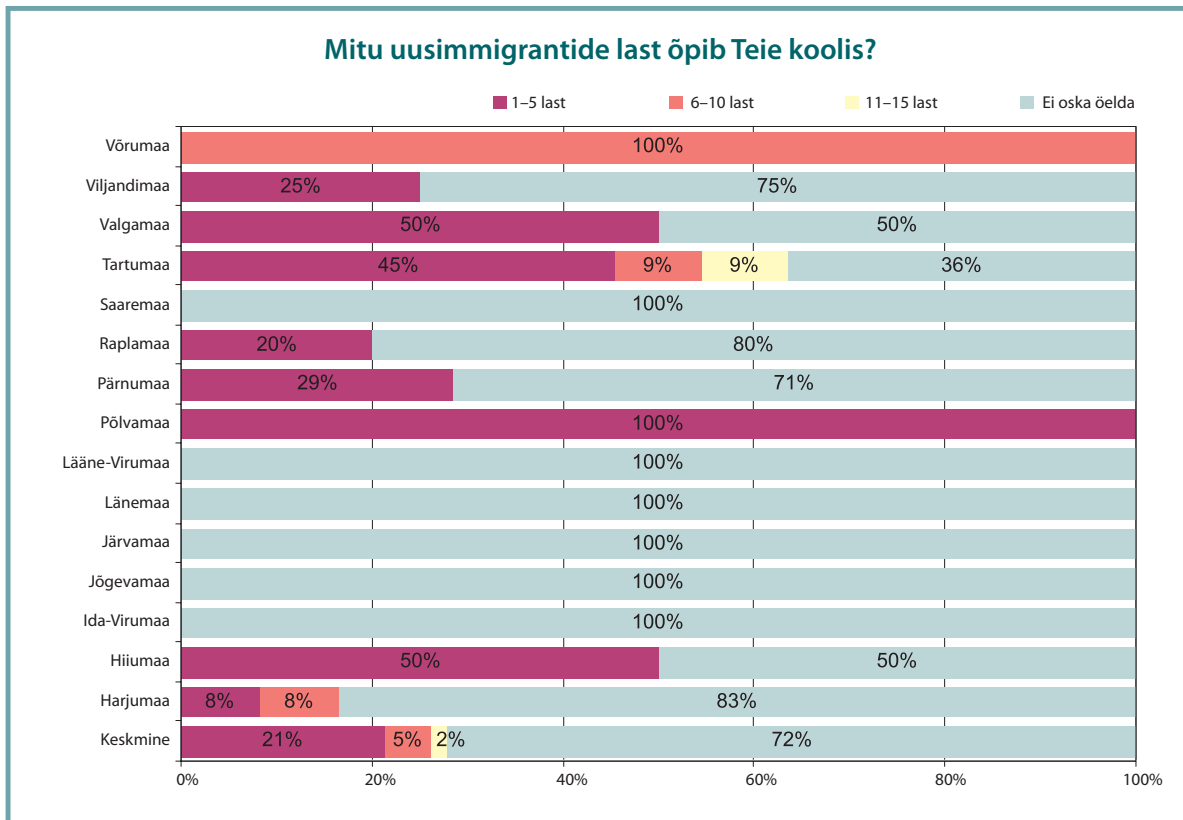
Haridusasutuste kogemuste analüüs erinevas vanuses uusimmigrantide laste kooli vastuvõtmisest ning linnakoolide ja vallakoolide kogemuste võrdlus annab sarnase tulemuse omavalitsuste kogemuste analüüsiga ning võimaldab veelgi kinnistada järeldust, et ennekõike on uusimmigrantide lapsed eelkooliealised või põhikooliealised. Kogemused gümnaasiumiealiste noortega on märgatavalt tagasihoidlikumad. Ka enamuse haridusasutuste puhul piirdub kogemus 1–5 lapsega erinevatel haridusastmetel. 2% koolidest on kogemusi üle 20 lapsega (kõik need koolid asuvad linnades). Selgesti joonistub ka koolide analüüsi puhul välja, et linnades elab uusimmigrantide lapsi rohkem. Linnakoolidel on kogemusi uusimmigrantide lastega olnud märksa enam kui vallakoolidel.

Joonis 35. Haridusasutuste kokkupuuted uusimmigrantide lastega – laste arvu ja asulatüüpide lõikes, n=61, %

Konkreetselt analüüsiti, kui palju õpib hetkel haridusasutustes uusimmigrantide lapsi ning kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi. Uusimmigrantide lapsi õpib 28% ja teiskeelseid lapsi koguni 62% uuringus osalenud haridusasutustest. Seega on ligikaudu 2/3 koolidest olemas kogemused, mis toetavad uusimmigrantide laste kooli vastuvõtmist ning nende õppeprotsessi soodustamist.

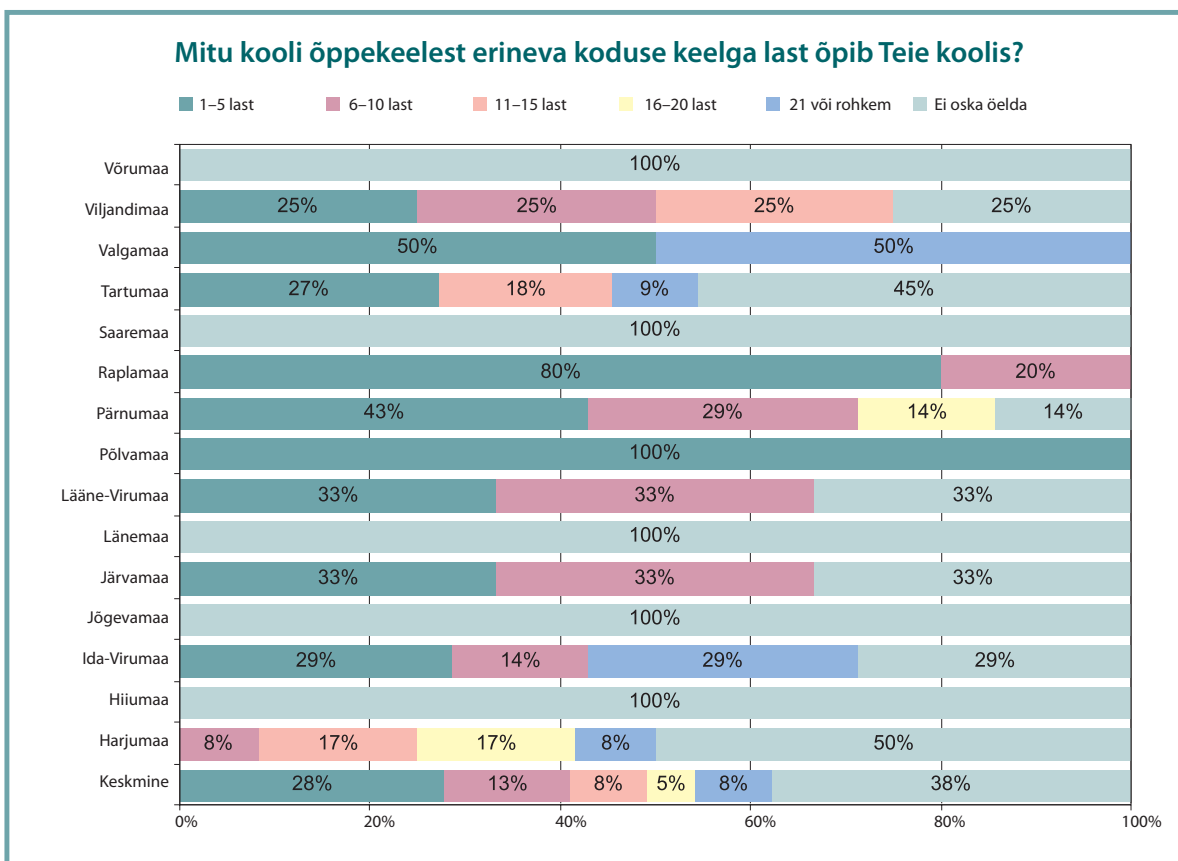
Joonis 36. Haridusasutustes hetkel õppivad uusimmigrantide lapsed ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsed, n=61, %

Enamuses koolides, kus õpib uusimmigrantide lapsi, õpib neid hetkel kokku (olenemata haridusastmest) 1–5, 5%-s neist koolidest õpib 6–10 ja 2% koolidest 11–15 last. Rohkem kui 5 uusimmigrandi last õpib 8% Harjumaa ja 9% Tartumaa koolidest. Samuti õpib 6–10 uusimmigrandi last ühes uuringus osalenud Võrumaa koolis.

Joonis 37. Haridusasutustes õppivad uusimmigrantide lapsed maakondade lõikes, n=61, %

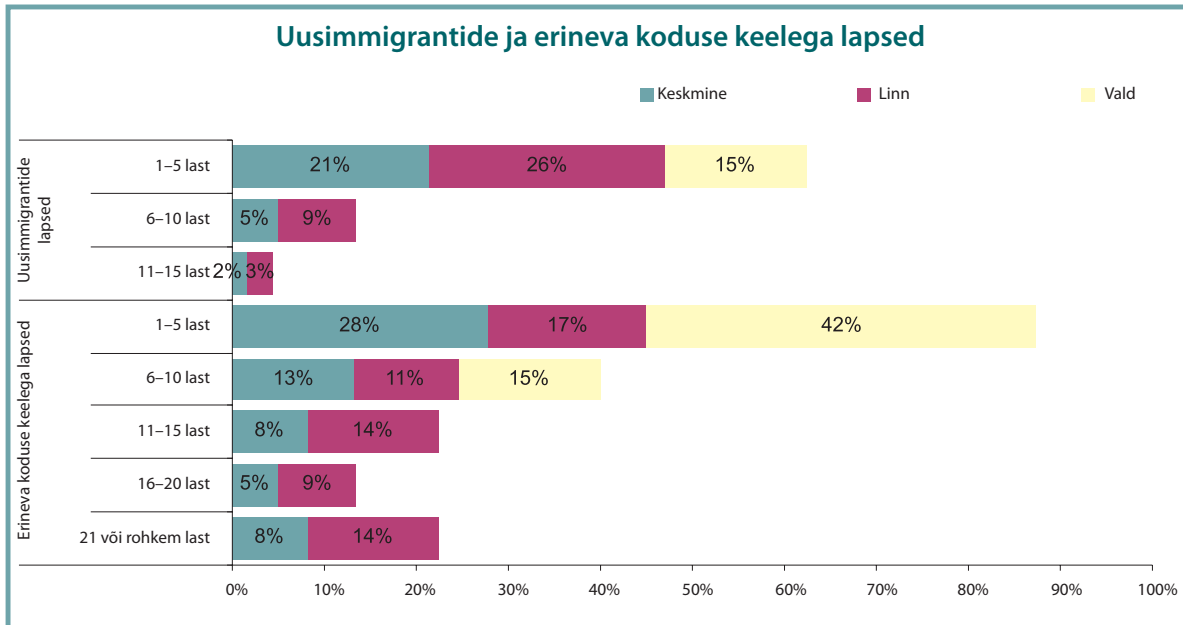
Kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi õpib 2/3 uuringus osalenud koolidest ja seega võrreldes uusimmigrantide lastega õpib teise koduse keelega lapsi koolides rohkem. Siiski kinnitasid uuringus osalenud kontakte enamasti 1–5 lapsega. Kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste väikest arvukust erinevates koolides põhjendasid uuringus osalenud osaliselt ka sellega, et kuna on olemas erineva õppekeelega koole, siis pigem kasutatakse seda võimalust (enamasti on laste koduseks keeleks eesti või vene keel). 13% uuringus osalenud koolidest õpib 6–10 õppekeelest erineva koduse keelega last, 8% koolidest 11–15, 5% koolidest 16–20 ja 8% koolidest rohkem kui 20 teiskeelset last.

Kuna uusimmigrantide lapsi õppis nii Hiiumaa kui Võrumaa koolides, saab uusimmigrantide ning teise koduse keelega lastega tegelemise kogemuse analüüsil järeldada, et üldse ei olnud taoliste lastega kogemusi vaid Jõgevamaa, Läänemaa ja Saaremaa koolidel. Teiste maakondade koolides õpib hetkel kas uusimmigrantide lapsi või kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi. Teiskeelseid lapsi õpib kõigis uuringule vastanud Põlvamaa, Raplamaa ja Valgamaa koolides, 76% Pärnumaa koolidest ja 75% Viljandimaa koolidest. Üle 20 teiskeelse lapse õpib ühes uuringule vastanud Valgamaa koolis, ühes Tartumaa koolis ja kahes Ida-Virumaa koolis.

Joonis 38. Haridusasutustes õppivad kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsed, n=61, %

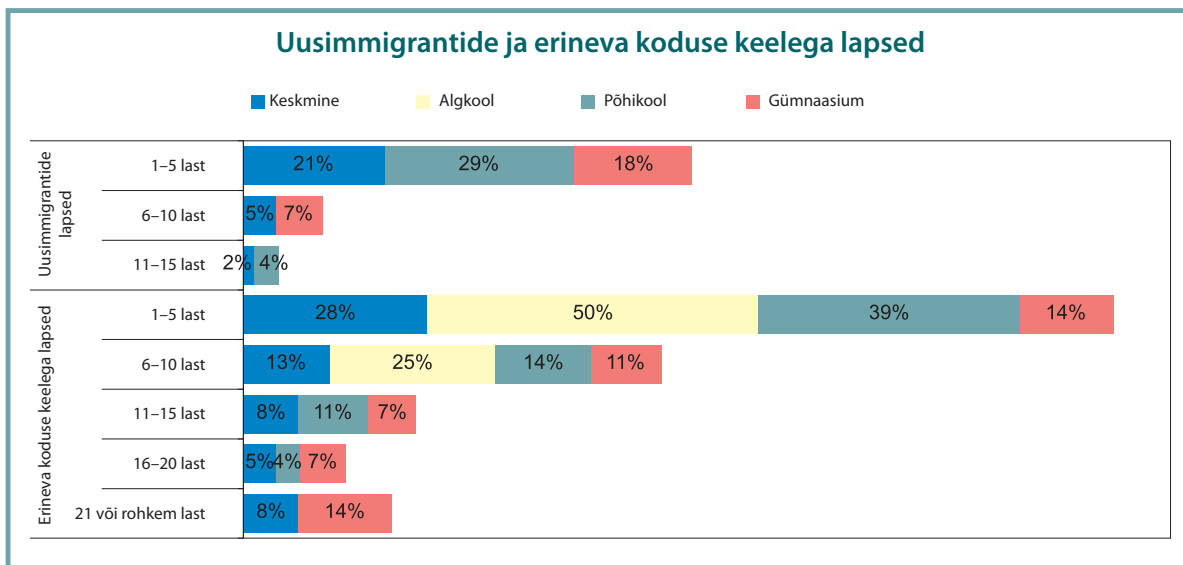
Asulatüübi põhine analüüs näitab, et erinevalt uusimmigrantide lastest, kes on valdavalt koondunud linnadesse, jagunevad teiskeelsed lapsed valla- ja linnakoolide vahel ning kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi õpib ka paljudes vallakoolides. 57% vallakoolidest õpib teiskeelseid lapsi (keskmine 62%). Oluline erisus uusimmigrantide ja teiskeelsete lastega kogemuse osas ilmneb koolide kontaktide arvukuse analüüsist, mis viitab selgesti, et teiskeelsete laste arv ei ületa üheski vallakoolis 10 last. See kinnitab ka varasemaid leide, et teiskeelsed pered on koondunud peamiselt linnadesse, olles seal ka rohkemaarvuliselt esindatud (vt omavalitsuste elanikkond, suuremad koolid). Kuivõrd teiskeelseid inimesi on tervikuna rohkem (võrreldes uusimmigrantidega), elab neist teatud osa ka valdades, ent proportsionaalselt suhteliselt vähe, mida näitab ka kontaktide sageduse tagasihoidlik hulk.

Joonis 39. Haridusasutustes hetkel õppivad uusimmigrantide lapsed ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsed – laste arv asulatiüüpide lõikes, n=61, %

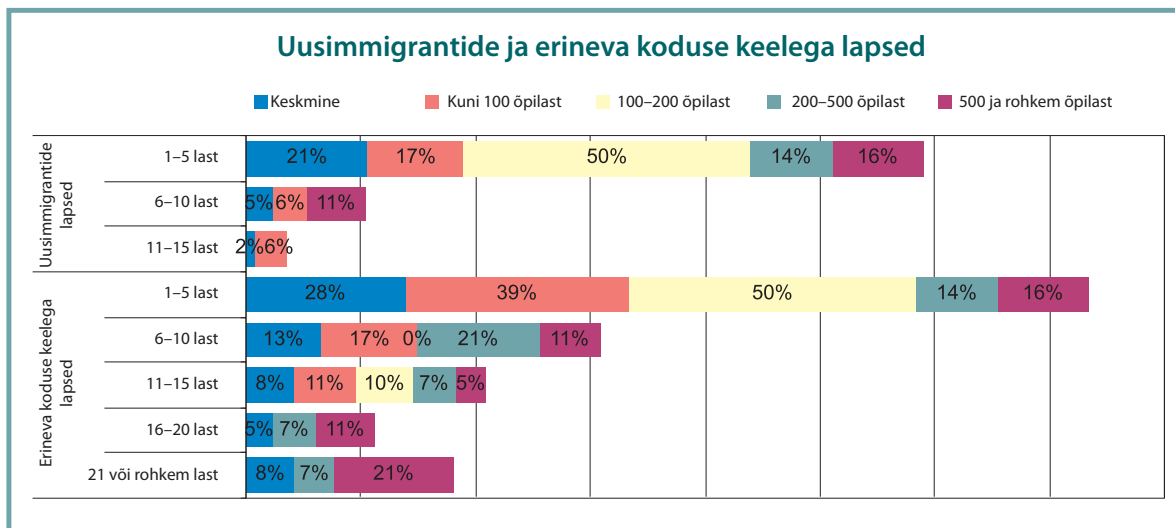
Analüüsides, millistel haridusastmetel uusimmigrantide lapsed ja teiskeelsed lapsed õpivad, saab järeldada, et üldjoontes on need kaks gruppi sarnased. Kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi õpib uusimmigrantide lastega võrreldes rohkem algkooli tasandil ning gümnaasiumi tasandil. Enamus uusimmigrantide lapsi õpib hetkel uuringule vastanute analüüsi kohaselt põhikoolis. Varasematel aastatel on koolidel olnud kokkupuuteid ka suhteliselt suure hulga uusimmigrantide eelkooliealiste lastega, mis lubab eeldada, et järgnevatel aastatel õpib rohkem uusimmigrantide lapsi ka algkoolis.

Joonis 40. Haridusasutustes hetkel õppivad uusimmigrantide lapsed ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsed – haridusastmete lõikes, n=61, %

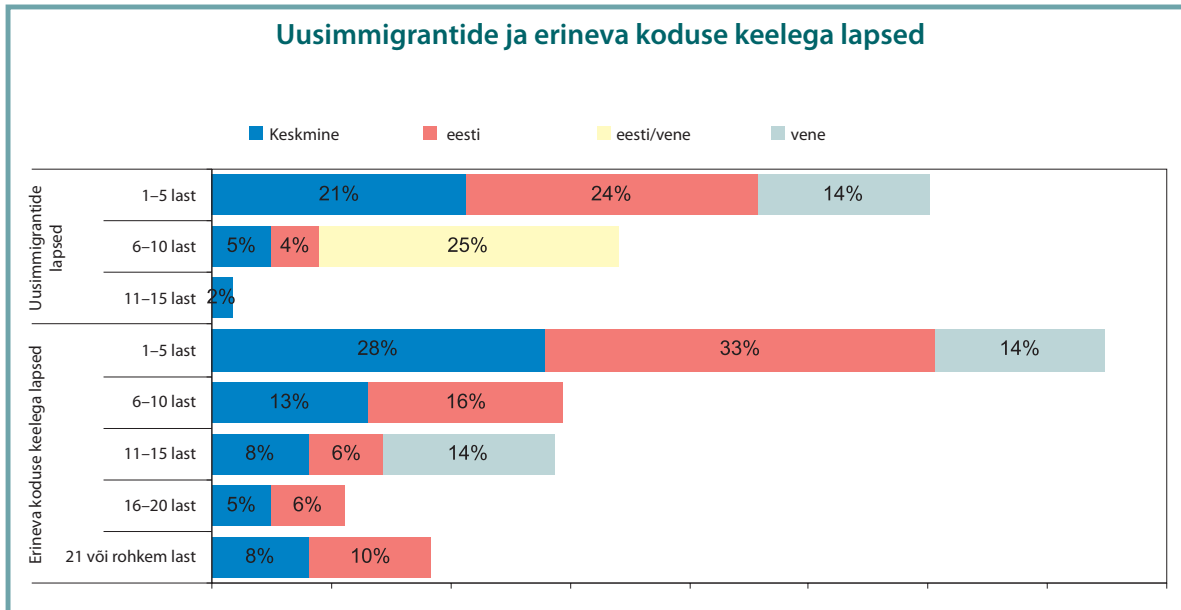
Vaadeldes teiskeelsete õpilaste jagunemist koolide suuruse lõikes, saab järeldada, et kõige suurem (koolide arvu lõikes) on uusimmigrantidest õpilastega ja teiskeelsete õpilastega koolide osakaal suurusgrupis 100–200 õpilasega koolid. Kuid arvuliselt õpib nii uusimmigrantidest lapsi kui teiskeelseid lapsi rohkem suurtes koolides (üle 500 õpilase), mis on ka suhteliselt ootuspärane. Positiivne on, et uusimmigrantide lastega tegelemiseks on kogemused olemas ka märkimisväärsel osal väikestest koolidest. 17% uuringus osalenud kuni 100 õpilasega koolidest õpib 1–5 uusimmigrandi last, 6% neist koolidest 6–10 uusimmigrandi last ning 6%-s 11–15 uusimmigrandi last. Teiskeelseid lapsi õpib kokku 67% kuni 100 õpilasega koolidest.

Joonis 41. Haridusasutustes hetkel õppivad uusimmigrantide lapsed ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsed – kooli suuruse lõikes, n=61, %

Koolide õppekeelte võrdlusest selgub, et suurem osa uusimmigrantide lapsi ning kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi õpib eesti õppekeelega koolides. Uuringus osalenud inglise õppekeelega koolis õpib hetkel 11–15 uusimmigrandi last. Veerandis eesti/vene õppekeelega koolidest õpib 6–10 uusimmigrandi last. Kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi eesti-vene õppekeelega koolides ei õpi. Kuna nendes koolides on kaks õppekeelt, on see ka suhteliselt loomulik tulemus. Siinkohal tasub üle korrata, et vene õppekeelega koolid hindasid uusimmigrantide teemat eesti õppekeelega koolidest oluliselt aktuaalsemaks – samas on nende reaalsed kogemused sihtgrupiga oluliselt tagasihoidlikumad kui eesti õppekeelega koolidel.

Joonis 42. Haridusasutustes hetkel õppivad uusimmigrantide lapsed ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsed – kooli õppekeele lõikes, n=61, %

Uuringus osalenutel paluti ka täpsustada, kui palju ning missuguse koduse keelega uusimmigrantide lapsi ja õppekeelest erineva koduse keelega lapsi nende koolis õpib. Tulemused on ära toodud alljärgnevas tabelis.

Tabel 6. Üldhariduskoolides õppivad uusimmigrantide lapsed ja õppekeelest erineva koduse keelega lapsed

Laste kodune keel	Uusimmigrantide lapsed	Kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsed
Vene keel	14 (6 kooli)	1125 (35 kooli)
Inglise keel	17 (5 kooli)	4 (3 kooli)
Soome keel	0	15 (4 kooli)
Hispaania keel	5+ (2 kooli) ¹	0
Itaalia keel	3 (1 kool)	6 (1 kool)
Läti keel	1	3 (3 kooli)
Türgi keel	1	0
Aserbaidžani keel	0	4 (3 kooli)
Armeenia keel	0	4 (3 kooli)
Mustlaskeel	0	4 (2 kooli)
Saksa keel	0	2 (1 kool)
Ukraina keel	0	2 (2 kooli)
Leedu keel	0	2 (2 kooli)
Gruusia keel	0	1
Jaapani keel	0	1
Ungari keel	0	1
Muu keel ²	3 (3 kooli)	11 (1 kool)
Kokku	44 last	1185 last

Mitmetes koolides õppis üksikuid erineva koduse keelega lapsi. Uuringus osalenud ühes koolis on esindatud 8 erinevat kooli õppekeelest erineva koduse keelega last. Oluline on silmas pidada, et uuringus osalenute poolt ära toodud õpilaste arv ei kajasta Eesti koolides õppivate uusimmigrantide laste ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste koguarvu. Välja toodud arvud ja keeled loovad üldise ülevaate nimetatud sihtrühma kuuluvate laste arvukusest ja rahvusgruppide mitmekesisusest.³

Kokkuvõte

Veidi rohkem kui kolmandikul omavalitsustest (36%) on kogemusi kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega, mis lihtsustab nende jaoks tulevikus ka uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimist. Uusimmigrantide lastega oli kogemusi 13% omavalitsustest ja 30% maakondadest. Sealjuures on uusimmigrantide laste ja ka kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste kontsentratsioon suurem linnades (vastavalt 20% ja 53%) ning väiksema eesti keele kõnelejate osakaaluga omavalitsustes. Suurematel omavalitsustel on kogemusi teiskeelsete lastega tegelemisel rohkem kui väiksematel omavalitsustel.

Omavalitsuste kontaktide arv uusimmigrantide lastega piirdub 1–5 lapsega, teiskeelsete lastega on kontaktid olnud oluliselt sagedasemad. Uuringu tulemused ei näita samas, et piirkondades, kus elab proportsionaalselt rohkem kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi, on ka uusimmigrantide laste kontsentratsioon suurem.

Mõlemast grupist lastega on kontakte enim põhikooliealistega, seejärel koolieelikutega ning uusimmigrantide gümnaasiumiealiste lastega vaid üksikutel omavalitsustel. Gümnaasiumiealised teiskeelsed on selgesti koondunud suurematesse omavalitsustesse – kuni 10 000 elanikuga omavalitsustel on olnud nendega kokkupuuteid 10%-l, üle 10 000 elanikuga omavalitsustest pooltel.

Enamusel haridusasutustest on olemas kogemused kooli õppekeelest erineva koduse keelega õpilaste vastuvõtmisel ja nende õppeprotsessi toetamisel. Uuringus osalenud 62% koolidest õpib kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi, kes kuuluvad väga erinevatesse rahvusgruppidesse. Ülekaalukalt kõige rohkem õpib eesti õppekeelega haridusasutustes venekeelseid lapsi. Uusimmigrantide lapsi õpib eesti koolides märksa vähem (28%), ülekaalus on kodus inglise ja soome keelt kõnelevad lapsed.

Praktiliselt kõikide maakondade koolides on kogemusi kas uusimmigrantide laste või kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega. Uusimmigrantide lapsed õpivad valdavalt linnakoolides ning haridusastmete lõikes rohkem põhikoolis, gümnaasiumis õppivaid uusimmigrantide lapsi on väga vähe. Lähiajal võib oodata uusimmigrantide laste arvu mõningast kasvu algkooli tasemel. Kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsed jagunevad mõnevõrra ühtlasemalt nii haridusastmete kui linna- ja vallakoolide vahel (arvuliselt rohkem linnades).

Samal ajal võrdlus omavalitsuste vastustega maakondade lõikes annab aluse järelduseks, et mitmetel omavalitsustel ei ole täpset ülevaadet sellest, kas nende hallatavates koolides õpib uusimmigrantide lapsi või vähemalt ei ole nad nende lastega kokku puutunud ega pakkunud õppeprotsessi toetavaid toetusmeetmeid.

Kuigi 2/3 koolidel on olnud kokkupuuteid teiskeelsete lastega ja ligi 1/3 uusimmigrantide lastega, on kontaktid enamasti piirdunud 1–5 lapsega (rohkemate lastega on kontakte olnud suurematel ja linnakoolidel). Seega saab järeldada, et kuna on olemas erineva õppekeelega koole, siis pigem kasutatakse seda võimalust

1 Ühe kooli esindaja märkis, et nende koolis õpivad hispaania rahvusest lapsed, kuid ei täpsustanud nende arvu.

2 Koolid märkisid ära õpilaste arvu, kuid ei täpsustanud nende kodust keelt.

3 Eesti Hariduse Infosüsteemi andmetel õpib Eesti üldhariduskoolides 2006/2007 õppeaastal 77 uusimmigrandi last.

ja pannakse laps koduse keelega sama õppekeelega kooli, seejärel enamasti eesti õppekeelega kooli. Nii uusimmigrantide kui kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega on oluliselt rohkem kokkupuuteid olnud eesti õppekeelega koolidel ning inglise õppekeelega koolidel. Vene õppekeelega ning eesti/vene õppekeelega koolides õpib nendesse sihtrühmadesse kuuluvaid lapsi vähem.

Kogemuste ja valmisoleku mõttes on aga väärtuslikud kokkupuuted nii uusimmigrantide lastega kui ka kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega, keda ei olegi alati otstarbekas rangelt eristada, kuna reeglina vajavad nad samasugust tuge õppetöös ja ka eesti keele omandamisel.

3. Haridussüsteemi korraldus ja valmisolek uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks

Uuringus analüüsiti, kuidas hindavad erinevad haridussüsteemi osapooled uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimise korraldust, enda ja teiste osapoolte valmisolekut uusimmigrantide vastuvõtuks ning koostööd ja infovahetust osapoolte ja valitsemistasandite vahel. Samuti analüüsiti peamisi probleeme ning nende lahendamise võimalusi.

3.1. Uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise korraldus

Uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise korralduse analüüsimisel küsiti esmalt osapoolte (omavalitsused, maavalitsused, haridusasutused) hinnanguid süsteemi erinevate osade toimimisele. Uuringus osalejatel paluti välja tuua, kuivõrd on nad rahul: uusimmigrantide laste üldise haridusmudeliga (sh õigusliku raamistikuga); õppekavadega ning nende vastavusega vajadustele; vajalike õppevahendite ja õppematerjalide olemasoluga; õpetajakoolitusega kõrgkoolides; õpetajate täienduskoolituse korralduse ja võimalustega; uusimmigrantide laste kohanemist toetava tugivõrgustikuga ja selle arendamisega; finantseerimise põhimõtete ja finantsvahendite olemasoluga; uusimmigrantide laste statistika kogumise ja aruandluse süsteemiga ning info liikumise ja kättesaadavusega.

Seejärel analüüsiti, kas ja mil määral on uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmisega seotud teemade ja tegevustega arvestatud erineva tasandi strateegilise planeerimise dokumentides (maakondade, omavalitsuste ja haridusasutuste arengukavades). Samuti vaadeldi põhjalikult info kogumise ja aruandluse süsteemi toimimist (kas ja missugust infot haridusasutused uusimmigrantide kohta koguvad, millise teabe kogumist oluliseks peavad) ning info liikumist erinevate osapoolte vahel ja erinevate osapoolte omavahelist koostööd.

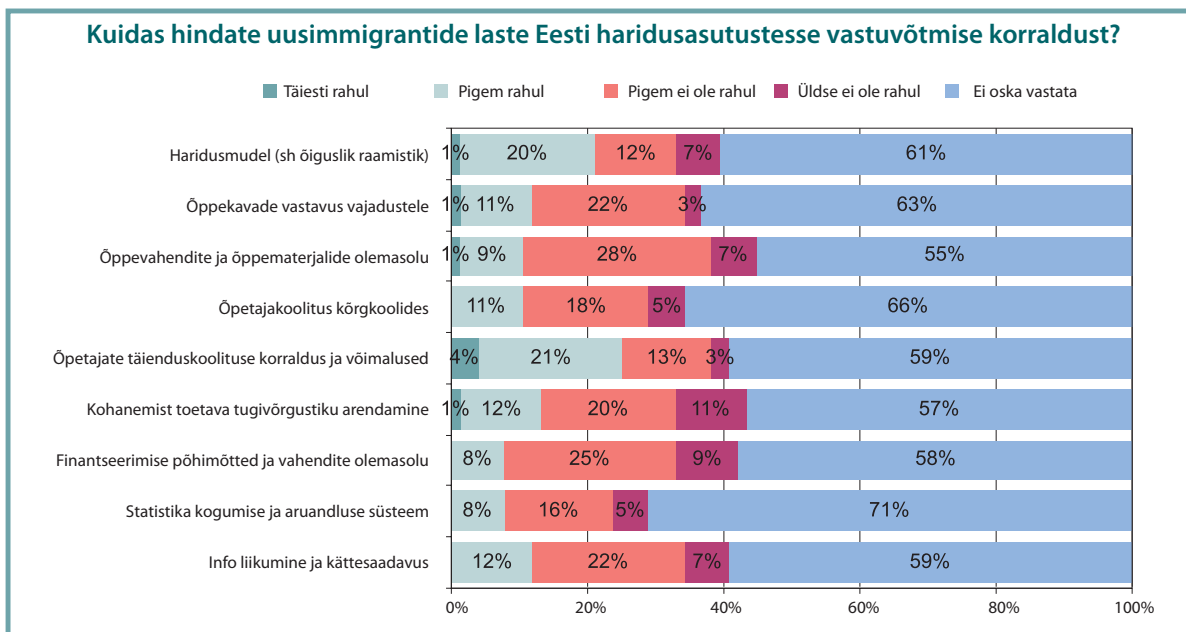
Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise üldine korraldus

Kõik uuringus osalenud sihtrühmad olid uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise korralduse erinevate aspektidega pigem rahulolematud kui rahulolevad. Üldiselt olid oma hinnangutes kõige rahulolevamad maavalitsuste esindajad ja kõige rahulolematumad haridusasutuste esindajad. Võrdlemisi suur hulk vastanutest ei osanud praegusele olukorrale hinnangut anda (hariduskorralduse erinevate osade lõikes vastavalt 30–50% maavalitsuste esindajatest, 55–71% omavalitsuste esindajatest ja 41–59% haridusasutuste esindajatest). Mittevastanud töid peamise põhjusena välja vähesed või puuduvad kokkupuuted uusimmigrantide lastega, mistõttu nad ei pidanud õigeks anda isikliku kogemuse puudumisel või üksikjuhtumite põhjal konkreetseid hinnanguid süsteemi toimimisele.

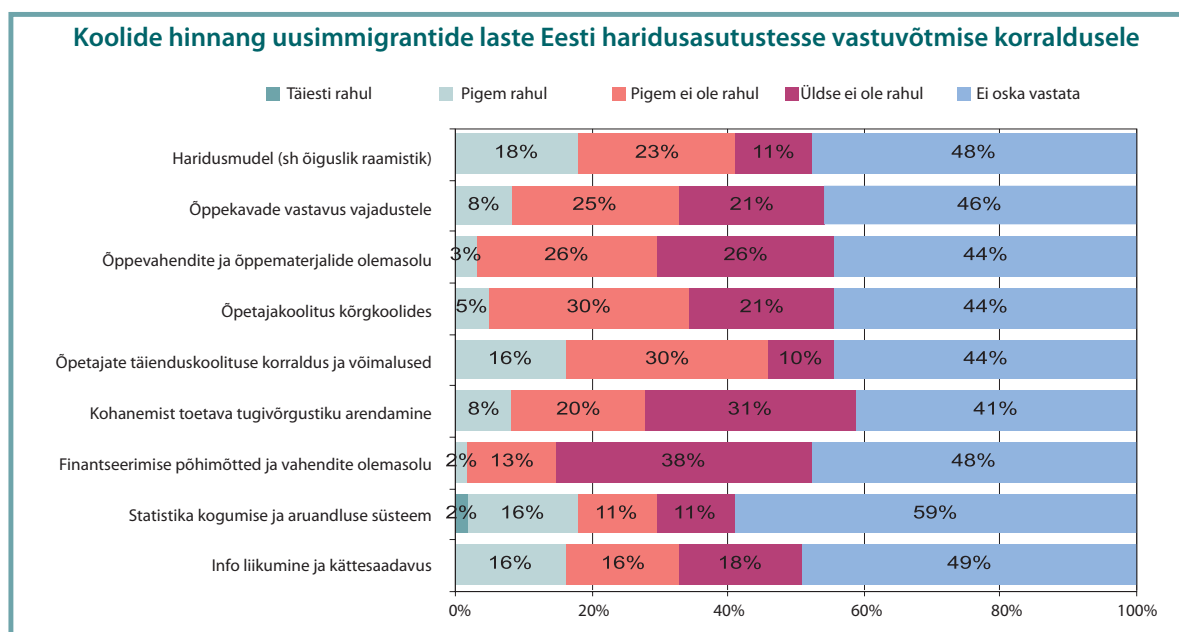
Maavalitsuste ja omavalitsuste esindajad hindasid kõige positiivsemalt õpetajate täienduskoolituse korraldust ja võimalusi (25% omavalitsuste ja 30% maavalitsuste esindajatest täiesti või pigem rahul) ning üldist uusimmigrantide laste haridusmodelit ja õiguslikku raamistikku (21% omavalitsuste ja 40% maavalitsuste esindajatest täiesti või pigem rahul). Kõige kehvemini toimivateks lülideks uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise korralduses nimetati õppevahendite ja õppematerjalide olemasolu (35% omavalitsuste ja 50% maavalitsuste esindajatest ei ole üldse või pigem ei ole rahul) ning finantseerimise põhimõtteid ja finantsvahendite olemasolu (34% omavalitsuste ja 50% maavalitsuste esindajatest ei ole üldse või pigem ei ole rahul). Ka teiste hariduskorralduse osade puhul domineerisid rahulolematud hinnangud positiivsete hinnangutega võrreldes. Eraldi toodi probleemina välja kogu vastava valdkonna tegevuse killustatus.

Võrreldes omavalitsuste esindajate keskmise hinnanguga hindasid uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise korraldust positiivsemalt suurte (üle 10 000 elaniku) ning keskmisest suuremate (2001–5000 elanikku) omavalitsuste esindajad.

Joonis 43. Omavalitsuste hinnang uusimmigrantide laste Eesti haridusasutustesse vastuvõtmise korraldusele, n=76, %

Haridusasutuste esindajate hinnangud ühtisid üldjoontes omavalitsuste ja maavalitsuste hinnangutega, kuid olid negatiivsemad. 18% koolide esindajatest oli rahul uusimmigrantide laste üldise haridusmodeli ja õigusliku raamistikuga ning 16% õpetajate täienduskoolituse korralduse ja võimaluste, statistika ja aruandluse süsteemi ning info liikumise ja kättesaadavusega. Kõige negatiivsema hinnangu andsid koolide esindajad sarnaselt omavalitsuste ja maavalitsuste esindajatega finantseerimise põhimõtetele ja finantsvahendite kättesaadavusele (38% ei ole üldse rahul ja 13% ei ole pigem rahul), õppevahendite ja -materjalide olemasolule (26% ei ole üldse rahul ja 26% ei ole pigem rahul) ning kohanemist toetava tugivõrgustiku arendamisele (31% ei ole üldse rahul ja 20% ei ole pigem rahul). Koolide esindajate hinnangutes domineerisid kõikide hariduskorralduse osade puhul negatiivsed hinnangud.

Joonis 44. Haridusasutuste hinnang uusimmigrantide laste Eesti haridusasutustesse vastuvõtmise korraldusele, n=61%

Mitmed koolide esindajad rõhutasid, et hetkel terviklikku süsteemi uusimmigrantide laste õppeprotsessi toetamiseks ja nende koolidesse vastuvõtmise toetamiseks ei ole, kuigi selle järele on vajadus. Leiti, et hetkel on igapäevane probleemide lahendamine ning vastutus jäetud vaid koolide kanda. Välja toodi järgmisi konkreetseid probleeme: „... pole õigusakte, pole rahalist katet – paljud kirjutavad selleks projekte, õpetajad ei valda keeli, et suhelda uusimmigrantide laste ja nende vanematega. Paljud uusimmigrandid ei valda peale emakeele muid keeli. Kust võtta tõlk? Millisesse klassi määrata, kui laps on kolmandast riigist jne? Kõik probleemid peab praegu kool lahendama iseseisvalt, ka raha peab selleks leidma ise”; „uusimmigrandist lapsel on peaaegu võimatu jätkata haridusteed gümnaasiumis”; „uusimmigrantide lastega tegeleb MEIS. Tänu sellele on võimalik projektipõhiselt rahastada uusimmigrantide õpetust. Kuid samas teeb seda iga kool omamoodi, nii nagu oskab. Hetkel ei ole üldist süsteemi, kuhu selline laps siseneb, et kohaneda Eesti oludega”. Lisaks märgiti veel, et uusimmigrantide lapsi ei ole vajalik käsitleda eraldi kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastest, kuna ka näiteks „kohalik vene rahvusest noor, kes tuleb eesti kooli, on eesti keele mitteoskaja ja vajab teistsugust õpetust”.

Vastajate hinnangud on kindlasti teatud määral mõjutatud ka nende üldisest rahulolust haridussüsteemi ja haridusvaldkonna korraldusega, kuid vastustele lisatud kommentaaridest saab siiski järeldada, et vastajad on erinevatele hariduskorralduse osadele andnud hinnanguid ennekõike uusimmigrantide haridussüsteemi integreerimise temaatikast lähtuvalt.

Fookusgrupi intervjuul osalenud koolide esindajad rõhutasid koolituse, rahastamise ning erinevate projektide taotlemise alase informatsiooni ning selle parema koordineerituse vajadust. Ka mitmed uuringus osalenud kurtsid info vähesuse ja halva kättesaadavuse üle.

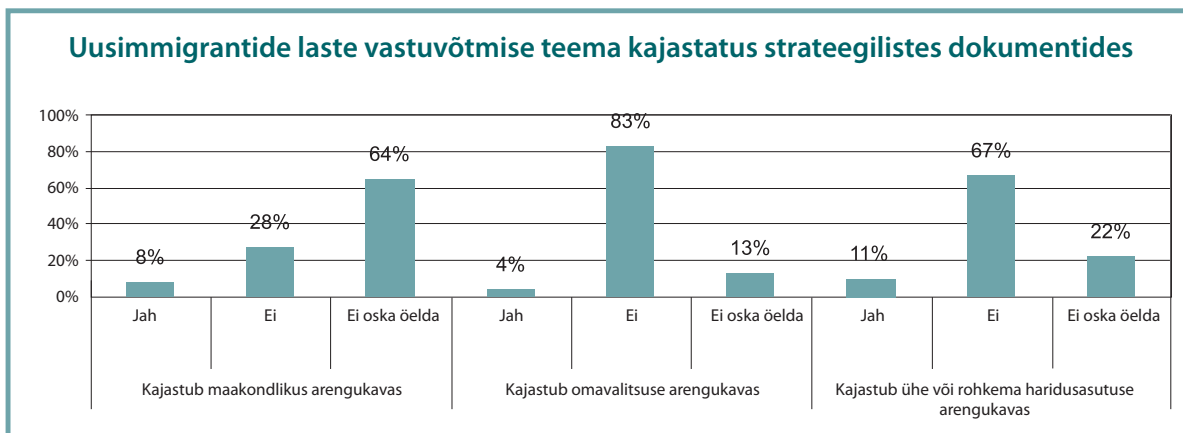
Fookusintervjuu käigus tehti infovahetuse parandamiseks ettepanek, mille kohaselt maavalitsuses võiks töötada koordinaator, kes oskab nii koolidele kui uusimmigrantidele pakkuda nõustamisteenust ja jagada informatsiooni koolituste, enese täiendamise võimaluste ja rahastamisvõimaluste osas.

Lisaettepanekutena leiti, et väga kasulik oleks uusimmigrantide lastega koolide elektroonilise infolisti käivitamine ja foorumi loomine (nt MEISi koduleheküljel), mille kaudu on võimalik saada ja anda kiiresti kasulikku informatsiooni uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise ja õpetamise kohta.

Uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimise teema kajastumine planeerimisdokumentides

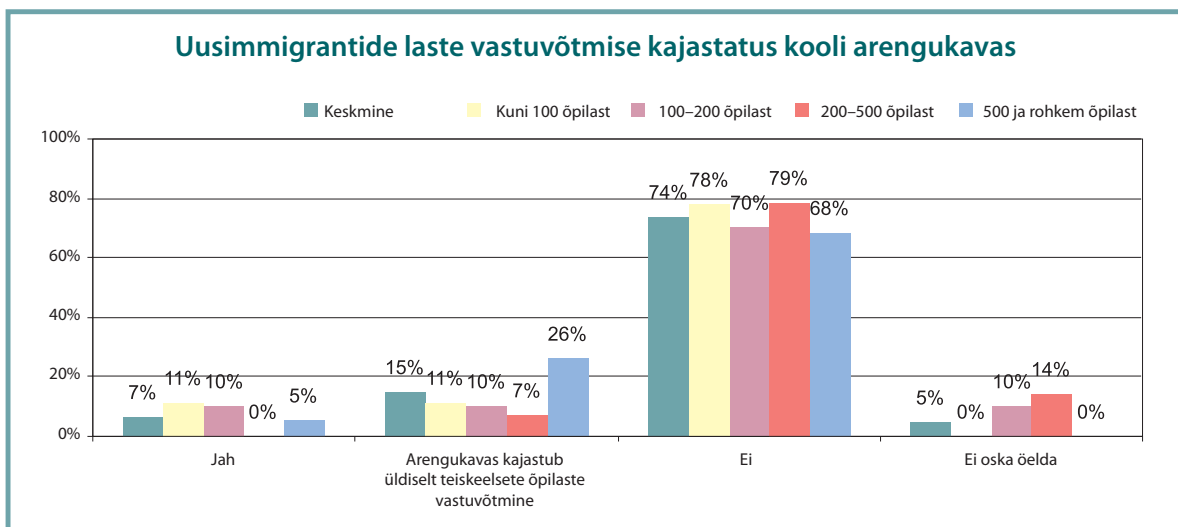
Analüüsi, kas uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise teema kajastub maavalitsuste ja omavalitsuste arengukavades ning haridusasutuste arengukavades. **20% maavalitsuste esindajatest** kinnitas, et teema kajastub maakondlikus arengukavas. Enamus maavalitsuste esindajatest (60%) ei osanud öelda, kas teema kajastub maakonna omavalitsuste või haridusasutuste arengukavades, kuid sellest oli hea ülevaade koolide ja omavalitsuste esindajatel. Uusimmigrantide laste teema kajastub **omavalitsuse esindajate** hinnangul 4% omavalitsuste arengukavades ning 11% haridusasutuste arengukavades.

Joonis 45. Uusimmigrantide laste vastuvõtmise teema kajastatus strateegilistes dokumentides – omavalitsuste esindajad, n=76, %

Haridusasutuste esindajate hinnangul kajastub uusimmigrantide laste teema 7% haridusasutuste arengukavades. Veidi üllatuslikult kajastub teema sagedamini väiksemate koolide (kuni 100 õpilast ning 100–200 õpilast) arengukavades. Kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste vastuvõtmise teema kajastub 15% koolide arengukavades, siin on teemaga planeerimistegevuses kõige sagedamini arvestanud suuremad koolid (26% üle 500 õpilasega koolidest). Põhjuseks on eeldatavalt asjaolu, et teiskeelsete laste arv on suuremates koolides võrdlemisi suur ning teemat peetakse senistest kogemustest lähtuvalt aktuaalseks.

Joonis 46. Uusimmigrantide laste võtmise teema kajastatus strateegilistes dokumentides – haridusasutuste esindajad, n=61, %

Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teema tagasihoidlik arvestamine maakondliku ja omavalitsuse hariduselu planeerimisel ning haridusasutuste strateegiliste plaanide koostamisel viitab ühelt poolt teema vähestele aktuaalsusele. Teiselt poolt kinnitab see osapoolte hariduskorralduse hinnangutes välja toodud argumente, mille kohaselt teemaga hetkel terviklikult ja eesmärgistatult erinevatel tasanditel ei tegeleta.

Info kogumise ja aruandluse süsteem

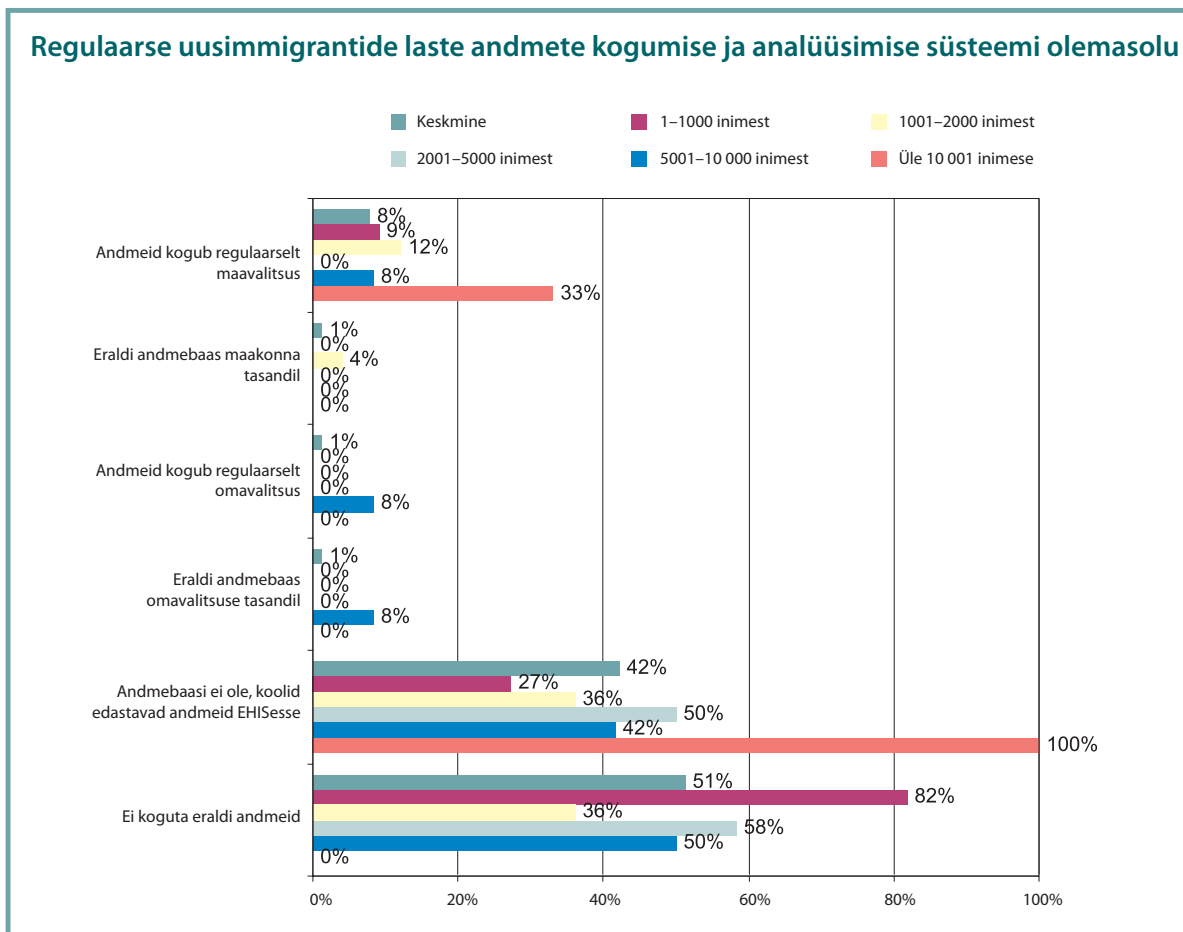
Uusimmigrantide laste andmete kogumise, analüüsimise ja aruandluse süsteemist ülevaate saamiseks analüüsiti esmalt andmete kogumise üldist korraldust. Põhjalikumalt vaadeldi vajaliku info kogumist ja liikumist haridusasutustes. Uuriti, kas ja missugusel valitsemistasandil on loodud eraldi andmebaase uusimmigrantide laste andmete kogumiseks ja analüüsimiseks ning kellele haridusasutused asjakohaseid andmeid esitavad ja kes neid kogub.

Esmalt paluti **andmete kogumise ja analüüsimise süsteemi hinnata omavalitsuste esindajatel**. Veidi üle 50% omavalitsuste esindajatest märkis, et nende omavalitsuses ja maakonnas ei koguta uusimmigrantide laste andmeid, st omavalitsuste hinnangul ei kogu andmeid ka haridusasutused. Andmeid ei koguta enamuses väikestest omavalitsustest (kuni 1000 elanikku). Andmeid kogutakse kõikides suurtes omavalitsustes (üle 10 000 elaniku). Teiste suurusgruppide omavalitsuste puhul ühtivad hinnangud üldjoontes keskmisega.

42% omavalitsustest märkis, et uusimmigrantide laste andmed edastatakse koolide poolt EHISesse ning sellest eraldiseisvalt andmeid ei koguta ega analüüsita. EHISesse esitavad andmeid kõik suurte omavalitsuste haridusasutused.

1% omavalitsustest vastas, et ka omavalitsus kogub eraldi uusimmigrantide laste andmeid ning selleks peetakse ka eraldi andmebaasi. 1% vastas, et loodud on eraldi andmebaas maavalitsuse tasandil. 8% omavalitsustest vastas, et andmeid ei koguta küll omavalitsuse tasandil, kuid andmeid kogutakse maavalitsuse poolt. Andmete kogumist maavalitsuste poolt märkisid ära Ida-Virumaa, Jõgevamaa, Saaremaa, Tartumaa ja Võrumaa omavalitsused.

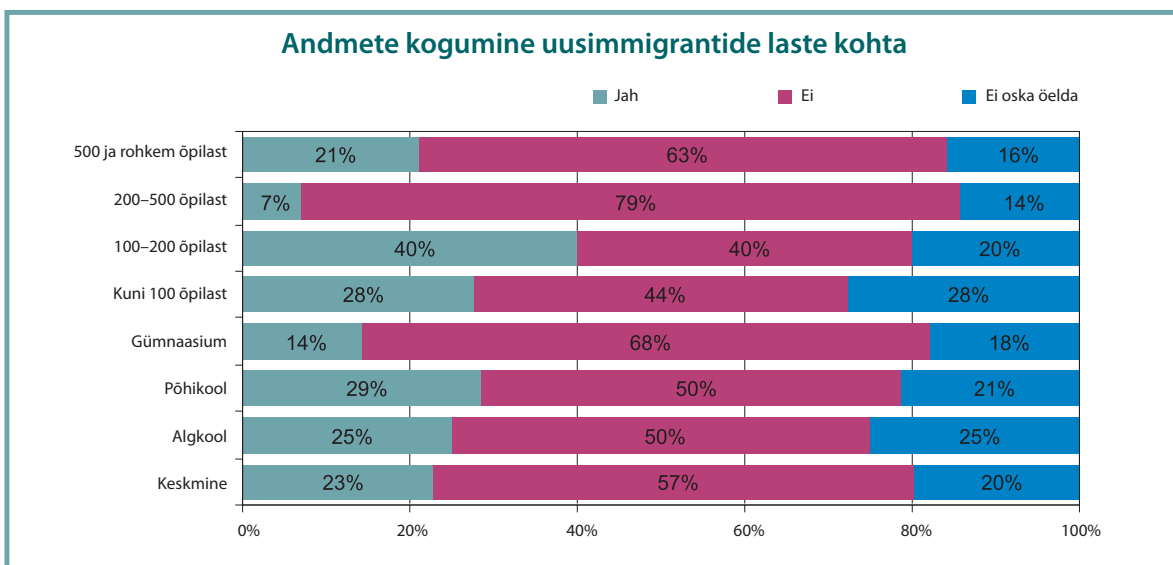
Joonis 47. Uusimmigrantide laste andmete kogumise süsteem – omavalitsuste esindajad, n=76, %

Uusimmigrantide laste andmeid eraldi koguvate ja neid andmebaasis säilitavate omavalitsuste ja maavalitsuste tagasihoidlik arv on seostatav uusimmigrantide laste vähese arvuga. Hetkel on uusimmigrantide arv Eestis väike ning nende laste arv ühes omavalitsuses piirdub reeglina 1–5 lapsega. Küll aga on üllatav, et koguni 51% omavalitsustest leiab, et uusimmigrantide laste kohta ei koguta üldse andmeid, ning vaid 42% omavalitsustest märgivad, et taolisi andmeid esitatakse EHISesse.

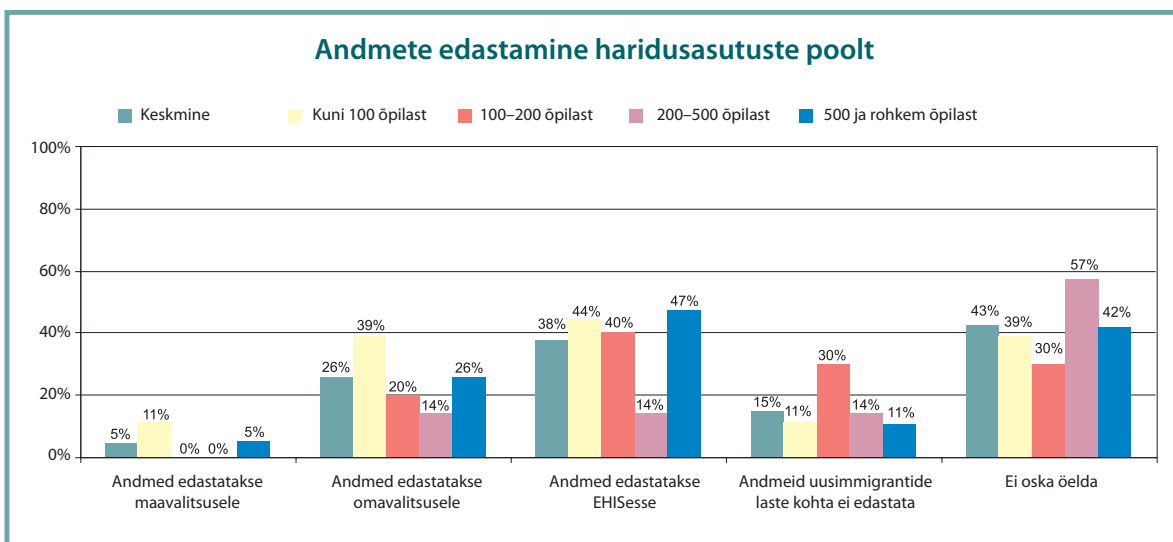
Andmete kogumist uusimmigrantide laste kohta kinnitab ka vaid **23% haridusasutuste esindajatest**. Selgeid reeglipärasusi andmete esitamises/mitteesitamisest ei saa välja tuua haridusastmete ega kooli suuruse võrdluses. Uusimmigrantide laste kohta andmeid koguvate koolide madal osakaal on eeldatavalt samuti otseselt seotud uusimmigrantide laste puudumisega koolis. Ennekõike kinnitasid uusimmigrantide laste kohta andmete kogumist nende maakondade koolid, kus uusimmigrantide lapsi ka õpib.

Joonis 48. Uusimmigrantide laste kohta andmete kogumine haridusasutustes, n=61, %

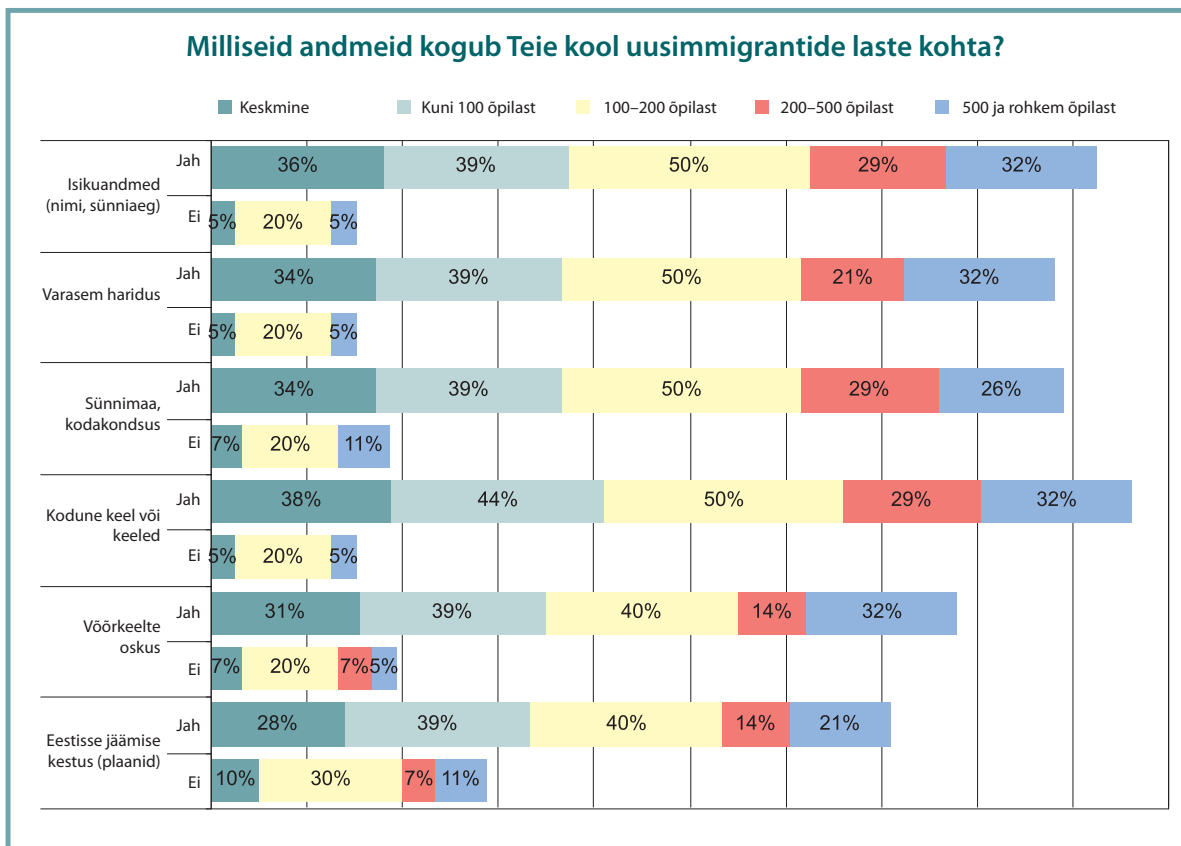
38% koolidest kinnitas, et kogutud andmed esitatakse EHISesse. Keskmisest enam märkisid andmete EHISesse esitamist ära suured koolid. 5% haridusasutustest märkis, et andmeid esitatakse maavalitsusele, 26% tõi välja andmete esitamise omavalitsusele. 15% kinnitas, et kogutud andmeid ei edastata ning 42% jättis küsimusele vastamata. Fookusintervjuul osalenud koolide esindajad kinnitasid uusimmigrantide laste andmete esitamist EHISesse ning rõhutasid, et taoline kohustus on kõigil haridusasutustel.

Joonis 49. Andmete edastamine haridusasutuste poolt, n=61, %

Seejärele analüüsiti, missuguseid andmeid haridusasutused uusimmigrantide laste kohta koguvad ning kui oluliseks nad erinevate andmete kogumist hindavad. Kõige sagedamini kogusid koolid andmeid uusimmigrantide laste koduse keele kohta (38%), isikuandmeid (36%) ning andmeid varasema hariduse ja kodakondsuse või sünnimaa kohta (34%). Veidi väiksem arv koolidest kogub andmeid uusimmigrantide laste võõrkeelte oskuse (31%) ja Eestisse jäämise kestuse osas (28%). Uusimmigrantide laste andmeid koguvate koolide osakaal oli kõige suurem 100–200 õpilasega koolide hulgas. Eelneva analüüsi kohaselt õpib ka uusimmigrantide lapsi kõige enam arvul antud suurusgrupi koolides.

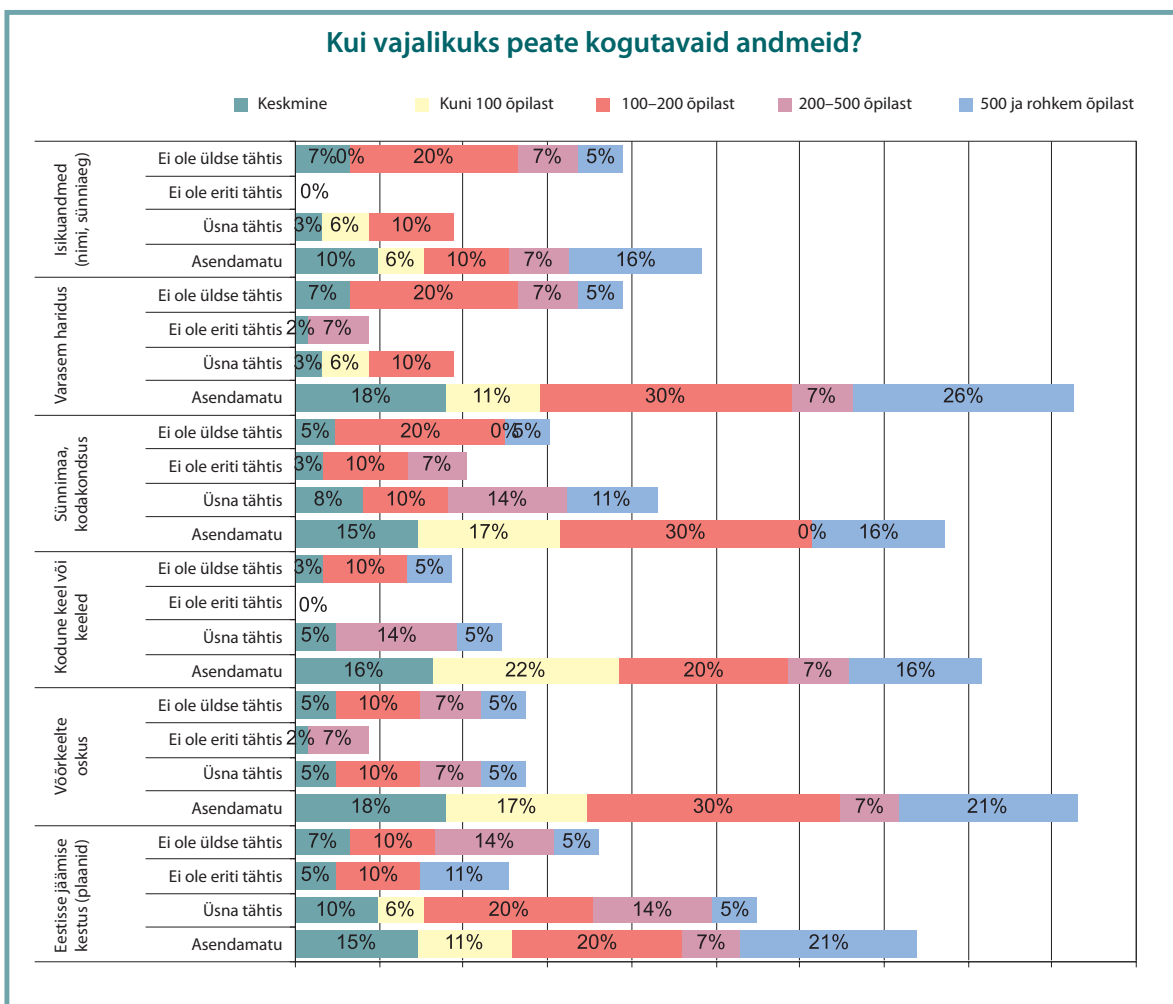
Joonis 50. Erinevat tüüpi uusimmigrantide laste andmete kogumine haridusasutustes, n=61, %

Kaks vastajat märkisid, et koguvad ka laste terviseandmeid. Üks vastaja täpsustas, et kuna kool on erivajadustega lastele, siis on vajalik andmete kogumine ka vaimse seisundi ja haiguste kohta.

Kuigi võõrkeelte oskuse kohta kogus andmeid väiksem arv koole kui mitmete teiste andmeliikide puhul, hinnati just seda informatsiooni koolide poolt kõige vajalikumaks. 18% koolidest hindas neid andmeid asendamatuks ning 5% üsna tähtsaks. 18% koolidest hindas asendamatuks (3% üsna tähtsaks) andmeid laste varasema hariduse kohta. 16% hindas asendamatuks (5% üsna tähtsaks) andmeid laste koduse keele, 15% Eestisse jäämise kestuse (10% üsna tähtsaks) ja sünnimaa või kodakondsuse (8% üsna tähtsaks) kohta. Kõige vähem oluliseks hinnati isikuandmete kogumise vajadust.

Joonis 51. Erinevat tüüpi andmete kogumise vajalikkus haridusasutuste esindajate hinnangul, n=60, %

Enim väärtustavad uusimmigrantide laste kohta kogutavaid andmeid 100–200 õpilasega koolid, kelle esindajate hinnangutes tõusid proportsionaalselt enim esile „asendamatud” andmed.

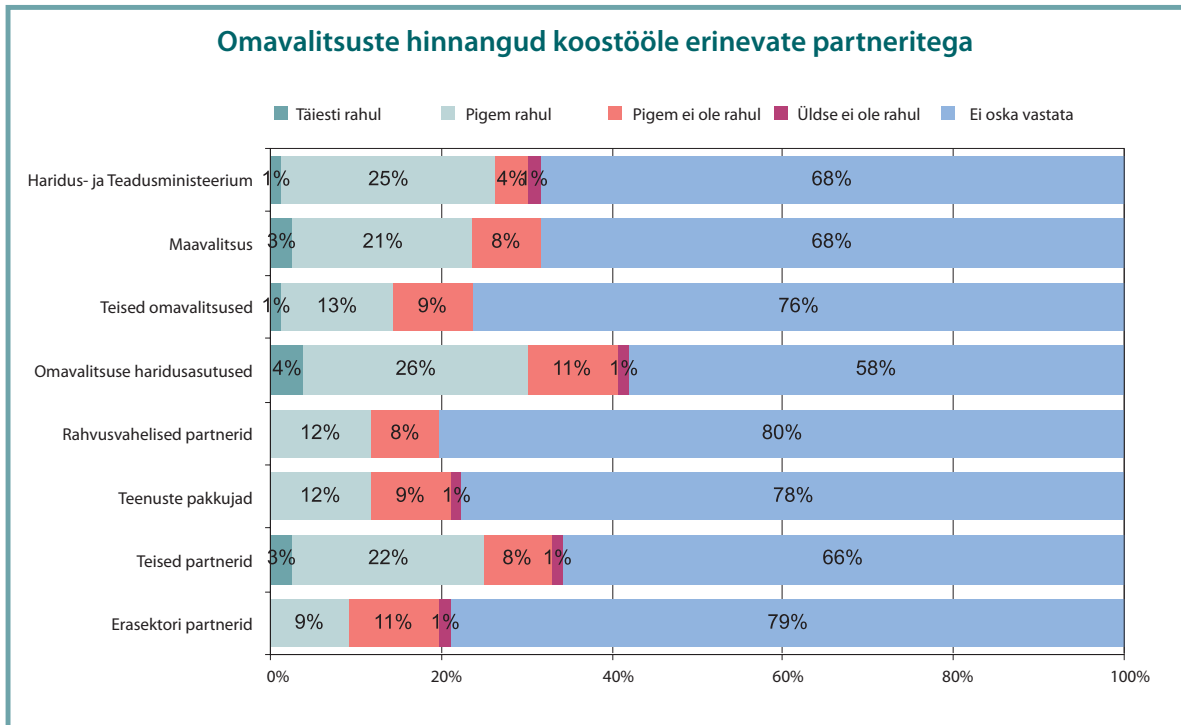
Koostöö haridussüsteemi osapoolte vahel

Analüüsimeks, kuidas toimib koostöö erinevate osapoolte vahel uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimise soodustamisel, **vaadeldi omavalitsuste, maavalitsuste ja haridusasutuste esindajate hinnanguid koostööle partneritega**. Lisaks valitsemistasandite vahelise ja omavahelise koostöö hindamisele vaadeldi koostööd rahvusvaheliste partneritega, teenusepakkujatega (sh ülikoolid, koolitus- ja nõustamisfirmad), teiste noortega tegelevate partneritega (sh noortekeskused, huvikoolid, kultuurimajad ja kultuuriseltsid) ning erasektori partneritega (sh võimalikud annetajad, sponsorid).

Üle poole **omavalitsuste esindajatest** (mitmete partnerite puhul $\frac{2}{3}$ kuni $\frac{3}{4}$) ei osanud koostööle selles valdkonnas hinnangut anda. Ühelt poolt viitab see kogemuste puudumisele uusimmigrantide lastega, mida paljud omavalitsuste esindajad oma hinnangu mitteandmist kommenteerides rõhutasid. Teiselt poolt näitavad vastused, missuguste partneritega on omavalitsused uusimmigrantide laste kooli vastuvõtmisel ja nende õppe toetamisel aktiivsemalt või passiivsemalt koostööd teinud. Omavalitsused hindasid kõige paremini toimivaks koostööd omavalitsuse haridusasutustega. Positiivselt hinnati ka koostööd Haridus- ja

Teadusministeeriumiga, teiste noortega tegelevate partnerite ja maavalitsusega. Ka paljud need omavalitsused, kes koostööle hinnangut ei andnud, rõhutasid, et kui tekib vajadus koostööks uusimmigrantide laste integreerimisel, sujub koostöö tõenäoliselt pigem positiivselt, kuna senised koostöökogemused on valdavalt olnud head.

Joonis 52. Omavalitsuste hinnang koostööle partneritega, n=76, %

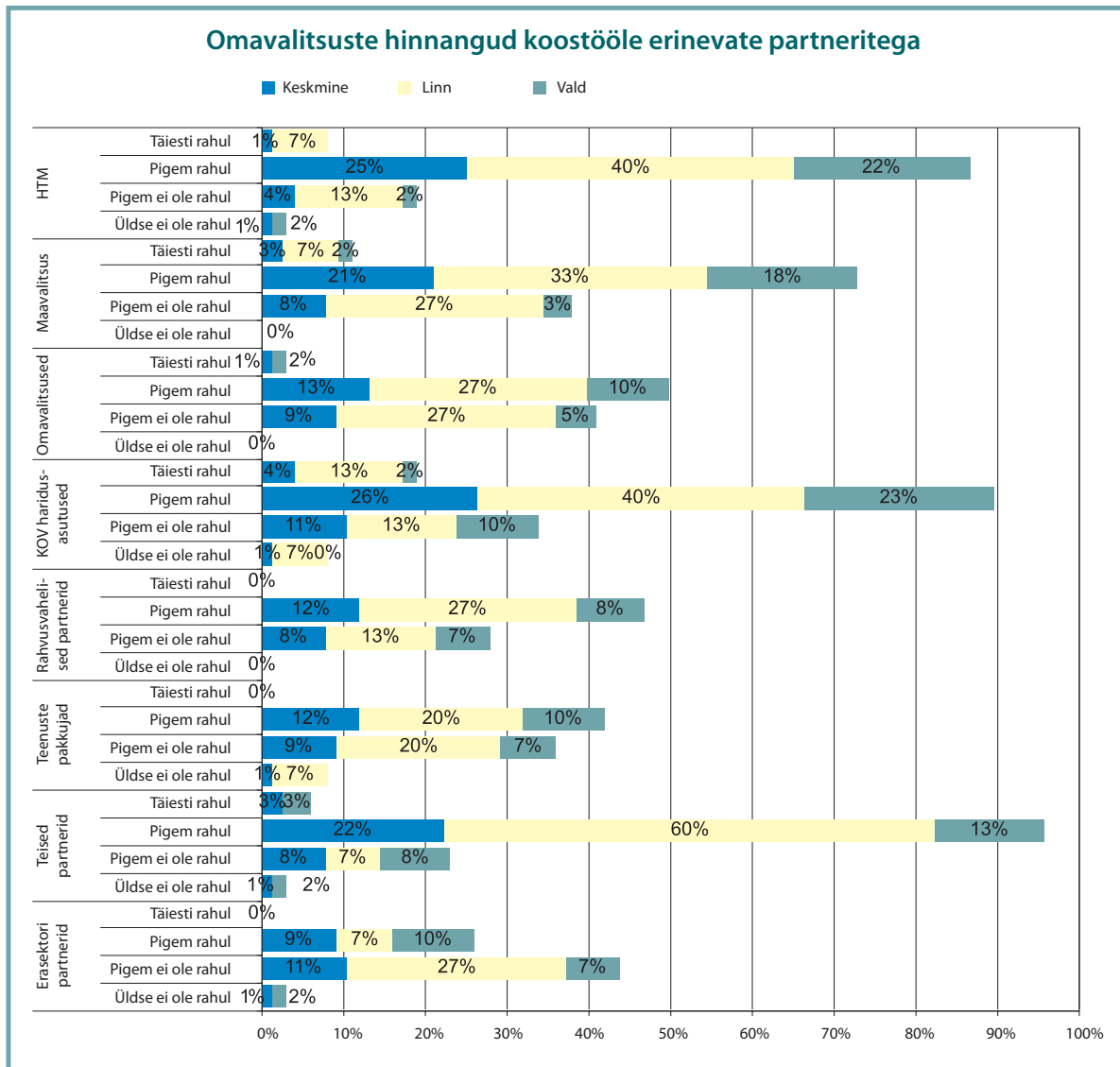

Hinnangutest selgus, et vaid vähestel omavalitsustel on koostöökogemusi teiste omavalitsustega, rahvusvaheliste partneritega ja teenusepakkujatega. Kogemuste olemasolul on need pigem positiivsed kui negatiivsed, kuigi rahvusvaheliste partnerite ja teenusepakkujate puhul on vahe heade ja halbade kogemuste vahel väike ning 1% omavalitsustest ei ole koostööga üldse rahul olnud. Vaid erasektori partneritega (annetajad, sponsorid) on omavalitsuste kogemused olnud pigem negatiivsed kui positiivsed, kuigi enamusel omavalitsustest taolised kogemused puuduvad.

Asulatüüpide võrdluses ei olnud erasektori partneritega pigem rahul linnad (valdade hinnang oli positiivsem). Koostööd teiste partneritega hindasid linnad valdadest positiivsemaks. Linnad hindasid keskmisest positiivsemalt koostööd teiste noortega tegelevate partneritega (60% pigem rahul), omavalitsuse haridusasutustega (53% täiesti või pigem rahul) ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga (47% täiesti või pigem rahul). Samuti oli linnadel partneritega koostöös rohkem kogemusi kui valdadel (hinnangu oli andnud enamus linnadest, kuid vaid ligikaudu veerand valdadest).

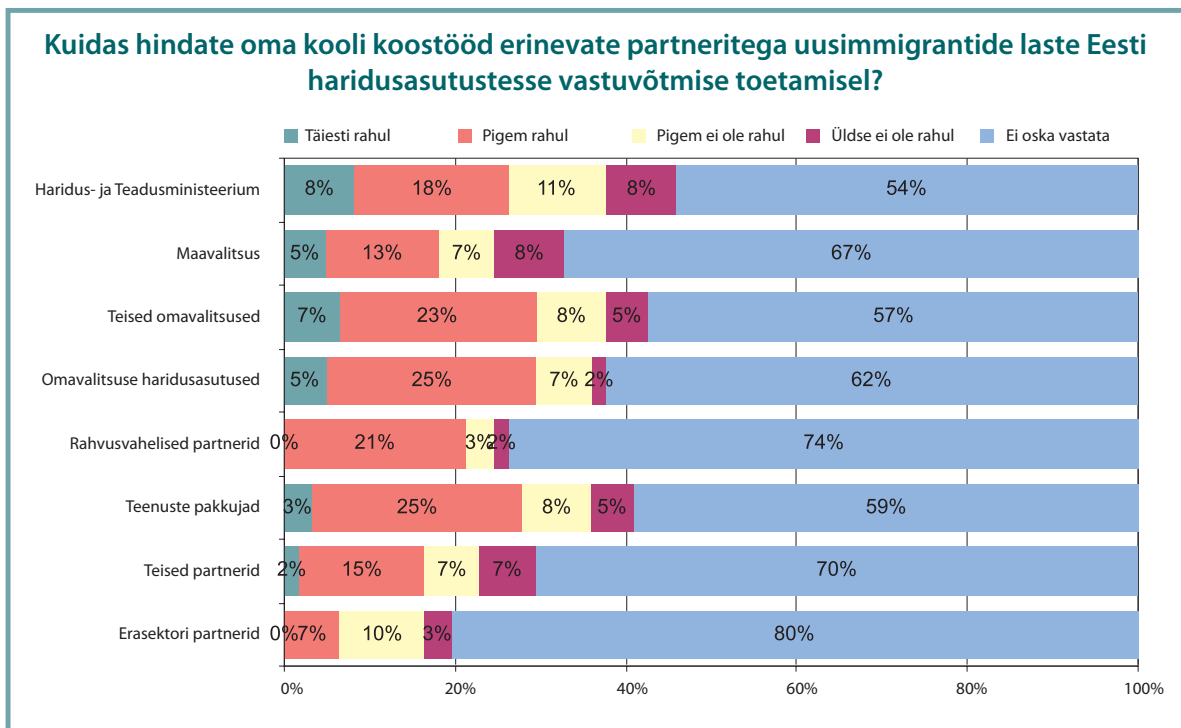
Maavalitsuse esindajatest puudusid koostöökogemused partneritega 60–80% vastanutest. Kõige aktiivsemalt on maavalitsused teinud koostööd Haridus- ja Teadusministeeriumiga ning teiste noortega tegelevate asutustega. Kõige positiivsemalt hindasid maavalitsuste esindajad koostööd ministeeriumiga. Samuti hinnati positiivselt koostööd teenuste pakkujate ja teiste maavalitsustega. Teiste partnerite puhul oli nii negatiivseid kui positiivseid kogemusi. Sarnaselt omavalitsustele hinnati pigem negatiivselt koostööd erasektori partneritega ning veidi üllatuslikult ka koostööd omavalitsustega.

Joonis 53. Omavalitsuste hinnang koostööle partneritega, n=76, %

Haridusasutuste esindajatel oli koostöökogemusi erinevate partneritega rohkem kui omavalitsuste esindajatel ning seetõttu ka rohkem nii häid kui halbu kogemusi. Kogemusi ei ole erinevate partneritega olnud 54–80% koolidest. Kõige vähem kokkupuuteid on koolidel olnud erasektori partneritega (valdavalt negatiivsed) ning rahvusvaheliste partneritega (valdavalt positiivsed).

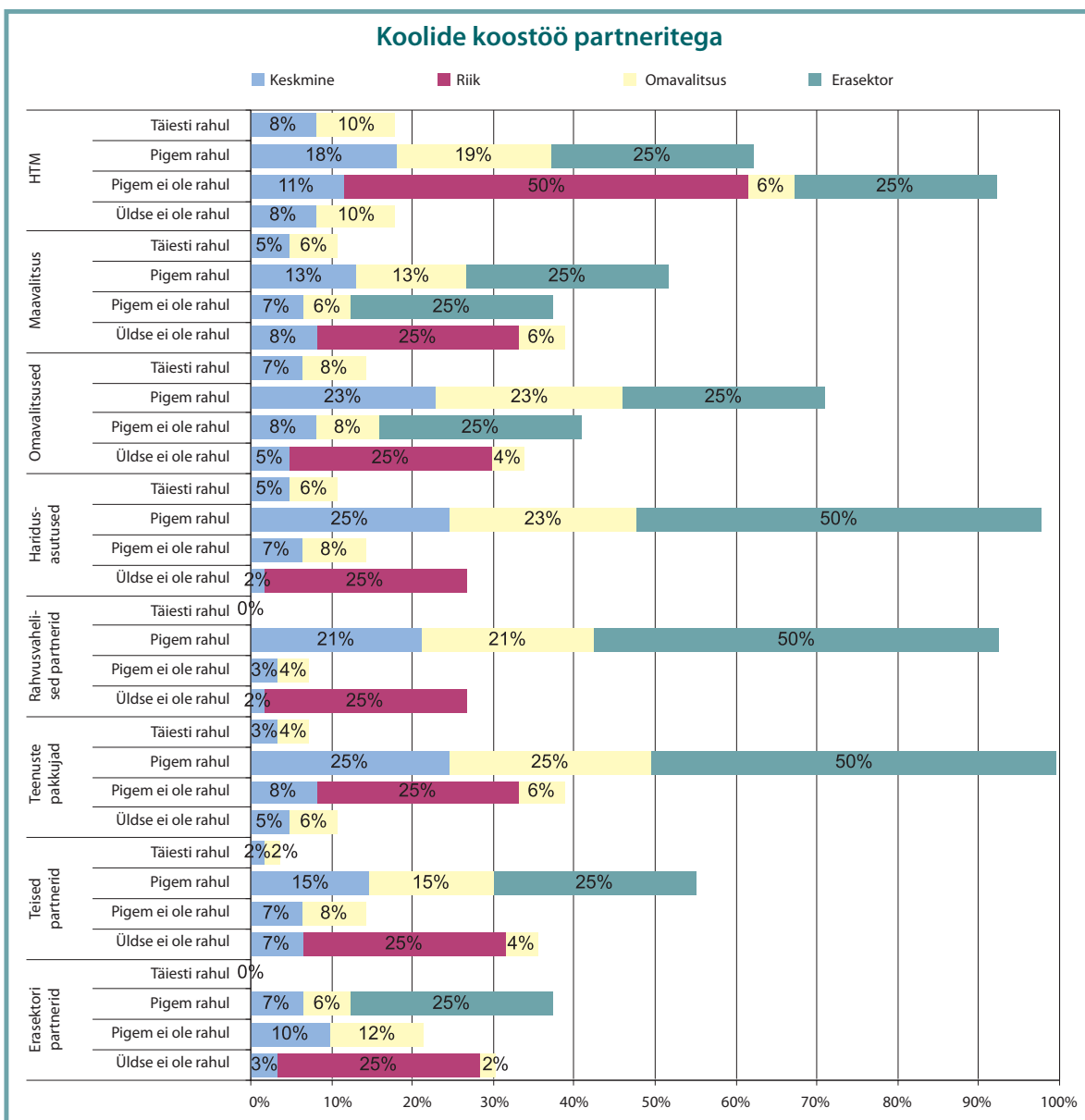
Joonis 54. Haridusasutuste hinnang koostööle partneritega, n=61, %

Kõige positiivsemalt hindasid koolid koostööd omavalitsustega (7% täiesti ja 23% pigem rahul), teiste haridusasutustega (5% täiesti ja 25% pigem rahul), teenusepakkujate (3% täiesti ja 25% pigem rahul) ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga (8% täiesti ja 18% pigem rahul). Eraldi rõhutasid uuringus osalejad head koostööd MEISI ja HTMga. Üks vastaja rõhutas, et *“alati, kui on olnud küsimusi, on nad püüdnud nõu anda ja pakkunud koolitusi.”* Samas oli ministeeriumiga koostööst jäänud negatiivne kogemus 8% koolidest. Hinnangud koostööle maavalitsustega jagunesid võrdlemisi ühtlaselt positiivseteks ja negatiivseteks. Rahvusvaheliste partneritega olid koolide kogemused pigem positiivsed. Üks vastaja lisas koostööle selles valdkonnas väärtusliku kommentaari: *“rahvusvahelistel partneritel on selles osas pikaajaline kogemus olemas, seetõttu on võimalik ka kogemusi vahetada”*. Kindlasti võimaldab rahvusvaheline koostöö saada palju olulist infot teiste riikide ja konkreetsete koolide kogemuste osas uusimmigrantide lastega. Sarnaselt rahvusvahelisele koostööle on loomulikult vajalik ka kogemuste vahetamine teiste Eesti koolidega, kellel on uusimmigrantide lastega kogemusi.

Üks vastaja tõi välja, et kuigi nende koolis õpib uusimmigrantist laps, ei ole koostöö teiste partneritega olnud vajalik, kuna lapse emakeeleks on kooli õppekeel. Mitu vastajat rõhutasid, et tagasihoidliku koostöö üheks põhjuseks võib olla ka koolide vähenenud teadlikkus erinevate institutsioonide ülesannetest ning nende poolt pakutavatest võimalustest ja abist.

Joonis 55. Haridusasutuste hinnang koostööle partneritega omandivormi lõikes, n=61, %

Analüüsid koolide koostöökogemusi **haridusasutuse omandivormi lõikes**, selgub, et positiivsemalt hindasid koostöösuhteid munitsipaalkoolid ja erasektori koolid ning pigem negatiivselt riigikoolid. Riigikoolid hindasid koostööd kõigi partneritega pigem negatiivselt. Erasektori koolid on enam rahul koostööga teiste haridusasutustega, rahvusvaheliste partneritega, teenusepakkujatega. Erasektori partneritega ja teiste noortega tegelevate asutustega oli koostöökogemusi veerandil erasektori koolidest (pigem positiivsed). Teiste partnerite puhul jagunesid positiivsed ja negatiivsed kogemused võrdselt. Munitsipaalkoolid olid valdavalt rahul koostööga Haridus- ja Teadusministeeriumiga, omavalitsusega, teiste haridusasutustega ja teenusepakkujatega. Pigem ei olnud rahul koostööga erasektori partneritega.

Kokkuvõte

Kõik osapooled (omavalitsused, maavalitsused, haridusasutused) on uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimise korralduse suhtes valdavalt rahulolematud. Kõige negatiivsemad on koolide esindajate hinnangud, kes tunnevad, et kogu vastutus on jäetud koolile ning terviklikku lähenemist kogu valdkonnale ei ole rakendatud. Veidi positiivsemalt hinnatakse uusimmigrantide õpet toetavat haridusmudelit ja õiguslikku raamistikku üldiselt ning õpetajate täienduskoolitust. Kõige rahulolematumad ollakse finantseerimise põhimõtete ja finantsvahendite ning õppematerjalide olemasoluga.

Uuringu käigus selgus, et võrdlemisi negatiivsed osapoolte hinnangud on tingitud ka vastandlikest või väga erinevatest ootustest. Koolid ootavad tegutsemist ennekõike omavalitsuselt, kuid teiselt poolt ei tunneta koolijuhid sageli oma rolli toetusmeetmete rakendamisel ja uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks ettevalmistamisel. Sarnaselt koolidele ootavad omavalitsused tegutsemist koolidelt, teadvustamata enda ülesandeid uusimmigrantide laste õppeprotsessi toetamisel. Erinevad ootused on ennekõike tingitud madalast teadlikkusest nii enda kui teiste asutuste ülesannetest protsessis tervikuna, mistõttu tuleks Haridus- ja Teadusministeeriumi koordineerimisel panustada enam teadlikkuse tõstmisele ja valdkonnaspetsiifilise kompetentsi arendamisele, sh töötada välja infomaterjale teadlikkuse tõstmiseks ning panustada rohkem uusimmigrantide ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste integreerimise temaatikat käsitlevate koolituste läbiviimisele.

Koolidel on nii ministeeriumile kui maavalitsustele ja omavalitsustele suured ootused infoliikumise parandamise ja koolide tegevuse parema koordineerimise osas (kogemustevahetuse organiseerimine, õpetajavahetusprogrammid, õppematerjalid, infomaterjalid jm).

Olukorra parandamiseks tegid koolide esindajad järgmised ettepanekud:

- maavalitsuses võiks töötada koordinaator, kes oskab nii koolidele kui uusimmigrantidele pakkuda nõustamisteenust ja jagada informatsiooni koolituste, enese täiendamise võimaluste ja rahastamisvõimaluste osas;
- uusimmigrantidest lastega koolide elektroonilise infolisti käivitamine;
- uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimise ja koolidesse vastuvõtmise teemat käsitleva foorumi loomine (nt MEISi koduleheküljel).

Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teema kajastub väga väheste maavalitsuste (20%), omavalitsuste (4%) ja haridusasutuste (7%) arengukavades. Teema vähene kajastatus kinnitab ühelt poolt uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise vähest aktuaalsust. Teiselt poolt võimaldab vähe- ne kajastatus järeldada, et teemaga ei tegeleta haridussüsteemi osaliste poolt terviklikult (integreeritult teiste hariduskorralduse küsimustega) ning osapoolte koostöös.

Samas on uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise teema käsitlemine erinevate tasandite (maavalitsus, omavalitsus, kool) arengukavades oluline. See võimaldab laste vastuvõtmiseks vajalikke inim- ja rahalisi ressursse paremini planeerida ning panna paika ühised konkreetsed eesmärgid ja ülesannete jaotuse nende täitmiseks. Arengukava koostamisel on lisaks lõpptulemusele peaaegu samavõrd oluline arengukava koostamise protsess, mis võimaldab selgeks rääkida ja kokku leppida ühised eesmärgid ning tõstab oluliselt osapoolte teadlikkust teineteise ülesannetest, probleemidest ja võimalikest lahendustest. Uusimmigrantide laste vastuvõtmise teemaga arvestamine planeerimisprotsessi käigus võimaldaks kõrvaldada mitmed kitsaskohad tänases haridussüsteemi korralduses ning parandaks oluliselt info liikumist.

Uusimmigrantide teemaga arvestamise soodustamiseks võiksid integratsiooniprojekte rahastavad asutused (ministeeriumid, MEIS) kaaluda ühe eeltingimusena raha eraldamisel ja projekti käivitamisel teema sisaldumist taotleja arengukavas. Pehmema alternatiivina võib kaaluda teema arengukavas sisaldumise kasutamist lisakriteeriumina (kõrgema hinnangu saamiseks) projektide hindamisel.

Andmeid uusimmigrantide laste kohta kogub 23% uuringus osalenud koolidest, mida on vähem kui neid koole, kus uusimmigrantide lapsi õpib. 38% koolidest esitab andmeid EHISesse (omavalitsuste hinnangul teeb seda 42% koolidest). Sellest saab järeldada, et kõik koolid andmeid uusimmigrantide laste kohta ei kogu ja neid EHISesse ei esita. Omavalitsustele ja/või maavalitsustele esitavad andmeid väga vähesed haridusasutused. Üksikutes maavalitsustes ja omavalitsustes kogutakse uusimmigrantide andmeid. Tegemist on teatud osa maakondadega nendest maakondadest, kus uusimmigrantide lapsi õpib.

Kõige sagedamini (s.o kolmandikus koolidest) kogutakse andmeid uusimmigrantide laste koduse keele ja isikuandmete kohta. Asendamatute andmete seas on koolide hinnangutes esikohal aga andmed varasema hariduse ja võõrkeelteoskuse kohta (ligi neljandiku koolide esindajate hinnangul). Tervikuna oluliseks hindab suhteliselt võrdselt 21–25% koolide esindajatest enamust andmeliike, sh teavet Eestisse jäämise plaanide kohta. Kõige ebaolulisemaks hinnati isikuandmete kogumise vajadust.

Enamusel osapooltest ei olnud aktiivseid koostöökogemusi erinevate partneritega uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel. Tihedam koostöö on toimunud peamiste partnerite – ministeerium, omavalitsus, koolid – vahel. Koostöökogemusi omavate maavalitsuste, omavalitsuste ja koolide kogemused olid pigem positiivsed. Pigem headeks hinnati koostööd nii ministeeriumi, omavalitsuste kui koolidega. Positiivselt hinnati ka koostööd teenuste pakujate ja rahvusvaheliste partneritega. Pigem negatiivselt hinnati koostööd erasektori partneritega. Mitmed koolide esindajad tõid välja, et tagasihoidlik koostöö on tingitud ka koolide vähesest teadlikkusest erinevate institutsioonide ülesannetest ja nende poolt pakutavatest võimalustest.

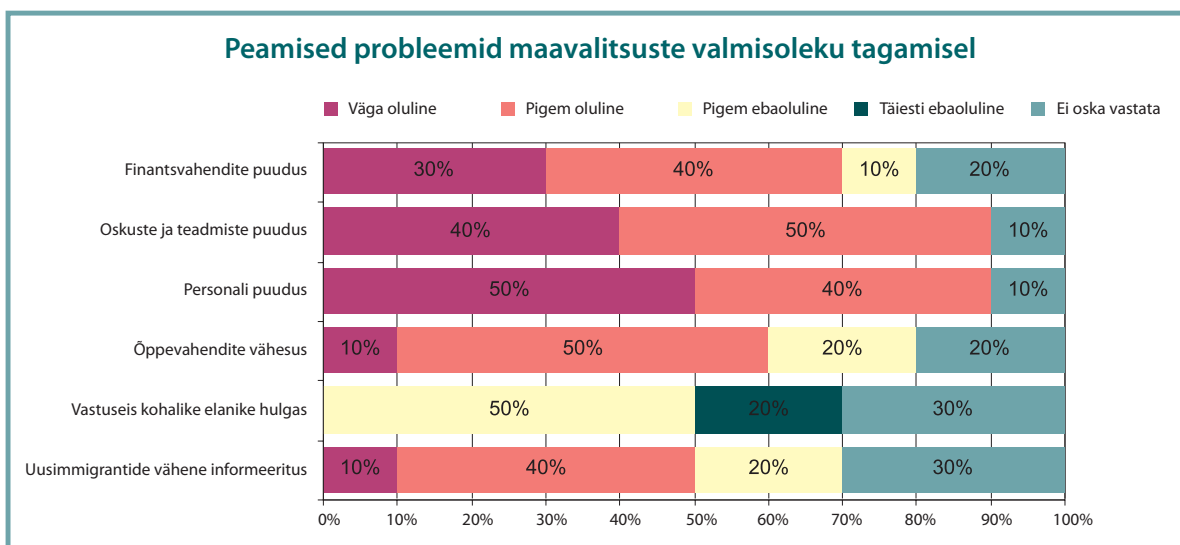
3.2. Haridussüsteemi osapoolte valmisolek uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks

Haridussüsteemi olulisemate uusimmigrantide laste integreerimisega tegelevate osapoolte üldise valmisoleku hindamiseks analüüsiti, kuidas asutused ja institutsioonid ise oma valmisolekut hindavad ning missugused on peamised probleemid valmisoleku tagamisel. Kuigi hetkel ei ole Eesti koolides õppivate uusimmigrantide laste arv suur, peavad kõik omavalitsused ja koolid olema valmis selleks, et omavalitsuse territooriumile asuvad elama teiskeelsed lapsed, kes soovivad täita koolikohustust. Seega keskenduti valmisoleku analüüsimisel ennekõike omavalitsuste ja koolide valmisolekule. Koolide valmisoleku analüüsimisel vaadeldi ka maavalitsuste ja omavalitsuste hinnanguid koolide valmisolekule ning peamistele probleemidele.

Maavalitsuste ja omavalitsuste valmisolek uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks

Maavalitsuste esindajatest hindas **maavalitsuse valmisolekut** uusimmigrantide vastuvõtuks heaks 20%, rahuldavaks 30% ja kehvaks 20%. 30% ei osanud maavalitsuse valmisolekule hinnangut anda. Kui pidada silmas asjaolu, et 60% vastanud maavalitsustest ei olnud kooli pidajaks, ei kaasne nendele maavalitsustele uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel ka märkimisväärsed kohustusi. Maavalitsuse otseseks kohustuseks (juhul, kui maavalitsus ei ole ise kooli pidajaks) on järelevalve teostamine õppetöö organiseerimise üle, kuid maavalitsus saab tegeleda ka omavalitsuste vahelise ja koolide vahelise koostöö soodustamistega, teadlikkuse tõstmise ja infovahetusega ning maakonna omavalitsuste ülesannete täitmisel tekkivate ühiste probleemide (nt transport, kohanemiskeskused jm) lahendamisega. Samuti on maavalitsusel võimalik kaasa aidata maakonna koolide ja omavalitsuste rahvusvaheliste projektide ettevalmistamisele ja läbiviimisele ning tugevdada valdkonna arendamist ja rahastamist strateegilise planeerimise kaudu (maakondlike arengukavade koostamise kaudu jm).

Joonis 56. Maavalitsuste peamised probleemid uusimmigrantide haridussüsteemi integreerimisel – maavalitsuste esindajate hinnangul, n=10, %

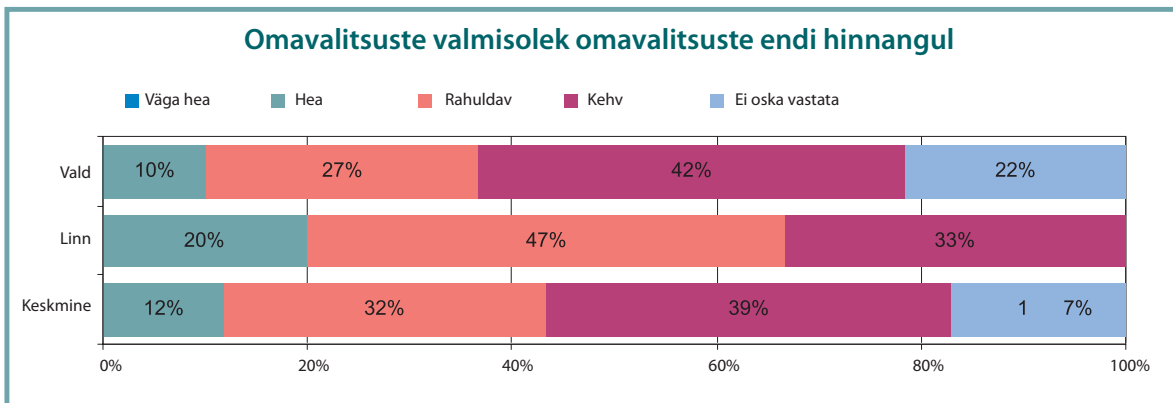

Kõige suuremaks probleemiks oma valmisoleku tõstmisel hindasid maavalitsused personali puudust. Ligikaudu samaväärsed probleemid on ka oskuste ja teadmiste vähesus ning finantsvahendite nappus. Viimast ei peetud siiski nii oluliseks küsimuseks kui personali ja oskustega seotud puudusi. Üks maavalitsuse esindaja lisas oma hinnangu täpsustuseks, et maavalitsuses puudub vastav ametikoht, mida ei võimalda täita rahaliste vahendite puudus. Väiksemate probleemidena tunnetati õppevahendite vähesust ning uus-

immigrantide laste vähest informeeritust nende võimalustest ja kohustustest. Positiivsena ei peetud üldse probleemiks vastuseisu kohalike elanike hulgas.

Omavalitsuste esindajatest hindas vastava **omavalitsuse valmisolekut** uusimmigrantide laste vastuvõtuks heaks 12%, rahuldavaks 32% ja kehvaks 39% uuringus osalenutest.

Joonis 57. Omavalitsuste valmisolek uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel – omavalitsuste esindajate hinnangul, n=76, %

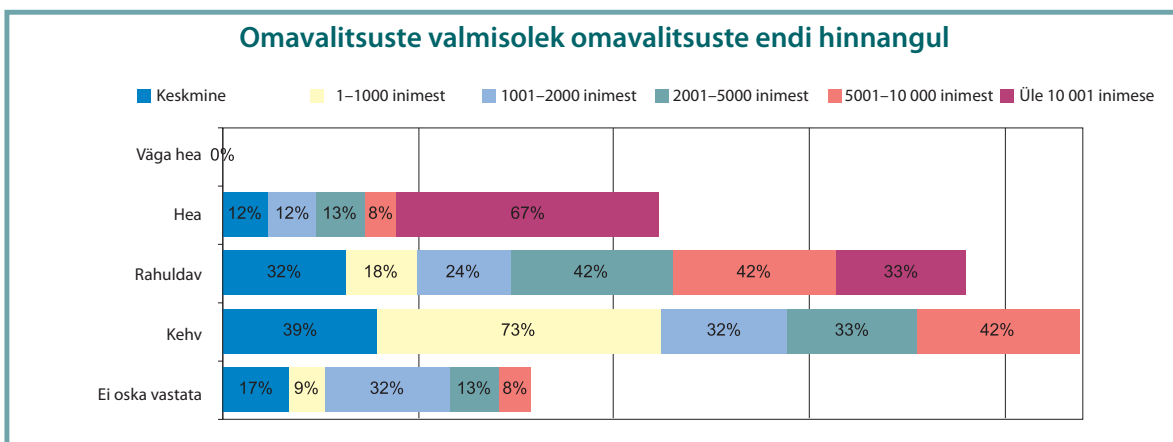

Seega hindab 44% omavalitsustest valmisolekut pigem positiivselt ja ligikaudu sama palju hindab valmisolekut kehvaks. 17% uuringus osalenutest ei osanud omavalitsuse valmisolekut hinnata. Eeldatavalt on hinnangu andmata jätmine seotud ennekõike seniste kogemuste puudumisega uusimmigrantide laste omavalitsuse koolidesse vastuvõtmisel. Kuid nende omavalitsuste puhul, kus kogemused puuduvad, ei saa valmisolekut hinnata üldjoontes kõrgeks, kui uusimmigrandid omavalitsuse territooriumile elama asuvad.

Maavalitsuste esindajatest hindasid oma maakonna omavalitsuste valmisolekut heaks 10%, rahuldavaks 20% ja kehvaks 20% uuringus osalenutest. Pooled vastajatest ei osanud omavalitsustele hinnangut anda.

Asulatüübi võrdluses hindasid oma valmisolekut paremaks linnad. 2/3 linnadest hindas oma valmisoleku heaks või rahuldavaks ning vaid 1/3 kehvaks. Valdade puhul on olukord enam-vähem vastupidine. Ligikaudu 1/3 hindab valmisolekut heaks või rahuldavaks ning 2/3 kehvaks või ei oska hinnangut anda.

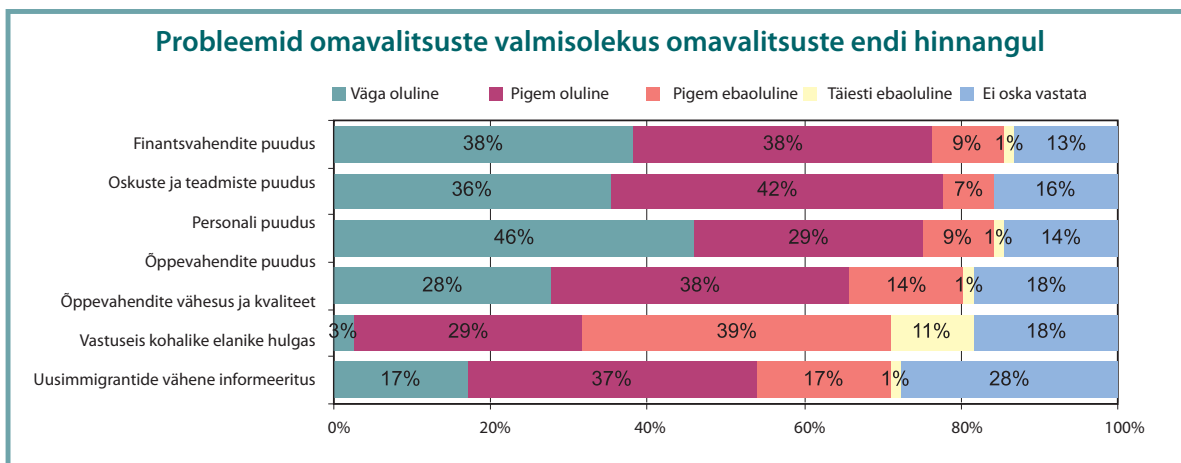
Joonis 58. Omavalitsuste valmisolek uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel – omavalitsuste esindajate hinnangul omavalitsuste suuruse lõikes, n=76, %

Omavalitsuste suuruse võrdluses hindasid valmisolekut kõrgemalt suuremad omavalitsused. Kõik üle 10 000 elanikuga omavalitsused leidsid, et on uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks vähemalt rahuldavalt valmis. Vähemalt rahuldavaks hindas oma valmisolekut ka ligikaudu 50% 5001–10 000 elanikuga omavalitsustest ja 2001–5000 elanikuga omavalitsustest. Samas hindas valmisolekut kehvaks (või ei osanud vastata) üle 60% 1001–2000 elanikuga omavalitsustest ning koguni üle 80% kuni 1000 elanikuga omavalitsustest. Niisugune tulemus on võrdlemisi loomulik, kuna suurematel omavalitsustel on rohkem nii rahalisi kui inimressursse ja senisele kogemusele toetudes ka suurem tõenäosus, et uusimmigrandid asuvad elama enne-koike suurematesse omavalitsustesse.

Peamiste probleemidena uusimmigrantide laste valmisoleku parandamisel nägidki omavalitsused (sarnaselt maavalitsustele) oskuste ja teadmiste puudust (78% vastanute arvates väga või pigem oluline probleem), finantsvahendite puudust (76%) ja personali puudust (75%). Sarnaselt maavalitsustega hindasid ka omavalitsused kõige vähem oluliseks probleemiks kohalike elanike vastuseisu, kuid nägid võrdlemisi suure probleemina ka uusimmigrantide laste vähest informeeritust (54%).

Joonis 59. Omavalitsuste peamised probleemid uusimmigrantide haridussüsteemi integreerimisel – omavalitsuste esindajate hinnangul, n=76, %

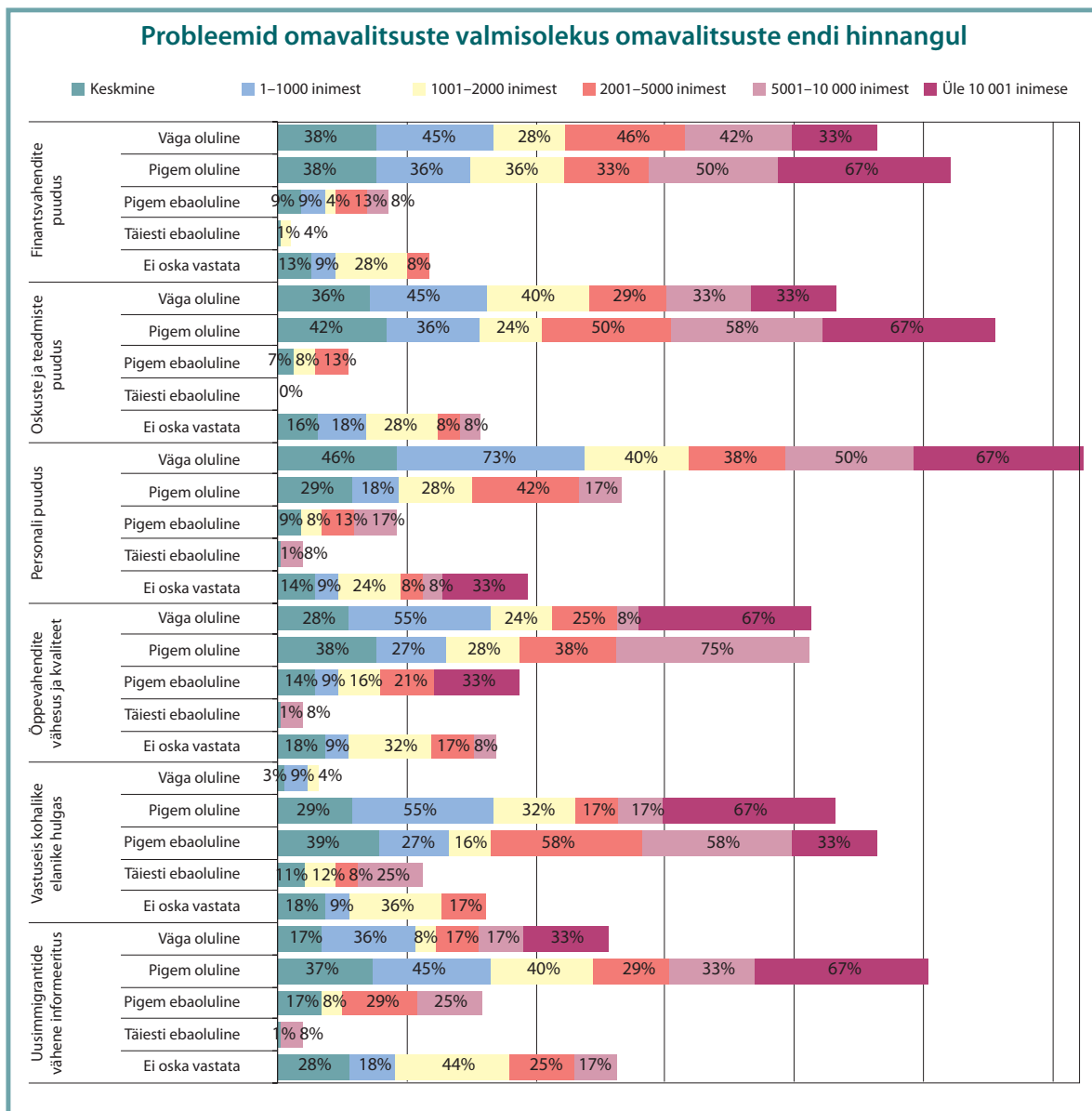
Üks omavalitsuse esindaja tõi välja, et uusimmigrantide laste saabumisel saab suurimaks takistuseks “*haridusasutuse kollektiivi tahtetus ja teadmatus*”, kuna “*õpilase keskne (individuaalne/personaalne) lähenemine vajab rohkesti lisaenergiat ja aega*”. Vastaja rõhutas, et pigem ei ole peamiseks probleemiks rahapuudus (mida reeglina peamise takistusena rõhutatakse), vaid soov asjaga tegeleda ja informeeritus.

Võrreldes **valmisoleku parandamisega seotud probleeme omavalitsuste suuruse lõikes**, saab välja tuua, et kohalike elanike vastuseisu nägid probleemina väikesed omavalitsused (kuni 1000 elanikuga omavalitsustest 64% ja 1001–2000 elanikuga omavalitsustest 36%). On paratamatu, et väikesed kogukonnad on ettevaatlikumad uute teistest rahvustest elanike suhtes ning uusimmigrantide elama asumine väikesesse omavalitsustesse mõjutab kogukonna elu rohkem kui suuremate kogukondade oma. Seega tuleb just väiksematel omavalitsustel pöörata enam tähelepanu erinevatest rahvustest elanike teineteisele lähendamisele.

Üldjoontes hindasidki väiksemate omavalitsuste esindajad kõiki probleeme veidi teravamaks kui suurte omavalitsuste esindajad. Veidi üllatuslikult näevad väikesed omavalitsused olulise probleemina ka uusimmigrantide vähest informeeritust nende õigustest ja kohustustest (81% kuni 1000 elanikuga omavalitsuste esindajate arvates väga või pigem oluline). Teistest omavalitsustest veel teravamalt tunnetavad väikesed omavalitsused personali puudust (91% kuni 1000 elanikuga omavalitsuste esindajate arvates väga või pigem oluline).

Teiste suurusgruppide omavalitsuste puhul on valmisoleku parandamisega seotud probleemid üldjoontes sarnased. Ka **maavalitsuste esindajad** leidsid, et omavalitsuste suurimad probleemid on seotud personali puuduse (70% vastanute arvates väga oluline ja 20% arvates pigem oluline probleem) ning oskuste ja teadmiste puudusega (60% väga ja 30% pigem oluline). Finantsvahendite puudust toodi samuti olulise probleemina välja, kuid seda hindas väga olulise probleemina oluliselt vähem maavalitsuse esindajaid (30% arvates väga oluline ja 60% pigem oluline probleem).

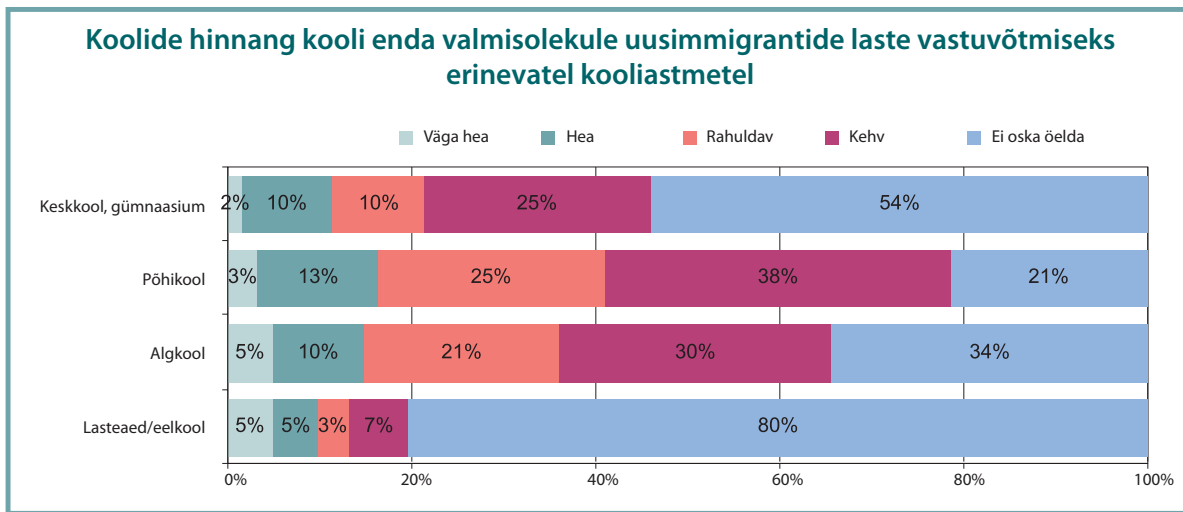
Joonis 60. Omavalitsuste peamised probleemid uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel – omavalitsuste esindajate hinnangul omavalitsuste suuruse lõikes, n=76, %

Haridusasutuste valmisolek uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks

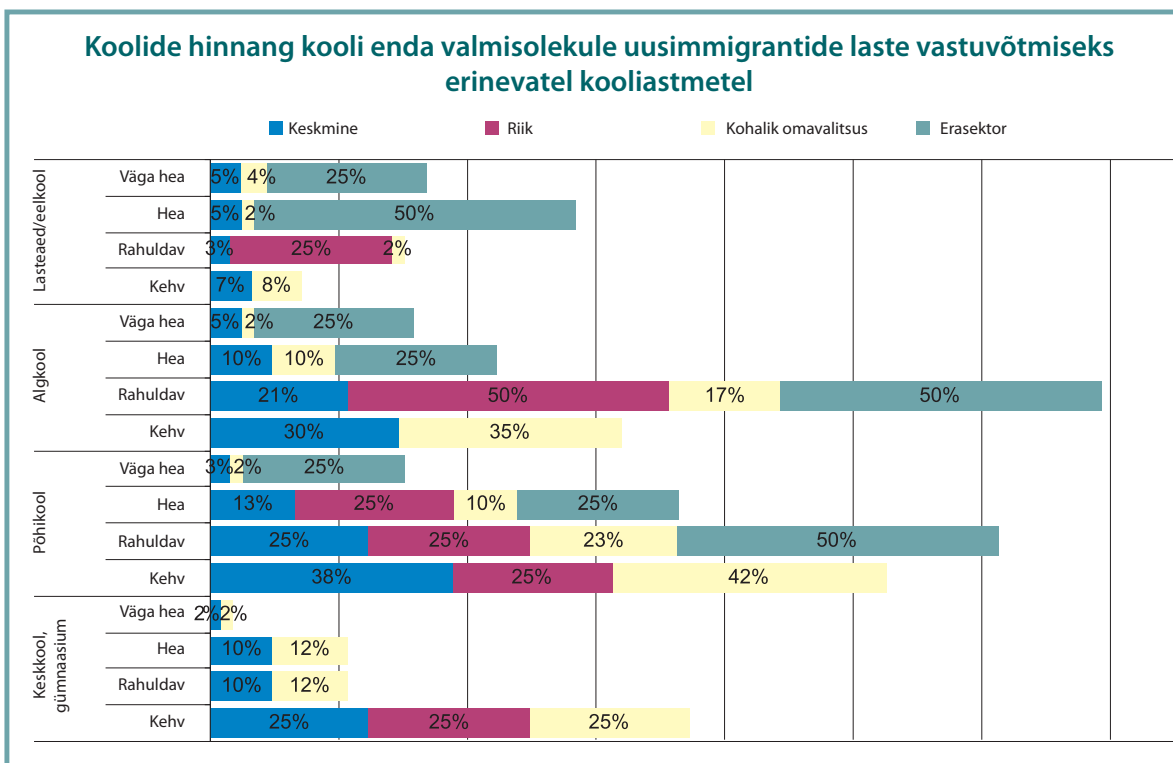
Haridusasutuste puhul vaadeldi valmisolekut haridusastmete lõikes, kuna erinevatel haridusastmetel on õpilaste (sh uusimmigrantide laste) vajadused erinevad ning nõuavad koolidelt erinevas mahu ressursse. Kõige suurem valmisolek on uuringus osalejate hinnangul põhikooli tasandil, kus õpib ka enamus täna Eesti koolides õppivatest uusimmigrantide lastest. 3% koolidest hindas põhikooli tasandi valmisolekut väga heaks, 13% heaks ning 25% rahuldavaks. Algkooli tasemel hindas valmisolekut väga heaks 5%, heaks 10% ja rahuldavaks 21% vastanutest. Gümnaasiumi taseme ja lasteaed/eelkooli valmisolekut hinnati veidi tagasihoidlikumalt, kuid ka nende tasandite puhul vastuse andnud uuringus osalejate hulgas on proportsionaalselt rohkem (lastead/eelkooli) või vaid veidi vähem (gümnaasiumi puhul) neid, kes hindasid kooli valmisolekut vastavatel haridustasanditel vähemalt rahuldavaks.

Joonis 61. Haridusasutuste valmisolek uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel – haridusasutuste esindajate hinnangul haridusastmete lõikes, n=61, %

Omandivormi lõikes on valmisolek suurim erasektori üldharidust pakkuvates asutustes. Kõik erasektori koolid hindasid oma valmisolekut erinevatel õppetasetel vähemalt rahuldavaks. Riigikoolide puhul on valmisolek suurem eelkooli ja algkooli tasandil ning kõige tagasihoidlikum gümnaasiumi tasandil. Munit-sipaalkoolide puhul jagunevad 'kehvad' valmisoleku hinnangud ja vähemalt 'rahuldavad' valmisoleku hinnangud kõikidel haridustasanditel enam-vähem võrdselt.

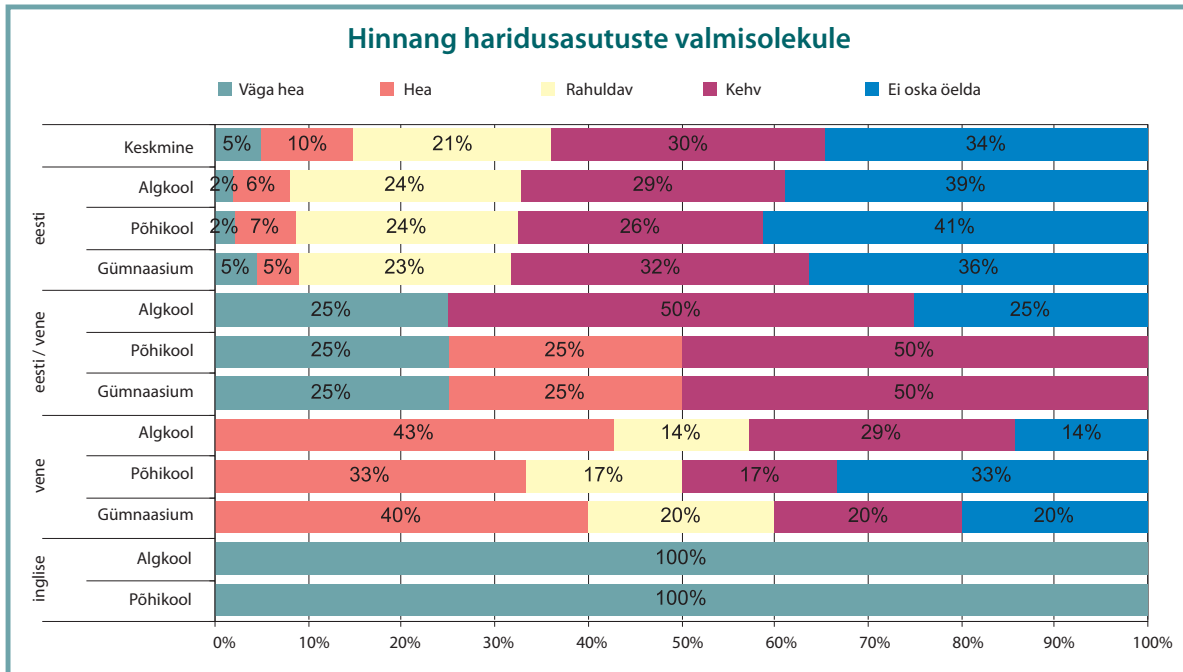
Joonis 62. Haridusasutuste valmisolek uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel – haridusasutuste esindajate hinnangul omandivormi lõikes, n=61, %

Koolide suuruse lõikes hindasid oma valmisolekut tagasihoidlikumaks suured koolid (üle 500 õpilase), kelle puhul domineerisid oma valmisolekut erinevatel haridustasemetel kehvaks hindavad koolid valmisolekut vähemalt rahuldavaks hindavate koolide üle. Üle 500 õpilasega koolide puhul olid hinnangud järgmised: gümnaasiumi tasemel 68% kehv, 11% rahuldav ja 11% hea; põhikooli tasemel 47% kehv, 16% rahuldav ja 11% hea; algkooli tasemel 42% kehv, 16% rahuldav ja 11% hea. Teised selle suurusgrupi vastajad ei osanud hinnangut anda.

Erineva õppekeelega koolide valmisoleku võrdluses torkab silma inglise õppekeelega haridusasutus, mis on uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks väga hästi valmis. Valmisoleku tagamist lihtsustab ingliskeelse kooli puhul asjaolu, et uusimmigrantide laste kodune keel ei ole erinev kooli õppekeelest või on nende inglise keele oskus sellisel tasemel, mis võimaldab tõrgeteta õppeprotsessis osaleda. Eesti/vene õppekeelega koolid hindasid oma valmisolekut erinevatel tasanditel võrdselt kehvaks ja vähemalt rahuldavaks. Vaid algkooli osas domineerisid koolid, kus valmisolek on kehv. Vene õppekeelega koolid hindasid oma valmisolekut võrreldes eestikeelsete koolidega paremaks. Gümnaasiumi tasandil hindab valmisolekut heaks või rahuldavaks 60%, algkooli tasandil 57% ja põhikooli tasandil 50% vene õppekeelega koolide esindajatest. Eesti õppekeelega koolide puhul on valmisolek erinevatel õppetasemetel võrdlemisi ühtlane. 30–33% koolide esindajatest hindab valmisolekut väga heaks, heaks või rahuldavaks.

Joonis 63. Haridusasutuste valmisolek uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel – haridusasutuste esindajate hinnangul õppekeele lõikes, n=61, %

Enim vastust mitteandnud oli eesti õppekeele koolide esindajate hulgas. Mittevastamise põhjuseks on eeldatavalt ennekõike kogemuste puudumine uusimmigrantide lastega, kuid samas võib sel juhul järeldada, et juhul kui koolil peaks tekkima vajadus uusimmigrandi lapse õpetamise järele, tuleb ennast alles hakata teemaga kurssi viima. Ühe uuringus osaleja asjakohane kommentaar kõlas: „uusimmigrantide probleem on meie piirkonnale täiesti uudne, kuid mõeldes sellele, et ühel päeval võib kooli tulla selline laps, siis tõepoolest – valmisolek on 0“. Üks uuringus osaleja rõhutas, et kui koolil on olemas kogemused teiskeelsete lastega, on olemas ka valmisolek ja võimekus uusimmigrantide laste kvaliteetseks õpetamiseks.

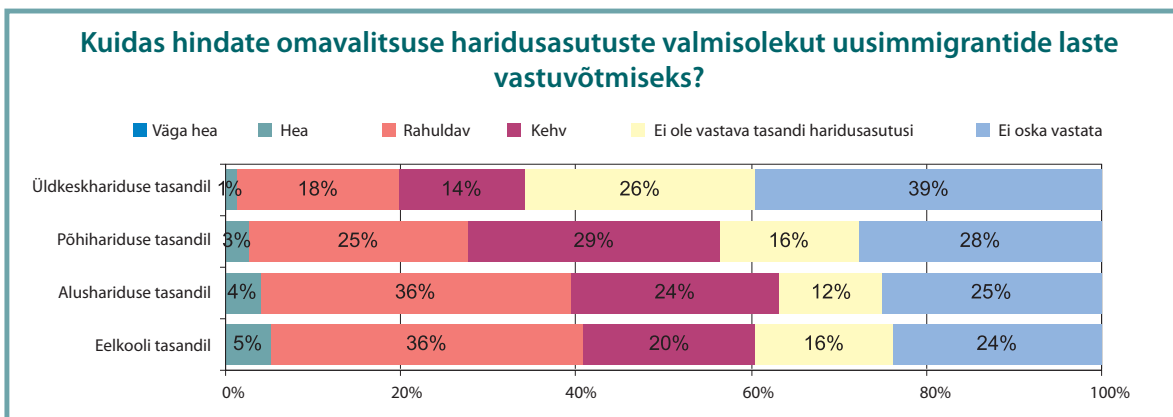
Omavalitsuste esindajate hinnangud omavalitsuse koolide valmisolekule jagunesid võrdlemisi võrdselt vähemalt „rahuldavateks“ ja „kehvadeks“. Üldkeskhariduse (gümnaasium), alushariduse ja eelkooli tasandil oli neid omavalitsuste esindajaid, kes hindasid koolide valmisolekut vähemalt rahuldavaks, siiski rohkem. Põhihariduse tasandil jagunesid vastused võrdselt.

Ka **maavalitsuste esindajad** hindasid haridusasutuste valmisolekut erinevatel tasanditel võrdlemisi ühtlaselt vähemalt „rahuldavaks“ ja „kehvaks“, veidi rohkem oli siiski rahuldavaid hinnanguid. Kõige paremini valmisolevaks hinnati põhikooli tasandit (10% hea, 40% rahuldav, 20% kehv) ja algkooli tasandit (40% rahuldav, 20% kehv).

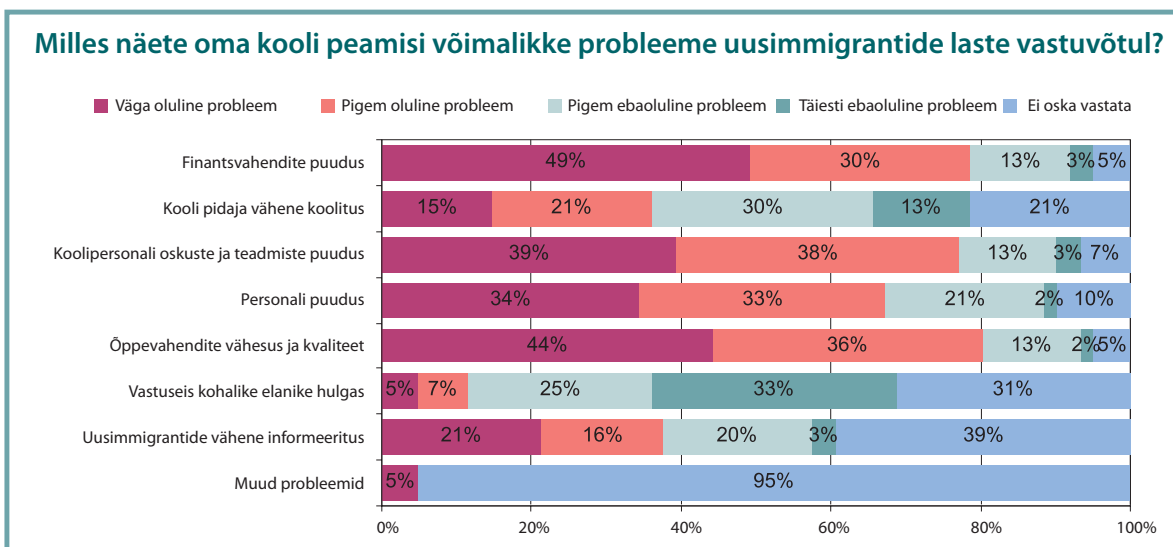
Peamiste probleemidena uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks valmisoleku parandamisel toodi koolide poolt välja õppevahendite vähesus (80% väga või pigem oluline probleem), finantsvahendite puudus (79% väga või pigem oluline probleem) ja koolipersonali oskuste-teadmiste nappus (77%). Seega langevad koolide poolt esile toodud probleemid kokku omavalitsuste nimetatud probleemidega, kuid lisandub õppeprotsessis oluline õppevahendite puudus. Personalipuudust ei hinnanud koolid nii suureks probleemiks kui omavalitsused. Fookusintervjuude käigus rõhutasid haridusasutuste esindajad samas, et mitmeski maakonnas on peamiseks probleemiks just õpetajate nappus, kuna praktiliselt võimatu on leida aineõpetajaid, kes oskaksid inglise keelt ja saaksid uusimmigrantide lastega suhelda. Sellest saab järeldada, et piirkonniti on õpetajate puudus terav probleem.

Kohalike elanike vastuseisu ja uusimmigrantide vähest informeeritust ei tunnetanud koolide esindajad märkimisväärsete probleemidena.

Joonis 64. Haridusasutuste valmisolek uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel – omavalitsuse esindajate hinnangul haridusastmete lõikes, n=76, %

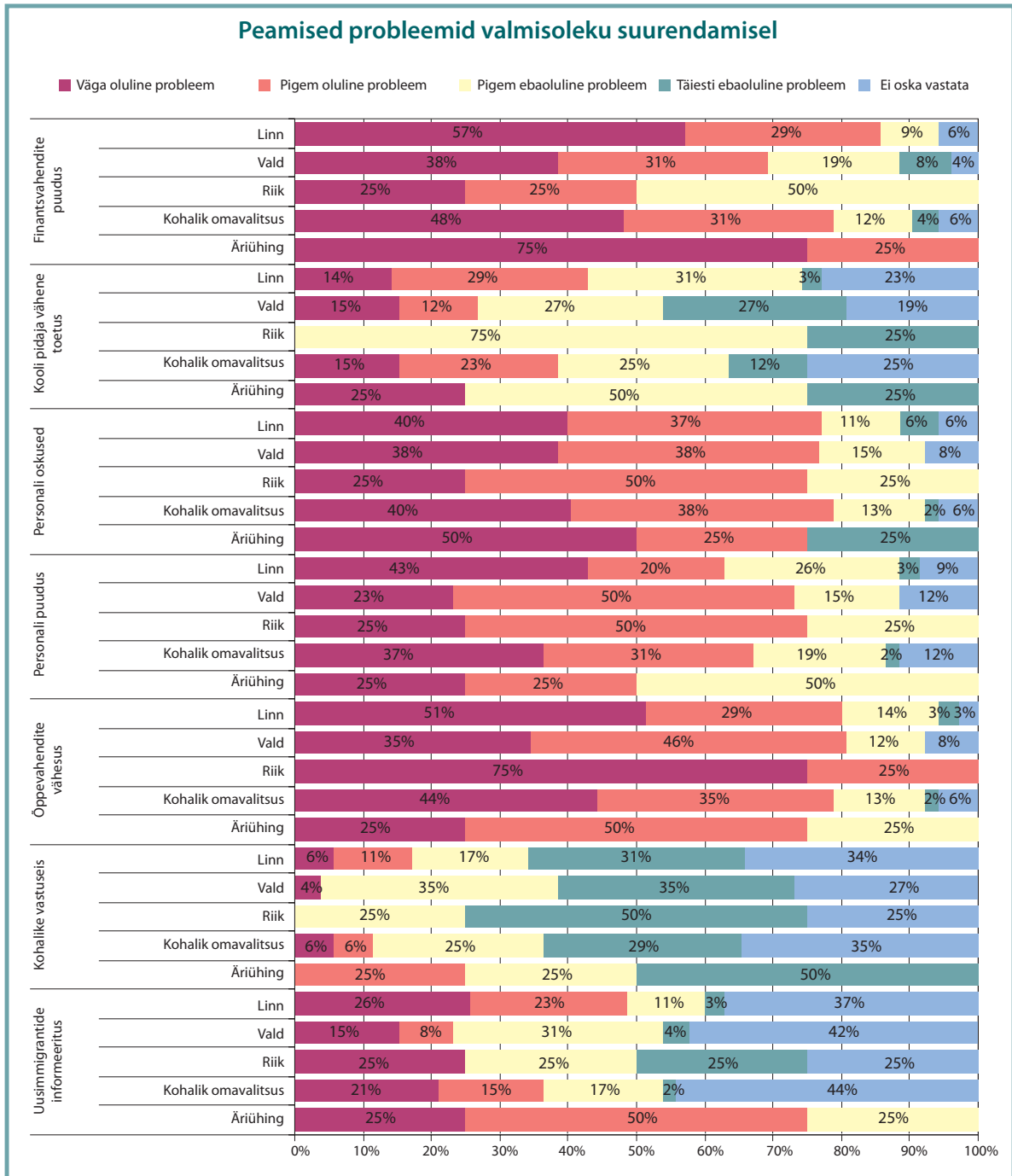
Joonis 65. Haridusasutuste peamised probleemid uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel – haridusasutuste esindajate hinnangul, n=61, %

Lisaks nimetatutele töid koolide esindajad kitsaskohtadena esile transpordiprobleemid kooli jõudmisel, kogemuste puudumise ja riikliku õppekava jäikuse.

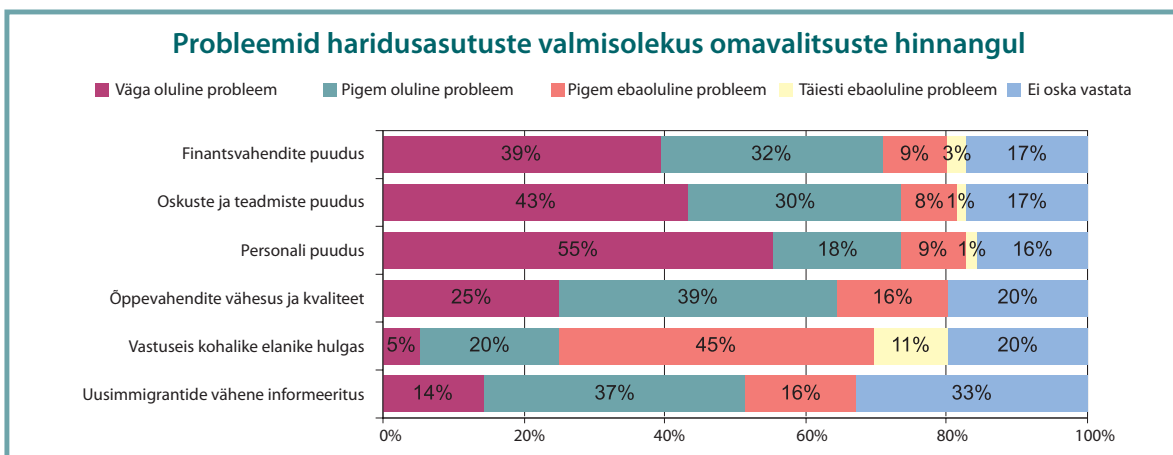
Võrreldes **probleeme koolide valmisoleku suurendamisel asulatüübi ja omandivormi lõikes**, saab välja tuua, et finantsvahendite puudust tunnetatakse suurema probleemina linnakoolides (86% väga või pigem oluline probleem) ning erakoolides (100% väga või pigem oluline probleem). Ka personali oskusi peavad olulisemaks probleemiks linnakoolid (77%) ja erakoolid (75%). Samas kui personalipuudus on suurem probleem vallakoolides (73%) ja riigikoolides (75%). Õppevahendite vähesust hindavad oluliseks probleemiks ühtlaselt kõik koolid. Kohalike inimeste vastuseisu ja kooli pidaja vähest toetust ei hinda probleemiks mitte ükski riigikooli esindaja.

Joonis 66. Haridusasutuste peamised probleemid uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel – haridusasutuste esindajate hinnangul asulatüübi ja omandivormi lõikes, n=61, %

Omavalitsuste esindajad hindasid oma omavalitsuse koolide suurimateks probleemideks koolipersonali oskuste ja teadmiste puuduse (43% väga ja 30% pigem oluline probleem) ning personalipuuduse (55% väga ja 18% pigem oluline probleem). Koolide esindajatest oluliselt väiksemaks probleemiks hindasid omavalitsused õppevahendite vähesust (64% väga või pigem oluline) ja mõnevõrra väiksemaks probleemiks finantsvahendite puudust (71% väga või pigem oluline).

Joonis 67. Haridusasutuste peamised probleemid uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel – omavalitsuse esindajate hinnangul, n=76, %

Kokkuvõte

Heaks või rahuldavaks hindas maavalitsuse esindajatest esindatava maavalitsuse valmisolekut uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks 50% ning omavalitsuse esindajatest esindatava omavalitsuse valmisolekut 44%. Teised maavalitsuste ja omavalitsuste esindajad hindasid oma asutuste valmisolekut kehvaks või ei osanud hinnangut anda. Linnad hindasid valmisolekut märkimisväärselt kõrgemalt kui vallad. Samuti on uusimmigrantide vastuvõtuks rohkem valmis suuremad omavalitsused. Valdade ja väikeste omavalitsuste valmisolek on tagasihoidlikum ning just väikesed omavalitsused tunnetavad valmisoleku parandamisega seotud probleeme kõige teravamalt.

Suurimateks probleemideks valmisoleku parandamisel on ametnike hinnangul teadmiste ja oskuste puudus ning personali puudus. Olulise kitsaskohana toodi ära ka finantsvahendite nappus. Väikeste omavalitsuste puhul kerkis probleemina esile ka kohalike elanike vastuseis.

Nende koolide hulk (arvamuse andnutest), kes hindavad oma valmisolekut vähemalt „rahuldavaks”, on veidi suurem nendest koolidest, kes on uusimmigrantide vastuvõtmiseks „kehvasti” valmis. Väga heaks hindab valmisolekut 5%, heaks 10%, rahuldavaks 21% ja kehvaks 30% koolidest. Haridusastmete võrdluses on valmisolek kõige parem põhikooli tasandil, omandivormi lõikes erakoolide puhul. Kooli õppekeele võrdluses on kõige paremini valmis ingliskeelsed koolid. Vene õppekeelega koolid hindasid oma valmisolekut kõrgemalt kui eesti õppekeelega koolid.

Suurimateks probleemideks koolide valmisoleku parandamisel on õppevahendite vähesus, finantsvahendite nappus ning koolipersonali oskuste ja teadmiste puudus. Finantsvahendite puudus ja koolipersonali oskuste-teadmiste puudus olid suurimateks probleemideks linnakoolides ja erakoolides. Vallakoolides oli teiste koolidega võrreldes suuremaks probleemiks personali puudus. Välja toodud probleemid ei ole omaised ainult uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisele, vaid domineerivad haridussüsteemis ka laiemalt. Uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmisel need võimenduvad, kuna kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapse (sh Eestis lühikest aega elanud) õpetamine on rohkem tähelepanu ja ressursse ning spetsiifilisi oskusi ja õppematerjale eeldav protsess.

4. Toetusmeetmed uusimmigrantide laste vastuvõtuks Eesti haridusasutustesse

Valitsemistasandite (riigi ja omavalitsuse) üldised kohustused ja ülesanded haridusvaldkonnas on määratletud haridusseaduses (§ 5–7). Üldharidusasutuse pidaja ja haridusasutuse ülesandeid ning õpilaste õigusi täpsustatakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses ning erakooliseaduses. Seadustes ei ole reeglina eraldi välja toodud erinevate asutuste ja valitsemistasandite ülesandeid seoses uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmisega. Samas on osapoolte ülesandeid ja konkreetseid toetusmeetmeid uusimmigrantide laste integreerimisel analüüsitud ning määratletud Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt 2004. aastal välja töötatud dokumendis *“Uusimmigrantide lapsed Eesti hariduses. Hariduspoliitilised põhimõtted ja hariduskorraldus”*.¹

Uuringu raames analüüsiti, kuidas hindavad erinevad osapooled (omavalitsused, maavalitsused, haridusasutused) toetusmeetmete vajalikkust ja olulisust, kui aktiivselt on erinevaid konkreetseid toetusmeetmeid rakendatud ning missugused on olnud peamised probleemid toetusmeetmete mitterakendamisel. Lisaks paluti uuringus osalejatel välja tuua konkreetseid uusimmigrantide lastele suunatud või üldisemalt haridusasutustes eri rahvustest noorte integratsiooni toetavaid projekte, mida nad on algatanud või milles osalenud. Meetmed grupeeriti nende elluviimise eest vastutajaid ja meetmete eesmärke arvestades: haridusasutuste ja omavalitsuse poolt pakutavateks otsesteks toetusmeetmeteks; hariduskorralduse organisatsioonide küsimuste lahendamisele kaasa aitavateks meetmeteks; ning omavalitsuste poolt pakutavateks uusimmigrantide nõustamisele ning infovahetuse parandamisele suunatud toetusmeetmeteks.

4.1. Otsesed toetusmeetmed

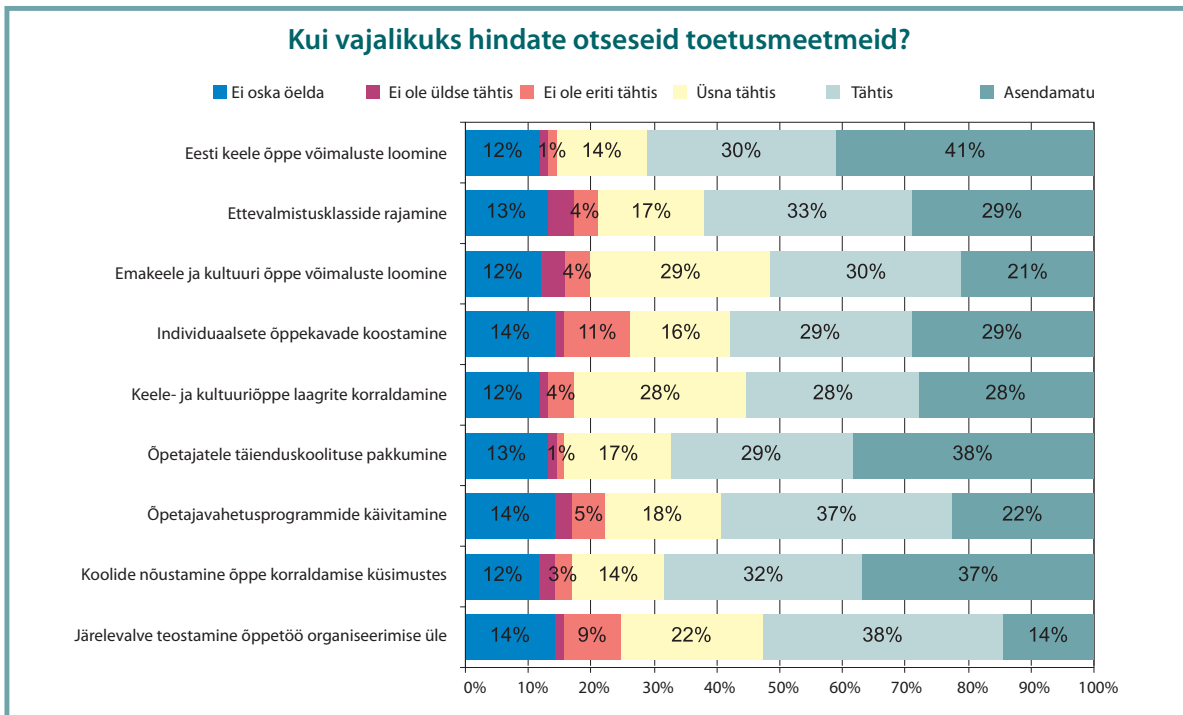
Otseste toetusmeetmete vajalikkuse ja rakendamisega seotud küsimuste analüüsimisel arvestati nii üldharidusasutuste kui omavalitsuste ja maavalitsuste seisukohti, arvamusi ja hinnanguid.

Otseste toetusmeetmete vajalikkus

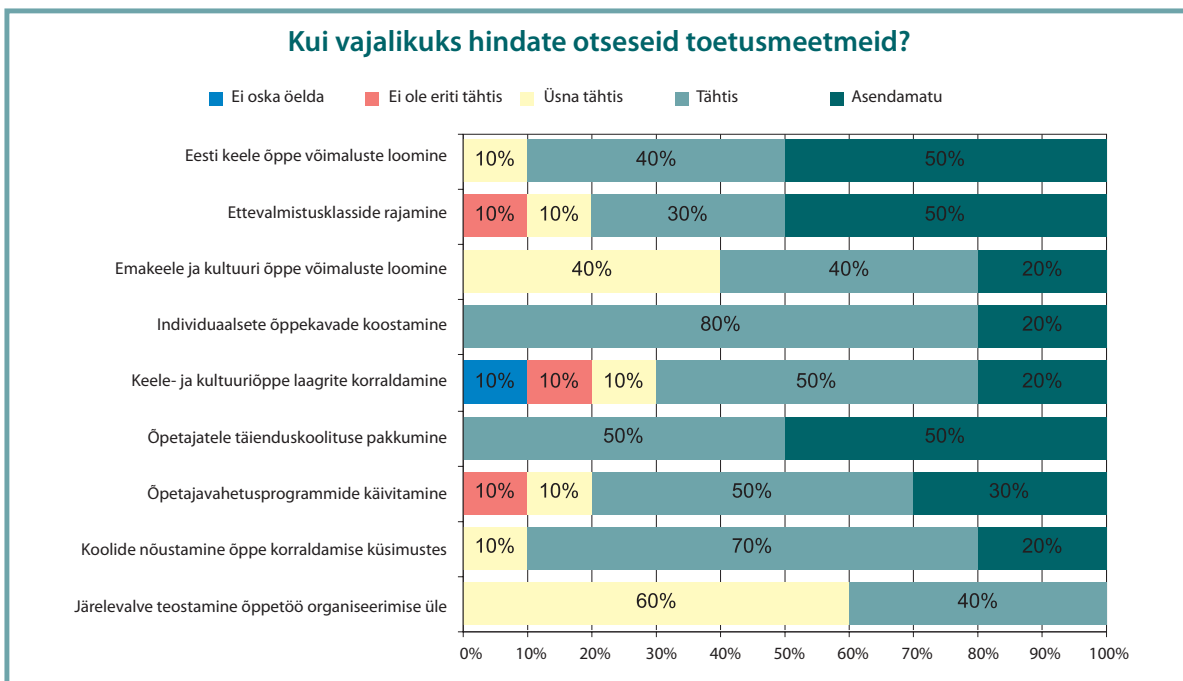
Uuringus osalenud **omavalitsuste ja maavalitsuste esindajatel** paluti esiteks hinnata erinevate **haridusasutuste toetusmeetmete vajalikkust** uusimmigrantide laste Eesti haridusasutustesse vastuvõtmise soodustamiseks. Omavalitsuste hinnangul on kõige vajalikumaks meetmeks eesti keele õppe võimaluste loomine. 71% vastanutest hindas nimetatud meetmet asendamatuks või tähtsaks. Samamoodi arvas 90% maavalitsuste esindajatest. Taoline tulemus on loomulik, kuna eesti keele õppe tagamise kohustus on välismaalaste laste integreerimise soodustamise meetmena sätestatud ka erinevates haridusvaldkonna õigusaktides. Samuti hinnati väga vajalikeks meetmeteks õpetajatele täienduskoolituse pakkumist (38% omavalitsuste esindajatest ning 50% maavalitsuste esindajatest hindas meetmet asendamatuks ning 67% omavalitsuse ja 100% maavalitsuste esindajatest kas asendamatuks või tähtsaks) ning koolide nõustamist õppe korraldamise küsimustes (omavalitsuste esindajatest 37% hindas meetmet asendamatuks ja 32% tähtsaks, maavalitsuste esindajatest hindas meetmet asendamatuks 20% ja tähtsaks 70%). Kõik maavalitsuste esindajad hindasid asendamatuks või tähtsaks ka individuaalsete õppekavade koostamist. Omavalitsuste esindajatest olid sama meelt 58% vastanutest.

¹ vt dokumenti http://www.meis.ee/pictures/Uusimmigrantide_lapsed_Hariduspoliitilised_pohimotted.pdf

Joonis 68. Otseste toetusmeetmete vajalikkus omavalitsuste hinnangul, n=76, %

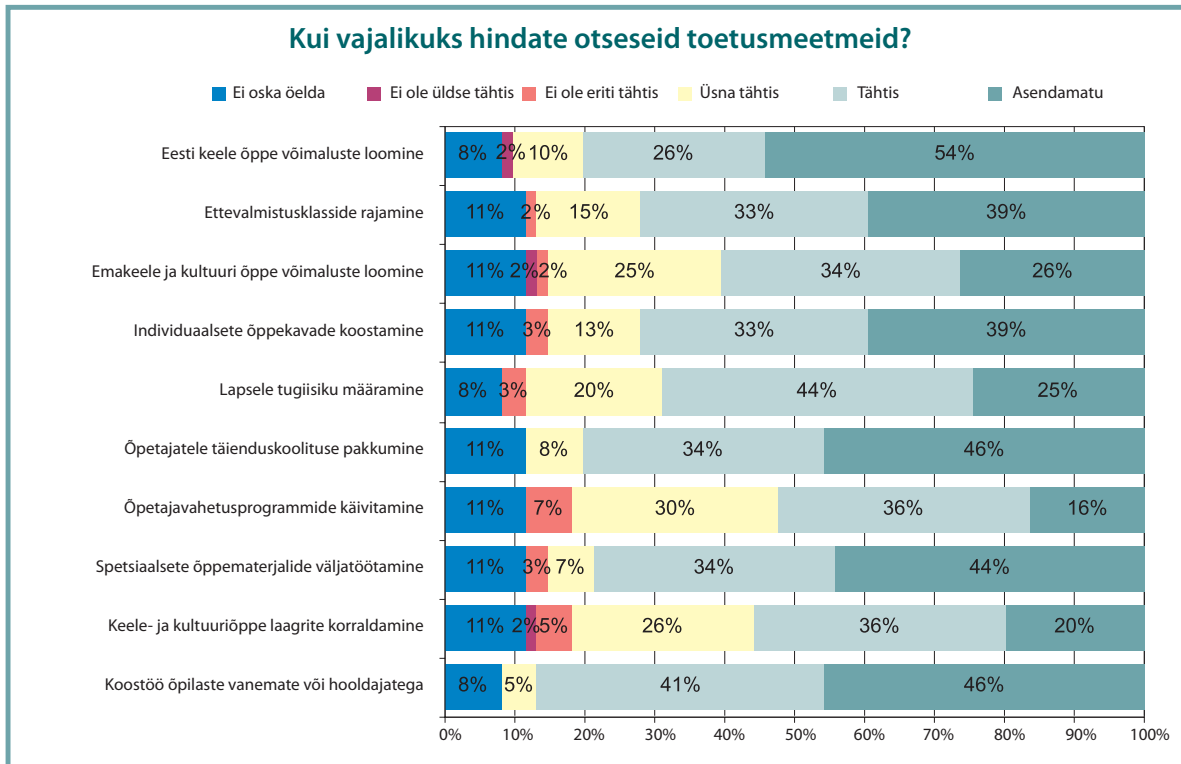
Joonis 69. Otseste toetusmeetmete vajalikkus maavalitsuste hinnangul, n=10, %

Kõige ebaolulisemateks meetmeteks hinnati uusimmigrantide laste emakeele ja kultuuri õppe võimaluste loomist ning järelevalve teostamist õppetöö organiseerimise üle.

Haridusasutuste uusimmigrantide laste vastuvõtmist soodustavate meetmete **vajalikkust** paluti hinnata ka **haridusasutuste esindajatel**. Toetusmeetmed, mille elluviimisesse panustavad otseselt haridusasutused, on veidi erinevad kooli pidajate ülesannetest. Seetõttu ei küsitud haridusasutuste esindajate arvamust koolide nõustamise ja järelvalve teostamise osas. Toetusmeetmetena lisati uusimmigrandi lapsele tugiisiku määramine, spetsiaalsete õppematerjalide väljatöötamine ning kooli koostöö õpilaste vanemate või hooldajatega.

Joonis 70. Otseste toetusmeetmete vajalikkus üldharidusasutuste hinnangul, n=61, %

Üldiselt kattusid haridusasutuste esindajate arvamused omaavalitsuste/maavalitsuste hinnangutega. Kõige olulisemaks meetmeks hinnati koostööd õpilaste vanemate või hooldajatega (asendamatu 46% ja tähtis 41% vastanute arvates) ning sarnaselt kooli pidajate arvamusega eesti keele õppe võimaluste loomist (asendamatu 54% ja tähtis 26% vastanute arvates). Võrreldes omaavalitsuste esindajatega hindasid koolide esindajad tähtsamaks õpetajate täienduskoolitust (asendamatu 46% ja tähtis 34% vastanute arvates). Samuti hinnati kõrgelt spetsiaalsete õppematerjalide väljatöötamise vajadust. Vähem oluliseks peeti õpetajavahetusprogrammide käivitamist, keele- ja kultuuriõppe laagrite korraldamist ning uusimmigrantide emakeele ja kultuuri õppe võimaluste loomist. Viimati nimetatud meetme vajalikkust ei tõstnud esile ka teiste õppekeeltega koolide esindajad.

Mõningate meetmete vajalikkuse hindamisel olid **eesti õppekeele koolide ning teiste õppekeeltega koolide (vene, inglise) esindajate** arvamused toetusmeetmete vajalikkusele veidi erinevad. Muukeelsed koolid hindasid eestikeelsetest koolidest veelgi vajalikumaks eesti keele õppe võimaluste loomist (asendamatuks hindas seda meetet üle 75% vastanutest), õpetajate täienduskoolitust (asendamatuks hindas seda meetet üle 65% vastanutest). Eesti õppekeele koolidega võrreldes tähtsustasid muu õppekeele koolid oluliselt vähem eraldi ettevalmistusklasside loomist ning keele- ja kultuuriõppe laagreid. Kumbagi meetet ei nimetanud muu õppekeele koolide esindajad kordagi asendamatuks ning vähe olid neid, kes hindasid nimetatud meetmeid tähtsaks. Kõige suurem erinevus eesti ja vene või inglise õppekeele koolide hinnangutes ilmnes õpetajavahetusprogrammide vajalikkuse osas. Eesti õppekeele koolid ei pidanud seda meetet eriti oluliseks (veidi alla 10% hindas meetet asendamatuks). Ligikaudu 50% teise õppekeele

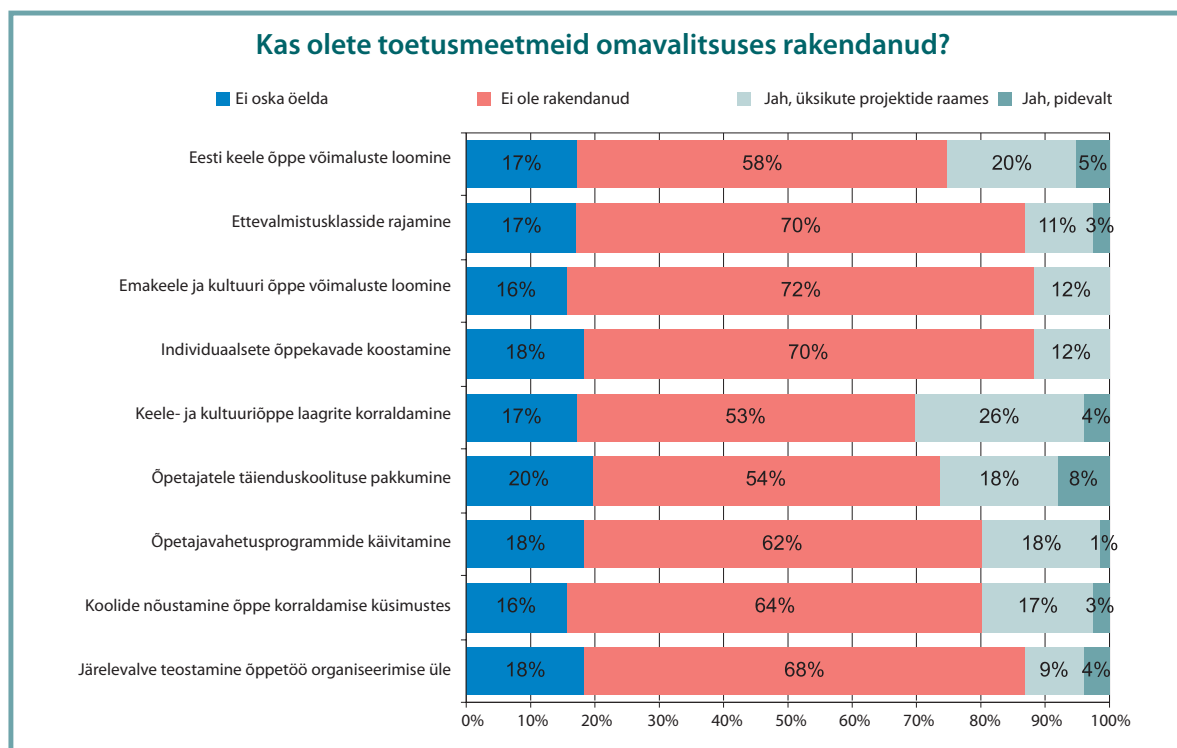
lega koolidest hindas õpetajavahetust asendamatuks meetmeks ning kõik vene või inglise õppekeelega koolide esindajad hindasid meetet vähemalt tähtsaks.

Vaieldamatult olulise uusimmigrantide laste emakeele- ja kultuuriõppe tagamise meetme madal vajalikkuse hinnang osapoolte arvates on eeldatavalt seotud mitme erineva teguriga. Esiteks, uusimmigrantide laste arv koolide lõikes on väga väike ning seetõttu on keeruline ja kulukas pakkuda üksikutele lastele vastavat õppeprogrammi. Teiseks ei ole koolidel piisavalt sellealaseid kogemusi. Madal vajalikkuse hinnang on eeldatavalt osaliselt tingitud ka sellest, et alates 2000. aastast ellu viidud integratsiooniprogramm keskendub ennekõike mitte-eestlastele eesti keele õppe pakkumisele.

Otseste toetusmeetmete rakendamine omavalitsustes ja maakondades

Lisaks toetusmeetmete vajalikkusele analüüsiti, kas ja missuguseid meetmeid on omavalitsustes ja maakonnas uusimmigrantide laste või teise koduse keelega laste haridussüsteemi vastuvõtmise soodustamiseks rakendatud ning missugused on olnud peamised takistused meetmete rakendamisel. Valdav enamus **omavalitsustest** ei olnud toetusmeetmeid praktikas rakendanud. Kõikide toetusmeetmete puhul ületas meetmeid mitterakendanud omavalitsuste ning nende omavalitsuste, kes ei osanud vastata, osakaal 70%.

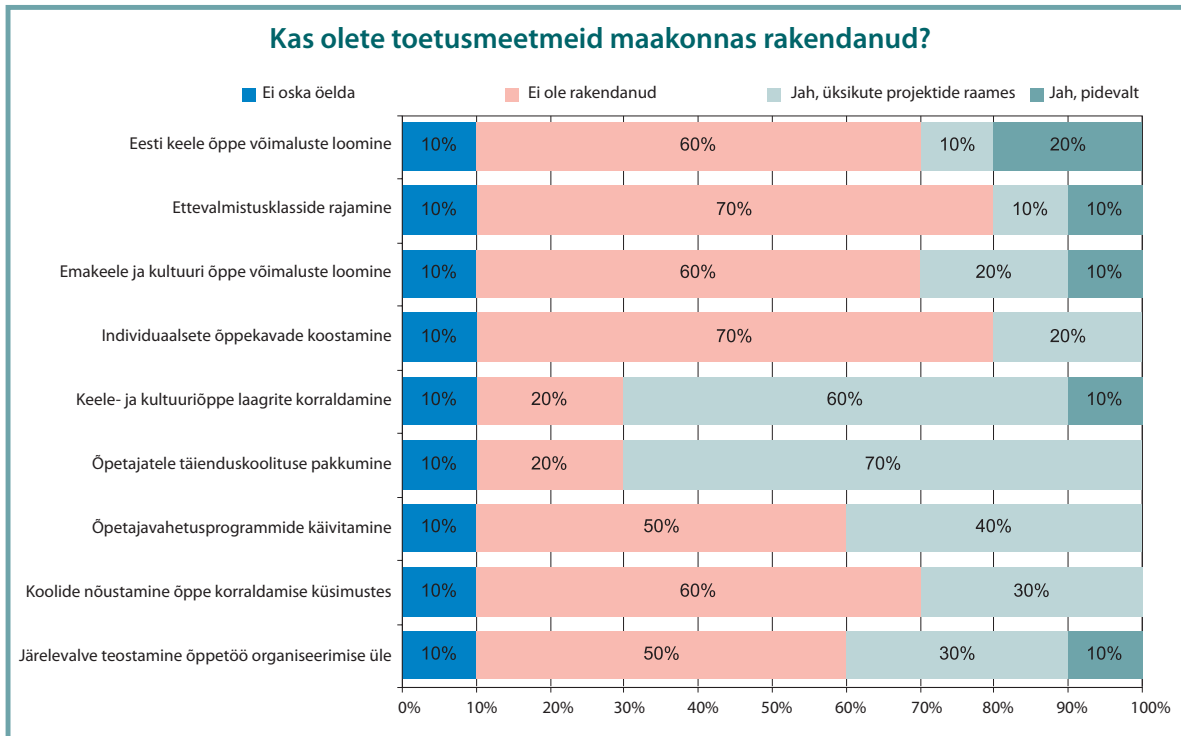
Joonis 71. Otseste toetusmeetmete rakendamine omavalitsustes, n=76, %

Kõige aktiivsemalt rakendatud meetmed olid õpetajatele täienduskoolituse pakkumine, keele- ja kultuuriõppe laagrite korraldamine ning eesti keele õppe võimaluste loomine. Sealjuures rakendatakse pidevalt kõige sagedamini õpetajate täienduskoolituse pakkumist. Emakeele ja kultuuri õppe võimaluste loomist, individuaalsete õppekavade koostamist ning õpetajavahetusprogramme pidevalt omavalitsustes ei rakendata. Mitmed uuringus osalenud omavalitsused rõhutasid eraldi konkreetsete projektide vajalikkust ning asjaolu, et koolide ja lasteaedade huvi projektide vastu ning osalemine nendes muutub järjest aktiivsemaks. Seniseid tulemusi hinnati väga positiivseteks.

Maavalitsuste esindajad hindasid nii keele- ja kultuuriõppe laagrite korraldamist kui õpetajatele täienduskoolituse pakkumist oma maakonnas sagedasti rakendatavateks meetmeteks, seda küll mitte pidevalt, vaid üksikute projektide raames. Hinnangud teiste meetmete rakendamise aktiivsusele kattusid suures osas omavalitsuste esindajate hinnanguga.

Joonis 72. Otsuste toetusmeetmete rakendamine maakondades – maavalitsuste esindajad, n=10, %

Omavalitsuste esindajad tõid välja ka konkreetseid projekte, milles nad viimase 3 aasta jooksul on osalenud või mida algatanud. Kuna uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmist soodustavad projektid on sisult ja eesmärgilt sarnased projektidega, mis toetavad integratsiooni haridussüsteemis laiemalt, paluti omavalitsustel välja tuua haridussüsteemis integratsiooni toetavaid projekte, nende rahastamise allikaid ja sihtrühmasid. Kokku nimetas konkreetseid projekte 12% uuringus osalenud omavalitsuste esindajatest, kusjuures mitmetes omavalitsustes oli läbi viidud projekte rohkem kui üks.

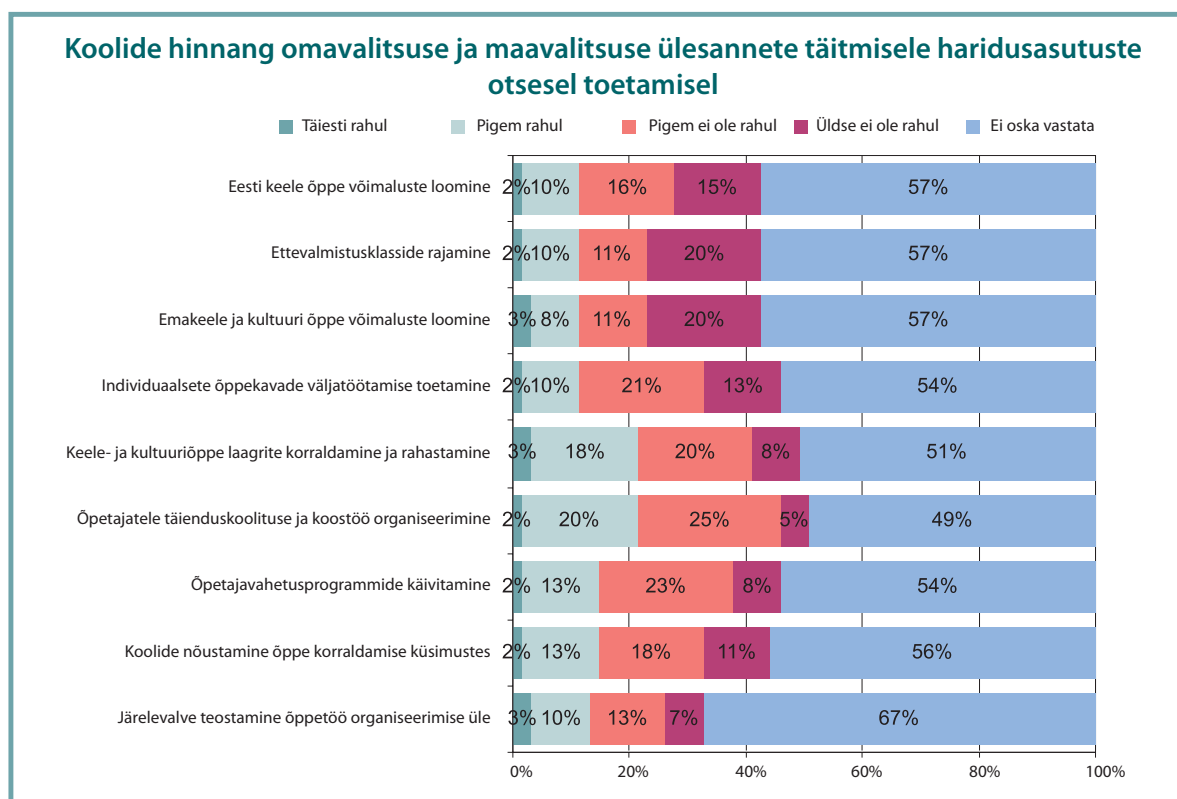
Kõige sagedamini mainiti keelekümbeluse projekte ning keelelaagreid (kokku 6 omavalitsust). Valdavalt on keelekümbeluse projekte läbi viidud vene keelt emakeelena kõnelevatele lastele ning vene õppekeelega koolide õpetajatele, kuid üks omavalitsus tõi ära ka ingliskeelse rahvusvahelise projekti. Omavalitsused on organiseerinud nii varase kui hilise keelekümbeluse projekte ning korraldanud keelekümbelust õpilastele erinevatel haridusastmetel (lasteaedade lapsed ja algkooli õpilased, õpilased alates 6. klassist ning gümnaasiumi õpilased). Positiivne on, et projektidesse on aktiivselt kaasatud ka õpetajaid ning projektid on mitmel puhul hõlmanud paljudest erinevatest piirkondadest noori (nt keelelaager Narva, Kohtla-Järve, Tallinna ja Saaremaa gümnaasiumite õpilastele). Ära toodud projektide rahastamise allikad on olnud väga erinevad. Kahte projekti rahastati MEISi ja omavalitsuse koostöös, kahte projekti HTMi ning omavalitsuse koostöös. Mitut projekti rahastas omavalitsus. Ühe projekti puhul oli rahastajana ära toodud Hasartmängumaksu Nõukogu ning ühel juhul oli tegemist rahvusvahelise projektiga. Lisaks keelelaagritele märkisid omavalitsused ära ka suvelaagrite korraldamise koolide õpilastele (MEISi rahastamisel) ning talvelaagri ja loovuslaagri korraldamise (erinevaid rahastamisallikaid kasutades korraldati laagrid Palamuse ja Vaivara 8–14aastastele õpilastele).

Kolme omavalitsuse poolt toodi välja ka õpetajate täienduskoolituse projekte (mida hinnati uuringus väga vajalikuks) nii eesti kui vene õppekeelega koolide õpetajatele. Ühte välja toodud projekti rahastati rahvusvahelistest allikatest, ühte projekti rahastas Haridus- ja Teadusministeerium ning ühte projekti omavalitsus.

On positiivne, et ühe omavalitsuse poolt toodi välja mitte-eestlaste keelt ja kultuuri tutvustav projekt "Oskan riigikeelt, kuid olen uhke oma rahvusele", mis oli suunatud koolieelikutele ning mida rahastas MEIS. Veel toodi esile eesti kultuuri ja mitmekultuurilist hariduskeskkonda tutvustavad projektid "Minu riik" (Haridus- ja Teadusministeeriumi ning omavalitsuse rahastamisel) ning Norra välisabi vahenditest rahastatud õpetajatele suunatud projekt "Kool kõigile".

Kuigi otseseid toetusmeetmeid pakutakse õpilastele vahetult koolide poolt ning pakkumise võimaluste loomine on suuresti kooli pidaja ülesanne, saab toetusmeetmete rakendamine tulemuslikult toimuda vaid osapoolte koostöös. **Seega paluti parema ülevaate saamiseks otseste toetusmeetmete rakendamise võimaluste loomisest omavalitsuste ja maavalitsuste poolt tuua haridusasutuste esindajatel välja, kuivõrd on nad rahul omavalitsuse ja maavalitsuse tegevusega.**

Joonis 73. Haridusasutuste hinnang omavalitsuste ja maavalitsuste ülesannete täitmisele haridusasutuste otseste meetmete rakendamise toetamisel, n=61, %

Omavalitsuse ja maavalitsuse ülesannete täitmisele ei osanud erinevate meetmete lõikes hinnangut anda 49–67% haridusasutustest. Kõikide toetusmeetmete lõikes oli rohkem neid koole, kes pigem või üldse ei olnud rahul omavalitsuse ülesannete täitmisega. Suurim rahulolematus (20% üldse mitte ja 11% pigem ei ole rahul) oli koolide esindajatel omavalitsuste panusega eesti keelt mitteoskavatele lastele ettevalmistusklasside rajamise ning uusimmigrantide lastele emakeele ja kultuuri õppevõimaluste loomisesse. Enim positiivseid hinnanguid pälvis koolidelt omavalitsuse ja maavalitsuse tegevus õpetajate täienduskoolituse ja koostöö organiseerimisel (2% täiesti ja 20% pigem rahul) ning keele- ja kultuuriõppe laagrite korraldamisel (3% täiesti ja 18% pigem rahul), kuid ka nende meetmete puhul oli rahulolematuid koole rohkem.

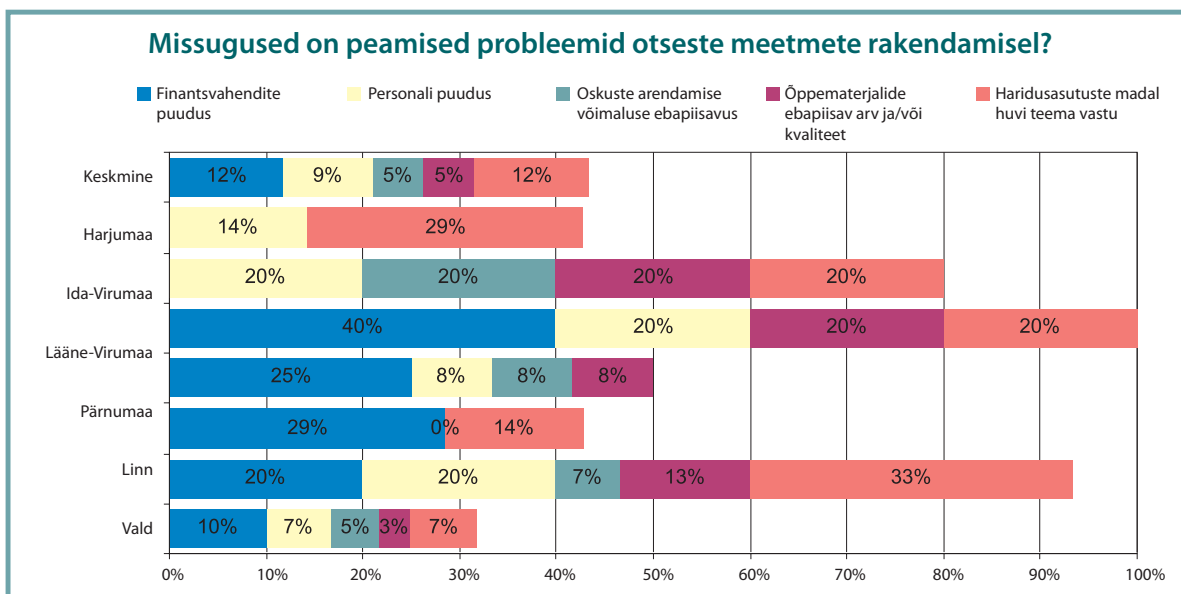
Mitmed koolid rõhutasid oma arvamusi täiendades, et täna tegeleb tegelikkuses meetmete rakendamise-ga ikkagi kool ning omavalitsuse toetus on reeglina väga tagasihoidlik. Valdavalt ei eraldata toetusmeet-mete rakendamiseks ka lisaraha. Seetõttu rakendatakse toetusmeetmeid ka vähe ning paljudes koolides õpivad kooli õppekeelest teise koduse keelega lapsed (sh uusimmigrantide lapsed) samade õppekavade alusel ning neile õpetatakse eesti keelt kui emakeelt. Eraldi rõhutati probleeme gümnaasiumi astmel, mis ei ole kohustuslik.

Toetusmeetmete mitterakendamise põhjuste analüüsimisel paluti **nii omavalitsuste kui maavalitsus-te** esindajatel märkida ära kaks peamist meetmete rakendamist takistavat tegurit ning nimetada ka teisi takistavaid tegureid ja kommentaare. Enamus maavalitsuste esindajatest (90%) märkis, et meetmeid ei ole rakendatud peamiselt uusimmigrantide laste puudumise või väga vähese arvu tõttu. Samal arvamusel oli ka 87% omavalitsuste esindajatest. 20% maavalitsustest tõi takistustena esile õppematerjalide ebapiisava arvu ja kvaliteedi ning haridusasutuste madala huvi teema vastu. 10% maavalitsustest märkis takistusena ära finantsvahendite puuduse ja personali puuduse. Omavalitsuste esindajad tõid välja rohkem erinevaid takistavaid tegureid.

Peamiste probleemidena toodi välja finantsvahendite puudus ja haridusasutuste madal huvi teema vastu. Viimane võib olla tingitud asjaolust, et ka haridusasutustel on olnud vähe kokkupuuteid uusimmigrantide laste temaatikaga ning teema ei ole veel koolides väga aktuaalne. Veel märgiti ära personali puudust ning vähestel juhtudel ka oskuste arendamise võimaluste ebapiisavust ja õppematerjalide ebapiisavat arvu ja/või kvaliteeti. Võrreldes meetmete rakendamise probleeme **omavalitsuse asulatüübi** lõikes, rõhutasid rohkem probleeme linnad, kus peamiste takistustena toodi välja haridusasutuste madalat huvi ning per-sonali ja finantsvahendite puudust. Valdade arvates on peamiseks probleemiks finantsvahendite puudus. Samas ei näinud finantsvahendite puudust probleemina Ida-Virumaa ja Harjumaa omavalitsused, küll aga pidasid seda selgesti kõige märkimisväärsmaks probleemiks Lääne-Virumaa omavalitsused. Õppemater-jalide arvu ja kvaliteeti ei peetud probleemiks Harju- ja Tartumaal.

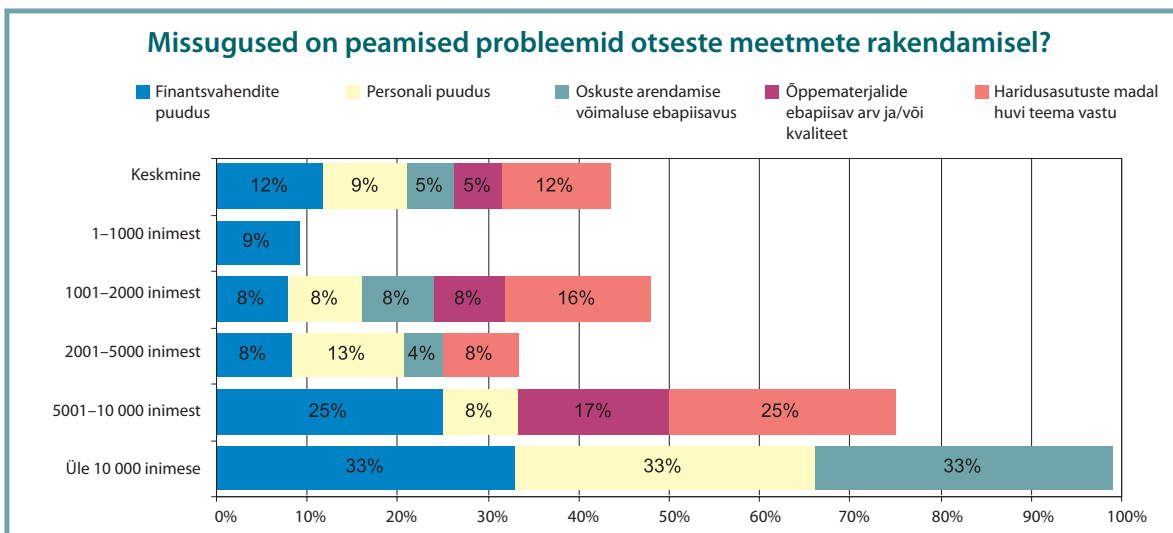
2 vastajat rõhutasid eraldi, et uusimmigrantide laste integreerimist haridussüsteemi tuleb rahastada riikli-kult. 1 vastaja tõi välja, et meetmete kavandamisel oleks väga oluline teada, mis ajavahemikus on uusim-migrantide saabumist oodata ning missugusest rahvusest nad on.

Joonis 74. Probleemid otseste toetusmeetmete rakendamisel omavalitsuste hinnangul, n=76, %

Teatud erinevused ilmneseid ka **omavalitsuste suuruse lõikes** meetmete rakendamise probleeme analüüsid. Võrdlemisi üllatuslikult rõhutasid suuremad omavalitsused finantsvahendite puudust kõige suurema probleemina (kuigi selle töid ära kõikide suurusgruppide omavalitsused).

Joonis 75. Probleemid otseste toetusmeetmete rakendamisel omavalitsuste suuruse võrdluses, n=76, %

Väiksemad omavalitsused nägid lisaks finantsvahendite puudumisele (see ei ole 1000–5000 elanikuga omavalitsuste arvates suurim probleem) suurema probleemina oskuste arendamise võimaluste ebapiisavust, samuti toodi see peamise probleemina esile 20 000–50 000 elanikuga omavalitsuste puhul. Haridusasutuste madal huvi on peamiseks probleemiks 5000–10 000 elanikuga omavalitsuste esindajate arvates.

Otseste toetusmeetmete rakendamine üldharidusasutustes

Otseste toetusmeetmete rakendamist uusimmigrantide laste või kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste haridussüsteemi vastuvõtmise soodustamiseks analüüsiti ka **haridusasutuste lõikes**. Samuti paluti haridusasutuste esindajatel hinnata peamisi takistusi meetmete rakendamisel. Ligikaudu veerand vastanutest ei osanud öelda, kas erinevaid meetmeid on nende haridusasutustes rakendatud. Üldjoontes kasutatakse toetusmeetmeid haridusasutuste esindajate arvates koolides siiski sagedamini kui omavalitsuste ja maavalitsuste esindajate hinnangul.

Kõige sagedamini rakendatavateks uusimmigrantide ja teise koduse keelega laste õppeprotsessi toetavateks meetmeteks on eesti keele õppe võimaluste loomine (rakendatud kas üksikute projektide raames või pidevalt 46% vastanud koolides), õpetajate täienduskoolituse pakkumine (rakendatud 38% vastanud koolides, neist 13% koolides pidevalt) ning koostöö õpilase vanemate või hooldajatega (rakendatud 39% vastanud koolides, neist 21% pidevalt). Üle 20% koolidest on kas üksikute projektide raames või pidevalt koostanud uusimmigrantide või teise koduse keelega lastele individuaalseid õppekavasid, määranud lapsele tugiisiku või töötanud välja spetsiaalseid õppematerjale. Üks uuringus osaleja tõi ära konkreetse näite, kus nende koolis on lisatud 1. klassis õppiva vene koduse keelega lapsele õppekavasse emakeele õppe toetamiseks 2 tundi.

Hinnang keele- ja kultuuriõppe laagrite korraldamise sagedusele on koolide puhul märkimisväärselt madalam omavalitsuste esindajate hinnangust. See järeldus toetab püstitatud eeldust, et keele- ja kultuuriõp-

pe laagreid korraldavad ka teised organisatsioonid peale haridusasutuste ning omavalitsustel on võimalik taotleda vahendeid laagrite läbiviimiseks. Koolid selle meetme rakendamisega nii aktiivselt ei tegele.

Analüüsid toetusmeetmete rakendamist **koolide õppekeele lõikes**, on märgata märkimisväärsed erinevusi. Vene õppekeele koolid on toetusmeetmeid rakendanud sagedamini kui eesti õppekeele koolid. Haridusasutused, kus kasutatakse nii eesti kui vene õppekeelt, on samuti olnud toetusmeetmete rakendamisel aktiivsed. **Eesti õppekeele koolid** on toetusmeetmetest kõige sagedamini kasutanud eesti keele õppe võimaluste loomist (40% kas pidevalt või üksikute projektide raames), koostööd õpilase vanematega (38% kas pidevalt või üksikute projektide raames) ja õpetajatele täienduskoolituse pakkumist (30% kas pidevalt või üksikute projektide raames). Erinevaid toetusmeetmeid on kasutanud oluliselt suurem osakaal vene õppekeele koolidest. **Vene õppekeele koolid** on toetusmeetmetest samuti kõige sagedamini kasutanud eesti keele õppe võimaluste loomist (72% kas pidevalt või üksikute projektide raames) ning õpetajatele täienduskoolituse pakkumist (72% kas pidevalt või üksikute projektide raames). 58% koolidest on kasutanud kas pidevalt või üksikute projektide raames toetusmeetmena õpetajavahetusprogramme ning keele- ja kultuuriõppe laagreid. Kõige suuremad erinevused toetusmeetmete rakendamisel on vene ja eesti õppekeele koolide võrdluses õpetajavahetusprogrammide kasutamisel (venekeelsed koolid 58%, eestikeelsed koolid 6%) ning ettevalmistusklasside rajamisel (vastavalt 58% ja 8% koolidest). Vene õppekeele koolid on oluliselt sagedamini rakendanud ka emakeele ja kultuuri õppe võimaluste loomist uusimmigrantide või õppekeelest erineva koduse keele lastele (vastavalt 57% ja 10%).

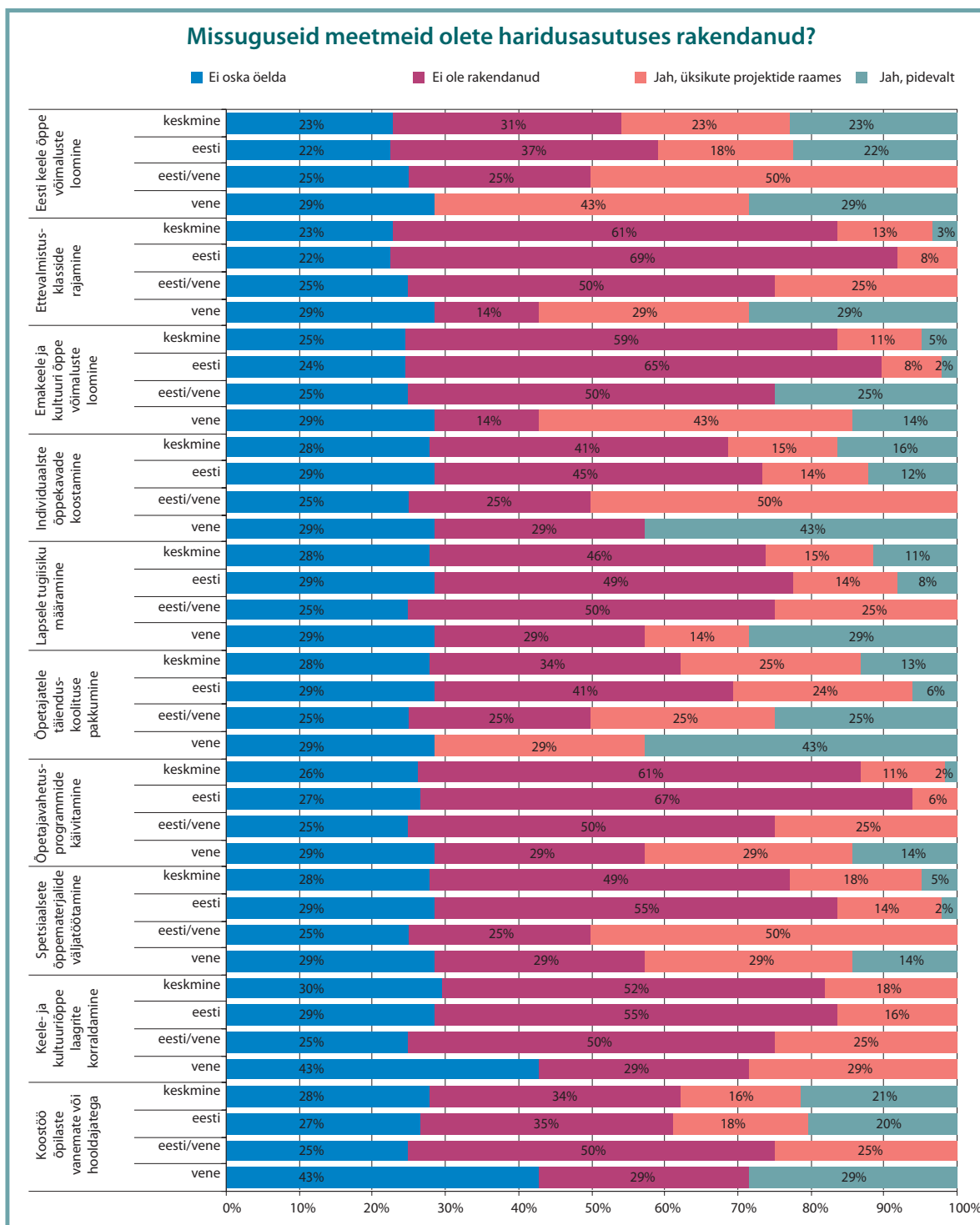
Fookusintervjuul osalenud uusimmigrantide lastega kogemusi omavad koolide esindajad rõhutasid ennekõike eesti keele õppe võimaluste loomise, tugiisiku määramise, abiõpetaja või tugiõpetaja määramise, õpetajate koolituse, õppematerjalide ning oma keele ja kultuuri õppe olulisust. Eesti keele õppe puhul toodi välja, et laste keeleoskuse areng seiskub reeglina 5.–6. klassis ning just esimesed aastad on keeleõppe seisukohalt kriitilised. Kui selleks ajaks ei ole teise koduse keelega laps eesti keelt omandanud ning elab teiskeelses keskkonnas, pärsib kehv keeleoskus tulevikus ka õpitulemusi (eriti rasked on jutustavad ained). Samuti leiti, et laialt on (õpilaste vanemate seas) levinud eksiarvamus, mille kohaselt keelekümbluse kaudu on võimalik eesti keel täielikult omandada. Reeglina vajavad ka keelekümbluse läbinud õpilased lisakeeleõpet. Väga oluliseks peeti abiõpetaja või tugiisiku olemasolu, kuna täiesti võõras keskkonnas on lapsel keeruline õppeprotsessi alustada. Emakeele õppe ja kultuuriõppe puhul rõhutati, et oma identiteet on siiski kõige alus ning sellele saab ehitada kõik muu.

Sarnaselt omavalitsustele paluti **haridusasutustel ära tuua konkreetseid projekte, mis on olnud suunatud uusimmigrantide laste kooli vastuvõtmise soodustamisele või haridussüsteemi integratsiooni toetamisele üldisemalt**. Erinevaid projekte loetles 18% uuringus osalenud haridusasutustest. 4 kooli tõi välja konkreetselt uusimmigrantide lastele suunatud projektid. Neist 3 märkisid ära MEISi poolt rahastatud projekti “Uusimmigrandid Eesti haridusasutustes”. Üks haridusasutus täpsustas, et projekt oli suunatud hispaanlastest uusimmigrantide lastele. Ühe Euroopa Liidu poolt rahastatud projekti “Uusimmigrantide õpetamisest lasteaias” sihtrühmaks olid lasteaia ja algkooli õpetajad.

Haridusasutustes integratsiooni soodustavatest projektidest toodi sarnaselt omavalitsustele kõige sagedamini esile keeleõppe ja keelekümbluse projekte. Taolisi projekte loetles 7 kooli. Kahte projekti rahastas MEIS ning ühte Haridus- ja Teadusministeerium, kahe projekti puhul oli tegemist rahvusvahelise projektiga ning teiste projektide puhul oli kasutatud erinevaid rahastamisallikaid (nii ministeeriumi, omavalitsuse, kooli kui ELi vahendeid). Projektide sihtrühmad olid erinevad (1.–6. klassi õpilased, põhikooli ja gümnaasiumi õpilased ning õpetajad). Koolid on läbi viinud keelekümbluse ja keeleõpetajate arendusprojekte, mille raames on välja töötatud ka õppematerjale. Lisaks keelekümbluse õppematerjalidele märgiti ära ka “Eesti-vene kakskeelne töövihik” gümnaasiumi õpilastele, mille väljatöötamist rahastas omavalitsus, ning põhikooli ja gümnaasiumi õpilastele suunatud keemia ja geograafia virtuaalne õppematerjal “Eesti tööstusettevõtted”, mille väljatöötamist rahastas samuti omavalitsus. Kolm kooli tõi esile eesti keelt ja kultuuri tutvustavaid projekte: “Eesti keel ja meel” algkooli õpilastele, “Vabadusvõitluse radadel” põhikooli ja gümnaasiumi õpi-

lastele, “Kodanik ja ühiskond” nii eesti kui vene õppekeelega õpilastele (kõik MEISi rahastamisel). Üks haridusasutus märkis ära MEISi rahastatud projekti “Muukeelne õpilane”.

Joonis 76. Otseste toetusmeetmete rakendamine üldharidusasutustes, n=61, %

Koolide esindajate hinnangud läbiviidud projektide vajalikkusele ja tulemuslikkusele olid väga positiivsed. Järgnevalt on ära toodud kahe uuringu osalenu kommentaarid: “Projektid on väga vajalikud ja olulised, eriti

ses osas, et lisafinantside olemasolu lubab muukeelsetele lastele võimaldada individuaaltunde nii koolimajas kui ka õppekäikudena väljaspool kooli. Tulemuslikkust saab hinnata veidi pikema aja pärast, kuid juba praegu on näha ja tunda, et projektiga tehtud töö on olnud positiivne kõigi osapoolte jaoks (laps-õpetaja-kodu)”; “Oleme saanud asendamatut abi õpilaste õppetöö korraldamisel, nii finantsilist kui ka õpetajakoolitust. Nüüd oleme valmis tööks uusimmigrantidega. 1. õppeaasta lõpuks räägivad lapsed eesti keelt ja saavad ainealaselt hakkama. Põhikooli lõpueksamid kolmandal aastal tegid headele ja väga headele hinnetele”.

Tagasiside näitab, et toetusmeetmed haridusasutustes aitavad otseselt kaasa uusimmigrantide laste kooli vastuvõtmisel ja nende õppeprotsessi toetamisel ning koolid, kes on uusimmigrantide lastega tegelenud, hindavad meetmete ja projektide mõju väga positiivselt. Seega on kõigile osapooltele kindlasti kasulik tutvustada nii omavalitsuste kui koolide parimaid praktikaid ja vahetada seniseid kogemusi uusimmigrantide lastega tegelemisel.

Haridusasutuste toetusmeetmete rakendamist takistavate tegurite analüüsimisel paluti uuringus osalenutel hinnata erinevate probleemide olulisust ning nimetada vajadusel omapoolselt takistavaid tegureid või lisada kommentaare.

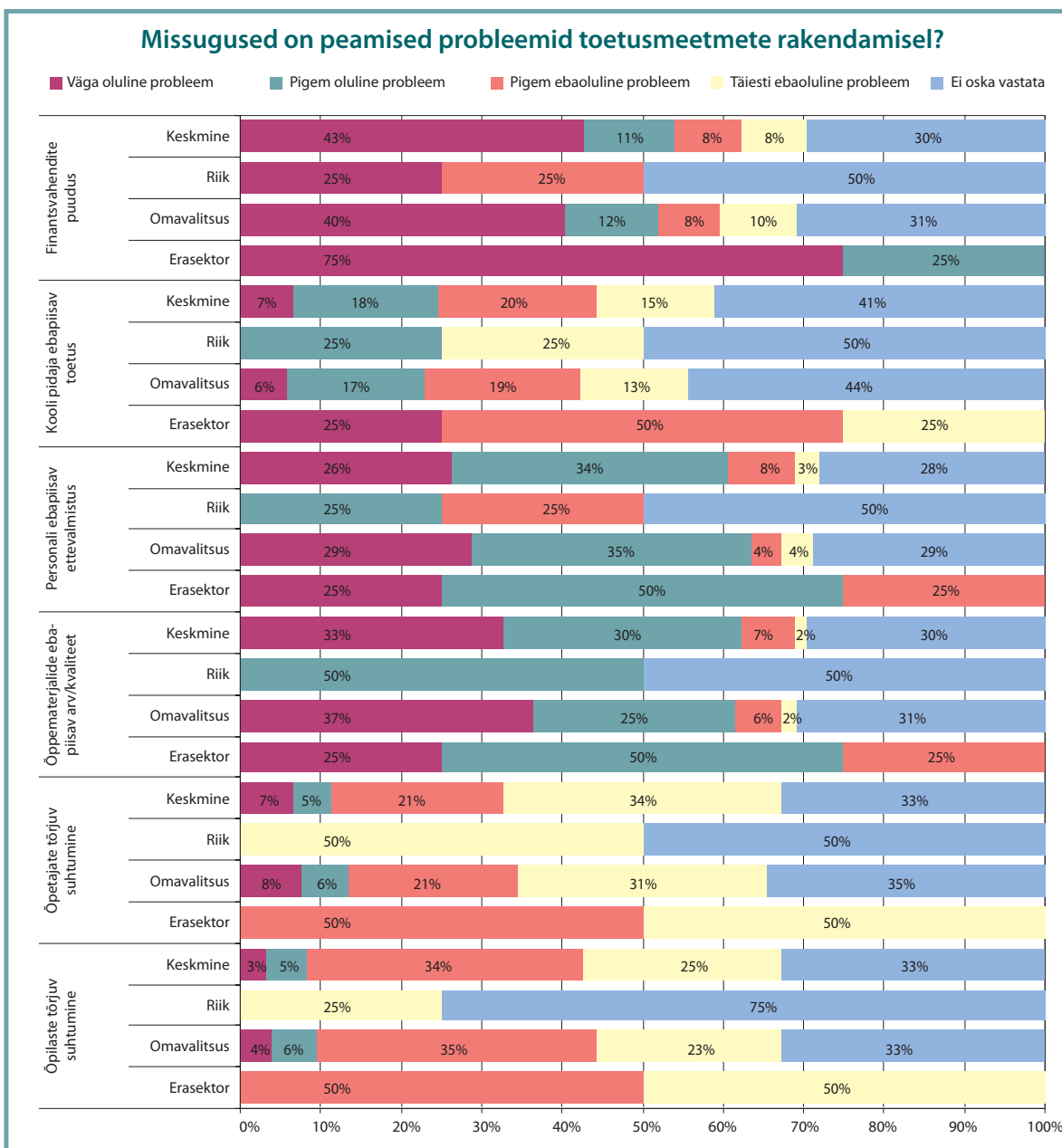
Kõige olulisema probleemina tõid haridusasutused välja finantsvahendite puuduse (43% vastanute arvates väga oluline ning 11% arvates pigem oluline probleem). Järgmiste probleemidena rõhutati õppematerjalide arvu ja kvaliteeti (33% vastanute arvates väga oluline ja 30% arvates pigem oluline probleem) ning personali ebapiisavat ettevalmistust (26% vastanute arvates väga oluline ja 34% arvates pigem oluline probleem). Üldiselt ei hinnatud probleemiks õpilaste ja õpetajate tõrjuvat suhtumist. Haridusasutuste esindajad rõhutasid fookusgrupi intervjuu käigus, et mitmetes koolides on selgesti teravaim probleem inglise keelt oskavate õpetajate nappus, mis muudab paljude uusimmigrantide lastega tegelemise koolis keeruliseks.

Analüüsidest meetmete rakendamise probleeme **haridusasutuste omandivormi lõikes**, on kolm esile toodud peamist probleemi eriti teravad erasektori koolide puhul. Kõik erasektori haridusasutuste esindajad nägid finantsvahendite puudust väga olulise või pigem olulise probleemina ning 75% hindasid kas väga või pigem oluliseks probleemiks ka õppematerjalide arvu ja kvaliteeti ning personali ebapiisavat ettevalmistust. Erasektori koolide esindajad rõhutasid intervjuude käigus, et suhteliselt piiratud ressursside tingimustes ei ole praegusel hetkel tõenäoline eraldi toetusmeetmete rakendamine uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks.

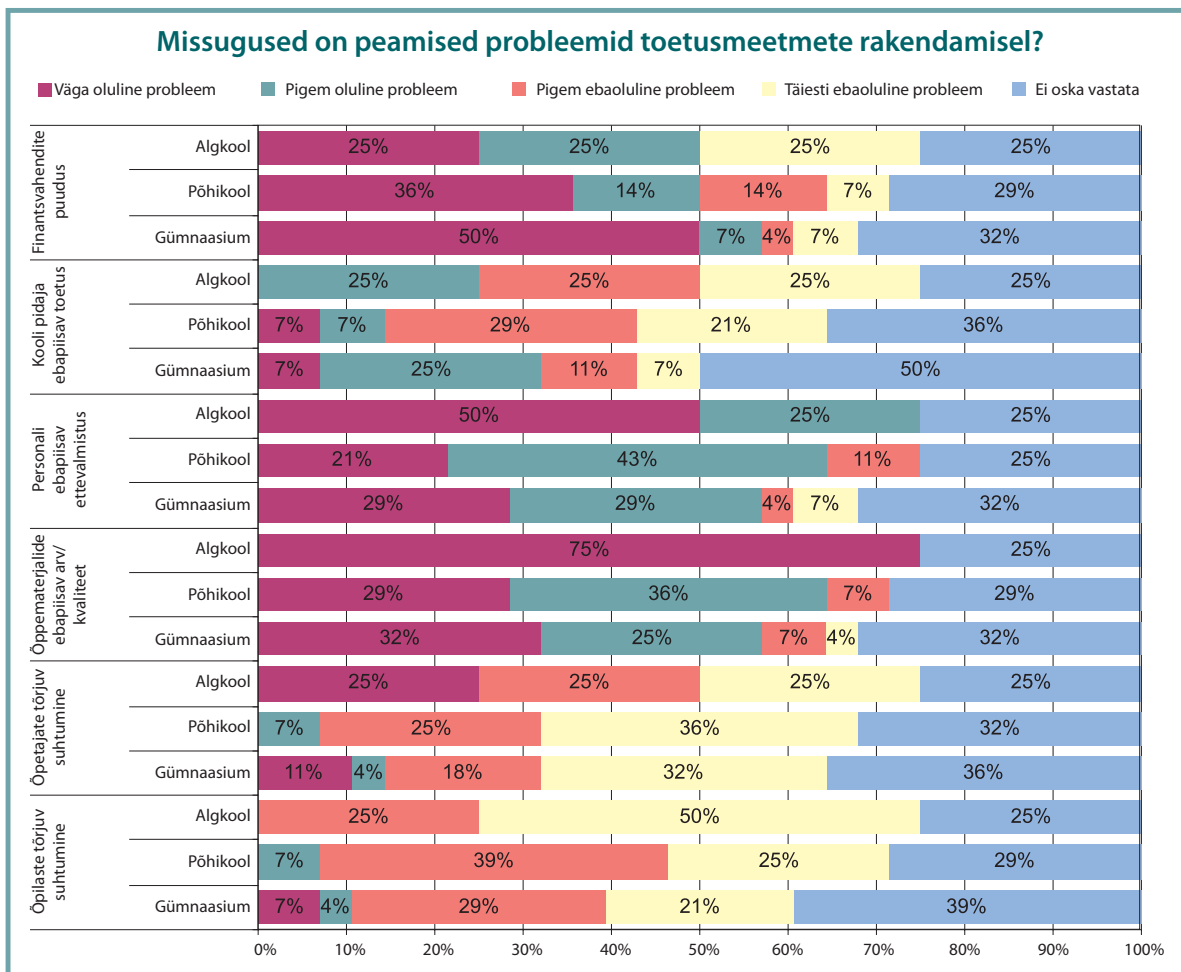
Riigiomandis olevad koolid tunnetasid vähem probleeme kui omavalitsuste ja eraomandis olevad koolid, kuid riigikoolide osas oli ka vastamata jätnute osakaal suurim. Kooli omanike ja kooli juhtkonna head koostööd näitab asjaolu, et nende koolide osakaal, kes nägid väga olulise või pigem olulise probleemina kooli pidaja ebapiisavat toetust, oli võrdlemisi väike.

Analüüsidest meetmete rakendamise probleeme **haridusasutustes erinevates haridusastmetes**, selgub, et finantsvahendite puudust hindavad kõige olulisemaks probleemiks gümnaasiumid (50% vastanute arvates väga oluline ja 7% arvates pigem oluline probleem). Algkoolid näevad väga terava probleemina õppematerjalide arvu ja kvaliteeti (75% arvates väga oluline probleem) ja personali ebapiisavat ettevalmistust (50% arvates väga oluline ja 25% pigem oluline probleem). Põhikooli tasemel rõhutatakse suhteliselt samaväärsete probleemidena nii finantsvahendite puudust, õppematerjalide arvu ja kvaliteeti kui personali ebapiisavat ettevalmistust.

Joonis 77. Probleemid otsete toetusmeetmete rakendamisel üldharidusasutustes omandivormi lõikes, n=61, %

Võrreldes erineva õppekeelega haridusasutuste poolt välja toodud takistusi, selgub, et üldjoontes on olulisemad takistused sarnased. Vene õppekeelega koolid hindavad teravamaks finantsvahendite puudust (71% arvates väga oluline probleem), õppematerjalide ebapiisavat arvu ja kvaliteeti (57% väga oluline ja 14% oluline probleem). Võrreldes eesti õppekeelega koolidega, nägid venekeelsed koolid suurema takistusena õpetajate (vastavalt 14% väga oluline ja 14% oluline) ja õpilaste (vastavalt 14% väga oluline ja 14% oluline) tõrjuvat suhtumist erineva kultuuritaustaga inimestesse ning kooli pidaja ebapiisavat toetust (vastavalt 29% väga oluline ja 29% oluline probleem).

Joonis 78. Probleemid otseste toetusmeetmete rakendamisel üldharidusasutustes haridusastmete lõikes, n=61, %

Fookusintervjuul osalejad täpsustasid põhjalike kommentaaridega uuringus välja toodud probleeme ja tegid ettepanekuid nende lahendamiseks:

- **finantsvahendite puudust** nähakse suure probleemina seetõttu, et hetkel ei eraldata uusimmigrantide laste õppe toetamiseks lisaraha. Näiteks tähendab see seda, et väga vajalikud abiõpetajad või tugisiiskud peavad neid ülesandeid täitma vabatahtlikkuse alusel. Lahendusena pakuti välja, et juhul, kui koolis õpib 5 või rohkem uusimmigrandi last, oleks koolil võimalik taotleda lisaraha abiõpetaja palkamiseks. Finantsvahendite puudus mõjutab ka teiste toetusmeetmete rakendamist. Püsivama rahastamise tagamiseks ning koolide ja omavalitsuste motiveerimiseks toetusmeetmete rakendamisel tehti ettepanek võtta uusimmigrantide laste õpetamine eraldi arvesse pearaha arvutamise komponendina ning eraldada uusimmigrantide laste õpetamiseks suurem pearaha (kuna kooli ja omavalitsuse rahalised vajadused on oluliselt suuremad);
- **õppematerjalide puuduse osas** toodi välja, et mõned materjalid on küll olemas, kuid need ei sobi kõigile eagruppidele. Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel töötati Eesti-Hollandi koostööprojekti „Võõrtöölise laste hariduskorraldus Eestis“ raames välja ja jagati tasuta koolidele õppematerjali „Astu sisse“, kuid see sobib ennekõike gümnaasiumiõpilastele. Olemas on ka õppematerjal „E nagu Eesti“, kuid ka see ei sobi kõikidele eagruppidele. Noorematele õpilastele suunatud materjale hetkel ei ole;
- **personalipuuduse osas** rõhutati kõige teravamana eesti keelt võõrkeelena õpetavate õpetajate puudust. Pakuti välja, et nende õpetajate olemasolu osas tuleks parandada infovahetust – sel juhul oleks mitmel koolil võimalik kasutada ühte õpetajat, kuna ühes koolis on kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi reeglina vähe. Just niisugustel juhtudel, kus õpetajal ei ole ühes koolis töötamiseks täiskoormust, saaks väga tulemuslikult ja edukalt kasutada õpetajavahetusprogramme;

- **õpetajate ja õpilaste tõrjuva suhtumise** puhul leiti, et pigem on õpilased ja õpetajad teisest rahvusest õpilaste suhtes sõbralikud ning suhtumine iseenesest ei ole probleem. Küll aga on vajalik koolituste läbiviimine ja info jagamine koolide juhtkondadele, õpetajatele ja õpilastele teiste kultuuride ja kommete kohta, enne kui uusimmigrantide lapsed koolis õppima hakkavad. Teistsugused kombed võivad ilma asjakohaste eelteadmisteta tekitada piinlikke olukordi või asjatuid pingeid.

Kokkuvõte

Kõige tähtsamaks hinnati toetusmeetmeid, mis aitavad otseselt kaasa uusimmigrantide laste õppe kvaliteedi tõstmisele (eesti keele õpe, õpetajate täienduskoolitus, õppematerjalid, koostöö vanematega, individuaalsed õppekavad). Vähem oluliseks hinnati meetmeid, mis toetavad õppeprotsessi ja uusimmigrantide laste integreerumist kaudsemalt (keele- ja kultuuriõppe laagrid, järelevalve, õpetajavahetusprogrammid, uusimmigrantide laste emakeele ja kultuuri õpe).

Osapooled hindasid nii sihtgruppidevaheliselt kui -siselt erinevate toetusmeetmete vajalikkust suhteliselt sarnaselt. Suuri erinevusi ei esinenud omavalitsuse suuruse ja elanikkonna eesti keele oskuse ega ka haridusasutuste õpilaste arvu, asukoha ja omandivormi lõikes.

Omavalitsuste ja maavalitsuste esindajate hinnangul rakendatakse pidevalt või aktiivselt üksikute projektide raames meetmeid, mis on olulised ka üldise õppe kvaliteedi tõstmiseks (nt õpetajate täienduskoolitus), ning sagedamini rakendatakse meetmeid, mille vajalikkust hinnati kõrgelt.

Erandiks on siinkohal keele- ja kultuuriõppe laagrite korraldamine, mida ei peetud teiste meetmetega võrreldes eriti oluliseks, kuid mida aktiivselt rakendatakse. Selle meetme aktiivne rakendamine tuleneb eeldatavalt integratsioonipoliitika elluviimise põhimõtetest ja korraldusest (st et laagrite korraldamiseks on võimalik taotleda rahalisi vahendeid ning on olemas konkreetne pakkumine – antud valdkonnas tegutsevad aktiivselt lisaks haridusasutustele ka avatud noortekeskused ning teised mittetulundussektori organisatsioonid). Samas on suhteliselt tagasihoidlikult rakendatud koolide nõustamise meetet, eriti tagasihoidlik on olnud meetme pidev rakendamine omavalitsustes.

Koolid ei olnud valdavalt rahul omavalitsuste ja maavalitsuste ülesannete täitmisega toetusmeetmete rakendamise toetamisel, tuues põhjusena välja, et valdavalt on kõik ülesanded uusimmigrantide laste vastuvõtmisel jäetud kooli kanda ning toetus omavalitsuse poolt on väga tagasihoidlik. See näitab, et koolide ootused omavalitsusele nii meetmete rakendamisel lisaraha leidmisel kui koolide õppeprotsessi toetamisel ja projektide ettevalmistamisel ning elluviimisel on oluliselt suuremad kui omavalitsuste tänased võimalused ja võimekus.

Valdav enamus maavalitsuste ja omavalitsuste esindajatest tõi meetmete mitterakendamise peamise põhjusena välja uusimmigrantide laste puudumise või vähese arvu. Juhul, kui uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise vajadus on siiski olemas, rõhutati suurimate takistustena meetmete rakendamisel finantsvahendite puudust ning haridusasutuste madalat huvi teema vastu (mis tuleneb eeldatavalt jällegi valdkonna vähesest aktuaalsusest). Väiksemad omavalitsused tõid takistusena esile ka oskuste arendamise ebapiisavad võimalused. Omavalitsused rõhutasid olulisema probleemina personalipuudust.

Haridusasutused on uusimmigrantide laste vastuvõtmise toetusmeetmeid **rakendanud** sagedamini, kui seda on tehtud omavalitsuste hinnangul. Kõige sagedamini on rakendatud meetmeid, mis aitavad teise koduse keelega laste õppe kvaliteedile otseselt kaasa (eesti keele õppe võimaluste loomine, õpetajate täienduskoolitus, spetsiaalsete õppematerjalide väljatöötamine) ning mida peeti ka kõige vajalikumaks. Haridusasutuste puhul lisandus omavalitsuste ja maavalitsustega võrreldes olulise rakendatud meetmena

koostöö õpilase vanemate või hooldajatega. Vene õppekeelega koolid on toetusmeetmeid rakendanud oluliselt sagedamini kui eesti õppekeelega koolid.

Peamiste meetmete rakendamise takistustena töid haridusasutused esile finantsvahendite puuduse (43% oluline, 11% pigem oluline), õppematerjalide ebapiisava arvu ja kvaliteedi (33% oluline, 30% pigem oluline) ning personali ebapiisava ettevalmistuse (26% oluline, 34% pigem oluline). Koolid töid välja, et reeglina ei eraldata toetusmeetmete rakendamiseks lisaraha, mistõttu meetmeid ei rakendata või on nende rakendamine keeruline. Finantsvahendite puudust nägid väga terava probleemina erasektori koolid, gümnaasiumi tasemel õpet pakkuvad haridusasutused ning vene õppekeelega koolid. Nii finantsvahendite kui personali nappust mainisid olulisima probleemina ka omavalitsuste esindajad.

Finantseerimisprobleemide lahendamisel tuleks kaaluda uusimmigrantide laste vajadustega arvestamisega pearaha maksmisel (vajaduste arvesse võtmine pearaha arvestamisel ning pearahakoefitsiendi diferentseerimine). Lisaks sellele võiks koolidel olla võimalus rohkem kui 5 uusimmigrandist lapse koolis õppimise korral taotleda raha eraldi abiõpetaja või tugiõpetaja palkamiseks, mis on õppeprotsessi toetamise seisukohalt äärmiselt oluline.

Koolide esindajad rõhutasid eraldi vajalike oskustega õpetajate teravat puudust. Üheks probleemiks on inglise keelt oskavate aineõpetajate vähene arv. Väga teravaks probleemiks on eesti keelt võõrkeelena õpetavate õpetajate puudus, mille vähendamiseks tuleks parandada infovahetust koolide vahel (omavalitsuse, maavalitsuse või HTMi koordineerimisel) ning rakendada õpetajavahetusprogramme.

4.2. Hariduskorralduse organisatoorsed toetusmeetmed

Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmist soodustavate omavalitsuste ja maavalitsuste poolsete organisatoorsete meetmete rakendamise hindamisel analüüsi, kuivõrd vajalikuks peetakse laste transpordiprobleemide lahendamist ning spetsiaalsete kohanemiskeskuste loomist ja rahastamist.

Organisatoorsete meetmete vajalikkus

Mõlemaid meetmeid peeti omavalitsuste poolt ligikaudu võrdselt oluliseks, kuid mitte nii vajalikuks kui otseseid toetusmeetmeid.

Joonis 79. Organisatoorsete toetusmeetmete vajalikkus omavalitsuste hinnangul, n=76, %

Veidi enam tähtsustati kohanemiskeskuste käivitamist (asendamatuks hindas seda 16% ning tähtsaks 28% vastanutest). Võrreldes organisatoorsete meetmete vajalikkust **maakondade lõikes**, selgub, et enim tähtsustavad taolisi meetmeid Ida-Virumaa ja Tartumaa omavalitsused. Linnade ja valdade hinnangud ei erine teineteisest märkimisväärselt, kuigi võiks eeldada, et suurema territooriumiga valdades on organisatoorsed meetmed (eriti transpordiküsimused) olulisemad.

Maavalitsuste esindajad hindasid vajalikumaks kohanemiskeskuste loomist (10% asendamatu, 60% tähtis) ning ei tähtsustanud sedavõrd transpordiküsimuste lahendamist.

Joonis 80. Organisatoorse toetusmeetmete vajalikkus omavalitsuste ja maavalitsuste hinnangul, n= vastavalt 76 ja 10, %

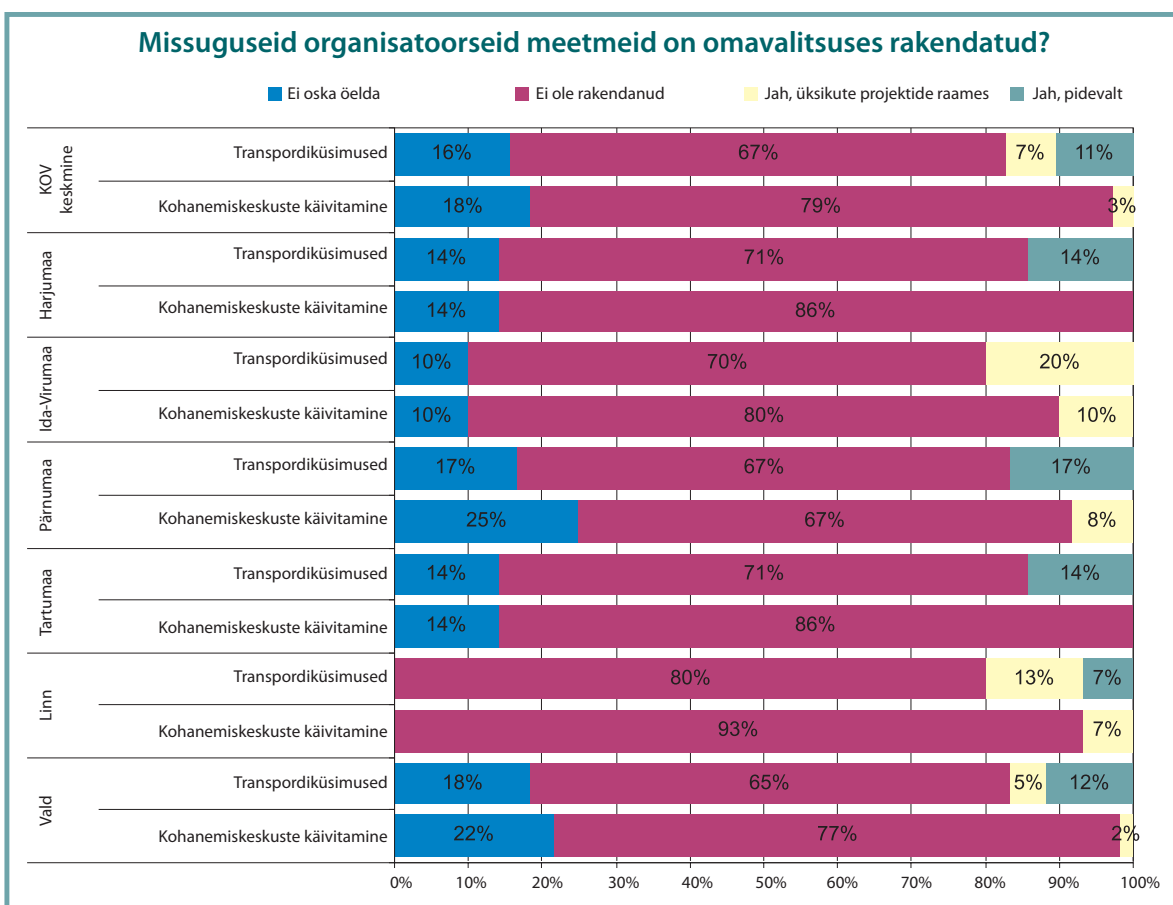
Teatud erinevused ilmselgust **omavalitsuste suuruse** põhise analüüsi tulemusel. Mõlemad organisatoorseid toetusmeetmeid hindasid vajalikumaks väikesed omavalitsused (1–1000 ja 1001–2000 inimest). Samas ei hinnanud organisatoorseid toetusmeetmeid oluliseks üle 10 000 elanikuga omavalitsused. Ka omavalitsused, kus elab 5000–10 000 inimest, ei tähtsusta nimetatud toetusmeetmeid väikeste omavalitsustega ning otseste toetusmeetmete vajalikkusega võrreldes.

Organisatoorsete meetmete rakendamine

Organisatoorsete meetmete rakendamise sageduse hindamisel analüüsiti meetmete kasutamist **suuremate maakondade** ning **omavalitsuste asulatüübi** lõikes.

Pidevalt või üksikute projektide raames on transpordiprobleemide lahendamise meetet kasutanud 18% omavalitsustest. Pidevalt on nimetatud meetet rakendatud kõige sagedamini Pärnumaal, kuid suuri erinevusi maakondade lõikes ei ole. Ka linnade ja valdade võrdluses ei ole suuri erinevusi. Transpordiprobleemide lahendamist ei saa pidada vaid uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmist soodustavaks meetmeks, kuna transpordi tagamine on omavalitsuste seadusest tulenev ülesanne. 10% maavalitsuste esindajatest märkis, et transpordiprobleemide lahendamise meetet on kasutatud, kuid kuna seadusandluse kohaselt on tegemist kohaliku omavalitsuse ülesandega, on vajalik siinkohal jälgida paralleelselt kindlasti ka omavalitsuste esindajate seisukohti.

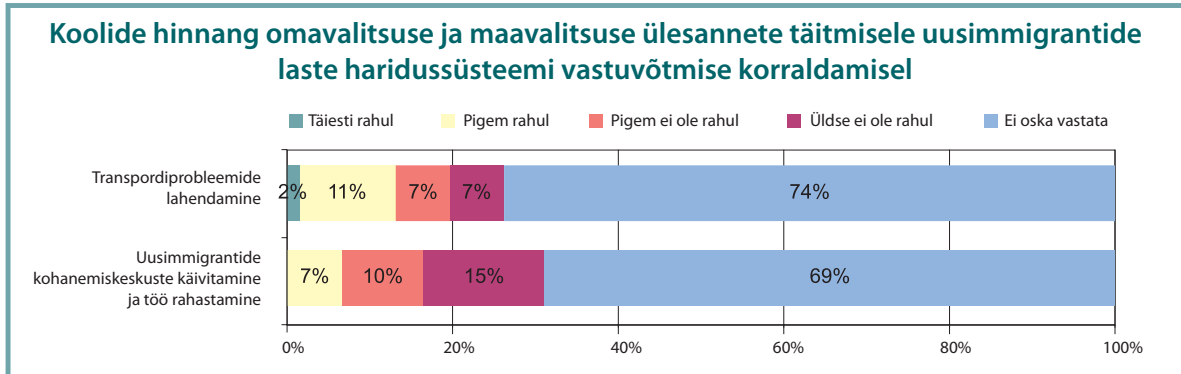
Joonis 81. Organisatoorsete toetusmeetmete rakendamine omavalitsustes, n=76, %

Kuigi uusimmigrantide laste kohanemiskeskuste loomist hinnati transpordiprobleemide lahendamisest olulisemaks, on seda meetet rakendatud vähe (3% omavalitsustest). Kõige aktiivsemalt on kohanemiskeskuste loomist kasutatud Ida-Virumaal (10% omavalitsustest üksikute projektide raames). Meetme rakendamise vähest aktiivsust saab seostada ennekõike uusimmigrantide laste vähesega arvuga. Tegemist on kuluka meetmega, mille rakendamine eeldab piisava hulga laste olemasolu ning selle meetme rakendamise aktiivsuse kasvu võib eeldada uusimmigrantide või kooli õppekeelest teise koduse keelega laste arvu suurenemisel.

Sarnaselt otsestele toetusmeetmetele küsiti omavalitsuse ja maavalitsuse poolsete meetmete rakendamise tagasiside saamiseks ka haridusasutuste hinnangut omavalitsuse ja maavalitsuse ülesannete täitmisele.

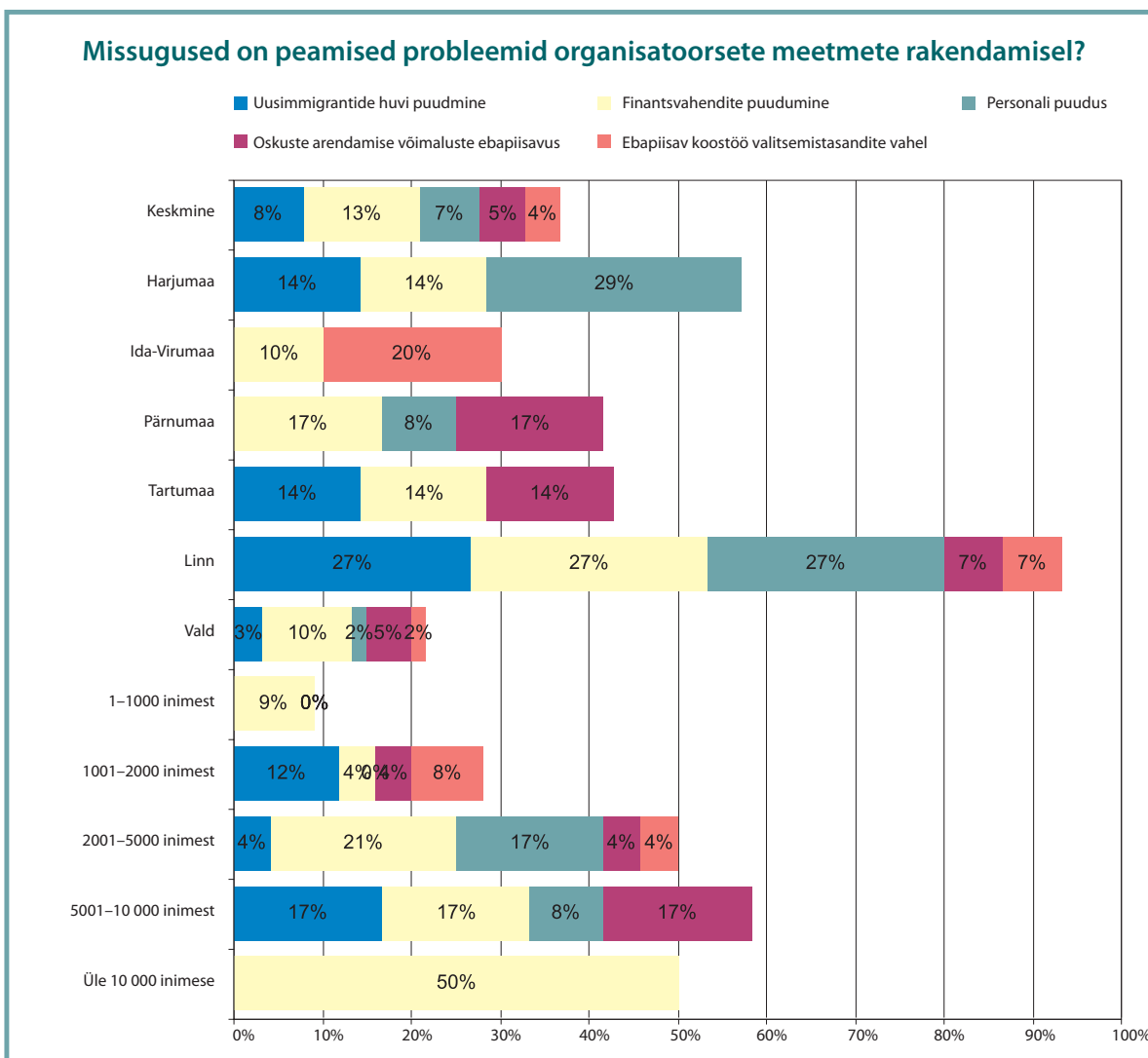
Joonis 82. Haridusasutuste hinnang omavalitsuste ja maavalitsuste ülesannete täitmisele organisatoorse meetmete rakendamisel, n=61, %

Ligikaudu $\frac{3}{4}$ koolide esindajatest ei osanud omavalitsuse ja maavalitsuse tegevusele meetmete rakendamisel hinnangut anda. Transpordiprobleemide lahendamises osas jagunesid positiivsed ja negatiivsed hinnangud üldjoontes pooleks. Kohanemiskeskuste käivitamise osas olid hinnangud pigem negatiivsed, 7% koolidest oli omavalitsuse ja maavalitsuste tegevusega selles valdkonnas rahul. Mitmed vastanud haridusasutused rõhutasid, et kuigi säärase teenuste järel on olemas vajadus, puudub neil informatsioon teenuste reaalse pakkumise või olemasolu kohta nende omavalitsuses.

Peamise meetmete mitterakendamise põhjusena nägid omavalitsused sarnaselt otseste toetusmeetmete mitterakendamise põhjustele uusimmigrantide laste puudumist või vähest arvu (87% omavalitsuse esindajatest ja kõik maavalitsuste esindajad). Toodi välja ka teisi takistusi. Suurima probleemina toodi jällegi esile finantsvahendite puudus (8% omavalitsustest). Võrreldes omavalitsuste keskmisega tunnetasid finantsvahendite puudust suurema takistusena linnad (27%) ning keskmise suurusega (vastavalt 21% ja 17%) ja suured (50%) omavalitsused. Personali puudust hindasid omavalitsuste keskmisega võrreldes suurema takistusena linnad ja Harjumaa omavalitsused.

Joonis 83. Probleemid organisatoorse toetusmeetmete rakendamisel omavalitsustes, n=76, %

Kokkuvõte

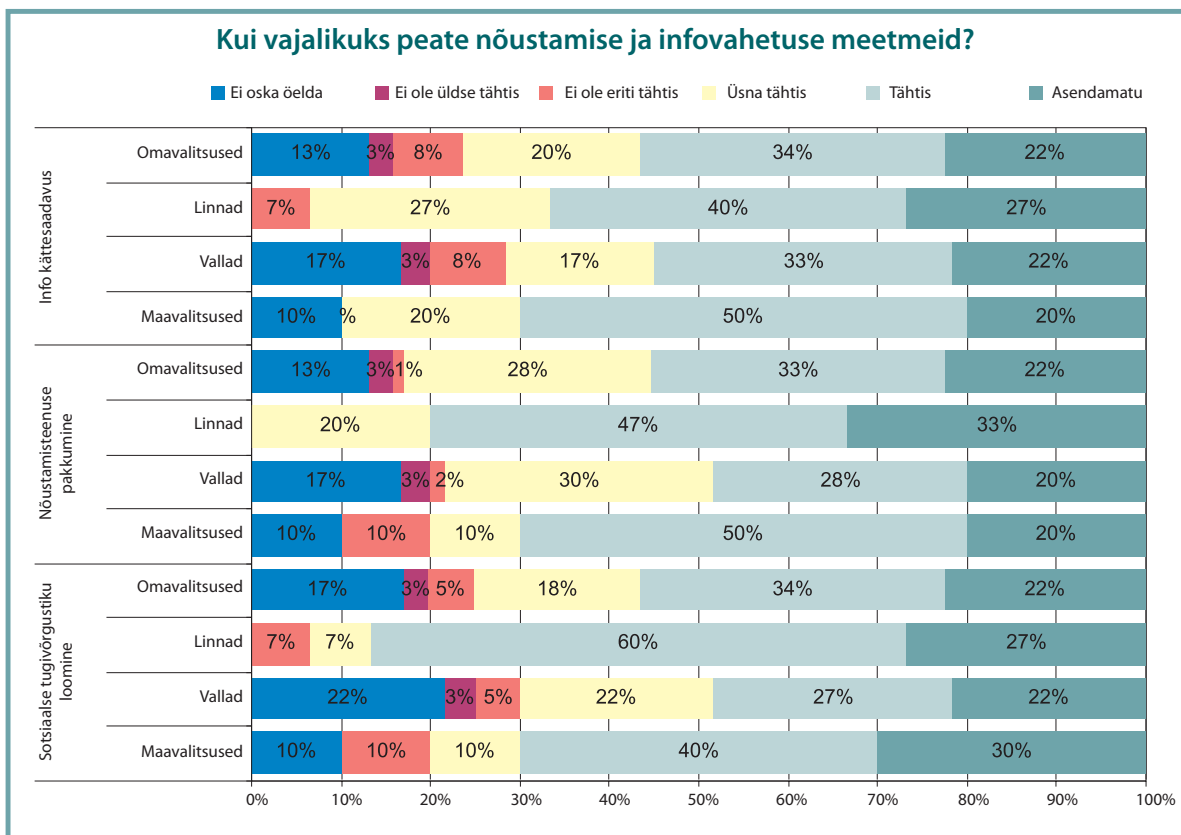
Omavalitsused ja maavalitsused hindavad organisatoorseid meetmeid vähem vajalikuks kui otseseid toetusmeetmeid, tähtsustades enam kohanemiskeskuste loomise ja rahastamine vajadust.

Organisatoorseid meetmeid on otseste meetmetega võrreldes ka oluliselt vähem rakendatud, kuid neid meetmeid ei hinnanud omavalitsused ka uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise soodustamiseks nii vajalikuks kui otseseid toetusmeetmeid. Koolide esindajad olid üldjoontes rahul transpordiprobleemide lahendamise omavalitsuse poolt, kuid pigem mitterahul kohanemiskeskuste loomisega, rõhutades, et reaalne vajadus sellise meetme järele on olemas.

4.3. Nõustamisele ja infovahetuse parandamisele suunatud toetusmeetmed

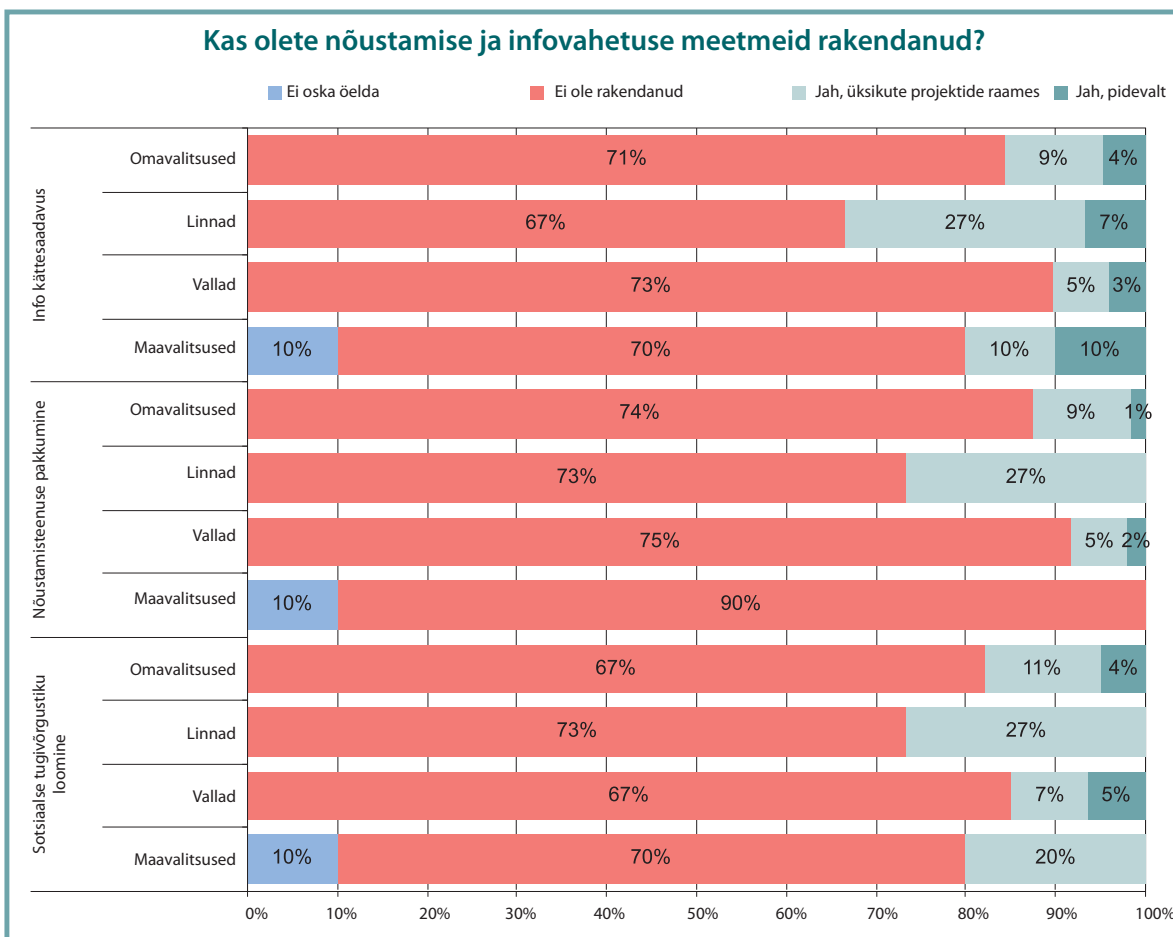
Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmist soodustavate omavalitsuste ja maavalitsuste poolt rakendatavate meetmete analüüs hõlmas ka uusimmigrantide laste ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste nõustamise ja infovahetuse parandamisele suunatud meetmeid. Analüüsi, kui vajalikuks peetakse: info kättesaadavuse tagamist haridusalaste (sh huvitegevus) kohustuste ja võimaluste osas (infolehed, voldikud, infotelefon jne); nõustamisteenuse pakkumist ja rahastamist; ning sotsiaalse tugivõrgustiku loomist ja finantseerimist. Sarnaselt teistele meetmetele vaadeldi ka nõustamis- ja infovahetuse meetmete rakendamise sagedust ja rakendamisel tekkinud takistusi.

Joonis 84. Nõustamise ja infovahetuse parandamise meetmete vajalikkus omavalitsuste ja maavalitsuste hinnangul, n= vastavalt 76 ja 10, %

Nõustamist ja infovahetust soodustavaid toetusmeetmeid hinnati **omavalitsuste ja maavalitsuste** hinnangul vajalikuks. Kõiki välja toodud meetmeid peeti võrdselt oluliseks, kusjuures maavalitsuste esindajad hindasid meetmete rakendamise vajalikkust veidi suuremaks kui omavalitsuste esindajad. Samas ei ole nõustamist ja infovahetust soodustavad meetmed omavalitsuste arvates siiski nii olulised kui otsesed toetusmeetmed. Võrreldes omavalitsuste arvamusi **asulatüübi lõikes**, saab välja tuua, et linnad pidasid nõustamismeetmeid valdades vajalikumaks. Kõige olulisemaks hindasid linnad sotsiaalse tugivõrgustiku loomist (27% asendamatuks ja 60% tähtsaks). 80% linnade esindajatest hindas ka nõustamisteenuse pakkumist asendamatuks või tähtsaks.

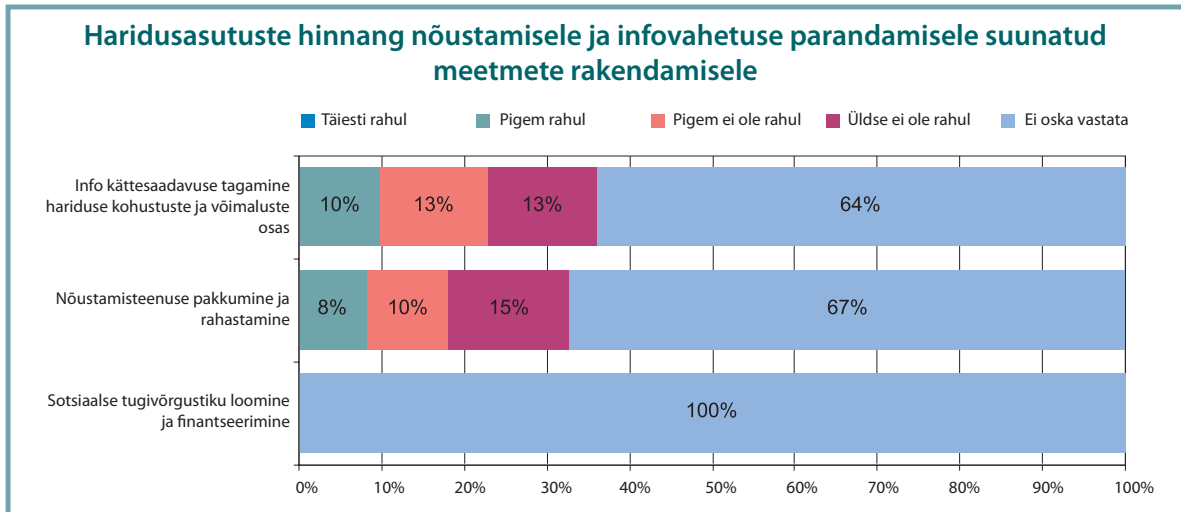
Joonis 85. Nõustamist ja infovahetust parandavate meetmete rakendamine omavalitsustes ja maakondades, n= vastavalt 76 ja 10, %

Meetmete rakendamise analüüsimisel saab järeldada, et linnad on infovahetuse meetmeid ka valdadest sagedamini rakendanud. Kõige sagedamini on linnad rakendanud info kättesaadavuse parandamisele suunatud meetmeid (7% pidevalt ja 27% üksikute projektide raames). 27% linnadest on üksikute projektide raames pakkunud ka nõustamisteenusid ning arendanud sotsiaalset tugivõrgustikku. Kõikide omavalitsuste võrdluses ongi kõige sagedamini arendatud uusimmigrantide laste ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste integreerimist toetavat sotsiaalset tugivõrgustikku (4% pidevalt ja 11% üksikute projektide raames). Maavalitsused ei ole rakendanud nõustamisteenus pakkumist, mis on küllaltki loogiline, kuna taolisi teenuseid on võimalik tulemuslikult arendada kodanikele võimalikult lähedal, st kohaliku omavalitsuse tasandil. 20% maakondades on arendatud sotsiaalset tugivõrgustikku ja rakendatud infovahetuse parandamisele suunatud meetmeid. Kuna 60% vastanud maavalitsustest ei olnud ise ka ühegi kooli pidajaks, ei saa eeldada, et maavalitsused nõustamise ja infovahetuse parandamisele suunatud meetmeid väga aktiivselt rakendaksid.

Meetmete rakendamisest parema ülevaate saamiseks analüüsiti sarnaselt eelmistele meetmetele ka haridusasutuste arvamusi omavalitsuse ja maavalitsuste tegevuse kohta meetmete rakendamisel.

Joonis 86. Haridusasutuste hinnang omavalitsuste ja maavalitsuste ülesannete täitmisele nõustamisele ja infovahetuse parandamisele suunatud meetmete rakendamisel, n=61, %

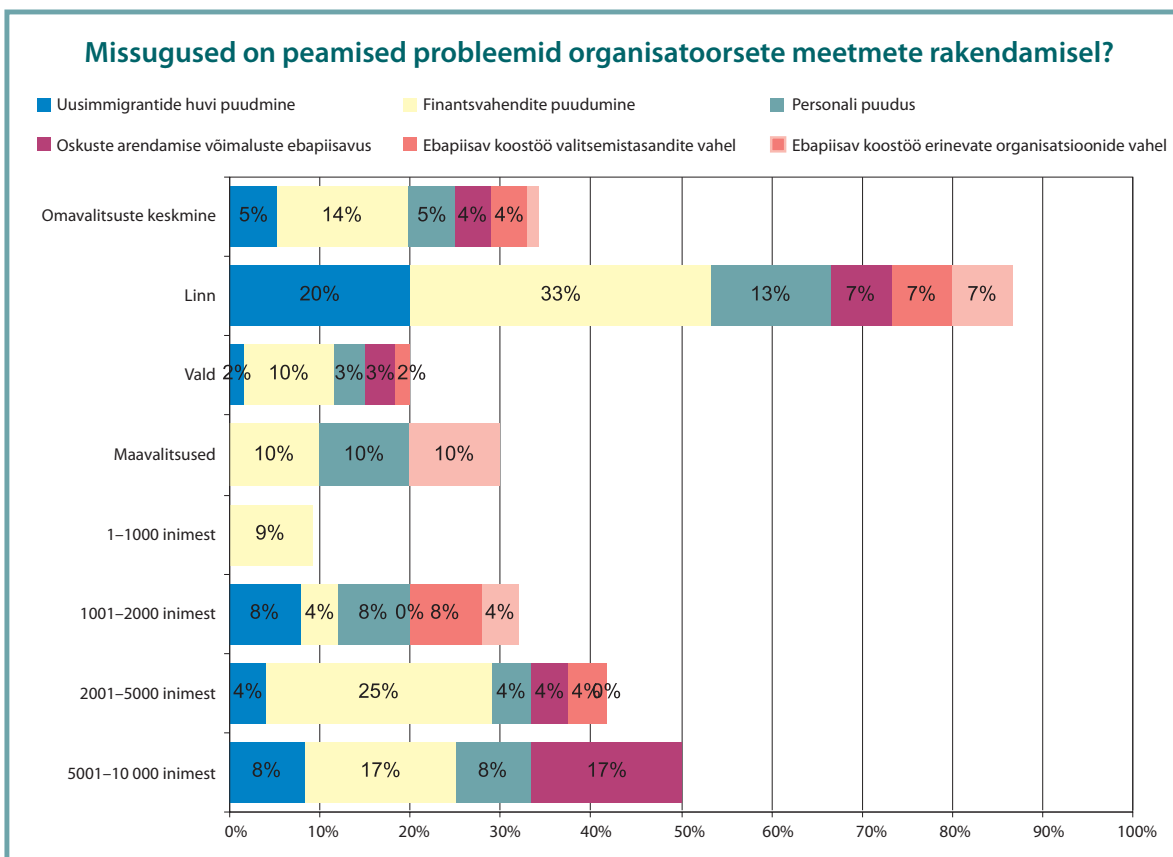
Haridusasutused ei osanud anda hinnangut sotsiaalse tugivõrgustiku loomisele ja finantseerimisele, millest saab järeldada, et koolid ei ole meetmega kokku puutunud. Üks kool märkis ära, et nende vallas on tugivõrgustiku väljaarendamist alustatud. Sarnaselt teiste meetmega olid nii info kättesaadavuse tagamise kui nõustamisteenuste pakkumise ja rahastamise meetmete rakendamise hinnangud pigem negatiivsed. Just nende teenuste osas on koolidel omavalitsustele ja maavalitsustele kõrged ootused, kuna tunnetatakse, et informatsiooni ja koostööd ei ole piisavalt.

Fookusintervjuul osalejad rõhutasid, et koolid ootavad maavalitsustelt ja omavalitsustelt rohkem informatsiooni asjakohaste koolituste osas ning informatsiooni selle kohta, missugustest allikatest ja missugustel eesmärkidel on võimalik taotleda vahendeid uusimmigrantide laste õppeprotsessi soodustamiseks. Samuti leiti, et vajalik on aktiivsem infomaterjalide väljatöötamine uusimmigrantidele ja nende lastele, mis annaksid ülevaate Eesti koolisüsteemist ja koolikohustuse pikkusest ning ka Eestist laiemalt. Taolisi materjale on küll välja töötatud, kuid need peaksid olema kättesaadavad kõikides koolides ja omavalitsustes ning paljudes erinevate keeltes.

Infovahetuse parandamiseks tehti ettepanek, et igas maavalitsuses võiks töötada koordinaator, kes oskab nii koolidele kui uusimmigrantidele pakkuda nõustamisteenust ja jagada informatsiooni koolituste, enesetäiendamisevõimaluste jm osas.

Suurimad takistused meetmete rakendamisel olid omavalitsuste ja maavalitsuste esindajate hinnangul sarnased otseste toetusmeetmete ja organisatoorse toetusmeetmete rakendamisel tekkinud probleemidega.

Joonis 87. Probleemid nõustamise ja infovahetuse parandamise meetmete rakendamisel omavalitsustes ja maakondades, n= vastavalt 76 ja 10, %

Teravaima probleemina toodi jällegi esile finantsvahendite puudumist (14% vastanud omavalitsustest ja 10% maavalitsustest). Võrreldes omavalitsuste keskmise hinnanguga tunnetasid rahaliste vahendite nappust suurema takistusena linnad (33% vastanutest) ning 2000–5000 elanikuga ja 5000–10 000 elanikuga omavalitsused. Personali puudust ning oskuste arendamise võimaluste ebapiisavust ei hinnatud nõustamis- ja infovahetuse meetmete rakendamisel nii oluliseks probleemiks kui haridusasutuste otseste toetusmeetmete ja organisatoorse toetusmeetmete puhul. Siiski hindasid suuremad omavalitsused oskuste arendamise võimaluste ebapiisavust samaväärseks probleemiks finantsvahendite puudumisega.

Kokkuvõte

Nõustamise ja infovahetuse parandamisele suunatud meetmeid hinnatakse veidi vähem vajalikeks kui haridusasutuste otseseid toetusmeetmeid, kuid siiski oluliseks. Võrdselt vajalikuks hinnatakse kõiki meetmeid, kuid kõige sagedamini on rakendatud uusimmigrantide laste sotsiaalset tugivõrgustikku arendavaid meetmeid. Linnad on olnud meetmete rakendamisel aktiivsemad kui vallad. Peamiselt ei ole meetmeid rakendatud uusimmigrantide ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste vähesuse tõttu omavalitsustes. Suurima sisulise probleemina kerkib sarnaselt teistele meetmetele esile finantsvahendite puudus.

Koolide ootused omavalitsustele ja maavalitsustele infovahetus- ja nõustamismeetmete osas on kõrgemad kui omavalitsuste ja maavalitsuste senine valmisolek. Koolid ootavad informatsiooni asjakohaste koolituste osas ning informatsiooni selle kohta, missugustest allikatest ja missugustel eesmärkidel on võimalik taotleda vahendeid uusimmigrantide laste õppeprotsessi soodustamiseks.

Koolide ootused on mõistetavad, kuna just maavalitsused või omavalitsused saavad vahendada piirkondlikku informatsiooni ning olla heaks kontaktpunktiks nii koolidele spetsiifilisema informatsiooni ja nõustamise osas kui uusimmigrantidele ja nende lastele informatsiooni pakkumise osas.

Koolide esindajad rõhutasidki infomaterjalide väljatöötamise vajadust uusimmigrantidele ja nende lastele, mis annaksid ülevaate Eesti koolisüsteemist ja koolikohustuse pikkusest ning ka Eestist laiemalt. Sarnaseid materjale on küll välja töötatud, kuid need peaksid olema kättesaadavad kõikides koolides ja omavalitsustes ning paljudes erinevates keeltes.

5. KOOLITUSVAJADUS

Haridusasutuste esindajate ning omavalitsustes ja maavalitsustes haridusvaldkonnaga tegelevate ametnike koolitusvajaduse analüüsimiseks vaadeldi esmalt nii koolide esindajate kui ametnike töökogemusi antud valdkonnas ning omandatud haridust. Seejärel analüüsiti põhjalikult sihtrühmade seniseid teadmisi ning hinnanguid teemade tööalasele vajalikkusele kolme suurema teemavaldkonna (teadmised integratsiooni põhimõtetest ja õiguslikust raamistikust; integratsioonimeetmete alased teadmised ning koolide/omavalitsuste ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused; mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalikud oskused) lõikes. Koolituse korraldamise ja teadmiste omandamise protsessi paremaks korraldamiseks analüüsiti ka sihtrühmade eelistusi koolituste korraldamisel.

5.1. Koolide esindajate ning omavalitsuste ja maavalitsuste ametnike tööalane ja hariduslik taust

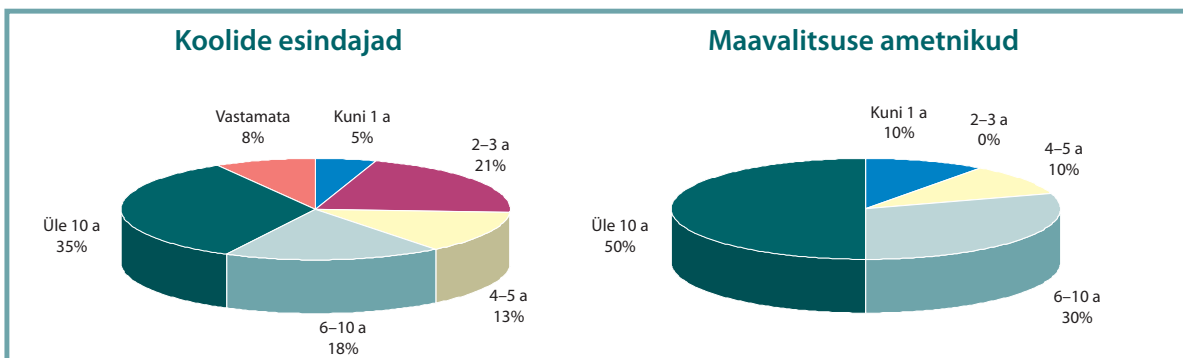
Ülevaade koolituse sihtrühmade senistest töökogemustest, erialast ja hariduslikust taustast aitab olulisel määral kaasa koolitusprogrammide ettevalmistamisele ning tõstab koolituste kasulikkust ja efektiivsust. Seetõttu vaadeldi koolide esindajate ning omavalitsuse ja maavalitsuse ametnike tööstaaži, erialaste kogemuste pikkust, haridustaset ja lõpetatud eriala.

Erialased kogemused

Koolide esindajatest töötasid 49% uuringus osalejatest direktorina, 39% õppealajuhatajana (direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal), 5% õpetajana ja 7% teistel ametikohtadel. **Omavalitsuste esindajatest** töötas 5% valla- või linnasekretärina, 5% (abi)vallavanemana, 8% osakonnajuhatajana, 32% haridusnõunikuna, 49% sotsiaalvaldkonna nõunikuna ning 1% teistel ametikohtadel. **Maavalitsuste esindajatest** töötas 50% osakonnajuhatajana, 40% nõunikuna ning 10% teistel ametikohtadel.

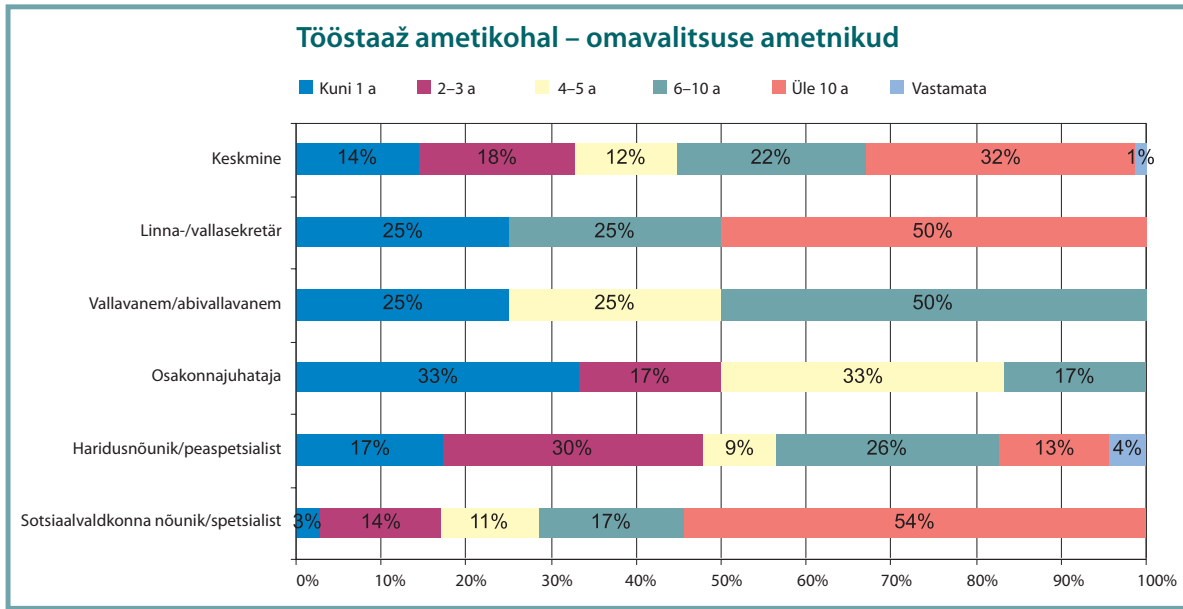
Kõikide sihtrühmade esindajate staaž oma ametikohtadel oli valdavalt väga pikaajaline. Koolide esindajatest oli oma ametikohal üle 10 aasta töötanud 35% ning 6–10 aastat 18%. Kuni 1-aastase staažiga oli vaid 5% ja 2–3-aastase staažiga 21% koolide esindajatest. Maavalitsuse ametnikest omas üle 10-aastast staaži oma ametikohal 50% ning 6–10-aastast staaži 30%. Seega on nii koolijuhtidel kui maavalitsuse ametnikel sageli pikaajaline töökogemus oma valdkonnas ning sellega kaasnevad head praktilised teadmised ja süsteemi tundmine.

Joonised 88 ja 89. Uuringus osalenute tööstaaž ametikohal – koolide esindajad, $n=61$ (vasakpoolne joonis), ja maavalitsuste ametnikud, $n=10$ (parempoolne joonis); %

Ka omavalitsuste ametnike staaž on pikaajaline. 32% on töötanud oma ametikohal üle 10 aasta, 22% 6–10 aastat ning vaid 14% vähem kui 1 aasta. Sealjuures on 50% linna-/vallasekretäride ning 54% sotsiaalvaldkonna nõunike/spetsialistide staaž pikem kui 10 aastat. 30% haridusnõunikest on töötanud oma ametikohal 2–3 aastat, kuid 39% vähemalt 6 aastat. Seoses kohalike valimiste tsükliga on loomulik, et uuringus osalenud vallavanemate staaž on võrreldes teiste vastajagruppidega lühem.

Joonis 90. Uuringus osalenud omavalitsusametnike tööstaaž ametikohal, n=76, %

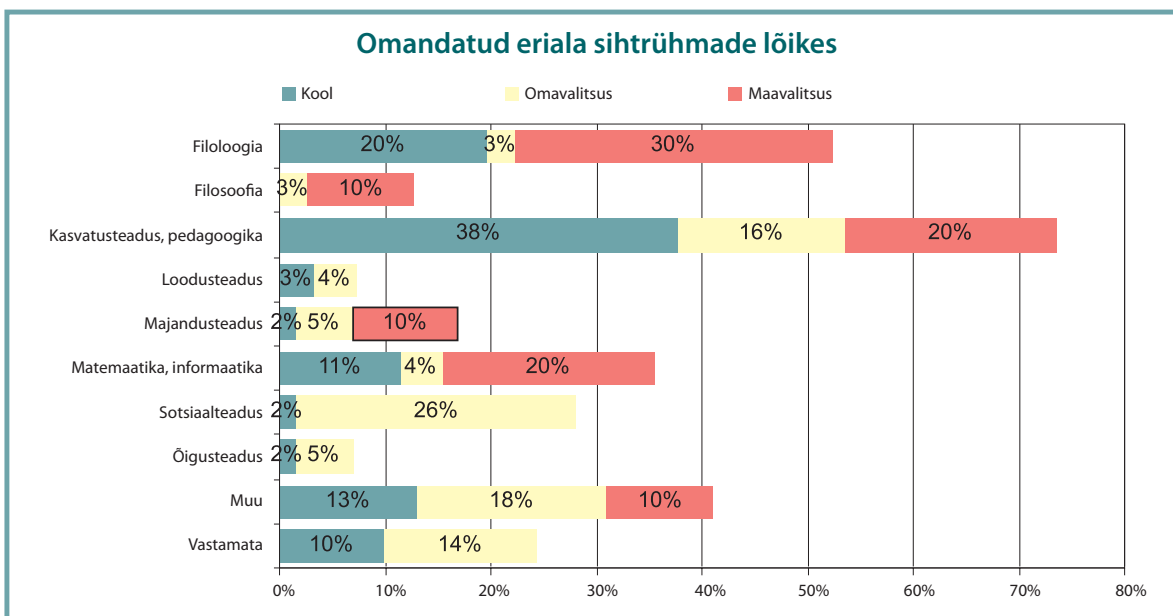
Veelgi pikem on olnud sihtrühmade esindajate kokkupuude haridusvaldkonnaga. 59%-l koolide esindajatest on see olnud pikem kui 10 aastat ning 11%-l pikem kui 6 aastat. 5% koolide esindajatest omab kuni 1-aastast ning 7% 2–3-aastast kogemust. 13% ei määranud täpsemalt oma haridusvaldkonnaga seotud kogemuste kestust.

Omavalitsusametnikest on haridusvaldkonnaga üle 10 aasta kokku puutunud 35% ja üle 6 aasta 15%. 15% ametnikest on valdkonnaga kokku puutunud 4–5 ja sama palju 2–3 aastat, 8% ametnikest omab lühemat kui 1-aastast kogemust. 12% omavalitsusametnikest ei osanud oma haridusvaldkonnas töötamise kestust täpselt määratleda. Maavalitsuse ametnikest on 80% vastanutest töötanud haridusvaldkonnas üle 10 aasta, 10% üle 6 aasta ning 10% üle 4 aasta.

Hariduslik taust

Valdavalt on koolide esindajad ning omavalitsustes ja maavalitsustes haridusvaldkonnaga tegelevad ametnikud kõrgharidusega või keskeriharidusega. Kõrghariduse oli omandanud 100% uuringus osalenud maavalitsuse ametnikest, 89% koolide esindajatest ning 69% omavalitsuse ametnikest. Keskeriharidust omas 22% omavalitsusametnikest ja 3% koolide esindajatest ning keskharidust 8% omavalitsuse ametnikest. Küsimusele ei vastanud 1% omavalitsuse ametnikest ja 8% koolide esindajatest.

Joonis 91. Uuringus osalenute omandatud erialad sihtrühmade lõikes, %

Sihtrühmade erialane taust on võrdlemisi erinev. Oodatult on 38% koolide esindajatest omandanud kasvatusteaduse või pedagoogika eriala ning 20% filoloogia eriala. Esile kerkib veel matemaatika, informaatika eriala, mille on omandanud 11% koolide esindajatest. Maavalitsuse ja omavalitsuse ametnike hariduslik taust on mitmekesisem. Maavalitsuse ametnike puhul on samuti selgesti ülekaalus haridusvaldkonnaga seotud erialad (filoloogia, pedagoogika ning matemaatika, informaatika). Omavalitsuste puhul nii selgesti domineerivaid erialasid ei ole. 26% on lõpetanud sotsiaalteaduse ja 16% kasvatusteaduse/pedagoogika eriala. Seega on omavalitsuse ametnikel küll pikaajaline kogemus haridusvaldkonnas, kuid valdavalt puudub akadeemiline haridus antud valdkonnas. Enamusel koolide esindajatest ja ka maavalitsuse ametnikest on nii pikaajaline kogemus kui erialane akadeemiline ettevalmistus.

5.2. Integratsioonalased teadmised ja oskused

Koolitusvajadust hinnatakse uuringus kolme integratsioonalaseid teadmisi ja oskusi hõlmava valdkonna lõikes. Nendeks valdkondadeks on:

- teadmised integratsiooni põhimõtetest ja õiguslikust raamistikust;
- teadmised integratsiooni meetmetest, mis soodustavad koolide/omavalitsuste integratsioonalaste ülesannete täitmist;
- mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalikud teadmised ja oskused.

Haridussüsteemi osapoolte koolitusvajaduse väljaselgitamiseks analüüsitakse ühelt poolt uuringus osalejate hinnanguid erinevate teadmiste ja oskuste vajalikkusele oma töös ning teiselt poolt uuringus osalejate hinnanguid oma teadmiste ja oskustele antud valdkonnas.

Järgnevalt antakse ülevaade hinnangutest integratsioonalaste teadmiste vajalikkusele ja olemasolevatele teadmiste konkreetsete küsimuste lõikes.

Integratsiooni põhimõtete ja õigusliku raamistiku alased teadmised

Integratsiooni põhimõtete ja õigusliku raamistiku vallas tunnetatakse veidi enam **vajadust** omada teadmisi Eestiga seotud küsimustes ning vähem rahvusvahelist dimensiooni omavates küsimustes, nagu rahvusvaheline õiguslik raamistik või teiste riikide kogemused. Erinevad sihtrühmad peavad eriti vajalikuks järgmisi teadmisi:

- koolide esindajad peavad vajalikumaks eelkõige teadmisi üldisest integratsioonipoliitikast ja integratsiooni põhimõtetest Eestis (sh riiklik integratsiooniprogramm 2000–2007 (21% peab asendamatuks) ning teadmisi siseriiklikust õiguslikust raamistikust ja sellest tulenevatest erinevate valitsemistasandite ülesannetest ja vastutusest (21% peab asendamatuks);
- kohalike omavalitsuste esindajate jaoks on asendamatud teadmised siseriiklikust õiguslikust raamistikust ja sellest tulenevatest erinevate valitsemistasandite ülesannetest ja vastutusest (17% peab asendamatuks);
- maavalitsuste esindajad peavad vajalikuks samuti teadmisi siseriiklikust õiguslikust raamistikust ja sellest tulenevatest erinevate valitsemistasandite ülesannetest ja vastutusest (70% peab väga tähtsaks). Maavalitsuste esindajad ei hinnanud ühtegi loetletud teemadest oma töös asendamatuks.

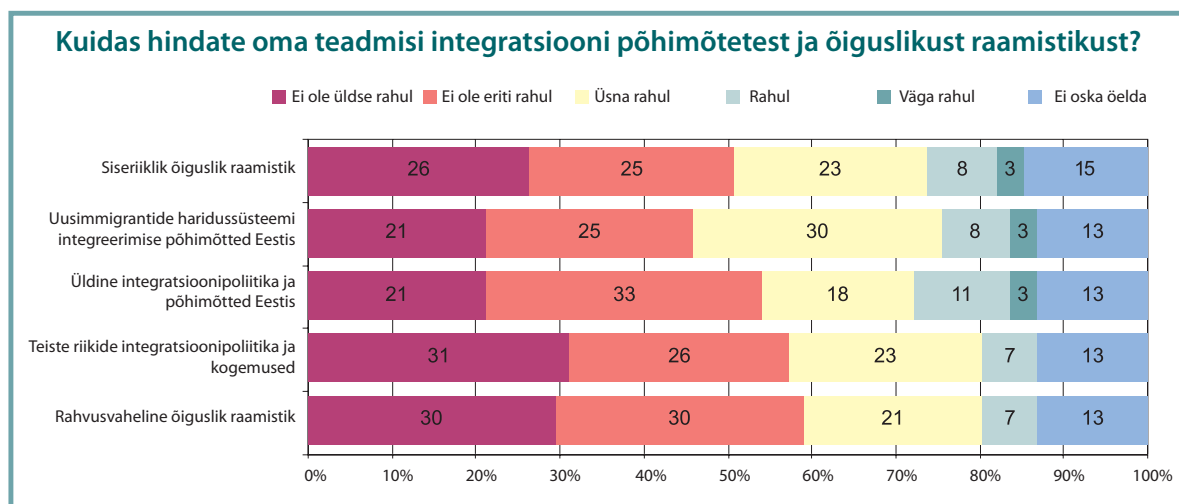
Kõikide sihtrühmade hinnanguid võrdlevalt analüüsid **kujunes integratsiooni põhimõtete ja õigusliku raamistiku alaste teadmiste prioriteetsus järgmiselt** (vajalikkuse järjekorras – asendamatu või väga tähtis koolide, omavalitsuste ja maavalitsuste esindajate hinnangul):

Tabel 7. Integratsiooni põhimõtete ja õigusliku raamistiku alaste koolitusteemade prioriteetsus

Teema	Koolid	Omavalitsused	Maavalitsused
1. Siseriiklik õiguslik raamistik ja sellest tulenevad erinevate valitsemistasandite ülesanded ja vastutus	55%	45%	70%
2. Üldine integratsioonipoliitika ja integratsiooni põhimõtted Eestis (sh riiklik integratsiooniprogramm 2000–2007)	54%	46%	60%
3. Uusimmigrantide haridussüsteemi integreerimise põhimõtted (sh Haridus- ja Teadusministeeriumi poliitika-dokument „Uusimmigrantide lapsed Eesti hariduses. Hariduspoliitilised põhimõtted ning hariduskorraldus“)	49%	44%	60%
4. Teiste riikide integratsioonipoliitika ja kogemused	44%	40%	50%
5. Rahvusvaheline õiguslik raamistik: Euroopa Liidu õigusaktid (direktiiv 77/486/EEC), rahvusvahelised konventsioonid ja lepped	39%	37%	50%

Sealjuures hindavad kõik sihtrühmad peaaegu võrdselt oluliseks siseriikliku õigusliku raamistiku ja Eesti integratsioonipoliitika alaseid teadmisi.

Oma teadmisi hindavad sihtrühmad erinevalt. Koolide esindajad on kõige vähem rahul oma teadmistega rahvusvahelise õigusliku raamistiku (60% pole rahul) ja teiste riikide integratsioonipoliitika ja kogemuste (57% pole rahul) vallas, samas peeti seda ka igapäevases töös veidi vähem oluliseks. Kõige enam ollakse rahul teadmistega uusimmigrantide haridussüsteemi integreerimise põhimõtetest (41% on rahul). Nende koolide esindajate osakaal, kes on oma teadmistega erinevate teemade lõikes väga rahul, on tagasihoidlik. See viitab koolitusvajadusele kõikides valdkondades.

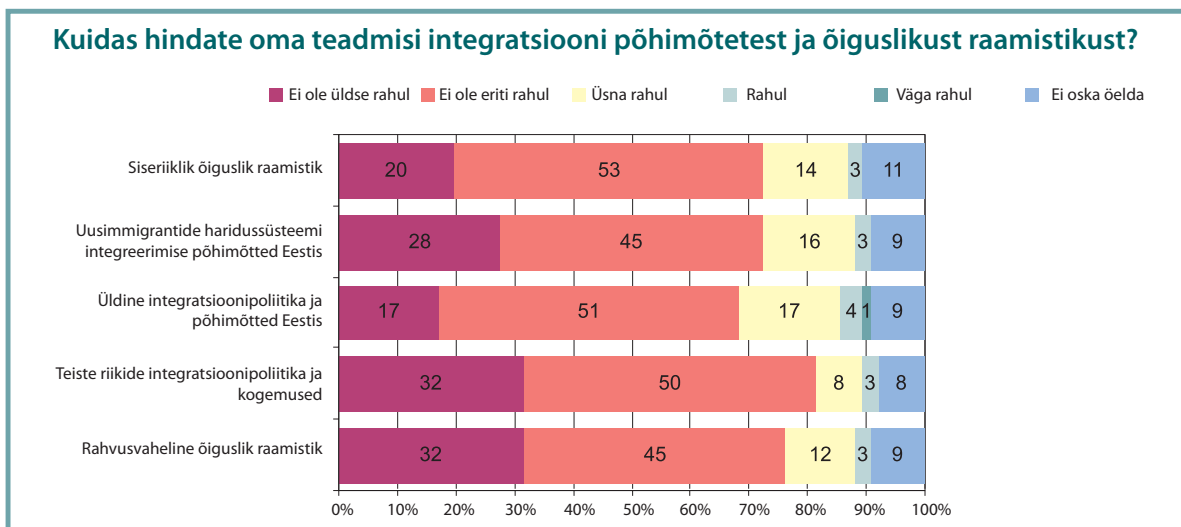
Joonis 92. Haridusasutuste esindajate teadmised integratsiooni põhimõtetest ja õiguslikust raamistikust, n=61, %

Omavalitsuste esindajad olid oma teadmistega rahulolematumad kui koolide esindajad. Kuigi võiks eeldada, et integratsiooni põhimõtete ja õigusliku raamistiku alased teadmised on paremad omavalitsuste esindajatel (kuna nad puutuvad selle temaatikaga rohkem kokku), olid omavalitsuste esindajad oma siseriiklike põhimõtete ja õigusliku raamistiku alaste teadmistega tunduvalt vähem rahul kui koolide esindajad. Siiski on teemad, millest kõige vähem teatakse, samad. Rahvusvahelist õiguslikku raamistikku puudutavate teadmistega pole rahul 77% vastajatest ja teiste riikide integratsioonipoliitikaga pole eriti kursis tervelt

87% vastajatest. Pisut enam ollakse rahul teadmistega Eesti üldisest integratsioonipoliitikast ja integratsiooni põhimõtetest (sh riiklik integratsiooniprogramm 2000–2007) (22% on rahul).

Maavalitsuste esindajad hindasid oma teadmisi kõikide loetletud teemade lõikes üldjoontes sarnaselt. 40% maavalitsuste esindajatest oli oma teadmistega kas üsna rahul või rahul (vaid teadmistega teiste riikide kogemuste kohta oli rahul 30% vastanutest).

Joonis 93. Omaavalitsuste esindajate teadmised integratsiooni põhimõtetest ja õiguslikust raamistikust, n=76, %

Vabas vormis kommentaarina tõid mõned vastajad välja seisukoha, et teemaga asutakse tegelema ja enast koolitama siis, kui see on muutunud aktuaalseks.

Integratsioonimeetmete alased teadmised

Integratsioonimeetmete alaseid teadmisi **tähtsustavad oma töö seisukohalt** kõige enam just koolide esindajad, pidades neid kõige sagedamini asendamatuks. Kõige olulisemaks peetakse erinevates sihtrühmades järgmisi teadmisi:

- koolide esindajad peavad selles valdkonnas kõige asendamatuks teadmisi uusimmigrantide laste vastuvõtmise meetmete väljatöötamise rahastamise võimalustest (asendamatuks peab seda 52%). Väga oluliseks peetakse ka õppematerjalide väljatöötamist (43% peab asendamatuks) ja uusimmigrantide õppeprotsessi toetamist (38% peab asendamatuks);
- kohalike omaavalitsuste esindajate jaoks on tähtsaimad teadmised õpetajate täienduskoolituse põhimõtetest (48% peab tähtsaks või asendamatuks) ning uusimmigrantide kohandumist soodustavate tugi-võrgustike loomisest ja arendamisest (17% peab asendamatuks);
- maavalitsuste esindajad peavad vajalikuks teadmisi teises keeles õpetavate õpetajate täienduskoolituse põhimõtetest ja metoodikast (väga tähtsaks või asendamatuks peab 80%).

Kõikide sihtrühmade hinnanguid võrdlevalt analüüsid **kujunes integratsioonimeetmete ning koolide, omaavalitsuste ja maavalitsuste integratsioonialaste ülesannete täitmist soodustavate teadmiste ja oskuste prioriteetsus järgmiselt** (vajalikkuse järjekorras – asendamatu või väga tähtis koolide, omaavalitsuste ja maavalitsuste esindajate hinnangul):

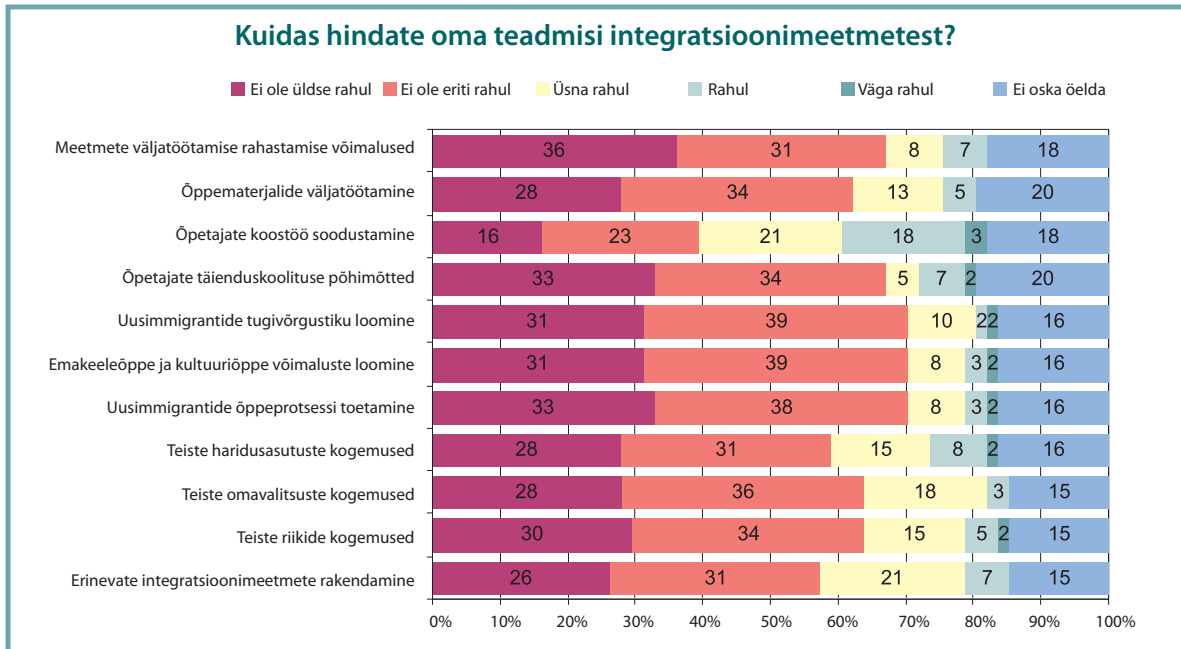
Tabel 8. Integratsioonimeetmete alaste koolitusteemade prioriteetsus

Teema	Koolid	Omavalitsused	Maavalitsused
1. Uusimmigrantide laste vastuvõtmise meetmete väljatöötamise rahastamise võimalused	67%	42%	70%
2. Õpetajate koostöö soodustamine	67%		
3. Teises keeles õppivate laste õppematerjalide väljatöötamine ja arendamine	65%		
4. Teises keeles õpetavate õpetajate täienduskoolituse põhimõtted ja metoodika	58%	48%	80%
5. Uusimmigrantide õppeprotsessi toetamine (ettevalmistusklassid, individuaalse õppe ja keeleõppe organiseerimine jne)	61%	43%	60%
6. Uusimmigrantide kohanemist soodustavate tugivõrgustike loomine ja arendamine	58%	43%	50%
7. Uusimmigrantide laste hariduskorralduse organisatoorse küsimuste lahendamine		40%	70%
8. Infovahetuse korraldamine ja uusimmigrantide nõustamisteenuste arendamine		41%	70%
9. Teiste riikide kogemused ja parimad praktikad uusimmigrantide haridussüsteemi vastuvõtmisel	56%	37%	50%
10. Erinevate integratsioonimeetmete rakendamine – Eesti ja teiste riikide kogemused	54%	39%	40%
11. Uusimmigrantide laste emakeele- ja kultuuriõppe võimaluste loomine	55%		
12. Teiste omavalitsuste (regioonide) kogemused uusimmigrantide haridussüsteemi vastuvõtmisel	50%	43%	30%
13. Teiste haridusasutuste kogemused uusimmigrantide haridussüsteemi vastuvõtmisel	50%		
14. Koolide nõustamine ja järelvalve		39%	40%

Seega hindasid kõik sihtrühmad eelkõige vajalikuks konkreetseid oskusi ja teadmisi, mis aitavad neil uusimmigrantide lapsi vastu võtta ja nende õpet soodustada. Vähem oluliseks, kuid siiski tähtsaks, peeti üldisemaid teemasid ning teiste riikide, regioonide, omavalitsuste ja koolide kogemusi. Haridusasutuste esindajate hinnangul on integratsioonimeetmete teemad valdavalt olulisemad kui integratsiooni põhimõtete ja õigusliku raamistikuga seotud teemad. Omavalitsuste esindajad peavad samas veidi olulisemaks õiguslikku raamistikku ja põhimõtteid. Maavalitsuste esindajad hindavad mõlemat teemadeblokki üldjoontes võrdselt tähtsaks.

Ühegi sihtrühma esindajad pole oma teadmistega integratsioonimeetmete valdkonnas kuigi rahul. Koolide esindajad on oma teadmistega enam rahulolematud just otseselt uusimmigrantidega seotud meetmete osas, nagu uusimmigrantide kohanemist soodustavate tugivõrgustike loomine ja uusimmigrantide laste emakeeleõppe ja kultuuriõppe võimaluste loomine (rahul ei ole 70%). Veidi enam ollakse rahul teadmistega sellest, kuidas soodustada õpetajatevahelist koostööd, kuid see on ka ainus teema, kus oma seniste teadmistega mitterahulolevate vastajate osakaal jääb alla 40%. Teiste teemade puhul ulatub oma teadmisi pigem kesisteks hindavate vastajate osakaal ligikaudu 60%-ni või üle selle.

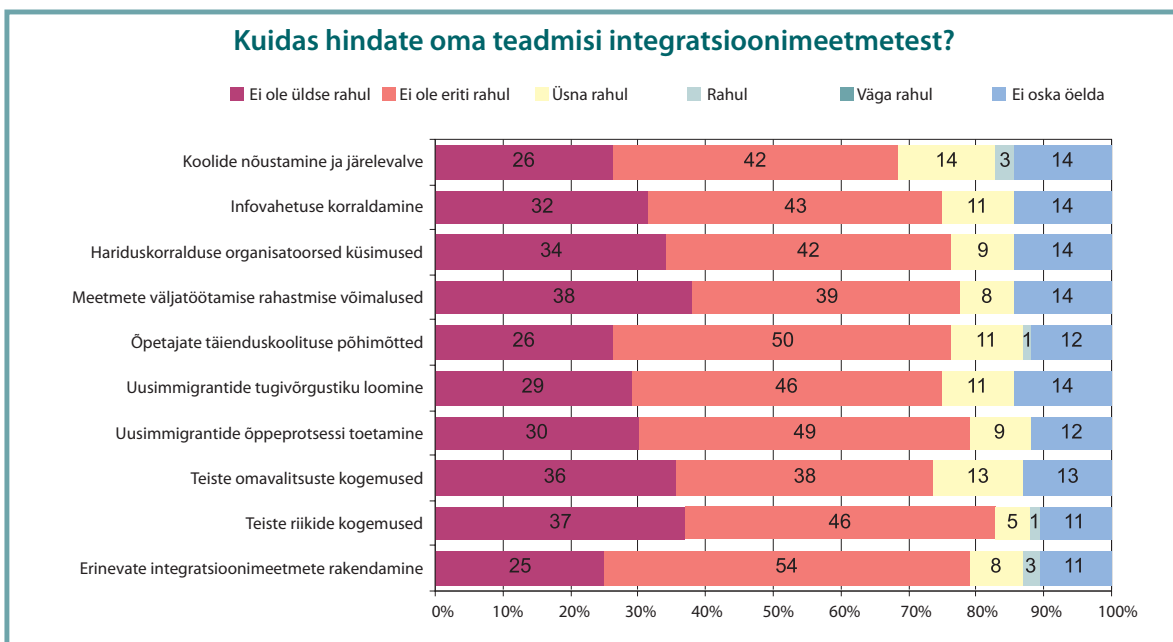
Joonis 94. Haridusasutuste esindajate teadmised integratsioonimeetmetest ja kooli ülesannete täitmiseks vajalikest oskustest, n=61, %

Omavalitsuste esindajate hinnang oma teadmiste integratsioonimeetmete ja kohaliku omavalitsuse ülesannete täitmiseks vajalike teadmiste ja oskuste osas on veelgi madalam. Oma teadmistega ei olnud erinevate teemade lõikes üldse või pigem rahul 68–78% vastanutest. Kõige positiivsemalt hinnatakse koolide nõustamise ja järelevalve alaseid teadmisi, millega on üsna rahul või rahul 17%.

Ka maavalitsuste esindajad paistsid silma valdava rahulolematusega enamike integratsioonimeetmete osas, hinnates kõige positiivsemalt oma teadmisi koolide nõustamise ja järelevalve osas (üsna rahul 30%). Ükski omavalitsuse esindaja ei olnud rahul oma teadmistega uusimmigrantide laste kohanemist toetava tugivõrgustiku arendamise ning meetmete väljatöötamise rahaliste võimaluste osas. Üldisest veidi positiivsemalt hinnati teadmisi erinevate riikide ja regioonide kogemuste ning integratsioonimeetmete rakendamise praktika osas Eestis (20% vastanutest oli üsna rahul).

Joonis 95. Omavalitsuste esindajate teadmised integratsioonimeetmetest ja omavalitsuse ülesannete täitmiseks vajalikest oskustest, n=76, %

Mitmed vastajad rõhutasid antud hinnanguid kommenteerides, et teadmiste tase on tagasihoidlik ennekoike seetõttu, et kogemusi uusimmigrantide lastega on olnud vähe. Seetõttu ei ole ka antud valdkonnas enese teadmiste arendamine olnud kõige prioriteetsem küsimus.

Mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalikud teadmised

Mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalikke oskusi ja teadmisi hindasid kõik sihtrühmad samuti väga **vajalikuks**. Sihtrühmade lõikes hinnati eriti oluliseks või lausa asendamatuks järgmisi teadmisi:

- koolide esindajad peavad selles valdkonnas kõige asendamatumaks eesti keele oskust (asendamatuks peab seda 48%). 69% peab tähtsaks või asendamatuks aga ka praktilisi oskusi, mis on vajalikud teise kultuuritaustaga inimestega suhtlemiseks ning 61% arvab sama keelekümblusprogrammide kohta;
- kohalike omavalitsuste esindajate jaoks on asendamatu samuti eesti keele oskus (57%). 50% peab tähtsaks või asendamatuks vene ja inglise keele oskust;
- maavalitsuste esindajad peavad vajalikuks sarnaselt eelmistega eesti keele oskust (väga tähtis või asendamatu 100%).

Kõikide sihtrühmade hinnanguid võrdlevalt analüüsid kujunes mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalike teadmiste ja oskuste prioriteetsus järgmiselt (vajalikkuse järjekorras – asendamatu või väga tähtis koolide, omavalitsuste ja maavalitsuste esindajate hinnangul):

Tabel 9. Mitmekultuurilise keskkonna alaste koolitusteemade prioriteetsus

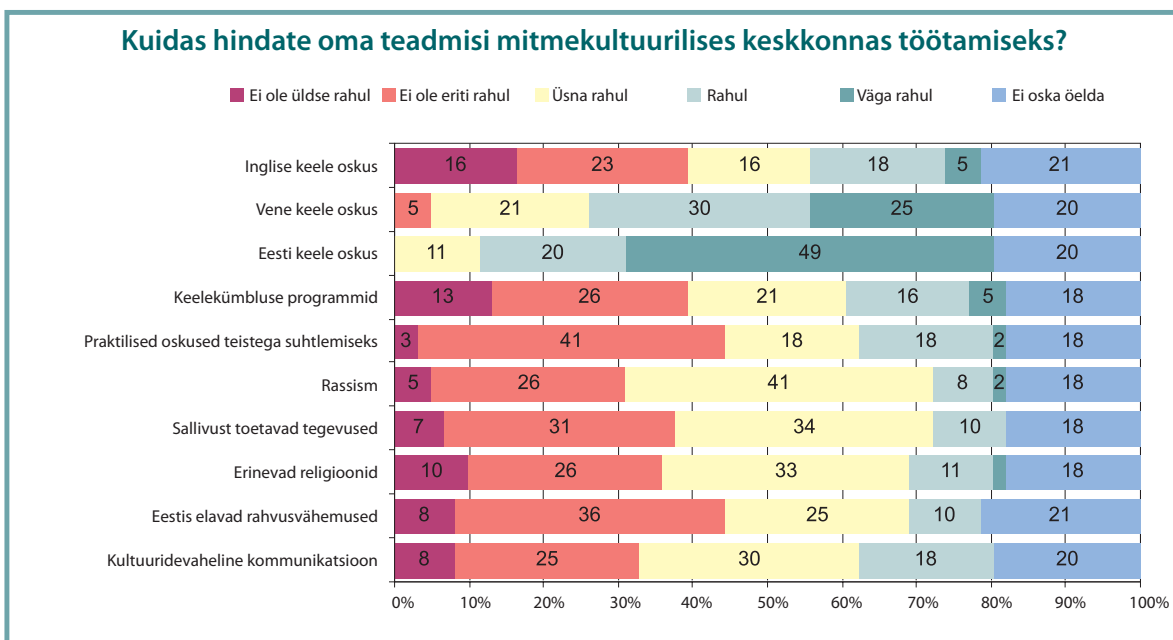
Teema	Koolid	Omavalitsused	Maavalitsused
Praktilised oskused teise kultuuritaustaga inimestega suhtlemiseks	69%	44%	70%
Keelekümluse programmide põhimõtted ja rakendusvõimalused	61%	40%	40%
Kultuuridevaheline kommunikatsioon	51%	40%	70%
Teadmised kultuuridevahelist sallivust toetavate tegevuste kohta	54%		
Eestis elavate arvukamate rahvusvähemuste kultuuride ja kommete tundmine	44%	35%	50%
Rassismi olemus ja sellega toimetulek	46%		
Teadmised erinevatest religioonidest	43%		
Keeleoskus – eesti keel	73%	73%	100%
Keeleoskus – inglise keel	56%	50%	70%
Keeleoskus – vene keel	54%	52%	70%
Keeleoskus – muu keel	11%	8%	10%

Sarnaselt eelmistele teemablokkidele peavad sihtrühmad kõige olulisemaks praktilisi oskusi (sh keeleoskus) ning vähem oluliseks laiemaid, pigem teoreetilisi teadmisi. Keeleoskuse vajalikkuse hindamisel tõusis selgesti esile eesti keele oskuse vajadus. Inglise keele ja vene keele oskust hinnati võrdselt vajalikuks. Teistest keeltest rõhutasid paljud vastajad saksa keele oskuse vajalikkust. Ära toodi ka soome ja rootsi keele oskuse tähtsus. Ühel korral mainiti prantsuse keele ja ühel korral viipekeele olulisust.

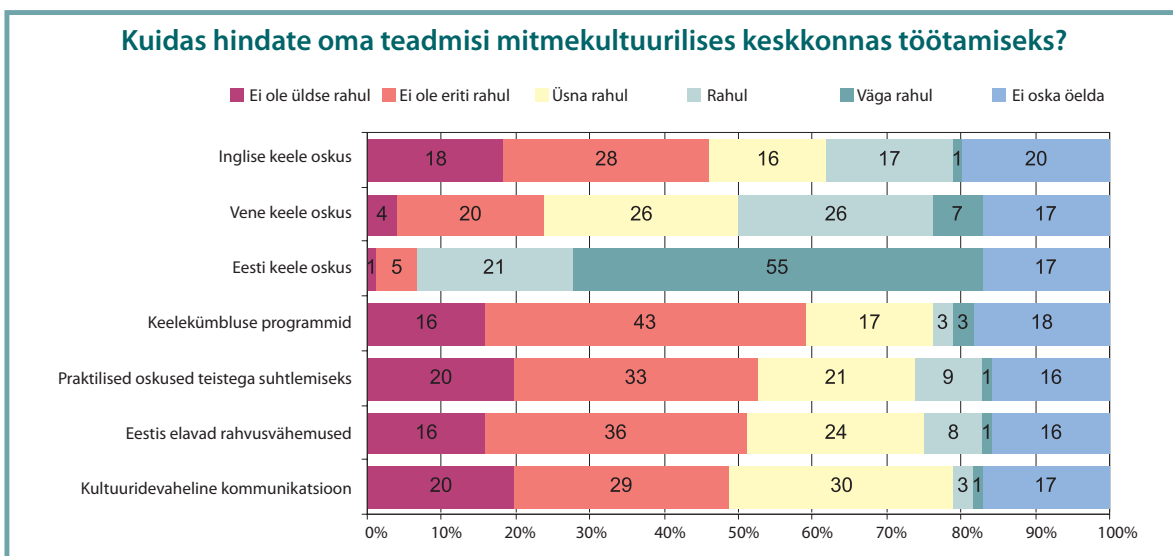
Fookusintervjuul osalejad tõid välja, et lisaks loetletud teemadele on olulised ka psühholoogiaalased teadmised ning planeerimist, projektide ettevalmistamist ja koostamist puudutavad praktilised oskused.

Kuna mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalikud teadmised ja oskused on integratsiooni-meetmete ja õigusliku raamistikuga võrreldes üldisema iseloomuga, hindavad kõik sihtrühmad oma teadmisi selles vallas märkimisväärselt positiivsemalt.

Koolide esindajad on kõige vähem rahul sellega, kuidas nad tunnevad Eestis elavate arvukate rahvusvähemuste kultuuri ja kombeid ning kuivõrd valdavad praktilisi oskusi teise kultuuritaustaga inimestega suhtlemiseks (44% pole rahul). Enam ollakse rahul erinevate keelte oskusega ning kultuuridevahelise kommunikatsiooni alaste teadmistega. Eesti keelt valdavad 80% vastanutest, vene keelt 76% ja inglise keelt 39% vastanutest. 44% koolide esindajatest ei olnud üldse või pigem rahul oma praktiliste oskustega teise kultuuritaustaga inimestega suhtlemisel. Neid oskusi hinnati samas kõikide sihtrühmade poolt kõige vajalikumaks.

Joonis 96. Haridusasutuste esindajate teadmised mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks, n=61, %

Omavalitsuste esindajad on kõige vähem rahul oma teadmistega keelekümblusprogrammide kohta (59% rahulolematud). Positiivselt hinnatakse aga eesti ja vene keele oskust (vastavalt 76% ja 59%). Omavalitsuste esindajate inglise keele oskus on veidi tagasihoidlikum koolide esindajate keeleoskusest.

Joonis 97. Omavalitsuste esindajate mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalikud teadmised, n=76, %

Ka teiste teemade osas hindavad omavalitsuste esindajad oma teadmisi veidi madalamalt kui koolide esindajad, kuid kõrgemalt kui teiste teemavaldkondade osas.

Kõik maavalitsuste esindajad olid rahul oma eesti ja vene keele oskusega. Inglise keele oskusega oli pigem rahul 50% vastajatest. Ka teiste teemade osas hindasid pooled maavalitsuste esindajad oma oskusi vähemalt rahuldavalt, mis on sarnaselt teistele sihtrühmadele oluliselt kõrgem hinnang kui teiste teemavaldkondade puhul.

Omandatud teadmised ja oskused

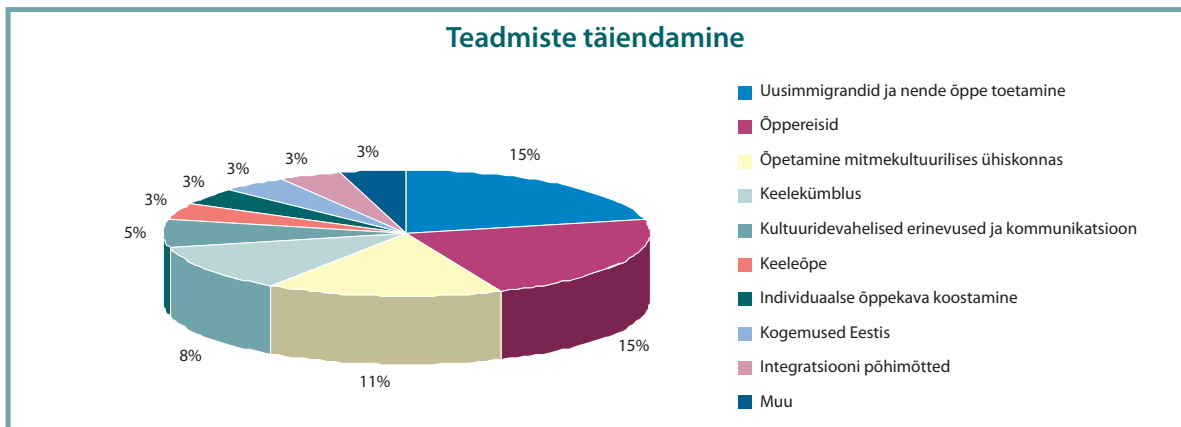
Sihtrühma seniste teadmiste täpsemaks analüüsimiseks paluti osalejatel tuua välja, milliseid integratsioonalaseid teadmisi nad on viimase 3 aasta jooksul omandanud. Maavalitsuste ametnikest oli integratsioonalaseid teadmisi sel perioodil täiendanud 10%, omavalitsuste ametnikest 16% ja koolide esindajatest 39%.

Sihtrühmade esindajad olid oma teadmisi täiendanud erinevates valdkondades. Omavalitsusametnike poolt läbitud koolitused ja iseseisev enesetäiendamine keskendus ennekõike haridusvaldkonnale ja integratsiooni temaatikale laiemalt. Koolide esindajad olid teadmiste täiendamisel keskendunud spetsiifilistele õpetamisega ja haridusega seotud küsimustele ning paljud olid läbinud ka uusimmigrantide laste õppega seotud kursusi või ennast ise täiendanud.

Omavalitsuste esindajate puhul domineeris praktiliste teiste riikide kogemuste hankimine läbi õppereiside ja teiste riikide praktikaga tutvumise. Õppereisil (kas Rootsis või Soomes) oli käinud 9% omavalitsuse esindajatest. Mitmekultuurilise hariduse alase koolituse oli läbinud 1 ning keelekümbuse alase koolituse 2 omavalitsuse esindajat. 8% omavalitsuse esindajatest olid ennast täiendanud kas noorsootöö, sotsiaaltöö või laiemalt hariduspoliitika küsimustes. Ennast täiendanud maavalitsuse ametnik arendas oma teadmisi uusimmigrantide kohanemise teemadel ning osales ka hariduslike erivajadustega lastega tehtavat tööd tutvustavas Austria projektis.

Koolide esindajad olid läbinud üpris palju põhjalikke nii uusimmigrante kui mitmekultuurilist õpet puudutavaid ja uusimmigrantide õppeprotsessi toetamisega seotud koolitusi ning ennast aktiivselt iseseisvalt täiendanud. 15% on ennast täiendanud spetsiifiliselt uusimmigrantide ja nende lastega seotud teemadel (sh 1 vastaja on osalenud spetsiifiliselt pagulaste laste õpet käsitleval koolitusel). Uusimmigrantide laste õppe kvaliteedi tõstmist toetavad kindlasti ka teadmised, mis käsitlevad õpetamist mitmekultuurilises ühiskonnas ja/või koolis. Selles valdkonnas on ennast täiendanud 11% koolide esindajatest. Ka enamus õppereisidest, millel koolide esindajad on osalenud, on keskendunud ennekõike uusimmigrantide või teiskeelsete laste õppele. Sagedasemad sihtriigid on õppereiside puhul olnud Soome ja Rootsi, aga ka Taani ja Holland.

Joonis 98. Koolide esindajate teadmiste täiendamine viimase 3 aasta jooksul, $n=61$, %

Väga paljudel juhtudel olid kursused, kus koolide esindajad osalesid, põhjalikud ja mahukad ning läbi viidud erinevate ülikoolide poolt. Sageli olid juba kursustel osalenud koolide esindajad täiendanud oma teadmisi lisaks õppereisidel või iseseisva õppimise kaudu. Omavalitsuste ametnikud olid osalenud valdavalt lühematel kursustel ja seminaridel kestusega 2–7 päeva. Kuigi keeleoskust peeti kõikide sihtrühmade puhul oma töös vajalikuks, oli vaid 3% koolide esindajatest ja 1% omavalitsuse esindajatest osalenud viimase 3 aasta jooksul keelekoolitustel.

Kokkuvõte

Integratsiooni, mitmekultuurilisuse ja teiskeelsete lastega (sh uusimmigrantide lastega) seotud teadmisi hindasid kõik sihtrühmad oma töös vajalikuks. Enamike teemade puhul pidas vähemalt 40% vastajatest erinevaid teadmisi ja oskusi oma töös kas asendamatuks või tähtsaks. Seejuures koolide puhul oli selliste vastajate osakaal veelgi suurem, ulatudes erinevate küsimuste puhul 50–69%ni. Samal ajal nende vastajate hulk, kes pidas integratsiooniteemalisi teadmisi kas vähe või üldse mitte vajalikuks, kõikus erinevates küsimustes 0–17% vahel. Seega võib kindlalt väita, et integratsioonialastest teadmistest loodetakse saada oma töös kasu kõigi kolme sihtrühma puhul, kõige enam aga koolides.

Kohalike omavalitsuste esindajad hindavad erinevate teemavaldkondade vajalikkust oma töös üldjoontes sarnaselt. Veidi enam tähtsustatakse siseriikliku integratsioonipoliitika ja õigusliku raamistikuga seotud teadmisi ning keelteoskust. Konkreetsetest teemadest hindavad omavalitsuste esindajad lisaks keelekoolitusele kõige olulisemaks järgmisi: teises keeles õpetavate õpetajate täienduskoolituse põhimõtted ja meetodika (48% asendamatu või tähtis); üldine integratsioonipoliitika ja integratsiooni põhimõtted Eestis (sh riiklik integratsiooniprogramm 2000–2007) (46%); siseriiklik õiguslik raamistik ja sellest tulenevad erinevate valitsemistasandite ülesanded ja vastutus (45%).

Maavalitsuste esindajad hindavad samuti kõikide teemavaldkondade alaseid teadmisi oma töös üldjoontes võrdselt vajalikuks. Veidi enam tähtsustavad maavalitsuste ametnikud integratsioonimeetmete alaseid ja asutuse integratsioonialaste ülesannete täitmiseks vajalikke teadmisi. Sarnaselt omavalitsuste ametnikele hindasid maavalitsuste esindajad olulisimaks teemaks teises keeles õpetavate õpetajate täienduskoolituse põhimõtteid ja metoodikat (80% asendamatu või tähtis).

Koolide esindajad peavad oma töös kõige olulisemaks teadmisi integratsioonimeetmetest ning koolide integratsioonialaste ülesannete täitmiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Samuti peetakse oluliseks oskusi töös mitmekultuurilises keskkonnas ning vähem oluliseks integratsioonipoliitika ja põhimõtete alaseid teadmisi. Konkreetsetest teemadest hindavad koolide esindajad kõige olulisemaks praktilisi oskusi teise kultuuritaustaga inimestega suhtlemiseks (69%); uusimmigrantide laste vastuvõtmise meetmete väljatöötamise rahastamise võimalusi (67%); õpetajate koostöö arendamist (67%) ning oskusi spetsiifiliste õppematerjalide väljatöötamiseks (65%).

Teiselt poolt hinnati olemasolevaid teadmisi integratsioonist ning uusimmigrantide laste õppe toetamisest väga madalalt. Kõige pessimistlikumad olid siinkohal maavalitsuste esindajad. Pessimistlikud olid ka omavalitsuste esindajad, kellest erinevate küsimuste puhul 68–83% ei olnud rahul oma teadmistega integratsioonimeetmete või integratsiooni õigusliku raamistiku alal. Veidi optimistlikumad oldi mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalike teadmiste osas. Selle valdkonna küsimuste puhul kõikus oma teadmistega rahulolematute omavalitsusametnike osakaal 49–59% vahel.

Võrreldes omavalitsuste esindajatega hindasid koolide esindajad oma teadmisi kõrgemalt. Sarnaselt omavalitsustega oldi koolides kõige optimistlikumad oma teadmistega mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks, kus rahulolematust erinevates küsimustes kõikus 39–44% vahel. Kõige pessimistlikumalt hinnati koolides integratsioonimeetmete alaseid teadmisi, kus rahulolematuid oli 62–71%. Koolide esindajate parimat ettevalmistust võrreldes omavalitsuse ja maavalitsuse ametnikega kinnitas ka viimase 3 aasta jooksul sihtrühmade poolt läbitud koolituste ja tehtud iseseisva töö analüüs. Võrdlemisi suur osa koolide esindajatest on osalenud põhjalikel mitmekultuurilises keskkonnas õpetamist või uusimmigrantide laste õpet käsitlevatel kursustel ning õppereisidel.

Reeglina hindasid sihtrühmad oma teadmisi madalaks või väga madalaks ka nendes valdkondades, mida nad pidasid oma töös väga vajalikuks. Erandina saab siinkohal välja tuua õpetajate koostöö soodustamise koolide puhul, mida hinnati väga oluliseks ning mille osas olid koolide esindajatel ka head teadmised.

Kõik sihtrühmad hindasid eriti vajalikuks praktilisemat liiki teadmisi ja oskusi, mis aitavad otseselt kaasa nende töötulemuste parandamisele, seetõttu peaksid ka tulevikus kujundatavad koolitusprogrammid keskenduma nii palju kui võimalik praktiliste oskuste edasiandmisele erinevatele sihtrühmadele. Omavalitsus-ametnike puhul puudutab see ennekõike praktilisi teemasid valdkonnas, mis keskendub integratsiooni ja uusimmigrantide lastele hariduse pakkumise põhimõtetele ja õiguslikule raamistikule. Koolide puhul on esmatähtsad praktilisemad teemad integratsioonimeetmete rakendamise valdkonnas ning oskused tööks mitmekultuurilises keskkonnas.

5.3. Ootused teadmiste omandamise vormi ja koolituste korralduse osas

Teadmiste omandamise protsessi paremaks korraldamiseks analüüsiti, kui palju aega on sihtrühmade esindajad valmis aastas koolitusele pühendama, missuguses õppevormis teadmiste omandamine peaks toimuma ning kas ametniku või kooli esindaja asutus oleks valmis pakutavaid koolitusi (kaas)rahastama.

Koolituste oodatav kestus

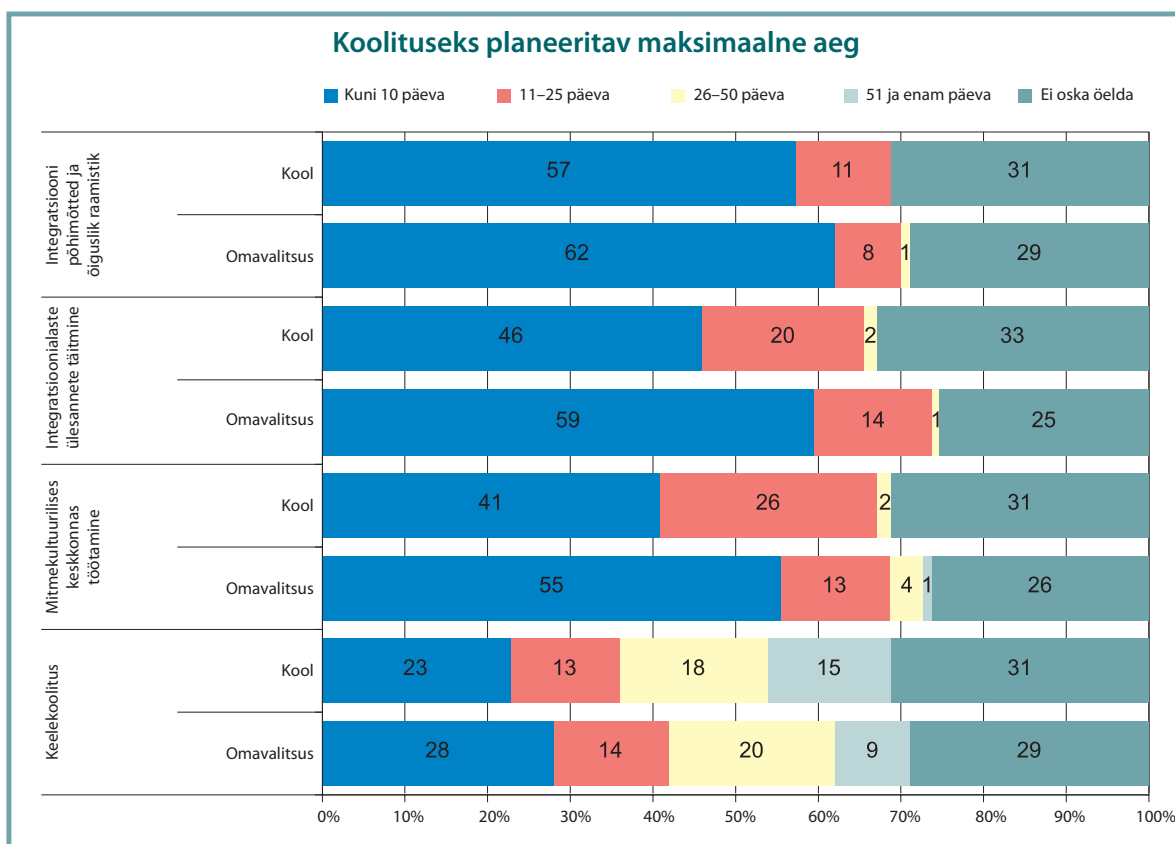
Esmalt analüüsiti, kui palju aega ollakse valmis aastas investeerima integratsiooniteemalistesse koolitustesse. Koolituste maksimaalseid kestusi analüüsiti erinevate teemagruppide lõikes. Analüüsi tulemused võimaldavad täpsemalt planeerida erinevate teemagruppide mahtu ning näitavad, kui palju aega on erinevad sihtrühmad valmis oma teadmiste arendamisele konkreetsetes valdkondades pühendama.

Kõige mahukamana on võimalik planeerida keelekoolituste osa. 33% koolide, 29% omavalitsuste ja 40% maavalitsuste esindajatest peab võimalikuks keelekoolitustele kulutada üle 26 päeva aastas. Keelekoolitus on teatavasti väga ajamahukas ning nimetatud osakaalud näitavad seetõttu üldjoontes ka nende koolide ja avaliku sektori ametnike suhtarvu, kellele oleks võimalik oma keeleoskust täiendada. Kui keelekoolituse maht aastas on väiksem kui 26 päeva, jääb koolituse kasutegur väga tagasihoidlikuks. Keelekoolitus oli ka ainus valdkond, kus maavalitsuste ametnikud nägid võimalust kulutada üle 10 päeva.

Kõige vähem aega ollakse valmis kasutama integratsiooni õigusliku raamistiku alaste teadmiste hankimiseks. 57% koolide, 62% omavalitsuste ja 68% maavalitsuste esindajatest arvestaks selleks kuni 10 päeva. Mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalikke teadmisi ja oskusi soovivad kõige põhjalikumalt arendada koolide esindajad. 28% neist leiab, et antud valdkonnas teadmiste täiendamisele on võimalik kulutada 11–25 päeva. Ka integratsioonimeetmete alaste teadmiste ja asutuse integratsioonialaseid ülesandeid täita aitavate teadmiste arendamisega soovivad kõige põhjalikumalt tegeleda koolide esindajad. Neist 22% leiab, et saab nimetatud teadmiste arendamiseks kasutada rohkem kui 11 päeva. Koolide esindajate soovi enesetäiendamisega tegeleda ning teadmiste arendamisse investeeritud mahukat aega kinnitavad ka koolide poolt ära toodud viimasel 3 aastal läbitud koolitused. Paljud koolide esindajad olid osalenud põhjalikel ja pikaajalistel kursustel.

Enamus erinevates sihtrühmades vastuse andnutest näeb siiski, et ühegi teemavaldkonna raames pakutavad koolitused ei tohiks koos iseseisva õppega kesta kauem kui 10 päeva aastas.

Joonis 99. Teadmiste omandamisele planeeritav maksimaalne aeg – koolide esindajad (n=61) ja omavalitsuste esindajad (n=76), %

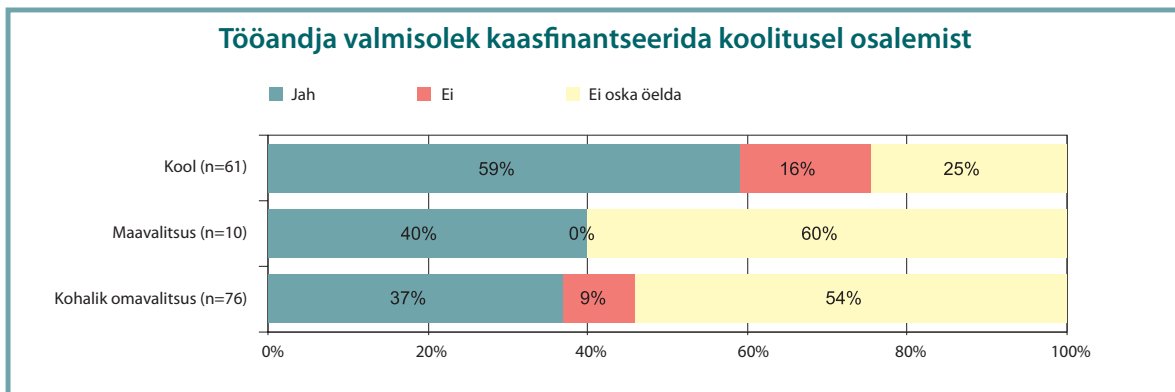
Mitmed koolide esindajad märkisid, et tänu õppetööle on koolituseks aja leidmine problemaatiline, kuid vajadusel tuleb aeg siiski leida.

Koolituste finantseerimine ja korraldus

Vastajatel paluti ka märkida, **kuivõrd on nende tööandja valmis omalt poolt kaasrahastama koolitusel osalemist**. Sihtrühma tööandjate poolne kaasfinantseerimine võimaldab ühelt poolt kaasata koolituste läbiviimisesse rohkem rahalisi vahendeid. Teiselt poolt toob kaasfinantseerimise põhimõtte rakendamine kaasa oma ootuste parema määratlemise sihtrühma poolt ning tagab, et koolitustel osalevad need töötajad, kes tõesti pakutavaid teadmisi vajavad.

Selgus, et teistest sihtrühmadest mõnevõrra enam on koole, kes oleksid nõus koolitusi kaasfinantseerima (59%). Kõige madalam valmidus omalt poolt finantseerida koolitustel osalemist on kohalike omavalitsuste hulgas (37%). Samas on aga nende hulgas küllalt suur osakaal vastajaid, kes ei oska öelda, kas kohalik omavalitsus oleks valmis kaasfinantseerima koolitusel osalemist.

Joonis 100. Tööandja valmisolek kaasfinantseerida koolituse kulutusi – koolide esindajad (n=61), maavalitsuste esindajad (n=10) ja omavalitsuste esindajad (n=76), %

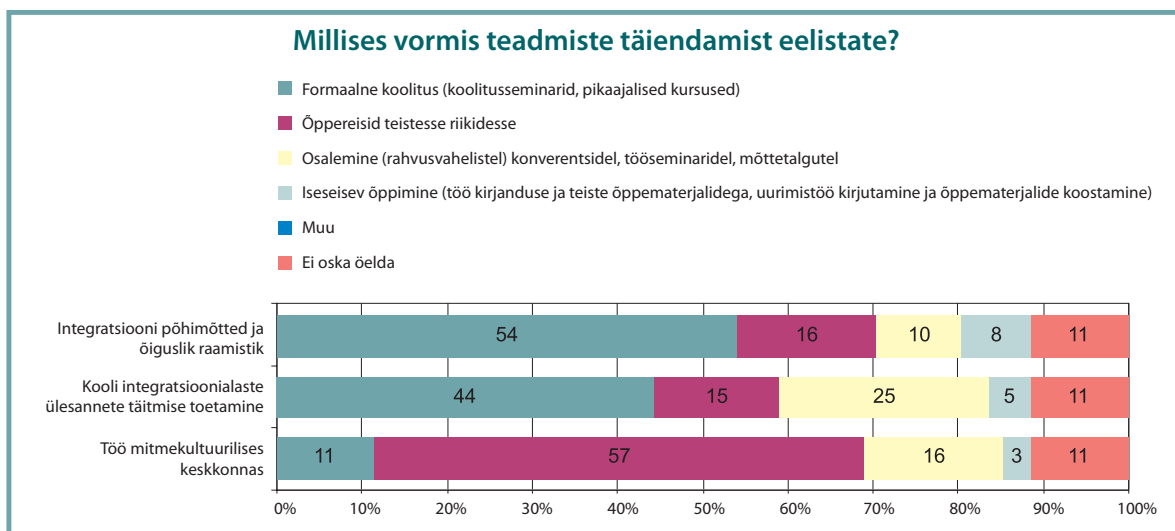
Uuringus osalejatel paluti määratleda, **missuguses vormis on nad seni integratsiooni alaseid teadmisi omandanud**, ning märkida, **millises vormis nad erinevate teemavaldkondade lõikes oma teadmisi tulevikus täiendada sooviksid**.

Nii koolide kui omavalitsuste esindajad on seni osalenud aktiivselt õppereisidel ja formaalsetel koolitustel (koolitusseminarid, kursused, pikaajalised koolitused). Nendest, kes olid oma teadmisi viimase 3 aasta jooksul täiendanud, oli käinud õppereisil 39% koolide esindajatest ja 50% omavalitsuste esindajatest. 35% koolide esindajatest ja 25% omavalitsuste esindajatest oli osalenud koolitustel või kursustel. 11% koolide ja 10% omavalitsuste esindajatest oli osalenud konverentsidel, tööseminaridel, mõttetalgutel ning vastavalt 15% ja 16% ennast iseseisvalt täiendanud. Õppereiside suur osakaal senises enesetäiendamise protsessis on eeldatavalt tingitud paljudest välisprojektidest ja Euroopa Liidu projektidest, mida nii Euroopa Liiduga liitumise eel kui järel on läbi viidud ja partnerite poolt rahastatud. Samas ei hinnatud teiste riikide kogemusi oma töös eriti vajalikuks.

Ka tulevikus sooviksid sihtrühmad oma teadmisi erinevates valdkondades täiendada ennekõike formaalse koolituse ja õppereiside kaudu. Loomulikult oleneb teadmiste omandamise vorm suurel osal sellest, missuguseid teadmisi ja oskusi soovitakse arendada. Seetõttu on sihtrühmade eelistused õppevormide osas teemavaldkondade lõikes erinevad.

Õppereiside osatähtsust hinnatakse kõikide sihtrühmade poolt oluliseks oskuste ja teadmiste arendamisel tööks mitmekultuurilises keskkonnas. Selle teemavaldkonna puhul eelistab õppereise teistele õppevormidele 60% maavalitsuste, 57% koolide ja 50% omavalitsuste esindajatest. Formaalse koolituse osatähtsus on suurim integratsiooni põhimõtete ja õigusliku raamistiku alaste teadmiste omandamisel.

Joonis 101. Eelistatud õppevorm – koolide esindajad, n=61, %

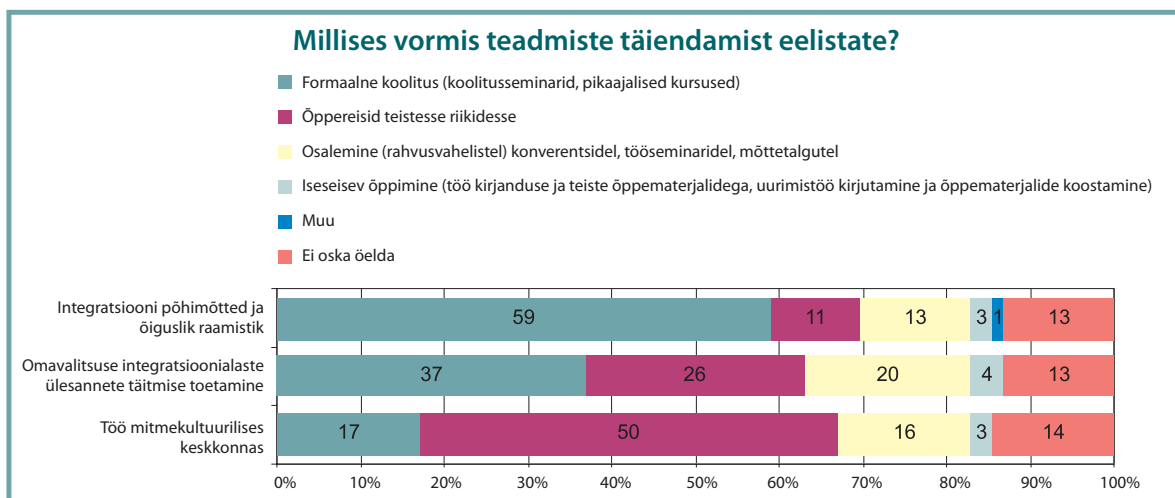
Koolide esindajad on valmis tegema ka võrdlemisi palju iseseisvat tööd ning hindavad integratsioonimeetmete rakendamise alaste teadmiste omandamisel õppereisidel, konverentsidel, tööseminaridel ja mõttetalgutel osalemist. Mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalike oskuste arendamisel hindab formaalset koolitust sobivaks õppemeetodiks vaid 11% koolide esindajatest.

Fookusgruupiintervjuul osalejad rõhutasid, et koolituse kättesaadavuse parandamisel on oluline luua alalised võimalused koolitustel osalemiseks ja teadmiste arendamiseks uusimmigrantide laste õpet puudutavates küsimustes. Kuna antud teema muutub omavalitsuste ja koolide jaoks reeglina aktuaalseks siis, kui tekivad esimesed reaalsed kokkupuuted uusimmigrantide lastega, tekib kiiresti ka suur vajadus koolituste ja enesetäiendamise võimaluste järele.

Omavalitsuste esindajad tähtsustavad ka integratsioonimeetmete rakendamisel koolidest enam õppereise. Võrreldes koolidega hinnatakse integratsioonipõhimõtete alaste teadmiste arendamisel veidi rohkem sobivaks formaalset koolitust ning veidi vähem õppereise.

Maavalitsuste esindajad hindavad nii integratsiooni põhimõtete alaste teadmiste omandamisel kui integratsioonimeetmete alaste teadmiste arendamisel sobivaimaks meetodiks formaalset koolitust (mõlema valdkonna puhul 70%).

Joonis 102. Eelistatud õppevorm – omavalitsuste esindajad, n=76, %

Kokkuvõte

Valdavalt soovivad erinevate sihtrühmade esindajad kasutada enesetäiendamiseks ja koolitamiseks kuni 10 päeva aastas iga teemavaldkonna kohta. Ligikaudu veerand koolide esindajatest leiab, et neil on võimalik kasutada 11–25 päeva aastas oma oskuste arendamiseks tööks mitmekultuurilises keskkonnas ning integratsioonimeetmete valdkonnas. Seega on teatud osale koolide esindajatest võimalik planeerida väga põhjalikke kursusi, kuid üldjoontes peaksid tulevikus väljatöötatavad ja pakutavad koolitused olema kontsentreeritud mitte rohkem kui 10 päevale ühe teemabloki lõikes. Esimese teemabloki puhul (integratsiooni põhimõtted ja õiguslik raamistik) võiks maht olla teistest teemavaldkondadest tagasihoidlikum.

Koolituste läbiviimisel on võimalik kasutada kaasfinantseerimise põhimõtet, kuna 59% koolide, 40% maa-avalitsuste ja 37% omavalitsuste esindajatest märkis, et nende tööandjal oleks võimalik teadmiste arendamist kaasrahastada.

Välja töötatud koolitused peaksid õppemeetoditena kombineerima formaalse koolituse ja õppereisid. Integratsiooni põhimõtete ja õigusliku raamistiku tutvustamisel on võimalik kasutada ennekõike koolitusi, seminare ja kursusi. Oskuste arendamisel tööks mitmekultuurilises keskkonnas tuleks kasutada ka õppereise, võimalusel peaks seda tegema ka integratsioonimeetmete rakendamise alaste teadmiste arendamisel.

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Uuringu eesmärgid

Uuringu eesmärgiks oli **kaardistada Eesti üldharidussüsteemi olulisemate osapoolte – maavalitsuste, kohalike omavalitsuste kui kooli pidajate ning haridusasutuste – valmisolek uusimmigrantide, sh pagulaste, laste vastuvõtuks Eesti haridusasutustesse ning nende sellesisuline koolitusvajadus.**

Selle eesmärgi täitmiseks analüüsiti:

- uusimmigrantide laste haridusasutustesse vastuvõtmise teema aktuaalsust hetkel ja lähiaastate perspektiivis ning osapoolte kogemusi ja kokkupuuteid uusimmigrantide laste ning kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega;
- uusimmigrantide haridussüsteemi vastuvõtmise korraldust, osapoolte rahulolu ülesannete jaotuse ja kogu süsteemi toimimisega ning koostöö toimimist osaliste vahel;
- maavalitsuste, omavalitsuste ja haridusasutuste valmisolekut uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks;
- uusimmigrantide laste õppeprotsessi toetavate spetsiifiliste meetmete vajalikkust ja nende rakendamise kogemusi;
- omavalitsuste ja maavalitsuste haridusametnike ning koolijuhtide uusimmigrantide integreerimisega seotud koolitusvajadusi.

Ülevaade üldharidussüsteemi osapooltest

Eesti Põhiseaduses loetletud õigused ja kohustused, sh koolikohustuse täitmine, laienevad nii Eesti kodanikele kui Eestis viibivatele välisriikide kodanikele ja kodakondsuseta isikutele. See tähendab, et koolikohustuslikud on ka uusimmigrantide lapsed. Koolikohustuse täitmise kõikidel üldhariduse õppetasemetel peavad tagama riik ja omavalitsus, kuid uusimmigrantide lapsed võivad koolikohustuse täitmiseks valida ka erakooli.

Seega on Eesti haridussüsteemi uusimmigrantide laste vastuvõtmise valmisoleku analüüsimiseks vajalik hinnata nii omavalitsuste, maavalitsuste kui haridusasutuste võimekust ja vajadusi.

Eestis on 15 maakonda ning 227 kohaliku omavalitsuse üksust, mis jagunevad omakorda 33 linnaks ja 194 vallaks. **Omavalitsuste võimekus uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimiseks on mõjutatud: (1) suurusest; (2) asulatüübist (linnad ja vallad); (3) rahvastiku koosseisust.**

- Omavalitsuste suurus on väga erinev. Eestis on 32 valda, kus elab alla 1000 elaniku ning 82 valda ja 5 linna, kus elab 1001 kuni 2000 inimest. Üle 20 000 elanikuga linnu on Eestis 6. Omavalitsusi, kus elab 10 000–20 000 inimest, on 10.
- Mitte-eestlased on Eestis koondunud peamiselt kahte piirkonda – Ida-Viru (80% mitte-eestlasi) ja Harju (41% mitte-eestlasi) maakonda, mis on elanikkonna arvult ka suurimad Eestis – ja linnadesse.

Haridusasutuste võimekus uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel on mõjutatud: (1) omandivormist; (2) suurusest; (3) õppekeelest; (4) sellest, missugustel haridusastmetel õpet kool pakub.

- Eestis tegutseva 540 üldharidusasutuse pidajaks on kohalik omavalitsus. 32 üldharidusasutust tegutseb erasektoris ning 31 haridusasutuse pidajaks on riik.

- Eestis tegutseb 475 eesti, 79 vene, 25 eesti/vene, 2 inglise, 1 eesti/inglise ja 1 eesti/soome õppekeelega üldharidusasutust.

Koolide võimekuse hindamiseks uusimmigrantide laste vastuvõtmisel erinevatel haridusastmetel jagati üldharidusasutused uuringu teostamisel kolme gruppi:

- (1) haridusasutused, mis pakuvad koolieelset õpet ja algõpet, st lasteaed-algkool, lasteaed-põhikool ja algkool (kokku 101);
- (2) haridusasutused, mis pakuvad põhiharidust, st põhikoolid (kokku 246);
- (3) haridusasutused, mis pakuvad keskharidust, st gümnaasium; gümnaasium, mille juures on põhikooli klasse; põhikool ja gümnaasium, mis tegutsevad ühe asutusena (kokku 256).

Uuringus osalenud haridussüsteemi osapoolte jaotus ja struktuur vastas hästi tegelikule olukorrale, mis võimaldas saada ülevaatliku pildi kogu valdkonna olukorrast ning analüüsida süsteemi valmisolekut erinevate kriteeriumite lõikes.

Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise aktuaalsus ja senised kogemused

Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teemat hinnatakse süsteemi osapoolte poolt pigem mitteaktuaalseks. Väga või pigem oluliseks hindavad teemat 13% omavalitsustest, 35% haridusasutustest ning mitte ükski maavalitsus. Lähiaastatel nähakse küll ette teema muutumist veidi olulisemaks, kuid muutus ei ole märkimisväärne.

- Teemat tähtsustavad enam linnad ja linnades asuvad koolid. Maakondadest Tartumaa, Harjumaa ja Pärnumaa omavalitsused ja koolid. Uusimmigrantide lastega kokku puutunud asutused hindavad teemat aktuaalsemaks.

Kuna uusimmigrantide laste ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste õppeprotsessi toetamine ning õpetamisest saadud kogemused on sarnased, analüüsiti haridussüsteemi osapoolte reaalseid kokkupuuteid nii uusimmigrantide laste kui kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastega.

Kokkupuuteid uusimmigrantide lastega oli 13% omavalitsustest, 30% maavalitsustest ning 33% koolidest. Hetkel õpib uusimmigrantide lapsi 28% Eesti üldharidusasutustest.

- Valdavalt oli koolides õppivate uusimmigrantide laste arv tagasihoidlik, piirdudes kuni 5 lapsega. Kõige rohkem õppis koolides inglise ja vene koduse keelega uusimmigrantide lapsi, kuid koolides õppis ka suur hulk üksikuid väga erinevate koduste keeltega lapsi.

Kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi õpib 62% koolidest. Teiskeelsete lastega on olnud kokkupuuteid 40% maavalitsustest ja 36% omavalitsustest. Seega on ligikaudu 2/3 koolidest on olemas kogemused uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks (teiskeelsete laste õpetamine) ning 1/3 koolidest õpib hetkel uusimmigrantide lapsi.

- Uusimmigrantide lapsed ja ka kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsed elavad sagedamini linnades ning väiksema eesti keele kõnelejate osakaaluga omavalitsustes. Suurematel omavalitsustel on kogemusi teiskeelsete lastega tegelemisel rohkem kui väiksematel omavalitsustel. Teiskeelseid lapsi õpib ühes koolis samal haridusastmel sageli oluliselt rohkem kui uusimmigrantide lapsi.
- Uusimmigrantidest lapsi ning kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi õpib rohkem eesti õppekeelega koolides ning inglise õppekeelega koolides. Ülekaalukalt kõige rohkem õpib eesti õppekeelega haridusasutustes venekeelseid lapsi. Uusimmigrantide laste puhul on ülekaalus inglise ja soome koduse keelega lapsed.

Haridussüsteemi korraldus ja valmisolek uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks

Kõik osapooled (omavalitsused, maavalitsused, haridusasutused) on uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimise korralduse suhtes valdavalt rahulolematud. Kõige negatiivsemad on koolide esindajate hinnangud, kes tunnevad, et kogu vastutus on jäetud koolile ning terviklikku lähenemist kogu valdkonnale ei ole rakendatud.

- Võrdlemisi madalalt hinnati nii õppekavade vastavust tegelikele vajadustele, õpetajakoolitust kõrgkoolides, laste kohanemist toetava tugivõrgustiku arendamist, statistika ja aruandluse süsteemi ning info liikumist ja kättesaadavust. Kõige rahulolematumad oldi finantseerimise põhimõtete ja finantsvahendite olemasolu ning õppematerjalide olemasoluga. Teiste hariduskorralduse süsteemi osadega võrreldes hinnati positiivsemalt õiguslikku raamistikku ja uusimmigrantide laste haridusmodelit ning õpetajate täienduskoolituse süsteemi toimimist.
- Suhteliselt negatiivsed hinnangud on lisaks sisulistele probleemidele tingitud osapoolte erinevatest ootustest ning täpse info vähesusest erinevate asutuste ülesannete ja kohustuste ning olemasolevate võimaluste osas.

Uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise teema kajastub vaid 20% maavalitsustes, 4% omavalitsustes ning 7% haridusasutuste arengukavades.

- Samas võimaldab just strateegiliste plaanide ettevalmistamine laste vastuvõtmiseks vajalikke inim- ja rahalisi ressursse paremini planeerida ning panna paika ühised konkreetsed eesmärgid ja ülesannete jaotuse nende täitmiseks. Lisaks tõstab arengukava koostamise protsess oluliselt osapoolte teadlikkust teineteise ülesannetest, probleemidest ja võimalikest lahendustest.

Andmeid uusimmigrantide laste kohta kogub 8% maavalitsustest, 1% omavalitsustest ja 23% koolidest. 38% haridusasutustest esitab andmeid EHISesse, 5% maavalitsusele ja 26% omavalitsusele. 15% koolidest kogutud andmeid ei edasta.

- Praktiliselt kõik omavalitsused ja maavalitsused ning paljud haridusasutused ei pööra tähelepanu uusimmigrantide laste andmete kogumisele ning mitmed koolid ei edasta andmeid EHISesse, maavalitsusele ja/või omavalitsusele. Kitsaskohtadele info edastamisel ja liikumisel viitab ka asjaolu, et EHISes sisalduvad uusimmigrantide laste andmed ja uuringu käigus kogutud andmed ei kattunud mitmetel juhtudel. Samuti selgus uuringu käigus, et sageli ei ole omavalitsused teadlikud omavalitsuse koolides õppivatest uusimmigrantide lastest.
- Koolide poolt hinnatakse kõige vajalikumaks andmete kogumist uusimmigrantide laste võõrkeelte oskuse, laste varasema hariduse ja laste koduse keele kohta. Kõige ebaolulisemaks hinnati isikuandmete kogumise vajadust.
- Enamuses osapooltest ei olnud aktiivseid koostöökogemusi partneritega uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimisel. Tihedam koostöö on toimunud peamiste partnerite – ministeerium, omavalitsus, koolid – vahel. Koostöökogemusi omavate maavalitsuste, omavalitsuste ja koolide kogemused olid pigem positiivsed. Pigem headeks hinnati koostööd nii ministeeriumi, omavalitsuste kui koolidega. Positiivselt hinnati ka koostööd teenuste pakujate ja rahvusvaheliste partneritega. Pigem negatiivselt hinnati koostööd erasektori partneritega.

Uuringus osalenute hinnangul on uusimmigrantide laste vastuvõtmiseks hästi või rahuldavalt valmis 50% maavalitsustest ja 44% omavalitsustest.

- Teised maavalitsuste ja omavalitsuste esindajad hindasid oma asutuste valmisolekut kehvaks või ei osanud hinnangut anda. Linnad hindasid valmisolekut märkimisväärselt kõrgemalt kui vallad. Samuti on uusimmigrantide vastuvõtuks rohkem valmis suuremad omavalitsused. Valdade ja väikeste omavalitsuste valmisolek on tagasihoidlikum ning just väikesed omavalitsused tunnetavad valmisoleku parandamisega seotud probleeme kõige teravamalt.

Haridusasutustest hindab oma valmisolekut väga heaks 5%, heaks 10%, rahuldavaks 21% ja kehvaks 30% koolidest.

- Haridusastmete võrdluses on valmisolek kõige parem põhikooli tasandil, omandivormi lõikes erakoolide puhul. Kooli õppekeele võrdluses on kõige paremini valmis inglise õppekeelega koolid. Vene õppekeelega koolid hindasid oma valmisolekut kõrgemalt kui eesti õppekeelega koolid.
- Valmisoleku parandamisel on nii maavalitsuste, omavalitsuste kui koolide puhul suureks probleemiks personali teadmiste ja oskuste puudus. Omavalitsuste ja maavalitsuste puhul lisandub personali vähesus ning koolide puhul õppevahendite vähesus ja finantsvahendite puudus.

Ettepanekud uusimmigrantide laste haridussüsteemi vastuvõtmise korralduse arendamiseks.

Uuringus osalejate poolt ära toodud kitsaskohtade parandamiseks ja süsteemi arendamiseks tuleks kaaluda järgmisi samme.

Valdkonnale suurema tähelepanu pööramiseks, osapoolte teadlikkuse tõstmiseks ning parema sisulise valmisoleku tagamiseks tuleks motiveerida kõikide tasandite osapooli arvestama uusimmigrantide laste vastuvõtmise teemaga arengukavade koostamisel. Uusimmigrantide teemaga arvestamise soodustamiseks tuleks integratsiooniprojekte rahastavatel asutustel (ministeeriumid, MEIS) kaaluda raha eraldamise ja projekti käivitamise eeltingimusena teema sisaldumist raha taotleja arengukavas. Pehmema alternatiivina võib kaaluda teema arengukavas sisaldumise kasutamist lisakriteeriumina (kõrgema hinnangu saamiseks) projektide hindamisel.

Infoliikumise parandamiseks ja teadlikkuse tõstmiseks tuleks kaaluda järgmiste ettepanekute rakendamist:

- (1) töötada Haridus- ja Teadusministeeriumi koordineerimisel välja infomaterjalid ja juhendid erinevate asutuste ülesannetest ja toetuse saamise võimalustest ning panustada rohkem uusimmigrantide ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste integreerimise temaatikat käsitlevate koolituste ja infoseminaride läbiviimisele;
- (2) luua igas maavalitsuses teemakoordinaatori ametikoht, kelle ülesandeks oleks nii koolidele kui uusimmigrantide ja kooli õppekeelest erineva koduse keelega lastele ja nende vanematele pakkuda nõustamisteenust ning jagada informatsiooni koolituste, enesetäiendamise võimaluste ja rahastamise osas;
- (3) käivitada uusimmigrantide lastega koolide elektrooniline infolist (kas MEISi või HTMi koordineerimisel);
- (4) luua uusimmigrantide laste haridussüsteemi integreerimise ja koolidesse vastuvõtmise teemat käsitlev foorum ja interneti-keskkond (nt MEISi koduleheküljel).

Info liikumist on võimalik tõhustada rohkemate horisontaalsete projektide väljatöötamise ja rakendamise kaudu, mis on suunatud nendele haridusasutustele ja omavalitsustele, kus õpib uusimmigrantide lapsi või kooli õppekeelest erineva koduse keelega lapsi. Kui taolisi projekte ja infomaterjale suunata esmajoones nendele koolidele, kus uusimmigrantide lapsi õpib, motiveerib see koole ka vastavaid andmeid koguma ja nii EHISesse sisestama kui omavalitsustele ja maavalitsustele edastama.

Meetmete rakendamine uusimmigrantide laste vastuvõtmise ja õppe toetamiseks

- Kõige vajalikumaks hindasid omavalitsused, maavalitsused ja haridusasutused toetusmeetmeid, mis aitavad otseselt kaasa uusimmigrantide laste õppe kvaliteedi tõstmisele (eesti keele õpe, õpetajate täienduskoolitus, õppematerjalid, koostöö vanematega, individuaalsed õppekavad, ettevalmistusklassid). Samuti hinnati oluliseks meetmeid, mis on suunatud nõustamisele ja infovahetuse parandamisele (info

kättesaadavuse parandamine, nõustamisteenuste pakkumine, sotsiaalse tugivõrgustiku loomine). Vähem oluliseks hinnati meetmeid, mis toetavad õppeprotsessi ja uusimmigrantide laste integreerumist kaudsemalt (keele- ja kultuuriõppe laagrid, järelevalve, õpetajavahetusprogrammid, uusimmigrantide laste emakeele- ja kultuuriõpe) ning organisatoorseid toetusmeetmeid (transpordiprobleemide lahendamine ja kohanemiskeskuste rajamine).

Omaavalitsused ja haridusasutused on kas üksikute projektide raames või pidevalt kõige aktiivsemalt rakendanud järgmisi meetmeid: õpetajatele täienduskoolituse pakkumine (26% omaavalitsustest ja 38% koolidest) ning eesti keele õppe võimaluste loomine (25% omaavalitsustest ja 46% koolidest).

Omaavalitsuste puhul lisandus loetellu keele- ja kultuuriõppe laagrite korraldamine (30%) ning haridusasutuste puhul koostöö lapse vanemate või hooldajatega (37%) ja spetsiaalsete õppematerjalide väljatöötamine (23%).

Harvemini olid maavalitsused ja omaavalitsused tegelenud laste transpordiprobleemide lahendamise (18%), sotsiaalse tugivõrgustiku arendamise (15%), info kättesaadavuse parandamise (13%) ja nõustamisteenuste pakkumisega (10%). Praktiselt üldse ei ole omaavalitsused veel rajanud kohanemiskeskusi (3%).

- Enamus uuringus osalenud omaavalitsustest ja haridusasutustest ei ole konkreetseid toetusmeetmeid rakendanud seetõttu, et nende omaavalitsuses/koolis ei ole või on vähe uusimmigrantide lapsi.
- Suurima takistusena erinevate toetusmeetmete rakendamisel toodi kõigi osapoolte poolt välja finantsvahendite puudus, mis on ennekõike tingitud asjaolust, et uusimmigrantide laste õppe toetamine nõuab lisaressursse (n tugiisiku või abiõpetaja määramine, spetsiaalsete õppematerjalide väljatöötamine, individuaalsete õppekavade väljatöötamine ja rakendamine), kuid hetkel neid süsteemselt ei eraldata. Lisaks rõhutati olulisemate takistustena õppematerjalide vähesust ja ebapiisavat kvaliteeti, personali oskuste ja teadmiste puudust ning personali vähesust. Finantsvahendite puudust tunnetasid eriti teravalt vallad, erakoolid ja vene õppekeelelga koolid. Haridusastmete lõikes hinnati rahalisi probleeme kõige teravamaks gümnaasiumi tasemel (tegemist ei ole enam kohustusliku kooliastmega ning uusimmigrandi lapse õpingute toetamise kulud jäävad reeglina vanemate kanda).
- Koolide ootused omaavalitsustele ja maavalitsustele toetusmeetmete rakendamise ning koolide poolt rakendatavate meetmete soodustamise ja toetamise osas on oluliselt kõrgemad kui omaavalitsuste ja maavalitsuste senine valmisolek. Koolid ootavad lisaks finantsprobleemide lahendamisele ennekõike koostöö parandamise ja eestvedamise ülesannete täitmist ning informatsiooni asjakohaste koolituste osas ja selle kohta, kust ja milleks on võimalik taotleda vahendeid uusimmigrantide laste õppeprotsessi soodustamiseks.

Ettepanekud uusimmigrantide laste vastuvõtmist ja õpet toetavate meetmete rakendamise soodustamiseks.

Uuringus osalejate poolt ära toodud kitsaskohtade parandamiseks tuleks kaaluda järgmisi samme.

Finantseerimisprobleemide lahendamiseks tuleks kaaluda:

- (1) uusimmigrantide laste toetusmeetmete rakendamise kuludega arvestamist pearahakoeffitsiendi määramisel;
- (2) lisaks sellele võiks koolidel olla võimalus rohkem kui 5 uusimmigrandist lapse koolis õppimise korral taotleda raha eraldi abiõpetaja või tugiõpetaja palkamiseks;
- (3) samuti oleks otstarbekas suunata rohkem mitte-eestlaste integratsiooniprotsessi toetavatest vahenditest (läbi projektikonkursside) uusimmigrantide laste ning kooli õppekeelest erineva koduse keelega laste õpet toetavate meetmete rakendamiseks.

Info- ja nõustamisteenuste pakkumiseks ja õppematerjalide kättesaadavuse parandamiseks tuleks Haridus- ja Teadusministeeriumi ja/või MEISi koordineerimisel pöörata rohkem tähelepanu erinevatel haridusastmetel kasutatavate õppematerjalide väljatöötamisele ning erinevates keeltes ja laia levikuga infomaterjalide väljatöötamisele uusimmigrantidele ja nende lastele, mis annaksid ülevaate Eesti koolisüsteemist ja koolikohustuse pikkusest ning ka Eestist laiemalt.

Toetusmeetmete rakendamise probleeme leevendab ka koolidevaheline koostöö. Näiteks koolide poolt välja toodud teravat eesti keelt võõrkeelena õpetavate õpetajate puudust saab leevendada infovahetusega koolide vahel (sh kogemustevahetus erinevate õppematerjalide sobivuse ja tulemuslikkuse osas) ning õpetajavahetusprogrammide rakendamisega (paljudel selle aine õpetajatel ei ole ühes koolis täisajaga koormust).

Koolitusvajadus

Koolijuhtide ning maavalitsustes ja omavalitsustes haridusvaldkonnaga tegelevate ametnike staaž oma ametikohal on pikaajaline. Veidi üle 30% kõikide sihtrühmade esindajatest on töötanud oma ametikohal üle 10 aasta ning üle 50% rohkem kui 6 aastat. Seega on sihtrühmal pikaajaline praktiline kogemus haridusvaldkonnas ning nad tunnevad valdkonda hästi.

Sihtrühmade koolitusvajadust analüüsiti kolme suurema teemavaldkonna lõikes, mille alusel on tulevikus võimalik kujundada terviklik koolitusprogramm erinevatele sihtrühmadele:

- (1) teadmised integratsiooni põhimõtetest ja õiguslikust raamistikust;
- (2) teadmised integratsioonimeetmetest ning koolide/omavalitsuste ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused;
- (3) mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks vajalikud oskused.

Koolitusvajadus teadmiste arendamiseks integratsioonivaldkonnas üldiselt ja uusimmigrantide laste integreerimise toetamiseks on suur. Seda kinnitab uuringu tulemus, mille kohaselt hinnatakse integratsioonialaseid teadmisi oma töös väga vajalikuks ning samas ollakse väga rahulolematud olemasolevate teadmistega.

Integratsioonialastest teadmistest loodetakse saada oma töös kasu kõigi kolme sihtrühma puhul, kõige enam aga koolides. Enamike konkreetsete teemade puhul pidas vähemalt 40% vastajatest erinevaid teadmisi ja oskusi oma töös kas asendamatuks või tähtsaks. Koolide puhul ulatus nimetatud teadmisi asendamatuks või tähtsaks hindavate vastajate osakaal 50–69%-ni.

- Kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste esindajad hindavad erinevate teemavaldkondade vajalikkust oma töös üldjoontes sarnaselt. Veidi enam tähtsustavad omavalitsusametnikud siseriikliku integratsioonipoliitika ja õigusliku raamistikuga seotud teadmisi ja keelteoskust ning maavalitsuse ametnikud integratsioonimeetmete alaseid teadmisi.
- Koolide esindajad peavad oma töös kõige olulisemaks teadmisi integratsioonimeetmetest ning koolide integratsioonialaste ülesannete täitmiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Samuti peetakse oluliseks oskusi tööks mitmekultuurilises keskkonnas ning vähemoluliseks integratsioonipoliitika ja põhimõtete alaseid teadmisi.

Olemasolevaid teadmisi integratsioonist ning uusimmigrantide laste õppe toetamisest hinnati madalalt. Omavalitsuste esindajatest ei olnud erinevate teemade lõikes oma teadmistega rahul 68–83% ning koolide esindajatest 39–59%. Koolide esindajate teadmised on võrreldes teiste sihtrühmadega paremad ning võrdlemisi head mitmekultuurilises keskkonnas töötamiseks, kuid tagasihoidlikumad integratsiooni põhimõtete ja meetmete osas.

- Reeglina hindasid sihtrühmad oma teadmisi madalaks või väga madalaks ka nendes valdkondades, mida nad pidasid oma töös väga vajalikuks. Kõik sihtrühmad hindasid eriti vajalikuks praktilisemat liiki teadmisi ja oskusi, mis aitavad otseselt kaasa nende töötulemuste parandamisele, seetõttu peaksid ka tulevikus väljatöötatavad koolitusprogrammid keskenduma nii palju kui võimalik praktiliste oskuste edasiandmisele erinevatele sihtrühmadele.
- Valdavalt soovivad erinevate sihtrühmade esindajad kasutada enese täiendamiseks ja koolitamiseks kuni 10 päeva aastas iga teemavaldkonna kohta. Seega peaksid tulevikus välja kujundatavad ja pakutavad koolitused olema kontsentreeritud mitte rohkem kui 10 päevale ühe teemabloki lõikes.
- Koolituste läbiviimisel on võimalik kasutada kaasfinantseerimise põhimõtet, kuna 59% koolide, 40% maavalitsuste ja 37% omavalitsuste esindajatest märkis, et nende tööandjal oleks võimalik teadmiste arendamist kaasrahastada.
- Väljatöötatud koolitused peaksid õppemeetoditena kombineerima formaalse koolituse ja õppereisid. Integratsiooni põhimõtete ja õigusliku raamistiku tutvustamisel on võimalik kasutada ennekõike koolitusi, seminare ja kursusi. Oksuste arendamisel tööks mitmekultuurilises keskkonnas tuleks kasutada ka õppereise, võimalusel peaks seda tegema ka integratsioonimeetmete rakendamise alaste teadmiste arendamisel.

LISAD

Uuringu kokkuvõtted inglise ja vene keeles

SUMMARY AND CONCLUSIONS

Objectives of the study

The objective of the study was to **chart the preparedness of the most important stakeholders in the Estonian general education system – county governments, local governments as those in charge of schools and educational institutions themselves – to admit the children of new immigrants, including refugees, into Estonian educational institutions and their educational needs therein.**

In order to achieve this objective, the following were analysed:

- the current nature at present and in the short term of the subject of integrating the children of new immigrants into Estonian educational institutions, and the experiences of the parties with children of new immigrants and children who speak a language at home that is different from the language of instruction at school;
- the organisation of admitting new immigrants into the education system, the level of satisfaction of the stakeholders with the division of tasks and the functioning of the system as a whole, and the functioning of the cooperation between the stakeholders;
- the preparedness of county and local governments and educational institutions to admit the children of new immigrants;
- the need for specific measures supporting the learning process of children of new immigrants and experiences related to their implementation;
- the training needs of local and county government education officials and school leaders related to the integration of new immigrants.

Overview of the stakeholders in the general education system

The laws and obligations set out in the Constitution of the Republic of Estonia, including that of compulsory school attendance, apply not only to Estonian citizens but also to citizens of foreign countries residing in Estonia and to individuals without defined citizenship. This means that **the children of new immigrants are also obliged to attend school. Ensuring that the obligation to attend school is met at all levels of general education is the role of the state and local governments**, but new immigrants may choose to send their children to a private school in order to fulfil this obligation.

In order to analyse how prepared these bodies are to admit the children of new immigrants into the Estonian education system, it is therefore necessary to evaluate the capacity and needs of county and local governments and educational institutions.

- There are 15 counties in Estonia and 227 local government units, which are in turn divided into 33 towns and cities and 194 municipalities. **The capacity for local governments to integrate the children of new immigrants into the education system is influenced by (1) their size; (2) what type of community they are (towns/cities); and (3) the make-up of the population.**
- The size of local governments in Estonia varies greatly. There are 32 municipalities with fewer than 1000 residents, and 82 municipalities and five towns in which there only live between 1001 and 2000 people. There are just six cities in Estonia with more than 20,000 residents, and ten local governments in which between 10,000 and 20,000 people reside.
- Non-Estonians are concentrated in two main areas – Ida-Viru and Harju Counties (which are the largest in the country in terms of population, and which have 80% and 41% non-Estonians, respectively) and the cities.
- **The capacity for educational institutions to integrate the children of new immigrants into the education system is influenced by (1) their form of ownership; (2) their size; (3) the language of instruction at school; and (4) the educational levels at which the school offers studies.**

- Local governments are responsible for the 540 general education institutions operating in Estonia. 32 institutions operate within the private sector, and 31 are run by the state.
- There are 475 general education institutions in Estonia with Estonian as the language of instruction; 79 with Russian; 25 with a combination of Estonian and Russian; two with English; one with a combination of Estonian and English; and one with a combination of Estonian and Finnish.
- In order to evaluate the capacity of schools to admit the children of new immigrants at different levels of education, the general education institutions in the study were divided into three groups:
 - (1) **those which provide preschool and primary education**, i.e. primary schools, combined kindergarten/primary schools and combined kindergarten/elementary schools (101 in total);
 - (2) **those which provide elementary education**, i.e. elementary schools (246 in total);
 - (3) and **those which provide secondary education or high schools**, i.e. high schools where some elementary classes are taught and combined elementary/high schools (256 in total).
- The division and structure of the parties from the education system who took part in the study corresponded closely to the actual situation, which enabled an overview to be obtained of the state of the field as a whole and analysis to be carried out of the system's preparedness based on a number of different criteria.

The current nature of admitting the children of new immigrants into the education system and experiences to this point

- **The subject of admitting the children of new immigrants into the education system is in fact not considered to be relevant by the parties of the system.** Only 13% of local governments (and no county governments whatsoever) and 35% of educational institutions consider it to be a very or rather important subject. It is predicted that the subject will take on slightly more significance within the next few years, but this change will not be noteworthy.
- More importance is placed on the subject by towns and cities and the schools situated within them, including the local governments and schools of Harju, Tartu and Pärnu Counties. Institutions having the experience of direct contact with children of new immigrants consider the subject to be much more relevant.
- As support for the learning process of the children of new immigrants and children who speak a language at home that is different from the language of instruction at school and the experiences gained from teaching them are similar, the real contact that the parties from the education system have had with both children of new immigrants and those who speak a different language at home to that used at school were analysed.
- **13% of local governments, 30% of county governments and 33% of schools had had experience with children of new immigrants. Children of new immigrants are currently studying in 28% of Estonia's general education institutions.** In the majority of cases the number of children of new immigrants studying in schools was small, with usually no more than five. The most common were children of new immigrants who spoke Russian or English at home, but there were also a large number of individual children with a wide range of other home languages.
- **Children who speak a language at home that is different from the language of instruction at school study in 62% of Estonian schools. 40% of county governments and 36% of local governments have come into contact with children who speak other languages.** Almost two-thirds of schools therefore have experience in admitting children of new immigrants (i.e. teaching children who speak other language) and one-third of schools are currently attended by the children of new immigrants.
- **The children of new immigrants and children with a home language that is different from the language of instruction at their schools more often live in towns and cities and in local government areas with a smaller proportion of speakers of Estonian.** Larger local governments have more experience working with children who speak other languages than smaller local governments. There

are often significantly more children who speak other languages studying in the same school at the same educational level than children of new immigrants.

- **Children of new immigrants and children who speak a language at home that is different from the language of instruction at school tend to study more at schools with Estonian or English as the teaching language.** By far the greatest representation in schools with Estonian as the teaching language is of Russian-speaking children. In the case of children of new immigrants, the majority are those who speak English or Finnish at home.

Organisation of the education system and its preparedness to admit the children of new immigrants

- **All of the stakeholders involved in the study (county and local governments and educational institutions) show some dissatisfaction with the organisation of the integration of the children of new immigrants into the education system.** The most negative assessment comes from school representatives, who feel that they have been forced to bear full responsibility and that no complete approach to the field as a whole has been adopted.
- The adequacy of curricula in terms of actual needs, teacher training in higher education institutions, development of a support network for children's integration, the statistics and reporting system, and the movement and availability of information were all given relatively negative assessments. The parties expressed greatest dissatisfaction with the current state of the principles and resources for financing, and of teaching materials. The legal framework, the educational model for children of new immigrants and the way the system of in-service training for teachers works all received a more positive assessment compared to other parts of the education organisation system.
- In addition to the substantive problems, relatively negative assessments were also a result of **the different expectations of the stakeholders and the lack of detailed information related to the tasks and duties of different institutions and existing opportunities.**
- **The accession of the children of new immigrants to the education system is a subject that is covered in the development plans of only 20% of county governments, 4% of local governments and 7% of educational institutions.** Preparing such strategic documents would nevertheless enable better planning of the human and financial resources required for these children to be admitted, and would establish concrete objectives and the division of tasks needed for their fulfilment. The process of putting a development plan together would also significantly increase awareness among the parties of each other's responsibilities and problems and their potential solutions.
- **Only 23% of schools and a mere 8% of county governments and 1% of local governments collect data about the children of new immigrants. 38% of educational institutions, 26% of local governments and 5% of county governments submit their data to the Estonian Education Information System (EHIS). 15% of schools do not submit the data collected.** This means that virtually no local or county governments and very few educational institutions are paying any attention to collecting data about the children of new immigrants, and a number of schools are not forwarding this information to either their local or county governments or to EHIS. The bottlenecks in the submission and movement of information can also be seen in the fact that the data about the children of new immigrants contained in EHIS and the information collected in the course of the study failed to overlap on several occasions. The study also revealed that local governments are often not even aware of the children of new immigrants who are studying in the schools on their territory.
- **The data that schools consider most important to collect** relates to the foreign language skills of the children of new immigrants, the children's previous education and the language that they speak at home. The need for collection of personal details is seen as being of least importance.
- **The majority of parties had not had active experience working with partners on the integration of the children of new immigrants into the education system.** Closer cooperation has taken place between the main stakeholders – ministry, local government and schools. **Those county and local governments and schools that had had experience in working together found the cooperation**

to be generally positive. Work with the ministry, local governments and schools was considered to be rather good, while cooperation with service providers and international partners also received a positive assessment. Partnerships with the private sector were given a more negative assessment.

- **In the view of those who participated in the study, 50% of county governments and 44% of local governments are well or satisfactorily prepared for admitting the children of new immigrants.** Other representatives of county and local governments considered their level of preparedness to be bad or were unable to provide an assessment. Towns and cities assessed their preparedness much higher than municipalities. Larger local governments are also better prepared for the accession of new immigrants to the education system. Municipalities and smaller local governments show more modest degrees of preparedness, and it is the latter that are most exposed to problems related to improving this.
- **5% of educational institutions assess their level of preparedness as very good, 10% as good, 21% as satisfactory and 30% as bad.** In a comparison of different levels of education, preparedness is greatest at the elementary school level, and in terms of ownership in private schools. English schools are best prepared when the teaching language is compared. Schools which have Russian as the language of instruction assessed their level of preparedness more highly than schools with Estonian as the language of instruction.
- **A major problem in improving preparedness for both county and local governments and schools is the lack of knowledge and skills among staff. In the case of local and county governments there is also a lack of staff, while schools suffer from a deficit in teaching resources and a lack of funding.**
- **Proposals for the development of the organisation of admitting the children of new immigrants into the education system.** In order to remove the bottlenecks highlighted by the participants in the study and to develop the system, consideration should be given to the following steps:
 - In order to receive more attention to this area, to raise awareness among the stakeholders and to ensure better preparedness, **parties at every level must be encouraged to take the admitting of children of new immigrants into account in designing their development plans.** In order to promote consideration of the subject of new immigrants, **institutions who fund integration projects (i.e. ministries and the Non-Estonians' Integration Foundation) should consider making the inclusion of the subject in applicants' development plans a prerequisite for funding and for projects to be initiated.** A less stringent alternative would be to consider using its inclusion in development plans as an additional criterion (in order to obtain a higher assessment) when evaluating projects.
 - **To improve the movement of information and to raise awareness, implementation of the following proposals should be considered:**
 - (1) under the coordination of the Ministry of Education and Research, develop informational materials and guidelines related to the tasks of different institutions and the opportunities for obtaining support, and contribute more to running training sessions and seminars on the integration of the children of new immigrants and children who speak a language at home that is different from the language of instruction at school;
 - (2) create a position in every county government for a coordinator on the subject, whose roles would be to provide advisory services to both schools and to children of new immigrants and children who speak a language at home that is different from the language of instruction at school and their parents, and to distribute information regarding training, self-development opportunities and funding possibilities;
 - (3) establish an electronic information list of schools with children of new immigrants (coordinated by either the Ministry of Education and Research or the Non-Estonians Integration Foundation);
 - (4) create a forum and Internet environment on the integration of the children of new immigrants into the education system and admitting into schools (for example as part of the Non-Estonians Integration Foundation website).
 - **The movement of information could be made more efficient through the development and implementation of more horizontal projects designed for those educational institutions and**

local governments in which children of new immigrants or children who speak a language at home that is different from the language of instruction at school are studying. If such projects and informational materials are primarily directed to institutions at which the children of new immigrants study, it will encourage the schools to collect data and both enter it into EHIS and submit it to local and county governments.

Implementing measures to support the admitting and education of the children of new immigrants

- The **support measures considered most needed by local and county governments and educational institutions** are those which directly contribute to **raising the quality of the education of children of new immigrants** (Estonian language studies, in-service training for teachers, teaching materials, working with parents, individual curricula and preparatory classes). **Measures directed at advisory services and those designed to improve the exchange of information were also considered to be important** (improving the availability of information, providing advisory services and creating a social support network). Measures which **support the learning process and the integration of children of new immigrants less directly** (language and culture studies camps, supervision, teacher exchange programmes and studies of the native language and culture of the children of new immigrants) and organisational support methods (resolving transport problems and establishing 'settling in' centres) were assessed as being of **less importance**.
- **Local governments and educational institutions, within individual projects or continuously, have been most active in implementing the following measures:** provision of in-service training to teachers (26% of local governments and 38% of schools, respectively); and creating opportunities to learn Estonian (25% of local governments and 46% of schools, respectively).
- In the case of local governments, the organisation of language and culture studies camps (30%) can be added to the list as well, while educational institutions have also worked with the parents or guardians of the children (37%) and developed specialised teaching materials (23%).
- Less frequently have county and local governments dealt with resolving the transport problems faced by children (18%), developing a social support network (15%), improving the availability of information (13%) or providing advisory services (10%). Virtually no local governments (only 3%) have established 'settling in' centres.
- **The majority of the local governments and educational institutions who participated in the study have failed to implement specific support measures due to there being no or very few children of new immigrants in their schools or on their territory.**
- **The biggest obstacle to the implementation of support measures highlighted by all of the stakeholders is the lack of financial means**, which is primarily related to the fact that supporting the education of the children of new immigrants demands additional resources (such as appointing support officers or tutors, and developing and implementing specialised teaching materials, and individual curricula) that are currently not being provided. The deficit and inadequate quality of teaching materials, the lack of knowledge and skills among staff and the lack of staff generally were also identified as significant obstacles. The lack of available financing is felt most keenly by municipalities, private schools and schools with Russian as the language of instruction. In terms of different educational levels, money problems proved worst in secondary schools (which do not represent a level of compulsory schooling; therefore the costs of supporting the education of the children of new immigrants are left, as a rule, for parents to bear).
- **Schools' expectations of local and county governments regarding the implementation of support measures, and support for and promotion of the measures implemented by the schools themselves are much higher than the level of preparedness of local and county governments to date.** Apart from resolution of the existing financial problems, schools eagerly await the fulfilment of tasks related to the improvement and backing of cooperation and information about appropriate

training. They also want to find out where they can apply for the means for promoting the educational process of the children of new immigrants, and what they are able to use them for.

- **Proposals for the promotion of the implementation of measures supporting the admitting and education of children of new immigrants.** The following steps should be contemplated in order to improve the bottlenecks identified by the participants in the study:
 - **To resolve the existing financial problems**, the following should be considered:
 - (1) taking the costs of implementing support measures for children of new immigrants into account when determining the so-called 'headcount' coefficient;
 - (2) in addition to this, making it possible for schools at which there are more than five children of new immigrants to apply for funding for a separate support teacher or tutor;
 - (3) redirecting more resources that support the integration process of non-Estonians (through project competitions) for the implementation of measures supporting the education of children of new immigrants and of children who speak a language at home that is different from the language of instruction at school.
 - **In order to provide information and advisory services and to improve the availability of teaching materials**, more attention should be turned – coordinated by the Ministry of Education and Research and/or the Non-Estonians' Integration Foundation – to the development of teaching materials used at different educational levels and of widely distributed informational material in different languages for new immigrants and their children, providing them with an overview of the Estonian school system (including the duration of compulsory schooling) and of Estonia generally.
 - **Cooperation between schools will help to alleviate the problems in implementing support measures.** For example, the acute lack of teachers of Estonian as a foreign language highlighted by schools could be alleviated by an exchange of information between schools (in many of which teachers of this subject do not have a full-time load) and implementation of teacher exchange programmes.

The needs for training

- **School leaders and education officials from county and local governments have long held their positions.** A little over 30% of all of the representatives of the target groups have been in their current position for more than ten years, and more than 50% have worked in theirs for more than six years. The target group therefore has long-term practical experience in the education field and extensive knowledge of it.
- The training needs of the target groups were analysed in terms of the following three main subject areas, on the basis of which it will be possible in the future to produce a complete training programme for different target groups:
 - (1) knowledge of the principles and legal framework of integration;
 - (2) knowledge of integration measures and of the skills and knowledge required in order for school/ local government functions to be fulfilled;
 - (3) the skills needed to work in a multicultural environment.
- **The need for training in order to develop knowledge in the integration field generally and to support the integration of the children of new immigrants is great.** The results of the study confirm this: integration-based knowledge is considered vital in such work and yet there is significant dissatisfaction with existing knowledge.
- **People hope to gain something in their work from integration-based knowledge in all three target groups, but predominantly in schools.** In the case of most specific subjects, at least 40% of respondents considered a range of knowledge and skills to be either irreplaceable or very important in their work. This figure rises to between 50% and 69% in schools.

- **Representatives of local and county governments** assess the necessity for different subject areas in their work in much the same way. Local government officials place slightly more importance on national integration policy, knowledge of legal framework and language skills, while county government officials favour knowledge related to integration measures.
- **School representatives** consider knowledge of integration measures to be most important to their work, as well as the skills and knowledge needed for the fulfilment of schools' integration-based functions. The skills for working in a multicultural environment are also thought to be important, while knowledge of integration policy and principles is considered less so.
- **Existing knowledge of integration and support for the education of children of new immigrants received a low assessment.** Between 68% and 83% of local government representatives were dissatisfied with the level of their knowledge of different subjects, while for representatives of schools the same figure was between 39% and 59%. The knowledge that school representatives have, judged against the other target groups, is better and comparatively good for working in a multicultural environment, but more modest in terms of integration principles and measures.
- As a rule, the target groups evaluated their level of knowledge to be low or very low even in areas they considered to be vital to their work. **All of the target groups particularly felt that more practical skills and knowledge were needed which would directly contribute to improving the results of their work;** as such, training programmes that are developed in future should focus as much as possible on providing different target groups with practical skills.
- **There is a prevalent wish among representatives of the target groups to use up to ten days per year for training and self-development on each subject area.** Training courses that are developed and offered in future should therefore spend no more than ten days on a single subject block.
- **In carrying out training it is possible to employ the principle of cofinancing,** as 59% of school, 40% of county government and 37% of local government representatives felt that their employers would be able to assist in the funding of the development of knowledge.
- **The courses that are developed should combine formal training and study trips as teaching methods.** Training sessions, seminars and courses can be used to introduce the principles and legal framework of integration. Study trips should also be used in developing the skills for working in a multicultural environment, and this should be done, where possible, in the development of knowledge related to the implementation of integration measures.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ВЫВОДЫ

Цель исследования

Целью исследования являлось **определение готовности важнейших участников системы образования Эстонии – уездных управлений, местных самоуправлений, как содержателей школ и образовательных учреждений, – для приёма новоиммигрантов, в тч детей эмигрантов в образовательные учреждения Эстонии и их потребность в обучении.**

Для достижения этой цели анализировалось:

- актуальность темы приёма в образовательные учреждения детей новоиммигрантов на данный момент и в ближайшей перспективе, а также опыт и соприкосновения сторон с детьми новоиммигрантов и детьми с домашним языком, отличным от языка школы;
- порядок приёма в систему образования новоиммигрантов, удовлетворение сторон от разделения обязанностей и действия системы в целом и от совместной работы между участниками;
- готовность уездных управлений, самоуправлений и образовательных учреждений к приёму детей новоиммигрантов;
- необходимость специфичных методов, поддерживающих учебный процесс детей новоиммигрантов и опыт их применения;
- необходимость обучения чиновников образования и руководителей школ местных самоуправлений и уездных управлений в связи с интеграцией новоиммигрантов.

Обзор сторон общеобразовательной системы

- Права и обязанности, перечисленные в Основном законе Эстонии, в том числе выполнение школьной обязанности распространяются как на граждан Эстонии, так и на иностранных граждан и лиц без гражданства, проживающих в Эстонии. **Это означает, что школьнообязанными являются также дети новоиммигрантов. Выполнение школьных обязанностей на всех уровнях обучения общеобразовательной системы должны обеспечить государство и самоуправление,** но дети новоиммигрантов для выполнения школьных обязанностей могут выбрать также и частную школу.
- В связи с чем для анализа состояния готовности системы образования Эстонии к приёму детей новоиммигрантов необходимо оценить способность и нужды как самоуправлений, уездных управлений, так и образовательных учреждений.
- В Эстонии 15 уездов и 227 единиц местных самоуправлений, которые в свою очередь делятся на 33 города и 194 волости. **На способность самоуправлений к интеграции детей новоиммигрантов в систему образования влияют (1) размер, (2) тип поселения (города и волости), (3) состояние народонаселения.**
- Величина самоуправлений очень различна. В Эстонии 32 волости, где живёт меньше 1000 жителей и 82 волости и 5 городов, где живёт от 1001 до 2000 человек. Городов с более, чем 20 000 жителей, в Эстонии 6. Самоуправлений, где живёт 10 000–20 000 человек, всего 10.
- Неэстонцы в Эстонии сосредоточены в основном в двух районах – уездах Ида-Вирумаа (80% неэстонцев) и Харьюмаа (41% неэстонцев), которые по числу жителей также самые большие – и в городах.
- На способность образовательных учреждений к интеграции детей новоиммигрантов в систему образования влияют (1) форма собственности; (2) величина; (3) язык обучения; (4) и то, обучение каких образовательных ступеней предлагает школа.

- Содержателями 540 общеобразовательных учреждений, действующих в Эстонии, является местное самоуправление. 32 общеобразовательных учреждения действуют в частном секторе, и содержателями 31 образовательного учреждения является государство.
- В Эстонии действует 475 общеобразовательных учреждений с эстонским языком обучения, 79 с русским, 25 эстонско-русским, 2 с английским, 1 эстонско-английским и 1 с эстонско-финнским.
- Для оценки способности школ к приёму детей новоиммигрантов на разных образовательных ступенях общеобразовательные учреждения при проведении исследования были поделены на три группы: **учебные учреждения, предлагающие дошкольное обучение и начальное обучение**, те детский сад- начальная школа, детский сад-основная школа и начальная школа (всего 101), **учебные учреждения, предлагающие основное образование**, те основные школы (246), и **учебные учреждения, предлагающие среднее образование**, те гимназии, при которых есть классы основной школы, основная школа и гимназии, которые действуют одним учреждением (всего 256).
- Деление и структура сторон, участвовавших в исследовании образовательной системы хорошо отвечали действительному положению, что позволило получить обзорную картину о положении области и проанализировать готовность системы в разрезе различных критериев.

Актуальность приёма детей новоиммигрантов в образовательную систему и существующий опыт

Тему приёма детей новоиммигрантов в образовательную систему стороны системы оценивают скорее как неактуальную. Очень или скорее важной оценивают тему 13% самоуправлений, 35% образовательных учреждений и ни одно уездное управление. Хотя в ближайшем времени и видится превращение темы в более важную, это изменение не слишком существенно.

- Теме больше придают значение города и школы, расположенные в городах. Из уездов самоуправления и школы Тартумаа, Харьюмаа и Пярнумаа. Учреждения, имевшие дело с детьми новоиммигрантов, оценивают тему как актуальную.
- Так как опыты, полученные от обучения и поддержки учебного процесса детей с домашним языком, отличным от языка обучения школы и детей новоиммигрантов, схожи, то анализировали реальные соприкосновения сторон образовательной системы как с детьми новоиммигрантов, так и детьми с домашним языком, отличным от языка обучения школы.
- **Случаи соприкосновения с детьми новоиммигрантов были у 13% самоуправлений, 30% уездных управ и 33% школ. В данный момент в общеобразовательных учреждениях Эстонии учится 28% детей новоиммигрантов.** Повсеместно количество учащихся в школах детей новоиммигрантов было скромным, ограничиваясь числом до 5 детей. Больше всего в школах училось детей новоиммигрантов с родным языком английским и русским, но в школах также училось большое число отдельных детей с очень различными домашними языками.
- **Дети с домашним языком, отличным от школьного языка обучения учатся в 62% школ. Случаи соприкосновения с детьми другого языка были у 40% уездных управ и 36% самоуправлений.** Поэтому у приблизительно 2/3 школ есть опыт приёма детей новоиммигрантов (обучение детей с иным языком) и 1/3 школ в данный момент учит детей новоиммигрантов.
- **Дети новоиммигрантов и также дети с домашним языком, отличным от языка обучения школы, чаще живут в городах и самоуправлениях с меньшей долей эстоноязычного населения.** У крупных самоуправлений опыта обращения с иноязычными детьми больше, чем у маленьких самоуправлений. Часто в одной школе на той же образовательной ступени иноязычных детей учится намного больше, чем детей новоиммигрантов.
- **Детей новоиммигрантов и детей с домашним языком, отличным от языка обучения учится больше в школах с эстонским языком обучения и в школах с английским языком обучения.** По количеству больше всего русскоязычных детей учится в образовательных учреждениях с эстон-

ским языком обучения. В случае с детьми новоиммигрантов перевес детей с домашним языком английским и финским.

Порядок и готовность образовательной системы к приёму детей новоиммигрантов.

- **Все стороны (самоуправления, уездные управы, образовательные учреждения) в основном неудовлетворены порядком интеграции детей новоиммигрантов в систему образования.** Самые негативные оценки у школьных представителей, которые чувствуют, что вся ответственность оставлена школе и целостного решения не применено ко всей области.
- Сравнительно низко оценили как соответствие учебных программ действительным нуждам, обучение учителей в высших школах, развитие опорной сети поддерживающей привыкание детей, системы статистики и отчётности, так и распространение и доступность информации. Наибольшее неудовлетворение было принципами финансирования и существующими финансовыми средствами и учебными материалами. По сравнению с другими частями образовательной системы наиболее позитивно оценили правовые рамки и модель образования детей новоиммигрантов, а также работу системы дополнительного обучения учителей.
- Кроме внутренних проблем, **относительно негативные оценки обусловлены разными ожиданиями сторон и немногочисленностью информации о задачах и обязанностях различных учреждений, а также о существующих возможностях.**
- **Тема приёма детей новоиммигрантов образовательной системой рассматривается в программах развития лишь 20% уездных управлений, 4% самоуправлений и 7% образовательных учреждений.** В то же время именно подготовка стратегических планов позволяет лучше планировать человеческие и денежные ресурсы, необходимые для приёма детей, и уточнить общие конкретные цели и разделение задач для их выполнения. К тому же процесс составления программы развития существенно поднимает осведомлённость о задачах друг друга, проблемах и возможных решениях.
- **Данные о детях новоиммигрантов собирает 8% уездных управлений, 1% самоуправлений и 23% школ. 38% образовательных учреждений передаёт данные в EHIS (Инфосистема образования в Эстонии, Eesti Hariduse Infosüsteem – EHIS), 5% уездному управлению и 26% самоуправлению. 15% школ собранные данные не передают дальше.** Это означает, что практически все самоуправления и уездные управления и многие образовательные учреждения не обращают внимания на сбор данных о детях новоиммигрантов и многие школы не передают данные в EHIS, уездные управления и/или самоуправления. На проблемные места в передаче и распространении информации указывает и то обстоятельство, что данные детей новоиммигрантов, находящиеся в EHIS и данные, собранные в ходе исследования во многих случаях не совпадали. В ходе исследования также выяснилось, что самоуправления часто не осведомлены о детях новоиммигрантов, которые учатся в школах самоуправления.
- По оценке со стороны школ самым необходимым является сбор данных о знаниях иностранного языка детьми новоиммигрантов, о предшествующем образовании детей и о домашнем языке детей. Самым несущественным признали необходимость сбора личных данных.
- **У большинства сторон не было опыта активной совместной работы с партнёрами по интеграции детей новоиммигрантов в образовательную систему.** Совместная работа чаще происходила между основными партнёрами-министерство, самоуправление, школы. **Имеющийся у уездных управлений, самоуправлений и школ опыт совместной работы, скорее позитивный.** Совместную работу с партнёрами из частного сектора оценили скорее негативно.
- **По оценке участников исследования к приёму детей новоиммигрантов хорошо или удовлетворительно готовы 50% уездных управлений и 44% самоуправлений.** Остальные представители уездных управлений и самоуправлений оценили готовность своих учреждений как плохую или не смогли дать оценку. Города оценили готовность заметно выше, чем волости. Также более подготовлены к приёму новоиммигрантов большие самоуправления. Готовность волостей

и малых самоуправлений более скромная и именно малые самоуправления острее ощущают проблемы, связанные с исправлением подготовки.

- **Из образовательных учреждений оценивают свою готовность как очень хорошую 5%, хорошую 10%, удовлетворительную 21% и плохую 30% школ.** В сравнении образовательных ступеней, самая лучшая готовность на уровне основной школы, в разрезе формы собственности в случае с частными школами. В сравнении языков обучения, лучше всех готовы школы англоязычные. Школы с русским языком обучения оценили свою готовность выше, чем школы с эстонским языком обучения.
- Самой большой проблемой в исправлении готовности как для уездных управлений, самоуправлений, так и школ является отсутствие знаний и умений у персонала. В случае с уездным управлением и самоуправлением добавляется малочисленность персонала, а в случае школ ограниченность учебных материалов и нехватка финансовых средств.
- **Предложения по развитию порядка приёма детей новоиммигрантов в образовательную систему.** Для исправления проблемных мест, указанных участниками исследования, и развития системы нужно взвесить следующие шаги:
- Для того чтобы привлечь большее внимание к области, поднять осведомлённость сторон и обеспечить лучшую внутреннюю готовность, **следует мотивировать стороны на всех уровнях учитывать составление программ развития, связанных с приёмом детей новоиммигрантов.**

Способствовать учитыванию темы новоиммигрантов будет и **рассмотрение выделения денег и запуск проекта учреждениями, финансирующими интеграционные проекты (министерства, MEIS) при условии присутствия темы в программе развития ходатайствующего.** Мягкой альтернативой при оценивании проектов может быть рассмотрение присутствия темы в проекте программы как дополнительного критерия (для получения более высокой оценки).

- **Для исправления распространения информации и повышения сознательности следует взвесить внедрение следующих предложений:**
 - (1) при координации Министерства Науки и Образования разработать информационные материалы и руководства по задачам различных учреждений и возможностям получения пособия, больше вкладывать в проведение инфосеминаров и обучения, рассматривающих тематику интеграции новоиммигрантов и детей с домашним языком, отличным от языка обучения школы;
 - (2) создать в каждом уездном управлении должностное место координатора темы, задачей которого станет предоставление услуг советника как школам, так и новоиммигрантам и детям с домашним языком, отличным от языка обучения школы и их родителям и распространение информации об обучении, в части самообучения и финансирования;
 - (3) запустить информационный лист о школах с детьми новоиммигрантов (при координации MEIS или НТМ);
 - (4) создать интернет-общество и форум, рассматривающие тему приёма в школы и интеграцию в образовательную систему детей новоиммигрантов (например на домашней странице MEIS)
- **Распространение информации возможно усилить разработкой и внедрением множества горизонтальных проектов, которые направлены на те образовательные учреждения и самоуправления, где учатся дети новоиммигрантов и дети, с домашним языком, отличным от языка обучения школы.** Если такие проекты и информационные материалы направить в первую очередь в те школы, где учатся дети новоиммигрантов, то это мотивирует школы и к сбору соответствующих данных и к занесению их в EHIS, и к передаче данных в самоуправления и уездные управления.

Применение методов к приёму детей новоиммигрантов и к поддержке обучения

- **Самыми необходимыми были признаны методы поддержки самоуправлений, уездных управлений и образовательных учреждений**, которые прямо помогли бы **поднять качество обучения детей новоиммигрантов** (изучение эстонского языка, дополнительное обучение учителей, учебные материалы, совместная работа с родителями, индивидуальные программы, подготовительные классы). **Также были признаны важными методы, которые направлены на исправление обмена информации и советование** (исправление доступности информации, предложение услуги совета, создание социальной сети поддержки). **Менее важными** были оценены методы, которые **отдалённо поддерживают учебный процесс и интеграцию детей новоиммигрантов** (языковые и культурные лагеря, наблюдение, учебные программы по обмену, изучение культуры и родного языка детей новоиммигрантов) **и организаторские методы поддержки** (решение транспортных проблем и трудностей освоения).
- **Постоянно или в рамках одиночного проекта самоуправления и образовательные учреждения наиболее активно применяли следующие методы:** предложение учителям дополнительного обучения (26% самоуправлений и 38% школ) и создание возможности изучения эстонского языка (25% самоуправлений и 46% школ).
- В случае с самоуправлениями к вышеперечисленному добавлялось создание языковых и культурных лагерей (30%) и в случае с образовательными учреждениями совместная работа с родителями или попечителями (37%) и разработка специальных учебных материалов (23%).
- Реже уездные управления и самоуправления занимались решением транспортных проблем (18%), развитием социальной сети поддержки (15%), исправлением доступности информации (13%) и предложением услуги совета (10%). Практически совсем самоуправления не создали ещё центры освоения (3%).
- Большинство участвовавших в исследовании самоуправлений и учебных учреждений не применяли ещё конкретных методов поддержки потому, что в их самоуправлениях/школах нет или мало детей новоиммигрантов.
- **Наибольшим препятствием при внедрении различных методов поддержки сторонами было названо отсутствие финансовых средств**, и, в первую очередь, это зависит от обстоятельства, что поддержка обучения детей новоиммигрантов требует дополнительных ресурсов (например назначения опорного лица или вспомогательной учительницы, разработка специальных материалов, разработка и внедрение индивидуальной программы), но в данный момент их не выделяют. Кроме того, было названо серьёзным препятствием малочисленность и недостаточное качество учебных материалов, отсутствие навыков и знаний у персонала, малочисленность персонала. Острее всех чувствовали отсутствие средств уезды, частные школы и школы с русским языком обучения. В разрезе образовательных ступеней острее всего финансовые проблемы оценили на уровне гимназий (здесь мы имеем дело не с обязательной школьной ступенью и расходы на поддержку обучения детей новоиммигрантов обычно ложатся на родителей).
- **Ожидания школ от внедрения самоуправлениями и уездными управлениями методов поддержки и от поддержки и содействия методам, применяемым школами существенно выше, чем готовность самоуправлений и уездных управлений в данный момент.** Кроме решения финансовых проблем школы ждут прежде всего исправления совместной работы и продвижения выполнения задач, а также информации по соответствующему обучению, в связи с которым откуда и на что возможно ходатайствовать о средствах для содействия учебному процессу детей новоиммигрантов.
- **Предложения по содействию приёму детей новоиммигрантов и внедрению методов поддержки обучения.** Для исправления проблемных мест, указанных участниками исследования и развития системы нужно взвесить следующие шаги:
 - **Для решения финансовых проблем** нужно взвесить:
 - (1) определение основного денежного коэффициента при расчёте расходов на внедрение методов поддержки детей новоиммигрантов;

(2) кроме этого у школ могла бы быть возможность в случае обучения в школе более 5 детей новоиммигрантов, ходатайствовать о деньгах для оплаты вспомогательного учителя или учителя поддержки;

(3) было бы также целесообразно направить больше из средств, поддерживающих интеграцию неэстонцев (через конкурсы проекта) на методы поддержки детей новоиммигрантов и детей с домашним языком, отличным от языка обучения школы;

- **Для исправления услуг совета и информации, а также доступности учебных материалов** нужно при координации Министерства Науки и Образования и/или MEIS обращать больше внимания на разработку учебных материалов, используемых на различных образовательных ступенях и разработку информационных материалов на разных языках и с широким распространением для новоиммигрантов и их детей, которые давали бы представление о школьной системе и продолжительности школьной обязанности в Эстонии и об Эстонии в целом.
- **Проблемы введения методов поддержки помогает решить и совместная работа между школами.** Например, приведённую школами острую нехватку учителей эстонского языка, как иностранного языка, можно решить информационным обменом между школами (у многих учителей этого предмета нет нагрузки в одной школе при полном рабочем времени) и применение программы обмена учителями.

Необходимость обучения

- **У руководителей школ и служащих уездных управлений и самоуправлений, занятых в области образования длительный стаж работы на своём должностном месте.** Немногим более 30% представителей всех целевых групп проработали на своём должностном месте более 10 лет и свыше 50% более, чем 6 лет. Следовательно, у целевой группы есть долгосрочный практический опыт в области образования и хорошее знание области.
- **Необходимость обучения целевой группы анализировалась в разрезе трёх самых больших тем области, на основании чего в дальнейшем можно создать целостную программу обучения разных целевых групп:**
 - (1) знания об основных принципах интеграции и правовых рамках;
 - (2) знания о методах интеграции, а также знания и умения, необходимые для выполнения своих задач школами/самоуправлениями;
 - (3) умения, необходимые для работы в многокультурном обществе.
- **Необходимость обучения для развития знаний в области интеграции вообще и для поддержки интеграции детей новоиммигрантов очень велика.** Это подтверждает результат исследования, в котором знания по интеграции оцениваются очень необходимыми для своей работы и, в то же время, высказывается недовольство своими имеющимися знаниями.
- **Пользу в работе от знаний по интеграции надеются получить во всех трёх целевых группах, но более всего в школах.** В случае большинства конкретных тем по меньшей мере 40% ответивших сочли различные знания и умения в своей работе или незаменимыми или важными. В случае школ доля назвавших знания незаменимыми или важными среди ответивших достигала 50–69%.
- **Представители местных самоуправлений и уездных управлений** оценивают необходимость различных тем области в общем похоже. Немного больше чиновники самоуправлений придают значение знаниям, связанным с внутрегосударственной интеграционной политикой и правовыми рамками и языковым знаниям, а чиновники уездных управлений знаниям по методам интеграции.
- **Представители школ** самыми важными в своей работе считают знание методов интеграции, а также знания и умения по выполнению задач интеграции школ. Важным также считается умение работать в многокультурном обществе и менее важными знания в области принципов и политики интеграции.

- **Имеющиеся знания по интеграции и поддержке обучения детей новоиммигрантов оценили низко.** 68–83% представителей самоуправлений и 39–59% представителей школ в разрезе различных тем не были удовлетворены своими знаниями. По сравнению с представителями других целевых групп знания представителей школ были лучшими и сравнительно хорошими для работы в многокультурном обществе, однако достаточно скромными в части методов и принципов интеграции.
- Целевые группы, как правило, оценивали свои знания как низкие или очень низкие и в тех областях, которые считали очень необходимыми в своей работе. **Все целевые группы оценили особенно необходимыми знания и умения практического сорта, которые помогают непосредственно исправить результаты их работы,** поэтому в будущем формирующиеся программы обучения должны так много, как это возможно сосредотачиваться на изложении практических умений различным целевым группам.
- **В основном, представители различных целевых групп хотят использовать до 10 дней в году на самообучение и обучение по каждой теме области.** Следовательно, формирующееся в дальнейшем и предлагаемое обучение должно быть сконцентрировано не более, чем по 10 дней в разрезе одной темы блока.
- **При проведении обучения можно использовать принцип софинансирования,** так как представители 59% школ, 40% уездных управлений и 37% самоуправлений отметили, что у их работодателя есть возможность доплатить за получение знаний.
- **Разработанные курсы (обучение) должны были бы в качестве метода обучения комбинировать формальное обучение и учебные поездки.** Прежде всего, для ознакомления с принципами интеграции и правовыми рамками возможно использовать обучение, семинары и курсы. Для развития навыков работы в многокультурном обществе нужно использовать и учебные поездки, по возможности нужно это делать и для развития знаний по внедрению методов интеграции.

